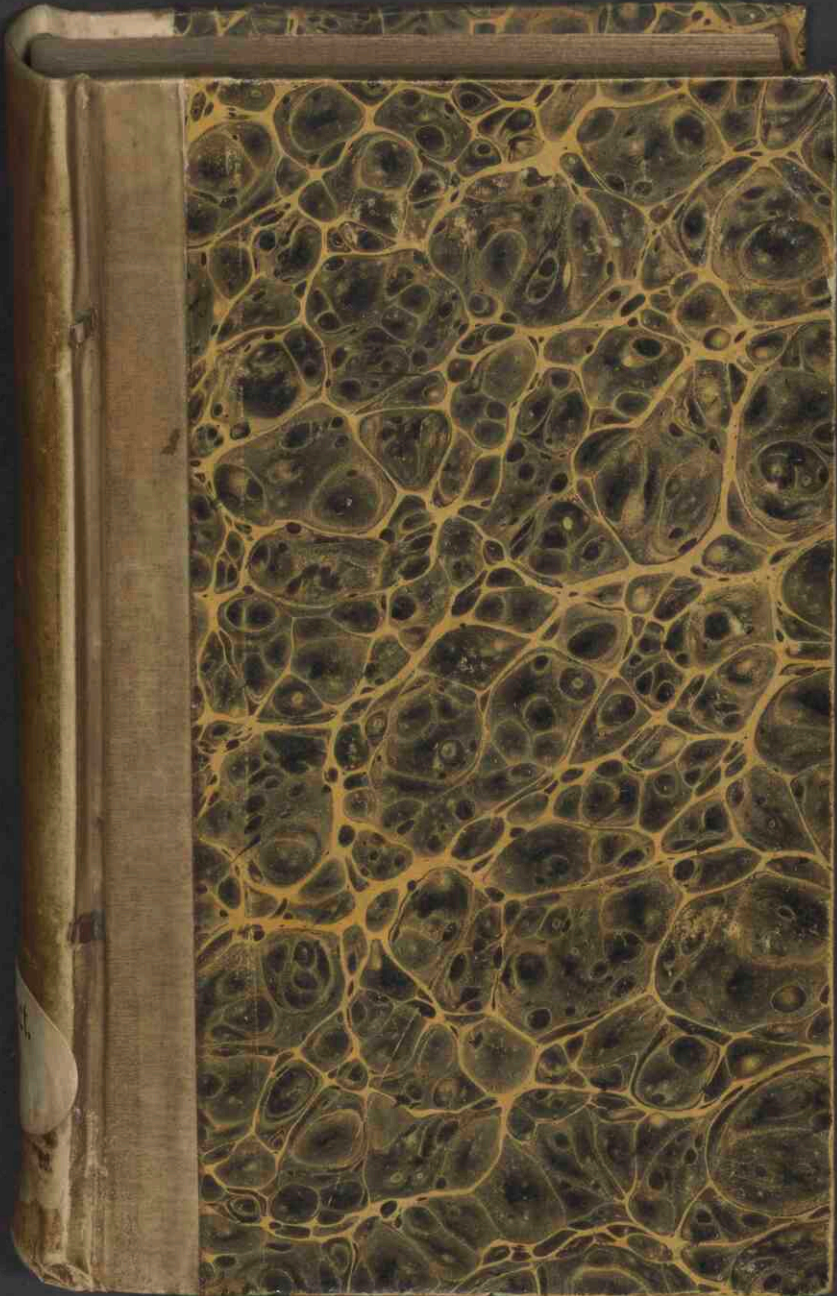

**Olympiae Fulviae Moratae foeminae doctissimae ac plane
divinae opera omnia quae hactenus inueniri potuerunt: cum
eruditorum testimonijs et laudibus.**

<https://hdl.handle.net/1874/453095>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

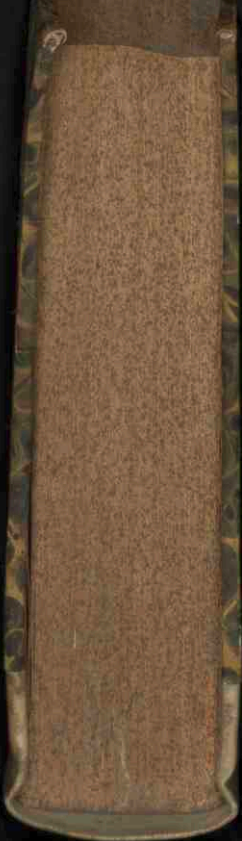
More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

B, oct.
9

B. Oct.
9 Oct.

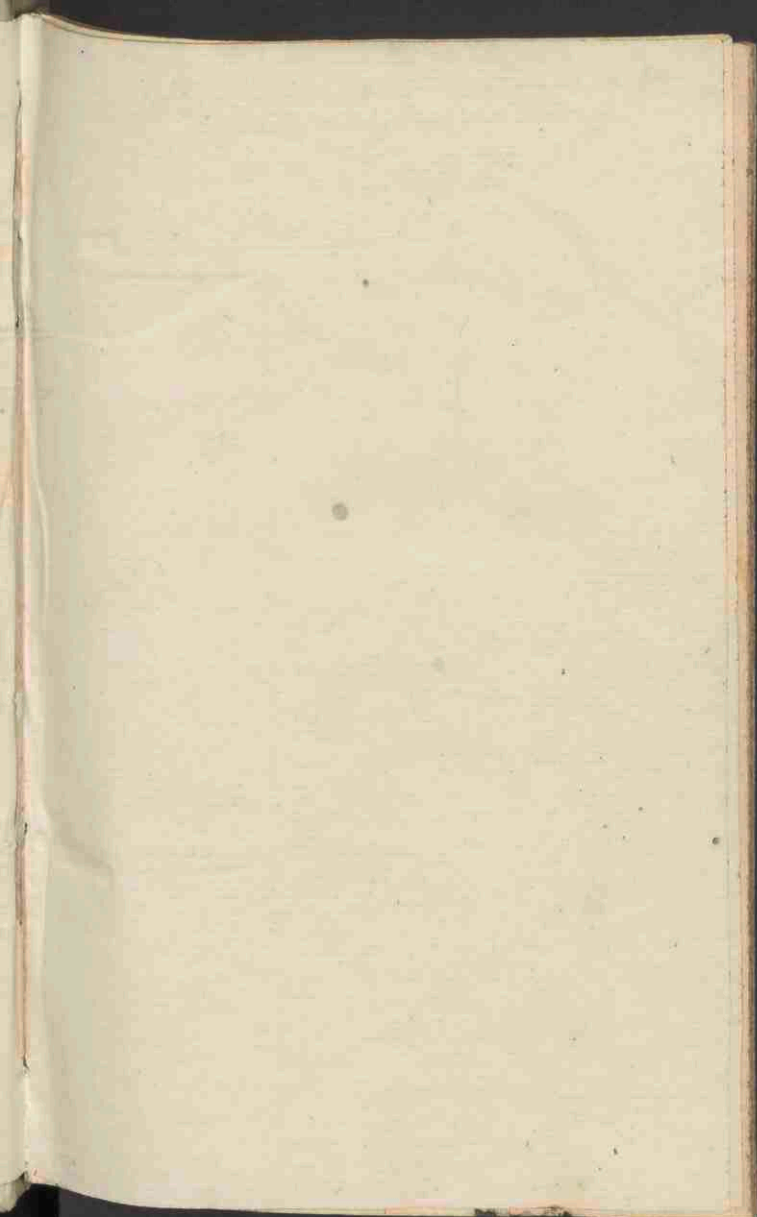

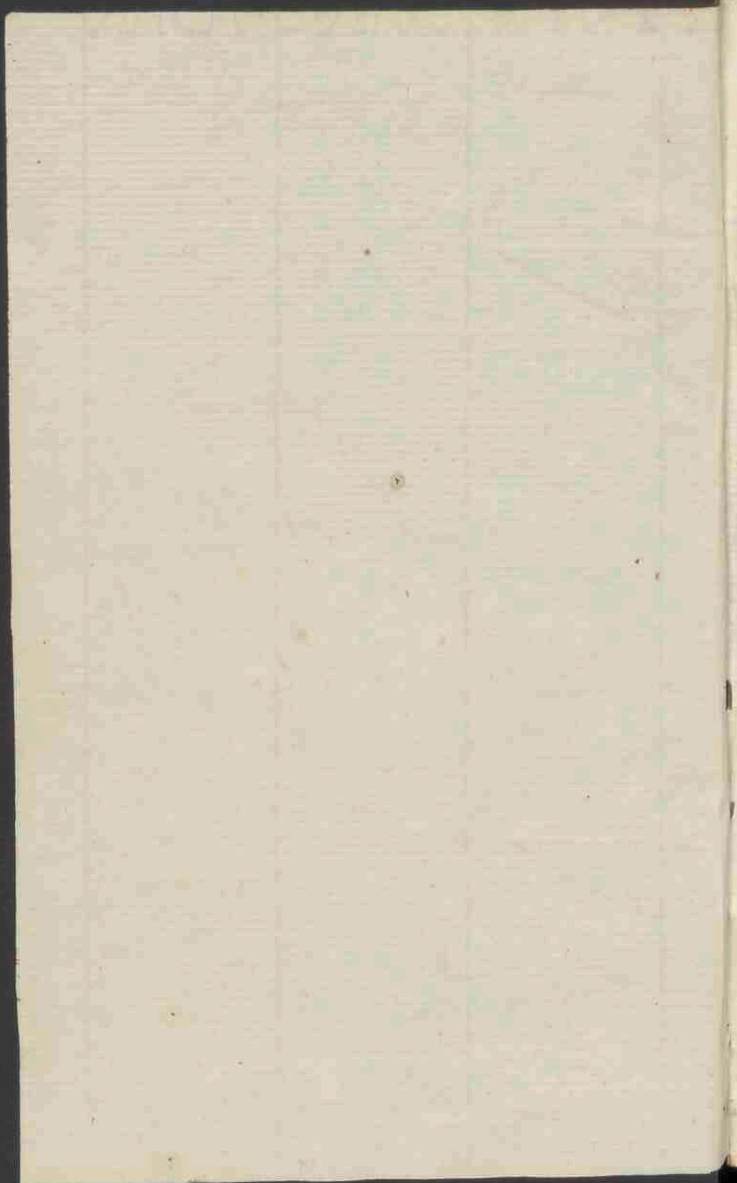

Miscellanea Litteraria

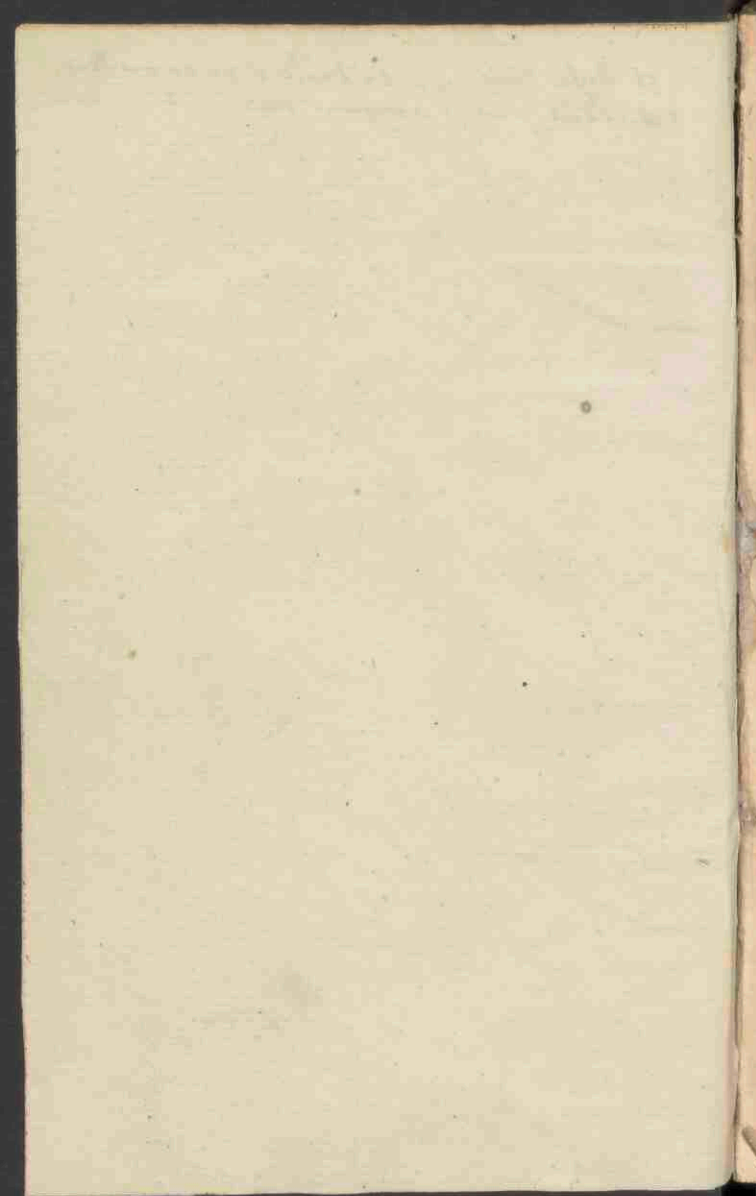
Octavo n°. 9.

B, oct.
9

966

OLYMPIÆ
FVLVIAE MORATAE
FOEMINAE DOCTISSIMAE
AC PLANE DIVINAE OPERA
omnia quæ hæctenus inueniri potuerunt:
cum eruditorum testimonijs
& laudibus.

Hypolitæ Taurellæ Elegia elegantissima.

Quibus Cælij S. C. selectæ Epistolæ ac orationes accesserunt.

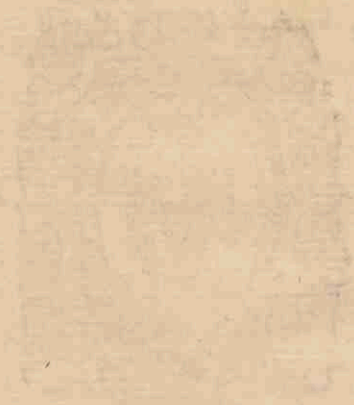

B A S I L E A E
APVD PETRVM PERNAM
M. D. LXX.

ON THE
LIFE OF
THE
LORD
BISHOP
OF
DURHAM
BY
THE
REV. JOHN
WILKINSON
D.D.
OF
DURHAM

LONDON:
PRINTED BY
RICHARD CLAY AND
CO., LTD.,
BUNGAY, SUFFOLK.
1911.

BY
THE
REV. JOHN
WILKINSON
D.D.
OF
DURHAM

D. ELISABETAE ANGLIÆ,
FRANCIAE, ATQVE HY-
BERNIÆ Reginae, Ecclesiæ Christia-
næ veræ patronæ,
CÆLIVS S. C. S. P. D.

*Uari à nonnullis solet, ELI-
SABETA Regina lectissi-
ma, quid causæ sit, cur cum
vna sit animorum nostro-
rum origo ac natura, qua sapiamus, atque
ad hanc humanitate informamur, tãta
existat in humano genere morũ studiorũ-
q; varietas, ita vt non modo à fœminis vi-
ros, verum etiã vtrosque inter sese, viros à
viris, & à fœminis fœminas studiorũ va-
rietate totis sensibus discrepare videamus
Huius autẽ rei alij alias & causas & ra-
tiones asserũt: nã sunt qui astris ascribũt,
sunt qui fato ad hoc vel illud impelli, alij
magnitudine quadã ingenij, occultiores
etiã & abstrusiores rationes venantur,
quorum opiniones neque refellendas, ne-
que approbandas hoc loco suscepimus: sed*

quid nobis nūc verisimilius videatur, af-
ferre conabimur. Omnino autē cum vna
sit animorū vis atq; origo, vna atq; eadem
esset quoq; in omnibus studiorum ratio, si
quæ nata est animi pars ad parendū atq;
obediendum, ea animo semper ac rationi
pareret, eiusq; excellentiam tueretur. Ve-
rū quo minus id fiat, opinionibus in-
ter se distantibus atque diuersis fit, quibus
mortales ad varia studia trahuntur: atq;
vt Poeta verē dixit, Trahit sua quer que
voluptas. Hinc alius mercatura, alius a-
gricultura, alius ludo, alius Musis & o-
cio, alius negotio delectatur: & vt ille ait,
multos castra iuuant, & lituo tuba per-
mistus sonitus. Quod si mentis, & ratio-
nis studia mortales sequerentur, nō tanta
morum studiorumq; varietas appareret:
sed veri cognitionē & studium omnibus
anteponerent: & quod animi excellentiæ
congruens esset, dignitatemq; tueretur,
agitarent: in eoq; beatam vitam colloca-
rent.

rent. Videmus enim qui animi imperio,
corporis seruitio vsi sunt, eos à peruulga-
tis hominum studijs plurimum recessisse,
atq; extra omnem mortaliu[m] aleam he-
roicis facinorib. aut artium præclarissi-
marum scientia, veriq; notitia, seipsos col-
locasse. Hinc Alexander & Cesar: hinc
Plato & Aristoteles: hinc Demosthenes
& Cicero: hinc Homerus & Virgilius:
Vnde enim huic illa sublimia?

Me uerò primùm dulces ante omnia Muse
Quarum sacra sero ingenti percussus amore
Accipiant: caliq; uias & sÿdera monstrent. Item
illa:

— Tentanda uia est, qua me quoq; possim
Tollere humo: uictorq; uirum uolitare per ora.
Unde inquam, nisi quòd animi præstan-
tiam, non corporis humilitatem specta-
rent. Maiore autem spiritu, atq; ad eò lō-
gè diuiniore nostri illi, Moses & Iosua:
David & Solomo: Ioannes & Paulus,
qui quidem Dei vitam in terris imitati,
verè beati extiterunt. Quòd si hæc in vi-
ris admirabilia videntur propter rarita-

rem, multò videri debent in mulierib. ad-
miratione digna maiore: quarum nonul-
la humilib. relictis mulierum ministerijs
magnitudine quadam animi ac præstan-
tia, virorum munera obire non dubitave-
runt: adeò vt aliæ bella atq; imperia ma-
gna cum omniũ admiratione gesserint:
aliæ philosophiæ atq; artium pulcherri-
marum scientia excelluerint: & viros nõ
modo æquarint, verumetiã quadam in
ijsdem muneribus, superarint. Neq; enim
ignota est Semiramis Assyriorum Regi-
na, eiusq; in regno administrando virtus
atq; prudentia. Neq; illa de qua Poeta,

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens: medijsq; in millibus ardet,
Aurea subnectens exerta cingula mammae
Bellatrix: audetq; uiris concurrere uirgo.

Et de altera:

Hos super aduenit Volsca de gente Camilla
Agmen agens equitum, & florentes ære cateruas
Bellatrix: non illa colo, calathisue Mineruæ
Femineas asueta manus, sed prælia uirgo
Pura pati, cursuq; pedum præuerrere uentos.

Quod

Quòd si Angla duce Saxones olim Bri-
tanniã occuparunt, quid Regina illa glo-
riosius, de cuius nomine nobilissima O-
ceani insula, deinceps appellata est? De
Zenobia verò quid dicam, cuius ingeniũ
virtus, prudentia tanta fuit, vt & Græcis
& Romanis fuerit admirationi. Nam si
literæ ingenio excoluntur, regna consilio
gubernantur, res bellicæ virtute geruntur:
hæc certè quæ Græcis & Latinis fuit lite-
ris erudita, & virtute militari prædita,
& imperandi artibus instructa, satis per-
spiciuè docuit, in muliebri sexu virilem a-
nimum non desiderari, si modo dõ eum ex-
ercere, eiusq; nutum sequi non detrecta-
uerint. Ut taceam nũc Aspasiã, Sap-
phonem, Praxillã, Corinnã, Telesil-
lã, Anyten, Erinnen, Cleobulinã &
Stesichori filias, atque id genus alias, qua-
rum ingenia literis & monumentis ce-
lebrantur, sanctiores illas nõ tacebo: De-
borã vatem & ducem Israelitarum,

Iaelem & Iuditham, quarum virtute atque sapientia à maximis & grauiſſimis malis Iſraelita ſunt liberati. Ad Solomonem veniſſe Sabam Aethiopum Reginam legimus, eius ſapientiã audiuiſſe, de difficiliſſimis quaſtionibus cum eo contuliſſe. Poſſem Romanas virgines Paulam & Eutochium, & quae proxima aetate floruit Venetys Caſſandram Fidelem: poſſem & alias ſuperioris atq; huius ſeculi commemorare, niſi de claris mulieribus integra volumina extarent, vt verum eſſe conſtet, quod Plato in quinto de Repub. & in ſeptimo de Legibus docet, Mulierum & virorum eandem eſſe tum in literis atque artibus: tum in gymnasticis & re bellica diſciplinam. Idcirco eas quoque cuſtodiae praeficit ciuitatis, eisq; mandat imperia: & corpore quidem viris debiliores eſſe affirmat, animo tamen pares facit. Quod cum ita ſit, quid illis planè heroicis mulieribus admirabilius? quid ſanctius?

Etius? quid ad imitandum perfectius? Has
tu ELISABETA Regina sapientissima
imitata, seu quod verius est, pulcherrimam
ac planè diuinam animi, mētisq; tuæ id-
eam ac speciem in Christo præsertim, à
quo in te omnia fluunt, intuens atq; con-
templans, facis vt posteritas te non minus
quàm illas sit admiratura. Nam res tuæ
sapienter & fortiter gestæ celebrabuntur
illæ quidem, non solum nostris, sed alia-
rum quoq; gentiū literis atq; linguis: neq;
vlla vnquam ætas de tuis laudibus conti-
cescet. Tantam enim mansuetudinem,
tam inusitatam inauditamq; clementiã,
tantum in Regia potestate rerū omnium
modum, tam deniq; incredibilem sapien-
tiam ac planè diuinam, taciti nullo mo-
do præterire poterunt. Te virginem eru-
ditissimam atq; castissimam, te fœminam
fortissimam, te Reginam sapientissimam
prædicabunt: cuius opera Deus non mo-
do Angliæ tuæ, verumetiam vicinis ac

finitimis cœlestem EVANGELII lucem
restituerit, pacem dederit, salutem attu-
lerit. Ex quo verè senserunt Angli tui,
quod in tuo diuino nomine intelligitur,
Dei per te domiciliū apud ipsos esse. Hac
supra fœminam sunt, imò supra virum:
quandoquidem quæ viri nō potuerunt,
tu maiestate Regina, etate puella, integri-
tate virgo perfecisti: quanquam plura,
& maiora à tãta virtute, tantaq̃ sapien-
tia expectatur: Quæ cum talis sis & tã-
ta, hæc Olympiæ Morata, Mulieris pie-
tate & literis clarissima monumenta, à
me tanquam eius ingenij reliquias, cui il-
la moriens commēdauit, & legauit, col-
lectas in tuo felicissimo nomine emitto, ac
tuæ fidei tutelæq̃ committo. Cui enim mo-
lius fœminæ eruditæ ac piæ scripta, quàm
Elisabetæ Regina omnium eruditissima
ac religiosissima, commendari, in cuius
nomine felicius emitti, atque in manus
hominum venire possunt? Accipies igitur

tur munus tanta quidem maiestate, at-
que altitudine impar, sed ut spero mu-
neris nostri paruitatem, tui nominis ma-
gnitudo, summaq; humanitas subleua-
bit. Huius quanta fuerit eruditio, quan-
tū, quā ardēs veræ religionis studium,
quāta in malis aduersisq; rebus, quæ mul-
ta perpeſſa eſt patientia: quanta constan-
tia ex his libris Maiestas tua facile indi-
cabit. Multa & varia ingenij atq; pietatis
sua monumenta scripserat, quæ penè
omnia vnà cū mariti sui patria interie-
runt. Ex his tamen quæ supersunt, speci-
men capere quiuis possit reliquorū: qua-
siq; ex vnguibus leonem, vt dicitur, æsti-
mare. Adiecimus & aliorum, vel ad il-
lam, vel de illa scripta non inuenusta, vt
non meum solius, verū aliorum quoq;
de eius eruditione extaret iudiciū, ne ita
la femina me plus, quā par eſſet, tri-
buere quisquam fortè arbitretur. Quod
autem ad te, hoc est ad tanta Maiestate

Reginam ausim, facit tua singularis, quae
ab omnibus praedicatur, humanitas atq;
clementia, litera, pietas, atq; erga eos qui
veritatis causa in exilio vitā degūt, cha-
ritas. Accedit huc, quod nō nunc primū
meū erga te & tuos studiū elucet. Nam
& tu in nostro historiarum ad Sabelli-
cum supplemento, etsi nō pro merito, ta-
men ut historia breuitas tulit, mentionē
honestissimā fecimus, & Regi Eduardo
fratri tuo commentarios in Philippicas
nostras inscripsimus, & misimus. Quin-
etiam filius meus Horatius, suas quasdā
pueriles scriptiones antea eidē puero con-
secrauerat: qui si vixisset, aut si quod ille
mādarat, factum fuisset, praclarius me-
cum ageretur: sed eius immatura atq; in-
tempestiua mors non modo meas, sed &
multorum bonorum virorum spes omnes
praecluit, & amputauit: quorum omnium,
si tuā forte Maiest. ea fugiunt, testes sunt,
ut alios taceam, splendidissimi equites,

Et omni genere virtutum illustres, Antonius Cookus & Urotus. Sed bene omnia à Deo & sapienter gubernata sunt, cuius providentia tibi Regnum istud diu satis concussum & afflictum destinatarar. ut necesse sit omnes fateri, te non modo humano, & hæreditario, verum etiam diuino & iure & exemplo recte atq; ordine Britannis imperare. His igitur omnibus de causis, ad te Olympiæ nostræ hæc monumenta cum meis quoq; nonnullis, mitto: quæ si exquisitissimo ingenio tuo atq; iudicio satisfecerint, quod spero, & reliquis quoq; satisfactura nõ dubitabo. Vale seculi nostri lumen, & bene sancte q; regnandi documentum singulare.

Basileæ Cal. Septemb.

M. D. LXXII.

GRAECA IN HISCE LIBRIS
sparsim posita, Latinis verbis, ne
quis labore, expressa.

- P** Ag. i. disciplinarum orbem, vel disciplina-
rum omnium absolutam scientiam.
- 7 In magnis, & voluisse fat est. Ex li. 2.
Propertij ad Musam in Græcum versum.
47. Temporis iacturam esse maximam.
50. Dei ad pedes iacebat, hoc est, Deo ita vi-
sum est.
51. Scimus enim diligentibus Deum, omnia
ad bonum adiumento esse. Ex Paulo ad Ro-
man. cap. 8.
- 74 Quium nulla est vtilitas, si pastor absit.
- 99 Qui cupiunt, ij coniuncti consenesunt. Et
mox, Velox gratia dulcior.
- 105 Decet enim natos, vt facultatum, sic & a-
micitiæ paternæ hæredes esse. Isocrates in Pa-
rænesi.
- 117 Fieri minimè posse.
- 123 Et hæc quidem sic habent.
- 130 Ex duobus generibus: & mox, Renati ex
immortali semine per sermonem viuentis Dei,
ex prima Petri cap. i. & mox, num adhuc viuat,
& videat lumen solis, Quod Virgilius dixit, Su-
peratne & vescitur aura Ætherea? & mox, ne
quod ex professo debes, facias obiter.
- 133 Via publica non incedis.
- 134 Non enim aspernanda sunt Dei præclara
dona.

donā. versus est ex Iliade Homeri, quem sic licet vertere:

Munera quandoquidem non sunt temnenda deorum.

136 Si paulum paulo addideris, ab Hesiodo.

143 Vos estis sal terræ, quòd si sal infatuatū fuerit, quonam salietur? ad nihil iam idoneum est, nisi vt eiiciatur & conculcetur ab hominibus, Ex Matth. cap. 5. Et mox, Ego subigo domoq; corpus meum, ne fortè cum alios docuerim, ipse reiectaneus efficiar I. Cor. 9.

144 Carnem crucifixerunt, cum perturbationibus, & cupiditatibus, ad Gal. 5.

145 Discedite à me malefici, Lucæ 13.

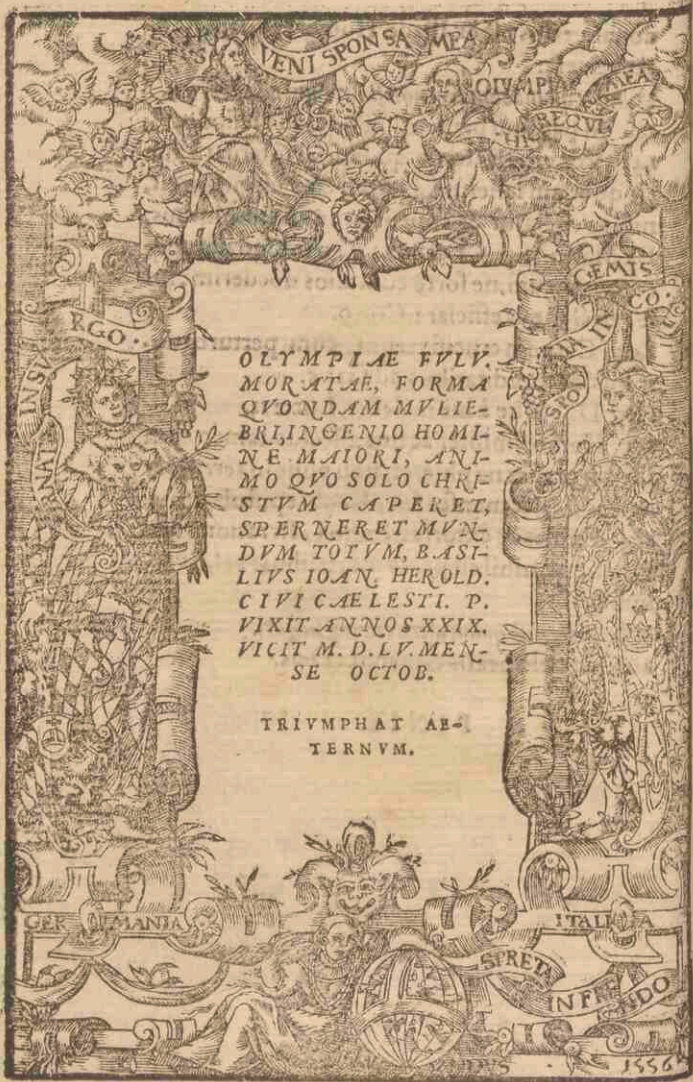
151 Homo similiter ac nos affectus tamen cum Deum orasset ne plueret, non pluit in terris per annos tres, & menses sex, Iacobi epistola cap. 5.

154 Exules & extorres: & mox, Erratione siue vagatione, nihil est peius mortalibus: vel, si verum malis,

Nil est deterius quàm ultro citroq; uagari.

262 In cælo beatis cara mista Deis.

FINIS.

VENI SPONSA MEA

OLYMP

AREA

REOVE

GEMIS

ARGO

OLYMPIAE FVLV.
MORATAE, FORMA
QVONDAM MVLI-
BRINGENIO HOMI-
NE MAIORI, ANI-
MO QVO SOLO CHR-
STVM CAPERET,
SPERNERET MVN-
DVM TOTVM, B. ASI-
LIVS IOAN. HEROLD.
CIVICAELESTI. P.
VIXIT ANNOS XXIX.
VICIT M. D. LV. MEN-
SE OCTOB.

TRIUMPHAT AE-
TERNVM.

GERMANIA

ITALIA

SPERIT

INFRESCO

OLYMPIAE FVL
VIAE MORATAE IN
Ciceronis Paradoxa,

Prooemia.

IN PRIMAM LECTIONEM.

QUOD si veniam petere sole-
mus, cum aut imprudentes er-
rauerimus, aut cum impulsus pec-
cauerimus, ut egregia est M. Ca-
tonis Aulum Albinum repre-
hendentis apud Gellium sen-
tentia, multis nominibus ego veniam à vobis &
petere & impetrare debeo: à vobis, inquam, hu-
manitatis professoribus. præcipuè verò à te, AN-
NA princeps, tam comis quam illustris. Et mul-
tas sanè res excusassem, quamobrem vicem hu-
ius vestræ vicissitudinis effugere potuissem, qua
quidem *ἐν κινδύνο παίδειαν* optimè refertis, nonne
caussa fontica (ut aiunt) immunitatis mihi esse
debuisset: quòd tandiu grauissimè affecta (ut
noctis) iacuerim, nihilq; tanto tēpore observa-
tione dignum audiuerim, legerim: ut nihil in-
terea dicam, quòd meritò ego tanquam rudis
tyruncula non deberem, qualis Pentesilea furès
cum tantis viris concurrere. Ceterum, quia nul-
la res erit vnquàm tam ardua, ANNA princeps,

A

quæ si mihi à te imponatur, quam detrectem, obedientiam potius quàm taciturnitatem elegi, & idem mihi vsu venit, quod me in quadam fabula legisse commemini de calone onus recusante, cui integrum erat, quicquid sarcinæ vellet tollere, modo ne vacuus abiret: deterritus cumulis colligati straminis, arcam grauiissimi plumbi plenam, quàm stramina subire maluit, onus nõ ex onere, sed ex apparenti magnitudine iudicàs: Ita ego M. T. C. Paradoxa (breue enim opusculum) leuia esse ducebam: at posteaquam oneri humeros supposui, sentio esse onus Ætna grauius, vixq; ipsi Herculi, imò Atlanti, tolerabile: Quòd si memor fuissem præcepti illius poetæ, prius diu quid humeri ferre mei possent, recusasset, tentassem: sed præclarè mecum actum est, quod Scipionis somnium non elegerim, libellum non ex re ipsa ingenti, sed ex paucissimis pagellis illius existimans, ô quæ somnia me somniantem vobis recitare audissetis: quos rôchos: sed hîc quoq; fortasse dormiemus: quod si non erit, erit inter alia paradoxa miraculo. Sed iam quid ipse Tullius dicat, videamus in hac nõua philosophia, non multum quidem, meo iudicio, à Christiana abhorrenti.

IN SE-

LIBER I
IN SECUNDAM LE-
ctionem.

Alexander Magnus ita in militari disciplina ut in cæteris omnibus maximus, hominem qui semel duntaxat in exercitu strenuè se gessisset, & audacem gladiatorem in vna compositione egisset non ita statim fortem inclytumque declarabat: cæterùm qui bis tæruè aut sapius generosè fecisset, illum eximie virtutis & credebat & prædicabat, præcipueque inter suos sibi suauiores veteranos amplexabatur: dicebat enim semel esse penè nunquam, minimeque rarò usu venire, ut quis casu potius quam sua industria aliquid egregium præstare posset. parere enim existimationè, multò facilius esse, quam retinere: quod quidem animaduertens sapiens ille adolescentium institutor, non de nihilo dixit: Existimationem retine. Egregius igitur Imperator hoc fortasse didicerat, ab illo alioqui optimo sagittario, cui apud se laudato, quippe sagittas procul ex arcu per annulum angustum vixque earum capacem immitteret, nunquam persuasum fuit, etiam capitis periculo proposito, si regijs iussis non morem gessisset, ut tale quidpiam coram ipso rege tætare vellet, timens magnæ suæ expectationi non respondere. Narro vobis planè, si mihi per iussa vestra licuisset, quo animo tacuis-

sem, semel non omnino vobis in dicendo displicuisse contenta, vel quia videar eam famam consecuta, vt non tam accessio querenda, quàm Fortuna metuenda sit, quia negotio non sint pares vires nostræ, ideoque immortales gratias egissem Deo, habuissemque, quòd res semel exsententia mihi successisset: sed cui nunc constat, an potis ero grauem aduersariam mihi constitutam, id est, continuationem incepti nominis sustinere acturi: imò præclarissimè mecum actû duxero, si culpa mei ingenioli, non deteram nascentem meam gloriam ante educationem. Lysias orator, cuidam, cui dies dicta fuerat, orationem conscriptam qua se defenderet donauit: ille verò cum eam sæpissimè perlegisset, Lysiam adiuuit totus tristis: ac cum primò inquit, orationem tuam percurrissem, admirabilis visa est: ceterùm cum sepe numero perlegissem, hebes omnino & inefficax: Tum Lysias subridens, Quid ergo: inquit, An non semel duntaxat eam apud iudices habiturus es: ac si diceret: non displicere semel satis est. Ego verò à vobis coacta, exitus incerta, vt est periculosæ plenum opus alexæ, orandi & interpretandi munus, & vt omnium rerum incerti sunt exitus, ecce iterum in arenam prodij, nihil aliud quàm vobis morem gerere cogitans. Ad rem igitur aggrediamur, vt mea infantia Tulliana eloquentia mista, & minus balba, & minus inepta videatur.

LIBER I. 5
IN TERTIAM LE-
ctionem.

Ereor clarissimi viri, & vehemen-
ter mediusfidius vereor, ne me-
cum Fortuna fallacissima, quod
cum multis aleatoribus solet, a-
gat: quibus semel, atque iterum
adeo aspirat & fauet, vt illi existimantes se ipsos
cæcos, id est filios illius maximæ reginæ, auda-
cter semel in aleam exponant quicquid vndiq;
corradere potuerunt, ecce tibi fortunis omnib.
priuati, Fortunam esse Fortunam sentiunt, eam-
que grauissimè multis conuicijs proscindunt,
tunc cum in portu esse, imò verò ipsum portum
occupare videntur. Vereor, inquam, ne mihi i-
dem accidat quod multis inscijs pellaciæ maris,
& quo pacto mare ficus quærere solet, & suis
blanditijs allicere ad nauigationem: donec de-
prehensos in altissimis vndis obruat, aut saltem
naufragos eijciat. Prudenter prisca Romani par-
ta aliqua victoria pro re bene gesta & suis dijs
immolabant, & supplicationes decernebant, vt
ne, quemadmodum multi dulci Fortuna ebrij
solent, insolentiores & ferociiores esse, successu
fortè superbi facti, audacissimi que periculorum
fierent contemptores, & temerè incurrerent, vn-
de pedem referre nequirent: vt sæpe multos fe-
licissimo rerum euentu insolescentes infelicitè

ruere cernimus. Cùm vis consilij experts mole
ruat sua. Homerus in quinto Odyssæ de su-
perbo:

Letatus ventis pandebat vela secundis,

Ijdem Romani triumphatoribus sub curru ho-
minem sentum, squallidum, pannis annisque
obsitum, dicam illuuiem, & horrendum specta-
culum adiungebant: deinde supra currum scur-
ra erat, qui triumphatori subinde corripiens la-
ciniam sæpe dicebat: Heus tu, respice de curru:
ac si diceret, Viden tu hunc hominem miserum
atque infelicem: caue ne insolescas plus nimio
hac tua victoria: quia vt humanitùs res mortali-
um se habent, tu à triumpho isto & alijs similis
esse posses. Qui quidem patres verè grauisimi,
eosdem triumphatores cum triumphassent, an-
nulum æneum digito gestare volebant, amule-
tum & symbolum quod è terra geniti essent, ru-
biginem que vt ferrum atque æs contrahere pos-
sent, & seipsos ne sempiternos deos putarent,
quamuis alioqui gloriosi essent, & vt ne φιλανθοι
alios dedignarentur. Duæ igitur res mihi maxi-
mæ à Fortuna insidiosa vehementer timendæ
sunt: quarum duarum vtram minus velim, equi-
dem non video, tamen in hanc sententiam eo,
vt minus graue mihi futurum esse existimem,
ab illa illudi: adeo vt si quid antea bis fecisse visa
sim, tertia hæc mea congressio me denigraret &
auferret penitus (si quid ipsius erat) nomen glo-
riamue

riamue, quàm vitium arrogantiae subsequi: sed
 vt sentio, quia praefaga mali mens, extra aleam
 huius dubij sum, in alteram verò periculi aleam
 apertè me incidisse sentio, sentio, inquam. Cete-
 rùm nisi quicquid erit, ego ad hanc duram pro-
 uinciam non vltro vt Phaeton sum aggressa, sed
 iussa, & quidem quicquid ignominie est, vestris
 iussis morem gerens pati malo, quàm notam ob-
 stinatae rusticitatis mihi inuri: nam vos scire *ἐν*
μεγάλῳ ἀρχῇ, καὶ τὸ δέλημα μόνου haud me fugit, &
 iam vos humanissimos experta sum, tamen vt
 vobis dicebam, & ob meam innatam timidita-
 tem, & ob exiguitatem mei ingenioli tota tremo
 horreoque, iam Lugdunensem ad aram tanquã
 dictura sim. Vah, tandem sensi stolidi, & vix nũc
 respicio, & quã sit me circum copia lustro, non
 solùm hodierna concione, sed etiam duabus præ-
 teritis consternor & opprimor: similis cæco illi,
 qui dum cæcus erat per pontem strictum tran-
 sibat, flumen horrendum, ingens cæleri gradu
 intrepideque: ceterùm reparata luce cùm non
 amplius cæcus, quã esset transgressus vidit, de-
 territus nunquam præterea pede pontem tan-
 gere voluit, cui prius ignoto sese committere au-
 debat. Sed quicquid erit, nulla victima Deo vn-
 quam magis quàm obedientia placuit, vt in sa-
 crificio non sacrificato, nisi obedienti voluntate
 Abrahamus litauit. Ecce me aliquantulum ter-
 tiò recreatam, quia vt rudis statuarius artisque

imperitus, quam tamen profiteretur, nactus Parij marmoris partem aliquam, licet illius artificium exiguum sit, non nihil fecisse videtur: quod si nõ opere, saltem materia quæ superat. Inflatu cuiusvis tibicinis Anthiopa placebat auribus priscais maximum in modum: placebat æquè Andromacha cultu suo: verùm peritus musicus si vtranque ederet, maiorem in modum afficiebatur & grauius, sed præter Arbusculá & Roscium si Cyclopa quis alius saltasset, illi nihil profuit crocus, vel panchæus odor, siue scenæ nitor, cū exploderetur multis eiectus sibilis: tam magni refert materia, tam magni artifex, vt ni simul cõcurrent, deficiat alterum: quod si modò non deficiat, afficiat multò minus. Sunt tamen, sunt aliquot cantilenæ adeò concinnè & numerosè compositæ, vt à quouis tibiola rusticouè sono editæ, iucundæ videantur. Ita pulchra, ita dulcia & adeò suauiâ sunt Tullij mei verba, vt quouis modo pronunciata, plurimum suæ ingeneratæ maiestatis præ se ferant. At vt res planius ita se habere constet, audite quæso etiam à me edita quantam maximam maiestatem seruent,

& vt adhuc augustissimè
renideant.

Laus Q. Mutij Scaevole.

ΤΙ μὲν τὴν πατείδα σέργαιμ προσή-
 κει, καὶ χερσὶν αὐτῆ ἀπο-
 δίδοναι, προσήλόν γε πᾶσι, καὶ ἑδαμῶς
 ἀπόρητον, ὅτι δὲ καὶ εὐκότως ἀδόνται
 παρὰ πάντων. ὅσοι ὑπὸ αὐτῆς κινδύ-
 νως τε καὶ χαμάτοις ὑπομῖναι ἐτόλμησαν, ἐδὲ τῆτο ἕξ-
 αρνος αἴ τις εἴη. ἐμοὶ δ' ἐ, κ' αὖ τοῖς μάλιστα, λόγου καὶ ἐπι-
 νου ἄξιος δοκεῖ ὁ μέκιος, ὅτι οὗ τὸ νῦν ἔχρ' ἐρχομαι λέ-
 ξουσι. ἔτος γὰρ ῥωμαῖος ὦν τῆς δὲ πατείδου καὶ ὀπιφανῶν,
 νεανίσκος ὄ, πεπλῆσθε ποιήσας σῶσαι τὴν πατείδα, πολ-
 λὰς καὶ τῆς γρόντων ἀρετῆ κ' ἀνδραγαθία ὑπερέβαλε.
 σιτοδείας γὰρ ποτε ἰχυρῆς γημομένης ἐν τῇ πόλει, πορσέν-
 νας ὁ τῆς ἐπρεσκόων βασιλῆος πολέμιος τότε τῆς ῥωμαίων
 γημομένος, βεβαίως ἤλπισε ὑποχρείου αὐτῷ ποιῆσαι.
 ὅ, πὶ ὁ μὲ μέκιος χαλεπῶς φέρων, διενόησεν ἅμα καὶ τὴν
 πόλιν τῆ λιμοῦ καὶ τῆς πολιορκίας ἀπαλλάττειν, καὶ τῆ
 βασιλεῖ ὦν ἐπεποιήκει διαχίαν δ' ἰκλῶ ὀπιθεῖναι. πρῶτον
 ἔν μηδενὸς σιωπῆ δότος, ὅτι τὰ τῆς πολέμου σρατόπεδα
 ὀρμαῖοι ἐγνω. δεδιῶς δ' ὁμῶς ὡς μὴ λαθέσης τῆς γερ-
 σίας ἀποφύγων ἀφισηκέναι νομίζοιτο, ἐν συλλογῇ τῆς
 γερσίας ὕσης τὸ διανούμενον αὐτῆ ἀνεκοίνωσε, ποιωνδ ἔ-
 πινω λόγων ἀρξάμενος· ἐν οἷσις ἐσμέν, καὶ ἐς ὅσον κίου-
 δωον, ὡ ἀνδρες ῥωμαῖοι, ἐλθεῖν μέλλει ἡ πόλις, ὀρεῖτε. ὁ
 γὰρ πορσέννας ἐς ἡμετέραν ἐρχόμενος, μεγίστων κακῶν αἰ-
 πος ἡμῖν ὑπῆρξε, λιμοῦ τε ἅμα καὶ πολέμου. καὶ ὁ μὲν
 λιμὸς τῆ τῆς ὀπιθηδεῖων ἀποεῖα ἀδιάλυτος ἡμῖν ἐπετε-
 λῆσθε. ὁ δὲ πόλεμος ἐκ ἀδιάλυτος. ἡ γὰρ ὅτι πολλοὺς ὀλί-

ροι τεταγμένοι ἴωμεν, ἀπειθήσομεν ἡμῶν οἱ πολέμοι, καὶ
 πολλαπλασίους ὄντας ἐδεξόμεθα. ἡ δ' αὖ τῷ πορσέννα
 τῷ πόλιμ προσδώσομεν, καὶ αὐτὸς τῷ πόλιμ λαβῶν, ἡ-
 μῶν ἀρξεί, μηδεπώποτε τῆς δουλείας ἀπαλλάξεται δου-
 σόμεθα. πᾶσι γὰρ τοῖς τυραννοῖς ἀσβεστός τις ἐμφυτός ἐστιν
 ἔραος ἀπὸς τὸ ἀρχεῖν. ἐάσομεν ἔν κινδυνώδεσσι τῷ πα-
 τέρει, τὸν βίου ἡμῶν τῆς ἐλευθερίας ἀποκρίναντες; ἀλλὰ
 θηναίων ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ μὲν ἀγχιυῆς βιωῖναι, ἀπὸς
 ῥωμαίων ἔσπι ὄσσι. τὸ μὲν γὰρ τελευτῆσαι πατέρων τῷ πα-
 τρωμένῳ κατακεῖναι ὁπίσσεσθε. τὸ δ' ἀκαλῶς ἀποθανεῖν
 ἴδιον τοῖς σπουδαίοις ἢ φύσις ἀπένειμεν. ἐγὼ δ' τοὺς μὲν
 ἀλλὰς ἐδ' ἐλοιδορῶ, οὐδ' αἰπῶμαι νῦν μᾶλλοντας. ἀπειρή
 κασσι γὰρ οἱ πλείστοι βαδίζοντες, καὶ τρέχοντες, καὶ ὄπλα
 φέροντες. ἀλλὰ τὸ ἐμοὶ δοκῶν κήλιον ἐσέσθαι δράσαντι,
 ταῦτα ἐξηγήσομαι. δεῖνῶς γὰρ, ὡ ἀνδρες, ὁπίσσω μὲν ὁπί-
 κρυπτόμενος πορσέννα δὲ τῆς πολέμιας, πειρασόμενος
 σὺν τοῖς θεοῖς ἀμυνέσθαι ἀδικούντα τὸν βασιλέα, ἢ αὐ-
 τὸν φονεύσας, ἢ ἄλλο τι δράσας θηναίων τὸ λῆμμα, ὃ καὶ
 τῷ ἀψιγόνῳ τις εὖ εἴποι. ἀλλὰ καὶ ταῦτα καλῶς μὲν ἐξ-
 ηρησμένον πᾶσιν ὑμῖν καὶ τῇ πατρίδι καλὸν ἔσθαι κακῶς
 δ' ἀπειρασμένον, οὐκ ἄλλο τινὲ πλὴν ἐμοὶ κακόν. καὶ δ' ὁ-
 μῶς ὑμᾶς ἐς τὸ κοινὸν καταθέντας ταῦτα σκοπεῖν, καὶ συλ-
 ληγῆτας βεβλήσθαι. ἡμὲν γὰρ ταῦτα καὶ ὑμεῖς ἐν καλῷ νομί-
 ζεται, πορσέννα. τοιαυτὸν τινα λέξαντος, ἀπαντες τῷ βε-
 λῶν ἐπῆνεσαν, αὐτὸν τε ἀφῆκεσαν. ὁ δ' ἀποδραμὼν, καὶ
 τὸ ξίφος ὑποκίλπον φέρων ὤχετο. ἀφικόμενος δ' εἰς τὸ
 πεδῖον, ξέντα ἑσρατοπεδῶντο οἱ ἑσρατοῖ, παρῆσι τῷ βα-
 σιλικῷ βήματι, ὅπερ τῇ σρατῇ τὸν μισθὸν ἐκπεσεῖντά π-
 ναῖ ἰώσακε τῷ βασιλεῖ ὡς ἀκαταξόμενον ἐμπερῆ τῷ ἐκεί

νη χήματι, καὶ πανμπείσοις τῆς δουροφόρου, ὡσπερ καὶ αὐ-
 τὸν τὸν βασιλέα περικυκλωθέντα. ἡ δ' ἔτος ὁ τῷ βασι-
 λέως γραμματῶς. ἄπορων δ' ὁ μούκιος, εἰ ἔτος αὐτὸς ὁ
 βασιλῆος εἶη, ἐρωτᾷ δ' ὁ μὲν ὡς ἐτολμῶν, ὡς ἐκ ἀκίνδου
 τῆ το νομίζων ἔσειδαι, ἐμὲ οὐδ' ἄπερακτος ἐπαναχω-
 ρεῖν βεβόημενος, ὡς οὐ καλὸν τῆτ' ἔσειδαι ἰσχυρολαμβάνων, τῆ
 μὲν βασιλέως ἡ μὲν τεν, ἀπὶ δ' ἐκείνου τὸν γραμματέα κα-
 τέκτανον. ἐπειτα δ' ἀναστροφῆς, καὶ τῷ ἀπόδρασι βου-
 λυόμενος, αἵματι σάζον τὸ ξίφος ἐν χερσὶν φέρων, ὡς ἐ-
 πιμάρτυρα τοιοῦτε καὶ τοσούτε πολυμήματος, σωθεύσης
 πανταχόθεν τῆς στρατιᾶς πρὸς τῷ βοά τε καὶ κραυγῷ,
 ἰσχυρῶς σωματοφυλάκων ὡς ὅτι θανάτε σμει λήφθη,
 ἀνυπόκομος πρὸς τὸ βῆμα, ὅπου ὁ βασιλῆος ἡ. ἀλλὰ καὶ
 τότε μήτε ὡχρίων μήτε παντοῖος χυόμενος, φοβῶν δ' ἐ-
 μάλλον ἢ φοβόμενος, τοιαύτ' ἐπαρρησιάζασατο. ἐγὼ μὲν τοῖ
 ὁ μούκιος ῥωμαῖος ὦν τυγχάνω, πολέμιος τῆς πολέμιων
 χυόμενος. καὶ πάλα δ' ἡ ἀκριβῶς ἐμαντὸν πέπεικα, ὅτι ἐκ
 παντὸς ἔσπευω φελιτέα ἢ πατεῖς, ἀλλοσε, καὶ μάλιστ' ὅπο-
 ταν ἐν πόνῳ καθεστηκῆα κινδυνώει. νῦν ἐν αὐτῷ τε-
 τρυμμένῳ εἰς τὸ ἔρατον κακοῦ, καὶ πεπολιορκισμένῳ
 πρὸς σοὶ ἐνερακῶς, δεῦρο πρὸς τῆς ῥωμαίων αὐτεμόλη-
 σα, πῶς τε ψυχῇ καὶ τῆ βίῳ τὸν ἐμὸν ἐν ἑδνὶ λόγῳ ποιῶ-
 μενος, ἀλλὰ καὶ οὐδενὸς ἀπολοιοπόμενος πόνε, ἐφ' ᾧ τε σὲ τῆ
 ἀδικῶντα κακῶς ἀντιποιεῖν. ἔτοιμοι γὰρ εἶπυ οἱ ῥωμαῖοι
 μήτ' ἀδικεῖν, μήτ' αὐτοὶ ἀδικεῖσθαι. ἀλλ' ἐπεδὴ σφαιλεῖσα
 ἡ χεὶρ ἀπέτυχεν, ἐδὲν χαλεπίνῳ τῆ ἀσοχίας δίκῳ δω-
 σόμενος. πρὸς πειν γδ αἵμα καὶ πάσχειν δεῖν ἀπὸς ῥωμαίων
 ἔπει, ἐμείφονται δέ σοι καὶ ἄλλοι ἂν αὐτῆς γνώμης μετέ-
 χοντες. ὡς τε ἐπεδὴ πόλεμον μάλλον ἢ εἰρήνην ἀγειν, καὶ

ἄχθρὰς ῥωμαίων μάλλον ἢ φίλος καλεῖσθαι προὔχρινας,
 σκεπτόν ὅπως μὴ ἀπαρασκάδαστέρω μαχοίμεθά σοι. ἡ-
 πιστοῦμαι γὰρ, ὅτι οὔτε πλῆθος ὄσιν, ἔτε ἰσχύς, ἢ ἐν τῷ
 πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα, ἀλλ' ὁπότεροι ἀν' ταῖς ψυ-
 χαῖς ἔρρωμένεσσοι ἴωσιν ὅπῃ τὸς πολεμίους, τούτους ὡς
 ὅστις πολὺ οἱ πολέμοι ἐδέχοντα. διὸ καὶ ἡμεῖς ἔτε λό-
 χος ἢ φάλαγγας, οὔτε στρατιὰν προσάξομεν, ἀλλ' εἰς χεῖρ'
 ἐνὸς μαχίῃσιν, ἔτ' ἐν πεδίῳ, ἀλλ' ἐν τῷς τῆς σκιμῆς, καὶ παρ'
 αὐτῶ τῶ βήματι, ἐν ᾧ καθήμενος τυγχάνεις, ὥσπερ καὶ
 τὸ νῦν. τοῦτο σοὶ τὸν πόλεμον καταγγέλλει ἡ ῥωμαίων
 γεότης. ὁ δ' βασιλεὺς βαρέως ἀχθόμενος φανερός ἦν, καὶ ἐκ-
 πληθεὶς τῶ κινδύνῳ, πῦρ ἀνακαίειν ἐκέλευσεν. ὁ δ' ἰμού-
 κιος πρὸς αὐτὸν στραφεὶς, ᾧ βασιλεῦς εἶπεν, ἰδοὺ ὡς κατα-
 φρονοῦσι τῆ θανάτε, οἷς ἢ ἡ μὴ καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ κλέος
 προσφιλέσθαι τὸ σῶματός ὄσιν. ἄμα τε τῶ, εἰπὼν, τίω δε-
 ξισθὰ εἰς τὸ πῦρ αὐτομάτως καὶ προσπετῶς ἐνέβαλε, καὶ
 ὥσπερ ἔξω ἑαυτῶ ἰμύμενος, ἢ καὶ πᾶσαν τίω ἀδυσίην ἀφη-
 ρμένους, τίω χεῖρα κατέχουσεν. ὁ δ' βασιλεὺς εἰσορῶν τῶ-
 το τὸ θυχερὲς καὶ ἀδέατον δέμα, αὐτὸς μάλλον ἢ ὁ κε-
 κακωμένος χελεπαίνεσθαι ἐφάνη. σβέννουσιν ἔν τῷ πῦρ
 ἐκέλευσεν, αὐτὸς δ' τὸν νεανίσκον προσειπὼν· σὺ μὲν,
 εἶπεν, ὁ νεανίσκος, ἀπιδι δ' ἡ, εἰς σμυτὸν μάλλον ἐπὶ ἢ εἰς ἐμὰ
 δευρὰ τετοληκὼς. παραινέσαιμι δ' αἶ σε πρὸς τὰ ὅμοια
 καὶ τὸ λοιπὸν τολμῆσαι, εἰ ἀντ' ἐμῆς τ' πατείδος τοιαῦ-
 τα τολμήσεις. νῦν δ' ὁ μὲν, ὅτι σε κατανεόνηκα ἀνδρῶ
 ἀγαθὸν καὶ φιλόπατερον εἶ), ὅπῃ τέτοις ἀφίημί σε. ὁ δ' ἰμού-
 κιος, ἄτε ἀμειψόμενος τὸν βασιλεῖα χεῖρισιν ἀξίαις, ἐμψυ-
 σεν αὐτῶ τίω ὀπιβουλεύ. ὁ δ' βασιλεὺς ἀφικῶς τὸν
 ἰμούκιον, καὶ πάλιν τοῖς ῥωμαίοις διὰ φιλίας ἵνα βουλό-
 μενος,

μενος ἐπεμψεν ἄμα πρέσβεις, δοῦναι τε καὶ λαβεῖν πρὸς
 αὐτὸς κελύων. εἰς τοσούτον ἐτάραξεν αὐτὸν ὅτι κρεμά-
 μενος πρὸς τὸ συμπνεόντων ὁ κίνδυνος. ἔτα γὰρ ὁ μὲν πό-
 λεμος διελύθη. ὁ δὲ μάκιος, ἔπειτα ἀπὸ τῆς δεξιᾶς τῆς κα-
 κολοβωμένης σκαβόλας ἐπονομάθη· ὃ πνι καὶ τὸ καλλι-
 σεῖον ἐδωρήθη παρὰ τῆς συγχλήτης, ἀγρὸς αὐτῷ ἀπαντι-
 χρὺ τῆς πόλεως ἕως τὸν τύβειν κείμενος ὄν πνα καὶ εἰς
 τὴν ποδὲν λειμῶνα τὸ μάκιος ὅτι χαλεθῶναι λέγουσι.

DE EODEM Q. MUTIO
 Scauola, Laime

VOD amari debeat patria eiq;
 pro nutritu gratia referri, omni-
 bus perspicuum minimeq; abdi-
 tum est. Quod item merito cele-
 brentur ab omnibus quicumque
 pro ea pericula & labores suscipere sustinuerūt,
 ne hoc quidem quisquam negauerit. Mihi verò
 vel in primis commendatione & laude dignus
 videtur Mutius, de quo iam verba facere aggre-
 diar. Hic Romanus quum esset claro illustriq;
 loco natus, isq; adolescens, nihil sibi potius du-
 cens quàm vt patriam seruaret, multos etiam se-
 nes virtute & fortitudine superauit. Cùm enim
 esset aliquando in vrbe frumenti cum summa
 caritate inopia, Porsenna Rex Etruscorum, qui
 tum Romanis hostis erat, expugnaturum se eam
 certam spem habebat. Id Mutius agrè ferens, co-
 gitauit

gitavit quo pacto & urbem fame atque obsidione liberaret, & de rege dignas factis pœnas caperet. Igitur primò in hostium castra sua sponte penetrare constituit. Dein metuens si infcio Senatu faceret, transfuga iudicaretur, cum Senatus convenisset, institutum suum ei aperit, sic verba facere orsus. Quo in statu simus, Quirites, & in quod periculum vêtura sit vrbs, videtis. Porfenna enim fines nostros ingressus, maxima nobis mala famem bellumque inuexit. Et fames quidem nobis ob commeatus penuriam, implacabilis est: bellum verò pacatu haud facilè. Nam si in multos pauci instructi vadimus, superabunt nos hostes, ipsosque tanto plures non sustinebimus. Sin Porfennæ urbem dediderimus, & ipse ea positus in nos imperium sumpserit, nunquam servitute liberari poterimus. Omnibus enim tyrânis inextincta quædam est cupido regnandi. Patiemur ergo periclitari patriam, vitam nostram libertati antepônentes? At generosè mori potius quàm turpiter vivere, Romanum est. Mori enim omnibus fatale esse scimus: at honestè mori, bonis natura proprium tribuit. Ego verò cæteros quidem nec vitupero nec culpo nunc cunctantes: Nam defessi sunt plerique vadendo & cursitando, & arma ferendo. Sed mihi quid factu honestissimum fore videatur, exponam. Vehementer cupio, viri, clam hostes adire, conaturus, dijs adiuvantibus, vlcisci Regem iniurium, aut occiso ipso,

Is ipso, aut alio quoquam audaci facinore commisso, olim quod secula laudent. Atque hoc qui dem si successerit, erit & vobis & patriæ bono: sin minus, mihi vni malo. Est autem vobis hoc communiter considerandum, & de eo in conuētu consultandum. Si enim vos hoc operæ precium esse censeretis, vadam. Talia quum ille dixisset, omnes cōsiliū laudarunt, eumque dimiserunt. Ipse gladium sub veste gerens, cursu ire contendit. Postquā in campum peruenit, in quo castra habebant Etrusci, & prope regium tribunal constitit, vidit ibi quendam stipendium exercitui dantem, regi assidentem, pari ornatu, confertissimisque satellitibus, sicut & ipsum regē stipatum. Is erat scriba Regis. Hic dubitās Mutius vtrum is ipse Rex esset, timensque sciscitari, quod id periculo non vacare existimaret, & tamen re infecta reuerti nolens, quod id parum honestū fore iudicaret, à rege aberrat, & scribam pro rege obtruncat. Deinde conuersus, & fugam parans, sanguine stillantem gladium manu ferens qui talis tanti que facinoris testis esset, concurrente vndique ad strepitum & clamorem exercitu, à satellitibus ad necem comprehenditur, & ad tribunal, vbi rex erat, retrahitur. Sed tunc quoque neque pallefcens, neque colorem mutans, sed metuendus magis quàm metuens, confidenter verba fecit in hunc modū. Mutius ego sum Romanus, qui hostibus hostem me præbui, ac mi-

hi iam pridem certò persuasi omni modo iuuan-
dam esse patriam, præsertim si quando periculo
premitur. Nunc igitur cùm eam extremo malo
afflictam, & à te obsessam viderem, huc à Roma-
nis peruasi, animam vitamque meam nihili fa-
ciens, nullumque laborem detrectans, dum ti-
bi nocenti vicissim nocerem. Sunt enim parati
Romani nec lædere nec lædi. Sed postquam la-
pfa manus aberrauit, erroris pœnas dare nihil
grauabor: & facere enim & pati fortia Romanū
est. Verùm tibi non deerunt & alij eiusdem ani-
mi homines. Itaque postquam bellum magis
quàm pacem agere, & Romanorū hostis quàm
amicus vocari maluisti, dispiciendum est ne te
imparatiorem oppugnemus. Scimus enim nec
multitudine nec robore in bello victoriam para-
ri, sed vtri valentioribus animis in hostes vadūt,
hos plerumque hostes non sustinent. Proinde
nos nec insidias aut acies, nec exercitum addu-
cemus: sed vni tibi & cum singulis res erit, idque
non in campo, sed intra tentoriū, & apud ipsum
in quo sedes tribunal, sicut & nunc fuit. Hoc tibi
iuuentus Romana indicimus bellum. Hic Rex
simul ira incensus conterritusque periculo, igne
iubet incendi. At Mutius ad ipsum conuersus,
O Rex, inquit, vt sentias quàm cōtemnant mor-
tem, quibus honos & virtus & gloria charior est
corpore: simulque hoc locutus, dexteram in igne
vltro & incunctanter inijcit, ac tanquam ipse si-
bi

bi creptus, & ab omni sensu alienatus, manum
comburit. At Rex tam dirum & infandum cer-
nens spectaculum, ipse magis, quàm is cui illud
mali acciderat, indignari visus est. Itaque ignem
extingui iubet: & adolescentem alloquens: Tu
verò, inquit, adolescens, abi in te magis quàm in
me hostilia ausus. Iuberem mactè virtute esse, si
pro mea patria ista virtus staret. Nunc quoniam
te virum bonum & patrie amatem esse animad-
uertit, sic te dimitto. Tum Mutius quasi remune-
rans Regis meritum, ei insidias indicit. Et Rex
dimisso Mutio, & rursus cum Romanis pacem
facere volens, legatos misit qui fidem darent &
acciperet. Usque adeo eum turbauit imminens
à coniuratis periculum. Ita finitum bellum est,
& Mutius à clade dextræ manus Scæuola co-
gnominatus est: eique virtutis causa dono da-
tus est à Senatu ager è regione Urbis
trans Tyberim situs, qui postea
Mutia prata appellata
fuisse tradunt.

PAMPHILVS EX IOAN-
 nis Boccacij Decamerone, Olympia
 Fulvia Morata interprete.

ARGVMENTVM.

*Cappelletus quidam falsa confessione cuidam mo-
 nacho viro bono sic imposuit, vt cum tota vita nequis-
 simus fuisset nebulo, vita defunctus, in numero diuo-
 rum habitus sit.*

D Ecet, suauissimæ matronæ, quas-
 cunque res agimus, eis rebus à
 mirifico sanctoq; nomine illius,
 qui rerum omnium est author,
 initium dare. Quapropter quum
 sint meæ partes, vti primus nostros sermones
 exordiar, ab aliquo maximo eiusdem authoris
 opere initium capere cogito, quo moneamur,
 vt spem omnem nostram in eum collocemus,
 eumque summa obseruantia colamus. Primum
 igitur omnium, satis constat, res humanas, fra-
 giles caducasque esse, omnesque homines ea le-
 ge esse natos, vt omnibus telis fortunæ proposi-
 ta sit vita nostra, neque posse recusare, quomi-
 nus ea, qua nati sumus conditione viuamus, ne-
 que nos eos casus tam æquo animo ferre posse,
 quos nullo consilio vitare possumus, nisi præcla-
 re illius patris auxilium nos contra Fortunam
 arma-

armaret, atque muniret. Quam opem nobis ferri haud existimare debemus propter nostra scilicet egregia facinora, sed ex sola Dei benignitate, precibus per Christum impetrata. Cui nos, utpote imbecillitatis nostræ cōscij, sed filio Dei precatore freti, de rebus, quas in rem nostram esse ducimus, supplicamus. Quo magis in hoc etiam Deus amorem erga nos eximium præ se fert, quod quum oculi mortalis acies, nullo pacto in arcana diuinæ mentis penetrare possit, finusque per nos indigni, ille tamen fidem & fragilitatem potius, quam errorem aut commerita precantis respiciens, perinde ac si is in conspectu eius verè purus dignusque esset, orantes exaudit. Hac autem narratione quam explicare vobis decreui de Hypocrita quodam (quantum nos quidem iudicare possumus: Dei enim iudicia nobis occulta sunt) quantopere sæpe fallamur, quamque verum sit, quod eruditum quendam dixisse ferunt, liquidò constabit. Multa, inquit, corpora veneratione digna habentur in terris, quorum animi apud inferos excruciantur. Musciatus Gallus ex ditissimo maximoque mercatore in Gallia eques factus, cum iter haberet in Etruriam cum Carolo Senzaterra regis Gallie fratre ad Bonifacium pontificem accersito, accinctus iam ad iter, animo totus erat in negocijs, quæ magna quidem & ampla habebat, & (sicuti pleraque sunt mercatorum) oppidò intri-

cata, ad quæ extricanda multum laboris sūmebat. Hæc igitur negocia tandem alijs compluribus committens, cum omnibus satis perspexisset, de hoc solum in dubium venit, cuiusdam idoneo prouinciam traderet exigendi æs, quod in nominibus habebat à plerisque Burgundis debitum. Causa verò dubitationis hæc erat, quòd acceperat Burgundos homines esse iniquos, male moratos, & fluxæ fidei. Quamobrem nemo quisquam satis impudens ei visus fuit, quem speraret rectè opponi posse istorum flagitijs. Tandem hac de re multa denique meditato in mentem venit Capperellus quidè à Prato cognominè habens, qui Lutetiæ domum eius frequentabat, quem quia statura paruus erat, atque elegans, inglorantibus Gallis, quid sibi vellet Capperelli nomen, & suspicantibus Cappellum, id est Corollam patrio sermone significare, quoniam paruus erat, vt diximus, nō Cappellum, sed Cappelletum vocabant, Cappelletique nomine notus fuit omnibus, adeoq; notior quàm Capperelli appellatione. Eius hæc erat vita, Scriba cum esset, eum penè pudebat si quæ suarum tabularū, quamuis pauca scriberet, non inueniretur falsa, imò falsas facere rogatus, nunquam recusabat: libentiusque gratis eas scribebat, quàm conductus quauis mercede, veras. Præterea testimonia falsa magna cum voluptate, seu vocatus, seu inuocatus vltro citroque dabat. Cumque eo tempore

pore iureiurando multa fides in Gallia haberetur, ipse paruipendens periuria, lites innumeras peruincebat, quoties iureiurando suam fidem obstringere poscebatur. mirum in modum verò studebat, & obnixè conabatur inter amicos & propinquos & quosuis alios, mala, discordias, & offendicula serere, vnde quanto plus damni proficisci videbat, tantò plus voluptatis capiebat. ad cædem vel simile scelus incitatus nulla interposita mora obsequatur, quin & promptissimus esse tum ad vulnera, tum ad cædem sua manu edendam, Dei ac diuorum maximus contemptor, supra cæteros mortales iracundus, & quidem minima de re: ad templa nunquam adire: Sacramenta sicut vilia, contumeliosis verbis incessere, cauernas verò & inhonestissima quæq; loca libenter inuisere, & frequenter in eis versari, à sceminis, non secus atq; canis à baculo, abhorrere: a uersa venere plusquam cuiquam credibile est, delectari: denique ad prædas & furta maximè procliuus esse: voluptuarius, impurus, gulæ seruus, & potator maximus, aleator, & falsarum tesserarum insignis magister: postremò vt rem in pauca conferam, omnium qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt, pessimus. Huiusmodi Cappellati flagitijs longo tempore præsidio fuit potentia & authoritas Musciati, cuius gratia & præsidio nebulo iste, & à priuatis, & ab aulicis (quibus vtrisque sæpissimè faciebat iniuriam) tutus erat.

Cum venisset igitur Musciati istius Cappelli seu Cappelleti in mentem, cuius sensum pulchre callebat, talem censuit eum omnino esse, qualem nequitia Sequanorum, seu Burgundiorum postularat, & idcirco eo ad se accersito, verba in hunc modum fecit:

Haud te præterit, inquit, Cappelleti mi, me hinc abiturum esse, & cum inter cætera negotium cum Sequanis hominibus fraudulentis habeas, nescio cui prouinciam illam bona mea exigendi tradere queam, magis idoneo quam tibi. Quapropter cum tibi vacet (modo libeat) exorabo tibi auxilium ab aula, iustissimamque tibi eius quod exegeris partem donabo. Cappelletus iners & futilis, imperitusque, intelligens eum abire in quo eius spes omnesque opes longo tempore sitæ fuerant, sine vlla mora, & quasi coactus egestate, absque longiore deliberatione se libenter ea facturum recepit. Quare cum hac de re inter ipsos conuentum esset, suscepissetque negotium Cappelletus, & regis literas commendaticias haberet, post abitum Musciati, profectus est ad Sequanos: vbi à nemine cognitus præter naturam suam benignè humaniterque; æs alienum exigebat, quasi de industria ad extremum iras differens. Ita igitur se gerens, cum ad duos fratres Florentinos applicuisset, qui ibi foenerabantur, eumque causa Musciati obseruabant & colebant, euenit vt ægrotaret, ad quem ambo fratres accer-

accerfunt ilico medicos, & pueros ad ministrandum omnia, quibus ad perditam valetudinem opus effet. Sed frustra quidem, nihil cum auxiliij poffet adferri quod prodeffet. Bonus enim ille vir & iam ætate confectus, & nimium ventri deditus (vt medicis videbatur) indies peius se habebat. Quam rem ambo fratres grauiter molefteq; ferentes, quadam die propter cubiculum in quo decumbebat inter fe hoc cœperunt confilij: Quid inquit nobis hoc homine faciendum? Res eius peiore loco non poffent effe, quã in quo nunc fitæ sunt, extrudere eum domo noftra, ita graui afflictum valetudine, magnæ nobis effet infamiæ, magnumque imperitiæ argumentum, quippe vidente populo, quòd eum femel exceperimus, operamque dederimus vt curaretur, nunc verò nulla nobis ab eo orta iniuria tam repentè domo noftra, atque adeò perditam valetudine laborantem eijci. At rurfus homo adeo fceleftus eft, vt neque fcclera fua cuiquam sacerdoti fateri, neque vllis vti facris velit: quo fiet, vt morientis fine confeffione vocali, nullo facello cadauer fint dignaturi, imò ritu canis in foffas abiecturi: quinetiam vt maximè confiteatur, tot flagitia ipfius, tantaque sunt, & tam horrenda, vt idipfum futurum fit: præterea neque monachus neq; facerdos vllus inuenietur, qui talem velit aut poffit abfoluere, atque ita non abfolutus, etiam fic eijcietur in foffas. Quod quidem fi

euenerit, populus huius ciuitatis (apud quem
 tum ipsi ob negociationem alioqui malè audi-
 mus, tum quæ eius est petulantia, bona nostra
 prædæ sunt) confestim tumultuabitur contra
 nos, clamitabuntque indignissimè factum, & ca-
 nes nos vocabunt Longobardos, ab omnibus sa-
 nis & sacris exclusos, neque amplius ferre nos
 volent, & ad ædes nostras concurrent, & fortè
 non solum bona nostra diripient, verumetiam
 vitam eripient: denique utcumque iste vita de-
 fungatur, actum est de nobis. Cappelletus qui,
 ut diximus, prope locum illum decumbebat v-
 bi tale consilium inibant, auditis omnibus quæ
 de se erant inter se collocuti, fratres ambos ad se
 accersit, orationemque huiusmodi habuit: No-
 lo vobis vlla de re in suspicionem venire, aut ve-
 reri, ne mea causa quidquam detrimenti sitis ac-
 cepturi: equidem omnia quæ de me locuti estis
 intellexi, & certò scio, ita futurum, ut dicitis, si res,
 ut dixistis, eueniret, sed secus res geretur, ac vos
 opinamini. Ego tot alia, dum vixi, scelera admi-
 si, ut etiam si iam moriens aliquid sceleris amplius
 addam, non magni referat. Quapropter date o-
 peram, ut quam sanctissimum & maximè egre-
 gium monachum ad me (si quis modò est vobis)
 huc euocetis, reliqua finite esse mihi curæ. Nam
 res in eum modum componam meas, ut bene se
 habituræ sint, & vos sitis conquieturi. Mox fra-
 tres, quamquam haud magnopere ei fidem ha-
 berent,

berent, ad collegium nihilominus quoddam ad-
diere, indeq; accersuere sanctum quendam ac
sapientem virum, Theologiæ magistrum, ma-
gni apud omnes ciues nominis, grauem, & ipsa
senectute venerabilem. Qui cùm in cubiculum
Cappelleti vbi ille iacebat, venisset, ei que assedis-
set, primùm cœpit cum aliquot verbis, vt fit, con-
solari, mox in hunc modum interrogare.

CONFESSIO IN QVA
colloquuntur Monachus &
Cappelletus,

MON. Sæpe ne, fili mi, ad Confessionem ac-
cedis? CAP. Singulis hebdomadis, vt cum mi-
nimum semel, plerumque verò sæpius. Verum-
tamen ex quo ægrotavi, ab hinc iam ferè dies o-
cto, tanta fuit molestia ex valetudine, vt nequi-
uerim. MON. Bene factum, & ita faciendum
erit deinceps. Cæterùm cùm tam frequenter cõ-
fitearis, parum laboris cùm audiendo tum inter-
rogando capiam. CAP. Nequaquam, mi pater,
hoc in animum inducas tuum, siquidem nun-
quam adeo obiter confessus sum, quin semper
percupiuerim (saltem in genere) omnia mea de-
licta, quorum mihi venit in mentem, recensere,
ab eo die quo natus sum vsque ad eam horam.
Quamobrem obsecro, vt ita sigillatim me inter-
roges, perinde ac si nunquam confessus fuisset,

nec rationem habeto vllam valetudinis meæ,
 Malim enim longè carnem meam offendere,
 quàm illi parcendo, facere animæ iacturâ, quam
 suo præcioso sanguine Christus seruator meus,
 redemit. Verba hæc mirum in modum placue-
 re sancto viro, & magnum argumentum bonæ
 mentis esse visa sunt. Collaudata Cappelleti cõ-
 suetudine, sic percontari orsus est. **MON.** Agè
 fili mi, an ynquam fœminis oblectatus es? **CA.**
 Hei mi pater, pudor est in hac parte verum dice-
 re, siquidè vereor ne peccem gloriæ cupiditate,
MON. Quin animo virili dicitò, nam verum
 fatendo, neque hîc neque alibi peccatur. **CAP.**
 Postea quàm præstas culpam, dicam, ita corpo-
 re sum casto, vt ab incunabulis. **MON.** O te fe-
 licem apud Deum, qui tam rectè te gesseris, & i-
 ta te gerens, tantò plus promeruisti, quantò ma-
 iorem, si voluisses, potestatem habebas se cus fa-
 ciendi, quam quidem potestatem non habemus
 nos, aut alij qui Monachorum præscriptis ad-
 stringuntur. Sed quid de vitio crapulæ? **CAP.**
 Heu me miserum, vt mihi me hoc delictum tam
 sæpe admississe grauitè dolet, quippe cum præ-
 ter alia quadragesimæ ieiunia, & quæ reliquo
 anni tempore à religiosis hominibus obseruan-
 tur, tribus è septem diebus saltem vesci solo pa-
 ne & aqua solerem, aquam illam tanto cum ap-
 petitu biberam, vt nihil suprâ (præsertim labo-
 re aliquo, seu orando seu peregrinando defatiga-
 tus)

tus) minimeque rarò delicias illas herbaceas, cuiusmodi mulieres ruri parare solent, desideravi; præterea cibo quocumque impensius delectabar, quàm decebat hominem religionis causa iunantem. **MON.** Fili mi, peccata hæc humana sunt, admodumque leuia, quapropter nolim te grauius ob hæc animo angi: nemo est, cui post longam inedia[m] aut labores, cibus ac potus nõ sit suauior. **CAP.** Ah suadere noli: sat enim scio quæ pro Dei cultu suspiciuntur, sincerè & ex animo geri oportere, quisquis autem aliter agit, hunc peccare. **MON.** Assentior his quæ dicis & perplaces mihi, qui hæc tam intelligas probè, & in animo tuo tecum perpendas. Sed rumor est, te auaritia ardere, quod vitium multo maximũ est. Auaritia enim, fidem, probitatem, cæterasque artes bonas subuertit: præterea autem, quasi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effeminat, semper infinita insatiabilisque est, neque copia neque inopia minuitur. **CAP.** Istihæc tibi fortasse incidit suspicio, quia in his ædibus dego, & cum istiusmodi ingenijs conflistor: mihi hercle nihil est rei cum fœeneratoribus istis: imò eos admonendi hortandique gratia huc cõcessi, vt à turpi hoc quæstu animos eorum abducerem: & successisset, ni mihi hoc morbi euenisset. Sed scito patrem meum mihi satis amplas reliquisse facultates, quarum dimidiũ ferè mox ab eius morte egenis erogavi, quod autem ami-

mum ad mercaturam adieci, id eo feci, vt & me
 ac in eos & pauperes Christianos inde alerem. In
 his quæstum aliquem concupiui: qui quâtulus-
 cunq; , semper eius dimidio egentes impertiui,
 alteram partem in meos vsus impendi, & hinc,
 propitijs fatis negocia mea in optimo statu sem-
 per fuere. **M O N.** Rectè. Cæterum sæpe ne ira-
 sceris? **C A P.** Hac equidem in parte plus nimio
 conscius mihi sum. quis enim pæssim tot scelera
 quotidie videns admitti, se reprimeret? Nusquã
 iuxta Dei legem viuitur, nemo Deo, aut eius iu-
 dicium veretur: itaque talia vidèdo sic offensus
 fui, vt cum morte depacisci potius concupiue-
 rim, quàm viuens videre homines adolescentu-
 los, omni genere flagitiorum conspurcari, iura-
 re ac peierare, perpotare, omnia denique sacra
 negligere, & Deum ac res diuinas mundo post-
 habere. **M O N.** Euge fili mi, hæc non est iniusta
 ira, neque ob eam tibi vllam pœnam irrogare au-
 sum, ni casu aliquo te ira ad edendam cædem, aut
 ad cõuitia, aut eiusmodi aliud scelus impulerit.
C A P. Hem pater, quo pacto pietas tua ferre po-
 test vt ista dicas? Ego si quid istorum vnquam in
 mentem mihi incidisset, crede mihi, nunquam
 Deum toleraturũ fuisse credo. Hęc sunt flagitia
 facinorosorum & sceleratorum hominum, qua-
 libus ego, si quis fortè occurrit, perpetuò optare
 mentem meliorem soleo. **M O N.** Age fili mi,
 ita te Deus amet, verum fatere, an periurio ali-
 quem

quem defraudasti? An ne alicuius famam læsisti, aut res inuito domino interceptisti? CAP. Nunquam alterius cuiusquam famæ detraxi, quàm in cuiusdam potatoris olim vicini mei, qui quoties plus nimio potus erat, quo iure, quaque iniuria uxorem suam nihil commeritam pugnis cædebat: huius ego insolentiam semel ad cognatos vxoris detuli, misertus illius miseræ. MO. Dic sodes, neminemne fefellisti, vt mos est mercatoribus, lucri gratia? CAP. Hui, fefelli equidem: sed nescio profectò quemnam: cum quispiã adnumerasset argentum quod mihi debebat de pãno quem vèdideram, id numeratum reposui in arca mea: deinde vno post mense, teruncios quatuor superesse amplius quàm debebatur, animaduerti, quos, cum non amplius illum viderem, & cum circiter annum adseruassem, vt redderem, dedi tandem cuidam mendico. MON. Istuc non factum malè, inò ita decuit te facere. Quare fili mi, si nihil vnquã grauius admisisti, nihil te aliud habes quod dicas, non video quid super sit aut obstet, quin te absolvam. CAP. Vnum superest quod præterij. MON. Quidnam id est? CAP. Memini me die sabato quodam à vespèris, iussisse puerum meum ædes verrere, non habita ratione feriarum, vt par erat. MON. Leuia isthæc sunt, fili mi. CAP. Quid leuia? quasi dies Dominica non sit summa veneratione digna, cū ea die Seruator noster à morte surrexerit. MO.

Nunquid verò restat amplius? CAP. Imò etiã
nam in templo quod domus Dei est, aliquando
imprudens in terram expui. MON. Ha ha hæ.

CAP. Irrides? MON. Quid ni, cum nihil ista
sint: an non vides nos qui religiosi vocamur, in
templis excreare quotidie? CAP. Sanè verò in-
dignum facinus, quem enim locum maior inū-
dicias decet, quàm eum in quo sacra Deo fiunt?

MON. Quid est quod lacrimas? CAP. Etiam
præterea mihi aliquid peccati restat, quod nun-
quam confiteri ausus fui, adeo me vehementer
illius pudet pigetque, & quoties mihi in mentē
venit (vt nunc cernis) lacrimæ cadūt, & sæpe ve-
reor, nunquam fore, vt Deus det mihi veniam.

MON. Apage fili mi, quid narras? non te horū
verborum pudet? si omnia scelera & flagitia, quæ
vnquam ab omnibus hominibus committūtur,
commissaue fuerunt, aut committentur quoad
mundus durabit, ab vno homine commissa es-
sent, & eorum illū pœniteret, vt te, tanta est Dei
misericordia & benignitas, vt pœnitenti talium
scelerum nunquam sit veniam negaturus: qua-
re dic audacter. CAP. Ha ha me miserū, meum

hoc nimis graue flagitiū est, nisi tuæ preces sub-
ueniant, vix credo veniam daturū. MON. Ne
time, meam tibi obstringo fidem, Deū me pro-
piter: comprecaturum. CAP. Heu me miserum.

MON. Pergis lacrimare, nec quicquam dicis?
bono animo es, quid taces? quid suspiras? CAP.

Postea

Posteaquam hoc te mea causa facturum pollice-
ris, pater, dicam. Scito itaq; cum essem puer, me
aliquando detestatum fuisse matrem meam. **M O.**
Quid hoc, adeone graue tibi videtur? Homines
quotidie Deum diuosq; detestantur, & facile eis
ignoscitur, siquidem eos detestationis poenitet,
& tu non credis Deum in hoc leuiori crimine ti-
bi veniam daturum? **C A P.** Væ misero mihi.

M O N. Lacrimas mitte, ac bono es animo, ne-
que dubita, quin etiam si de eorum grege esses,
qui Dominum nostrum cruci affixerunt, igno-
sceretur tibi tantopere dolenti ac poenitenti. **C A.**
Hem matrem meam, quæ me totis nouem men-
bus in aluo habuit, & quæ me puerum tantillum
centies in manibus gestauit suis. Hei nimium
est, & si Deum non precaberis pro me, actum est
de me. Monachus videns nihil Cappelleto esse
reliquum quod diceret, illum absoluendum cea-
savit. Impositis igitur manibus illi bene omina-
tus, hominẽq; verè sanctum iudicans, absoluit.
Neq; enim dubitabat, quin quæ dixisset vera es-
sent omnia. Quis enim de vita periclitans men-
tiretur? aut quis morienti fidem non haberet?
Peractis autem absolutionis ceremonijs, hæc
verba subiecit. **M O.** Heus mi Cappellete, Deo
adiuante propediem conualesces: at si fortè se-
cus eueniret, & Deus sacrã hanc, & optime com-
paratam animam tuam hinc ad se euocaret, èt-
ne cordi tibi Cappellete mi, vt corpus tuum se-

peliatuſ penes noſ? CAP. Maximè, imò nolim eſſe alibi, cùm certò cõdixeris, te pro me Deum precaturum, & cùm præterea ſemper præcipuè in ſectam veſtram vltro propenſus fuerim. Quare obſecro, cùm primùm domum reuerſus fueris, cura, elabora, perſice vt ad me corpus Chriſti deferatur. id enim (licet eò indigniſſimus) tuo permiſſu ſuſcipere decreui. Deinde ſimiliter poſtremam ſanctamq̃ vñtionem, vt licet vixerim vt Ethnicus, ſaltem vt Chriſtianus diem extremũ obeam. M O N. Perplacet, curabo ſedulò:

Hactenus confefſio.

INterim dum hæc gerebantur, duo illi fratres abdiderant ſe poſt tabulata, quæ Cappelleti cubiculum diuidebant ab altero cubiculo vicino: ibi exaudientes intelligentesq̃; nullo negotio, quicquid monacho narrabat, ſæpeq̃; tanta illos ridendi libido cepit, cùm præclara iſta facinora audirent, quæ recenſebat, vt riſu propemodum diſrumperentur. Nonnunquam verò inter ſe ſufurrabant quidnam hominis eſſet hic, quem neque ſeneſta, neq̃; perdita valetudo, neque mortis imminentis metus, neq̃; Dei timor (iudicio cuius mox ſiſtendus eſſet) à flagitijs ſubinde nouis perpetrandis auellerè poſſent, aut cõmouere, vt aliter mori ſtuderet, quàm vixiſſet. Attamen audito conſideratoq̃; pacto, quo cum
in

in templum sepultum iri senserant, nihil de cæteris solliciti fuere. Paulo post Cappelletus accepto sacræ communionis symbolo, & cum præter modum morbus ingrauesceret, mox etiam extrema delibutus vñctione, vesperi statim eodem die, quo tam sanctè scilicet confessus erat, excessit è viuis. Mox duo fratres, quos supra diximus, funus ei honorificum instruxere, accersitis religiosiis qui ex more apud cadauer ea nocte excubias agerent, & postridie mane omnia quæ ad pompam funebrem opus essent, appararent. Bonus verò ille monachus qui cõfitentem eum audierat, intelligens eum vita defunctum esse, & vestigio monasterij præsidem adiit, eiusq; iussu ad datum signum conuenientibus ac concurrentibus vndiq; monachis, palàm significauit omnibus, Capelletum virum fuisse sanctissimum, vt ex eius confessione comperisset: speransque Deum in eo multa signa editurum, persuasit vt illud corpus summa cum cerimonia & religione exciperent. Hanc ergo in rem tum præses, quem dixi, tum alij ad vnum omnes vno ore cõfentiunt. Nec mora vesperi illuc vbi Cappelleti cadauer iacebat, frequentissimi conuolantes; excubias solennes, & insignes peregerunt. Postridie autem mane omnes stolis & pallijs amicti, librosq; manibus gestantes, & crucibus præeuntibus, nœnias canentes ad efferendum cadauer processere, & magno cum plausu ceremo-

nijſq; receperunt in templum, ſequentē ferè omni ciuitatis populo, tam virorum quàm mulierum. Quo tandem depoſito in æde ſacra, ſanctus ille monachus, qui ei à confeſſione fuerat, concionem aſcendit, ac multa de eo, deq; eius vita & abſtinentia, caſtitate, ſimplicitate, innocētia, ſanctitate, miris modis prædicare cœpit, narrās inter alia, quod & quàm exiguum peccatum, Capelletus præcipuum, & quantis cum lacrimis confeſſus eſſet, & quanto conatu vix tandē perſuaderi ſibi paſſus eſſet, Deum id non vindicatum. Atque hinc interpoſita digreſſione ad populum qui auſcultabat: At vos, inquit, execrabiles, propter quàm friuola, & propter quas quiſquilijs Deum matremq; eius, & omnem aulam cœleſtem deteſtamini. præterea multa alia de eius fide atq; innocentia teſtatus, breuiter tali cōcione (cui habita integrè fides fuit ab auditoribus, & tota vicinia) ſic eum in animos & affectus omnium, qui illic aderant, inſinuauit, vt ſtatim ſacris peractis, confertiſſima turba ad pedes manusq; eius oſculandas irruerint, præq; nimio ſtudio veſtimenta eius vndiquaq; diſcerperint, cū ſe felicem putaret quiſquis veſtis eius particulā naſtus eſſet, adeò vt eum roto die in tēplo oportuerit relinqui, vt ab omnibus ſpectaretur & cōſalutaretur. Sequentē verò nocte in arca in armo rea honorificè in quodam ſacello conditus fuit. Quo loci poſtridie vulgus longa ſerie cœpit eū, accenſis

accensis cereolis, ut diuum venerari, ac nuncupatis votis, cereas imagines suspēdere, pro sua quisque religione. Postremo adeo creuit celebritas, opinioq; sanctitatis eius & cultus, ut propemodum nullus esset, qui aliqua ægritudine affligeretur, qui diuis alijs quàm huic vota faceret, vocatusq; esset passim Diuus Cappellētus. Prædicat etiam Deum multa signa per eum edidisse, & eundem quotidie apud eos, qui hunc religiosè colunt. Sic igitur vixit, & sic vita defunctus est Cappellētus Pratenfis, & sic inter diuos relatus est, ut audiuiſtis, quem haud inficias eo, posse beatitudine frui apud superos: nam utcumque vita eius impia scelerataque fuerit, potuit tamen eum in extrema morte adeo scelerum suorum pœnitere, ut fortasse Deus misertus sit illius, & in regnum suum, & numerum beatorum receperit: At quoniam non constat nobis, ego iudicans ex manifestis, aio, istum potius esse apud inferos, & cum Satana malè mulctari, quàm apud superos versari. Quare nos ut gratia Dei in præsentibus calamitatibus & in hac tam hilari sodalitate incolumes seruemur, laudâtes nomen eius, à quo fecimus nostri sermonis initium, & eundem reueriti in ærumnis nostris, nos ei commendemus nihil prorsus diffisi, nos exauditum iri. Hæc ubi Pamphilus dixisset, tacuit.

EX IOANNIS BOCCACII
Decamerone, Olympia Mora-
ta interprete.

ARGVMENTVM.

*Abrahamus Iudæus à Giannoto Ciuigno
ad Christi suscipiendam fidem extimulatus, di-
cit se prius velle Romam proficisci, & Anti-
sticum mores perspicere. Vbi perspecta eorum
vita turpissima, Lutetiam reueritur, fitque
Christianus.*

Vemadmodum ego, venustissi-
mæ matronæ, aliquando patrem
meum narrantem audiui: Merca-
tor quidam Parisijs fuit, cui Giã-
noto Ciuigno nomen fuit, vir bo-
nus, integer & rectus, qui magna & ampla nego-
cia in pannis habebat. Huic cum opulentissimo
Iudæo, qui Abrahamus appellabatur, arcta quæ-
dam necessitudo erat, qui & ipse, mercator non
infimus, sed singulari æquitate, fideq; præter cæ-
teros habebatur. Cuius virtutes cum Gianno-
tus admiraretur, cœpit valde secū angī, tam præ-
clarum virum, tanto ingenio tantaq; humanita-
te præditum, religionis errore perditum iri. Ita-
que amicè eum orare cœpit, errores Iudæicæ su-
per-

perstitutionis relinqueret, seq; ad Christianam veritatem conuerteret, quam ipse cernere poterat: vt sanctam & bonam, indies augeri ac dilatari: suam verò diminui ac paulatim aboleri. Ac tam etsi nullam se præter suam, Iudæus, bonam esse, credere affirmaret, in qua & se natum esse diceret, & mori velle asseueraret, nec vlla ratione ab ea posse diuelli, nihilominus Giannotus diebus aliquot post, eadem inculcare non destitit: eiq; crassa minerua, vt bonam partem mercatores solent, ostendere nostram Iudaica religione meliorem esse. Ac quanquam Iudæus in sua esset exercitissimus, tamen siue amicitia quæ ei cū Giannoto erat, motus: siue verbis à Spiritu sancto homini idiotæ dictatis Iudæo cœperunt nonnihil placere Giannoti demonstrationes: persistebat nihilofecius in suo proposito, nec ab eo se vquam flectere sinebat. Verùm vt ille in sua pertinacia manebat: sic Giannotus eum vrgere non cessabat, adeò, vt Iudæus, continua impulsione victus, diceret: Quandoquidem, Giannoto tantopere vt fiam Christianus, vrges, tibi in eo statui morem gerere: ea tamen cōditione, vt primum Romam proficiscar, ibiq; illum videam, quem Dei vicarium in terris esse dicis: eius suorumq; fratrum purpuratorum vitam moresque considerem: qui si mihi tales videbūtur, vt cū ex tuis verbis, tum illorum moribus intelligere possim vestram religionem & fidem, nostra esse

meliorem, vt tu mihi demonstrare ftuduiſti, fa-
 ciã vt tibi modò recepi: ſi ſecus Iudęus vt ſum,
 eſſe perfeuerabo. Hoc vbi Giannotus audiuit,
 vltra modum indoluit: ac ſecum oleum, inquit,
 atq; operam perdidit, quam præclare me collo-
 caſſe exiſtimabam, cùm hunc crederem mea o-
 pera eſſe mutatum. Nam ſi Romanam cui iam
 attigerit, ac ſacerdotum ſcleratom & impuram
 viderit vitam, nedum è Iudæo fiet Chriſtianus,
 ſed ſi Chriſtianus eſſet, fieret haud dubiè Iudęus
 Ita; ad Abrahamum conuerſus: heus tu, inquit
 amabo te, quorſum tantum laborem tantamq;
 itineris impenſam ſuſcipere cogitas? neſcis ho-
 mini locupleti, cuiuſmodi tu es, terra marique
 omnia eſſe periculis referta? Non credis hęc ho-
 mines inueniri poſſe, à quibus Chriſtianis ſa-
 cris initiere? Quòd ſi quis ſcrupulus, in hac quã
 tibi oſtendo religione, animũ angit, vbi maiores
 viros, ſapiētiores homines, peritiores magiſtros
 quã hęc inuenias, à quibus que voles & petes
 poſſis cognoſcere? Quæ cũ ita ſint, iſta tua pro-
 fectione, vt mihi quidem videtur, ſuperuacanea e-
 rit. Cogita te illic eoſdem ſacerdotes pontificẽs-
 que inuenturum, quales hęc videre potuiſti, tan-
 toq; meliores quãto ſunt primo ac ſummo pro-
 piores. Quare, ſi me audies, iſtum laborem in a-
 liud tempus reſeruabis, vel in annum illum ſe-
 cularem, quo ſclerum omnium venia impuni-
 taſq; proponitur, me tuum fortaiſſis comitem
 habitu

habiturus. Cui Iudæus, equidē sic esse arbitror inquit, verūm vt multa in vnum conferam, omnino statui, aut eò proficisci, aut in mea sententia perpetuò permanere. Hic Giannotus, cūm hominem obfirmatum in sua sententia cerneret tametsi secum reputabat, Romana curia perspecta, nunquam futurum Christianum, tamē cūm in eo nullam se iacturam facturum cogitaret, vltra nihil esse contēdendum ratus, bonis, inquit, auspicijs pergito. Iudæus igitur equo cōscenso, Romam magnis itineribus contendit: quò cūm peruenisset, à suis Iudæis acceptus honorificè fuit, atq; ibi aliquādiu commoratus, nec cuiquā suum consilium aperiens, cautè cœpit Pontificis maximi, purpuratorum, aliorumq; sacerdotum atq; aulicorum mores, studia factaq; speculari. Itaq; cūm ipse per se, vtpote vir cum primis, prudens & cautus, tum per alios edoctus, eos à maximo ad minimum reperit, omnes peni turpiter deditos esse, veneriq; promiscuæ sine fræno, sine pudore facere: adeò vt summa esset meretricum & cinædorum ad quiduis impetrandū gratia. Eosdem prætereavniuersos, ganeones, potatores, ebriosos, vètriq; veluti pecora, & luxui, magis quàm rationi atque modestiæ obedientes, apertè cognouit. Cumq; propius eos inspexisset, adeò omnes auaros, pecuniæque cupidos vidit, vt pariter humanū sanguinem, imò Christianum resque diuinas quæcunq; illæ tandem

essent, siue ad sacrificium siue ad beneficium pertinentes, auro venderent, emerentq; , nundinationes in eis maiores exercerent, plures conciliatores haberent, quàm Lütetiæ aut venetijs, purpuræ, aliarumque quarumcunq; mercium (omitto sacrarum rerum nundinationem) quàm præclari isti Simones, procurationem vocant: in gluiem, refectionem: luxū, elegantiam: libidinem, cælibatum: quasi Deus, non dicam vocum potestatem, sed fœdissimorum sensa animum non perspiciat: aut hominum more, verborum varietate sibi patiatur illudi. Quæ quidem omnia, cū in numeris alijs, quæ prætereunda duco, cū Iudæo, utpote homini sobrio & modesto, vehementer displicerent, seq; plus satis vidisse existimaret, Lutetiam Parisiorum reuerti statuit: quod & fecit. Giannotus autem vbi eum reuertisse cognouit, nihil minus sperans quàm eum futurū Christianum, ad eum venit: qui cū se mutuo magna cum lætitiâ consalutassent, Iudæus aliquot dies quieti dedit. Post cū iterum conuenissent, quæsiuit Giannotus quid de sancto Patre, quid de purpuratis eius, quos Cardinales vocant, quid item de cæteris aulicis sentiret. Cui extemplo Iudæus, malè, inquit: quos Deus omnes: sed nolo malè precari. Hoc autem tibi confirmo me illic, si quidem bene perspexi, nullam sanctitatem, nullam religionē, nulla benefacta, nullum honestæ vitæ documentum, aut aliud
bonum

bonum in tota illa natione sacerdotum vidisse: sed libidinem, avaritiam, gulæ & ventris studiû & id genus alia, quin etiam multò fœdiora (si fœdiora in aliquo esse possunt) mihi visus in tanto omnium plausu & gratia, videre, vt eam potius omnium furiarum, & scelerum, & flagitiorum officinam, quàm rerum diuinarum sacrarium, aut domicilium appellare possis. Ac mihi quidē cuncta diligenter rimanti, vester ille præclarus pastor, atq; vnà eum sequentes reliqui, videntur omni diligentia, studio & arte id vnum procurare, vt religionem Christianam è mundo tollât ac prorsus extinguat: qui sacrosanctæ religionis firmamentum & columen (vt videri volunt) esse deberent. Cùm igitur videam tot tantisq; machinis, vel ab ipsis custodibus ad casum impelli, consistere tamen & vigere, eam nostra potentiorē firmiorēq; fateri cogor. Quæ cùm ita sint, qui primùm rigidus & durus, ad tuas rationes & suasiones perstabam, nec fieri Christianus volebâ, his permotus quæ ipse vidi, iam apertè profiteor nulla re me abduci posse, quin Christianæ Reipublicę ciuis annumerer. In templum igitur tandem cōcedamus, atq; ibi sacrosanctæ religionis ritu me initiari curato. Hic Giannotus qui contrariam penitus ex Romana profectioe catastrophem expectabat, vbi eum sic loqui audiuit, se omnium fortunatissimum existimauit. Atque vnà cum eo ad Marię virginis sanum, vr-

bis Parisiorum celeberrimum profectus, à sacerdotibus ibidem postulavit, Abrahamū è Iudæo iam ad Christum conuersum, Christo mysticis aquis ablutum initiarent. Quod cum & ipse suo ore postulasset, solita ceremonia perfecerunt; quem Giannotus sacro è fonte sublatum, Ioannem nominavit: post eum in fide perfectius erudiendum magnis ac doctis viris commendavit; cuius arcana ille breui affecutus, bonus & doctus Christianus, vitæq; probatæ vir euasit.

DIALOGVS.

*Lavinia Ruuerensis Vrsina, & Olympiæ
Morata colloquuntur,*

LAVINIA. Semper ne libros euolues Olympiæ, nec vllum remittes tempus? relaxandus erat nonnūquam animus: deinde ad hæc te studia referres: tum enim animus, cum se collegit atque recreauit, celerius arripit quod docetur. OLYMP. Sunt ista vera Lavinia, sed ego illi assentior, qui omne tempus amitti dicebat, quod in studijs non consumeres nec vnquam mihi illud excidit *πολυτέλεισταιον ἀνδράλωμα χρόνου*, & iam mihi peccare videor, si tempus quod mihi à Deo datur, (nam Deus nobis hæc otia fecit) in his studijs ac literis nō cōsumā præsertim

præsertim cum omnia alia solatia me deficiant, quibus desiderium lenire possim, quod capio è meo sponso absente. LAV. Facilius tu id quidè poteris, quàm ille Laertes agro colendo. Studia enim diuina dico, sunt agri saluberrimi, & maxime fertiles, è quibus amici Dei lætos & vberes & immortales ferunt fructus: alia verò humanarum literarū voluptati sunt his, qui sensum nõdum habent animi oculorum vera cernentium, vt cælum suspicere & cœlestia contemplari possint: itaq; ex his flosculis quosdam celeriter decedentes carpunt. OLYMP. Vtinam neq; ego in hoc summo errore, & in hac maximarum rerum ignoratione versata aliquãdo fuissetem. Ego enim quæ me ipsam doctissimã arbitrabar, quia omnium artium bonarum scriptores tales & doctores legebã, & in eorum scriptis, tãquam in luto volutabar, tunc cum ad cælum laudibus ab omnibus efferebar, me omnis eruditionis expertem atq; ignaram esse comperi. Interdum enim in eum errorem rapiebar, vt omnia casu fieri putarem, neq; Deum crederẽ curare mortalia quæquam. Tanta animo meo offusa erat caligo, quæ iam à Deo discuti cœpit, & aliqua mihi eius singularis & diuinæ sapientiæ lux oborta est, & in me ipsa periculum feci, illius sapientiæ omnes res humanas geri. Tantum enim mei desertæ & abiectæ (vt nosti) patrociniũ suscepit, vt eum patrem & pupillorum patronum esse, re ipsa sim

experta, nec ulli parentes, mihi crede, ea indulgentia sunt in liberos suos, quæ Deus in me fuit: ah vix tandem sensi stolidam. LAV. Tamen increbuerat apud multos, te commemorabili pietate & virtute præditam esse. OLYMP. Audieras, & fama fuit: sed si homines attenderent quæ de principibus & eorum familiaribus dicuntur, non tam magnam fuisset eorum opinio de me. Adulatores enim, quia ad principes affectat viam, non modò principibus adulari solent, sed etiam eorum familiaribus, quos apud illos gratiores esse putant. Tu testimonium dare poteris, quam abhorrens fuerim à re Christiana. LAV. In memoria habeo: sed tamen si non omnia vera fuerunt, quæ prædicabant, non tamen hanc falsam de te opinionem accepimus, te literis Græcis & Latinis eruditam esse. OLYMP. Fama veris falsa quædam semper solet adiungere, quo eius testimonio fides tribuatur. Ego (licet enim verum dicere) nunquam laborem fugi, neque in maximis occupationibus intermisi studia doctrinæ: sed me non tam præclara eruditione & doctrina esse, facile qui mea scripta leget, intelligere poterit. LAV. Audiui de tuis præceptoribus, quantum laboris & operæ in his consumpseris: & mea quidem sententia sapienter fecisti si quantum ceteris ad capillum componendum & se ornandum, quantum ad alias voluptates, & ad ipsam animi requiem & corporis conceditur

tur temporis, tantum tibi tute ad hæc studia re-
 colenda sumpſisti. Hoc autem mihi maximam
 admirationem mouet, quòd cum esses puella, ta-
 men neq; hortatu muliercularum, neque virorũ
 impulsis (qui clamitabant, alia munera obeun-
 da tibi fore, neq; virum tibi inueniri posse, qui te
 doctam quàm ditem mallet) vnquam à tua sen-
 tentia discesseris. OLYMP. Ego sanè cum etiã
 atq; etiam quàm diligenter considerarem, nul-
 lam aliam causam reperire potui, quàm Θεός *ὁ*
πατρίω ἐμῷ me his studijs operam dedisse. Ille
 mihi ingenium & hanc mentem dedit, vt studio
 discendi adeo incēsa fuerim, vt nemo me ab his
 deterrere potuerit. Nam ille omnipotens est o-
 mnium oratorum optimus, qui nulla dicendi ar-
 te mentes nostras, quò vult, impellit: vnde vult
 deducit: quare hæc omnia eius nutu atq; consi-
 lio gesta sunt. neq; verò quidquam temerè aut
 imprudenter facit. Hæc fortasse illi glorię erunt
 & mihi emolumento. LAV. Est vt dicis, mea
 Olympia, illius nutu & arbitrio omnia geri: nec
 meliorem causam hac inuenire poteris, nec am-
 plius ego aliam quæram. Tantum te hortabor,
 vt in vita humana diuina studia colas. si enim ex
 illis aliquid voluptatis cepisti, in quibus certè
 nulla solida vtilitas, & delectatioq; est nisi puerilis,
 hæc gaudio te delibetam reddent, cui nulla vn-
 quam egritudo intercedit. Horum enim studio-
 rum voluptates proprię sunt. Quare si me au-

dies, illa studia diuinis tanquam ancillas pedif-
 sequasq; adiunges. *Οδαμεν γαρ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸ
 Θεοῦ πάντα συνεργῶσι εἰς ἀγαθόν,* quod nobis vt eue-
 niat, Deum comprecabimur. Ego homo sum
 ex argilla quidem & luto fictus, quem mater al-
 uo menses decem continuit, satum conceptuq; ge-
 neratum, & in hanc lucem susceptus, eundem
 spiritu aerem duxi, eadem me mater omniū ter-
 ra excepit, vocem lacrimas profundens mihi, de-
 uinctus fascijs fui, multa cura & solitudine e-
 ducatus: nullus enim alium rex habuit ortum.
 idem omnium hominum ortus & obitus. Qua-
 propter in desiderio fui, illius quæ mihi implo-
 rati data est sapientia, quæ expetui magis quàm
 regna & imperia, diuitias cōtempsi præ ipsa nul-
 las illi gemmas pares iudicavi, venæ omnes argē-
 ti & auri præ ipsa, pauxillum arenæ, sordes ac lu-
 tum sunt: ipsam magis quàm integram valetudi-
 nem, vel corporis pulchritudinem adamavi: ip-
 sam mihi lucem afferre in animū induxi meum:
 quoniam lumen illius nūquam extingui potest:
 suppeditaui mihi omnium rerum abūdantiam
 & copiam: maiore lætitia sum affectus, sapientiā
 duce & auspice sapientia, quàm cæteri omnes:
 primum verò ignorabam, horum omnium ip-
 sam procreatricem & parentem esse. hanc nullo
 dolo malo adeptus sum, eius præstantiam alijs
 impartio, copiosè & abundanter de ea loquor:
 est enim ingens thesaurus, quem qui habent, ad
 amicitiam

amicitiam Dei se conferunt: dono dedit gratum
animum ipse dux & corrector sapiētum: omnia
in manu illius sunt, nos sermonesq; nostri, pru-
dētiam vbi vult locat: omnes qui cuiq; artificio
præfunt, eam quam habent prudētiam eius mu-
nere adepti sunt: ipse mihi certam rerum omniū
dedit cognitionem, vt fabricam tāti operis, qua
constructus ab ipso, atque ædificatus mundus
fit, elementorumq; vim cognoscerem, & vt astra
solstitiali se & brumali reuocatione conuertant,
annuas frigorū & calorum varietates, flexio-
nes, conuersionesq; annorum, & quæ siderum
sit collocatio, naturam animantium, & in feris
animorum impetus, ventorum vim cognoui, &
hominem perfectionē rationis excellere, planta-
rum genera, radicū vim, rerum deniq; occul-
tarum, & latentium, earumq; quæ sunt in prom-
ptu cognitionem cepi: omnium enim effectrix
sapientia me instituit & erudiuit, cuius spiritus
diuinus, sanctus, cœlestis, intelligens, vnigena,
acutus, eloquens, multiplex, mobilis, non conta-
minatus, manifestus, inuiolatus, bonum expe-
tens, expeditus, beneficus, humanus, stabilis, se-
curus, omnipotēs, omnes virtutes in se habens,
perspicax, omnes omnium recōditarum abstru-
farumq; rerum intelligentias concipiens, intel-
ligentia per omnia mūdana permeans: est enim
quouis motu concitator, non vastator, sapientia
est potentia Dei, liquor dilucidus, gloria omni-

potentis nullam impuritatem in se suscipiens; splendor sempiternæ lucis, speculum nullis maculis aspersum, in quo Dei efficacitas & imago bonitatis illius cernitur, & cum sola sit, omnium rerum præpotens est, omnia renouat. Hæc semper in suo statu manens, ac per secula omnia in puras animas sese insinuans, Dei sanctoque spiritu animos illorum incitans, Dei amicos vatesque facit, vt futura præsentiant: siquidem nihil gratum Deo est, quod cum sapientia commercium non habet: nam ipsa luce solis clarior & priusquam sidera cælo infixæ essent, fuit: luci que comparata prior reperietur: illi enim nox officit, huic malitia nec obsistere nec officere potest. Tanta verò magnitudine, vt cuncta compleat: omnia gubernat & moderatur, magnos vsus hominibus afferens. Hanc à prima adolescentia deperiui, illius pulchritudinem adamaui, in matrimonium ducere concupiui: suam verò hæc nobilitatem illustrauit, quod penitus se in consuetudinem Dei immerferit, cui vinculo amoris arctissimo copulata est. Scientiam enim ipsius in se habet, ipsam de operibus suis iudicem sumpsit. Quod si diuitiæ expetuntur ad vsus vitæ necessarios, vbi maiores diuitiæ, quam in sapientia omnium effectrice positæ sunt? Si quis iustitiam colet, in huius actionibus virtutes omnes reperiuntur, prudentia, iustitia, temperantia, virtutibus omnibus orant, quibus nihil vtilius hominum generi à Deo datum

datum est. Si quis verò rerum omnium scientiam
 consequi velit, hæc præterita nouit, futura prou-
 det, sophismata, prognostica, & ænigmata intel-
 ligit. Iungere igitur consuetudinem & familia-
 ritatem cum ipsa, in animū induxi meum, sciēs
 hanc mihi recta consilia daturā, admonituramq;
 me in aliqua cogitatione curāq; versantem: ob
 ipsam gloriam apud populos consequar, apud
 senes iuuenis in honore ero, acer in iudicio exer-
 cendo, admirationem potentibus mouebo, me
 conticente cæteris silentium erit: in me aliquid
 loquentem omnium ora atq; oculi erunt cōuer-
 si: me declamitante ora intenti tenebunt: ipsa æ-
 ternitatem immortalitatemq; donabit: memo-
 riam mei excipient omnes anni consequentes:
 res pub. geram: exteræ nationes se imperio ac po-
 testati meæ subijcient: tyrannis truculentis me
 audientibus terrorem inijciam: bonus perhibe-
 bor, in bello fortis: domi cum illa me delectabo.
 eius consuetudo iucundissima hilaritatis plena
 ac lætitiæ est: eos qui ipsa familiariter vtuntur
 ægritudine leuat. Hæc mecum reputans & in a-
 nimo cogitans, quòd qui cum ipsa necessitudi-
 nem & cognationem habent, æterni sunt, quod-
 que in eius amicitia mira inest suauitas & dele-
 ctatio, & quos vult, omnium rerum affluētibus
 copijs ditat, quòd prudentia cum eloquentia iū-
 xerit, quāquam præclara res sit, sermonem cum
 ipsa conferre: experiebar, & tentabā omnia, quo

eam cōsequeretur. eram verò ingeniosus puer bona indole præditus, non me corporis voluptatibus dedidi, vidensq; quòd non aliter eam consecuturus essem, nisi illá mihi daret Deus, & hoc erat singularis sapientiæ, nosse cuius esset hoc donum, in colloquium Dei perueni, cum precatus sum ex animo hæc dicens: Deus rex, fons & caput misericordiæ, qui maioribus nostris misericordiam tribuisti, qui omnia Christo tua sapientia fabricatus es, hominemq; finxisti: vt terrenorum commodorum in eo omnis esset dominatus, & mundum sanctimonia & iustitia admittiraret & regeret, incorrupteq; iudicaret: da mihi tui regni sociam sapientiam, & me ad tuum numerum adscribe, quoniam tibi seruitutem seruire debeo cum sim ancillæ tuæ filius, homo mortali conditione generatus, cui exiguum vitæ curriculum circumscripsisti: non enim tantum habeo prudentiæ vt leges ferre, & iudicia exercere possim: si quis etiam perfectus & absolutus videatur, si tuam non habuerit sapientiam, certè in numero sapientum non est habendus: tu mihi regnum detulisti populi tui, tu me arbitrum statuisti, tu me tibi templum exedificare, & illud in monte tuo sancto dedicare, & aram in ea vrbe quam incolis dedicare iussisti, imitantem exemplar tabernaculi à principio à te collocati, quod ad imitandum nobis tu sapientiæq; tua proposuisti, quæ tibi in omnibus operibus conscia est,

quæ

quæ cum mundum huc edificares, præfens eras
leges & instituta tua cognoscens, fac ut è cœlis
tuis sanctis tuæ magnitudinis sede delabatur, ut
illam mearum actionum, sententiarum, volun-
tatum, rerum denique omnium sociam comitemque
habeam, quo tibi quid gratum sit teneam: illam
enim nihil fugit, ipsa erit mihi rectè viuendi dux,
meque sua sapientia tuebitur & conseruabit: tunc
si quid faciam, id gratum aduersum te erit, popu-
lum tuum integrè iudicabo, patrio imperio di-
gnus ero: quis enim præter ipsam cognouit quæ
voluntas, quod tuum sit consilium? Imbecillior
est enim natura humana, quam supera atque cos-
lestia cogitare possit, & animæ acies obtusior: dū
sumus enim in his inclusi compagibus corporis,
animus multa cogitans deprimatur, & quasi de-
mergitur in terram, & vix quæ ante pedes sunt
videmus, nec oculis quidem cernimus quæ vi-
demus, cœlestia autem quam procul sunt à no-
stra cogitatione, nisi tuam dederis sapientiam, &
tuus spiritus huc sedibus æthereis veniat, tunc
homines in viam redeunt, & tibi morem gerunt.

Tua enim sapientia sani facti sunt omnes,
qui à principio tecum in gra-
tia fuerunt.

OPERVM OLYMP.
SECVNDVS DIALOGVS

Theophila & Philotima
colloquuntur.

THEOPH. Omnibus telis diaboli proposita est hæc vita nostra ita, vt quocunq; te animo & cogitatione conuertas, semper quod doleat inuenias, pijs hominibus præsertim, qui non tantùm suis, sed etiam aliorum incommodis anguntur. Ita ego cum fatagam rerum mearum, tamen ad cæteras meas misérias accedit dolor, quem è rebus aduersis huius meę amicæ capio, propterea accedo vt eam ego consoletur consolatione egentem. PHIL. Visa sum Theophilæ nostræ vocem audire: ipsa est, optatò aduenis: tanto enim afficior dolore, vt apud me non sim, qui fortasse tua præsentia & colloquio mitigari poterit. Confideamus hîc, vt commodius inter nos colloqui possimus. Primum non est necesse, vt causam mei doloris tibi explicem: nam iandudum, cùm tanta tecum mihi necessitudo intercesserit, neq; te mihi familiarior vlla fœmina sit, omnia mea occulta apud te exprompsi, & quantum doloris capere soleam ex mariti crebra abitione, multi boniq; sciunt, quo etiam in præsentia afficior: rursus enim à me discessit, me deseruit, nullâ mei absentis rationem habet, mihi hîc soli malè est, cum illi sit bene. his
curis

curis & alijs similibus conficior: nam cum essem
 adhuc puella, nihil vehementius cupiebã, quàm
 mihi virum contingere, cuius cum moribus &
 natura congruerem, cuius cõspectu semper frui
 liceret, nullamq; in hac vita felicitatem maiore
 existimaui, quàm habere virum tui immantissi-
 mum, qui cum ætatem degeres: & hanc ob cau-
 sam præcipuè nupsi, vt mihi cum illo bene esset:
 quòd cum aliter cecidisse videam ac optabam,
 eo maiorem accipio dolorem quo maiorem feli-
 citatem fore meam in animũ induxeram. TH.
 Cum & monere & moneri proprium sit veræ &
 Christianæ amicitie, & alterum liberè facere nõ
 asperè, alterum patienter accipere non repugnã
 ter, eò à me audacius es admonèda, quo charior.
 PHIL. Loquere liberè quid velis, scio istuc/ef-
 se æquum, imò debemus vicissim nos admonere:
 fuge suspicari me ægrè laturam. THEOP.
 Primum igitur si tu, vt par erat, diligenter libros
 Veteris & Noui Testamenti legisses, aliam de re-
 bus humanis ex istis fontibus opinionem imbi-
 bis, omnia aliter euenire multò intellexisses,
 ac nos cogitamus. Nam, vt ille ait: Cor hominis
 de via sua deliberat, Dominus verò promouet
 gressus eius. Itaq; omnia Deo credere & cõmit-
 tere didicisses, exemplisq; sanctorum multa ma-
 la subeũda esse, neq; vnquam te vacuum fore ab
 omnib. molestijs si nupisses, existimasses: cum
 multa mala aduenisse sanctis etiam mulieribus

legiffes, quæ non vt tu, quo iucundè viuerèt nupferant, fed vt Deo in hoc vitæ ftatu inferuirent, fuis viris morem gerentes, liberos, aut fi nõ illos quos Deus ipsis commiffiffet, fan etè pie que educantes, Chrifti religione & diuinis literis imbuentes. Quapropter non eft mirandum fi tibi nõ omnia prosperè euenerint, præfertim cum Deus non fuerit finis ille à te propofitus ad quem referenda, & cuius caufa omnia facienda erant. Denique fi rem recta reputabimus via, tantam effe etiam in illis, quorum fanctitas præ cæteris elucet, & multitudinem & ingratitude intelligemus, omnes ærumnæ, quas in hac vita perpeti folemus, non maius fint supplicium, quàm fi pater filio omnia scelera & flagitia admittenti aliquando infringeret colaphum: non igitur tam grauitè ferre debes, fi quam ex incommodis vitæ moleftiam capias, cum in omni antea cta tua vita Deum, & eius diuinum verbum contempferis, omnia alia illi præponens, neq; tua falus, neque tuorum, qui tuæ fidei commiffi funt, tibi cure vnquam fuerit, tua nobilitate nixa, & tuorum potentia freta fueris, maioremq; in iftis quàm in Deo fpem pofueris, de tuis diuitijs plus quàm de Deo gloriata, neq; vnquam gratias egeris pro tot & tantis in te beneficijs collatis: & quid opus eft verbis? lege diligenter decalogum eius explanatione adhibita, in eoq; tanquam in speculo vitam tuam infpice, & te omnibus vitijs cumulatiffi-

latissimam esse perspicias. PHIL. Diffiteri non possum, me longè minorem culpa pèdere pœnam, imò nullam, si mea peccata considero, sed video multas alias meliore conditione, quæ certè non vacât culpa & turpius quàm ego viuunt.

THEOPH. Scio eas te felices arbitrari, quibus maiorem licentiam & libertatem viuendi dant, quæ in otio viuunt, vestitu nimio indulgent, curribus auratis vehuntur, vt Ferrariæ solent mulieres, & in alijs Italiae vrbibus, quæ non suis maritis ornantur, sed vt & alijs placeant, quas nisi pœniteat facti, Deo meritas debitasq; pœnas persoluent: has tu beatas existimas & imitari velles?

PHIL. Sanè in eo quòd ita comuntur & molipiur, vt alijs formosæ videantur imitari nolim: nã vt nosti, hoc semper summè studui, vt à viro meo amarer, eo vno contenta: sed hoc mihi dolet, eas multis rebus quibus ego careo, abundare, quib; ego potius nata ex tanta familia affluere deberẽ, vt sũt illa quæ modò enumerabas; neq; à marito tantam viuendi licentiam concessam habere velim: sed interdum ire deambulatu mei colligendi causa, curribus & equis inuecta pro mea dignitate, bene comitata, habere lectos pulcherrimè stratos, belluata tapetia, mensam conquistissimis cibis exstructam, vt fœminas mei similes nonnuquam inuitare possem ad prandium, vel ad cœnam: pecuniam pro manu habere, vt alijs largè donare possem. THEOPH. Dum ista

enumerabas, in earum ineptiarum mihi in mentem veniebat: nam in eodem ego quoque; hæsitavi luto, & adhuc, nisi me Deus, quæ sua est misericordia, extraxisset, hæsitarem. Quid cedere stultius aut absurdius esse diceres, quam si videres mulierem preciosa veste multis gemmis auroque incedere, facie verò tota cæno oblitam? PHIL. Non solum id ineptum absurdumque dicere in, sed etiam eam insanire. THEO. Merito, quia quod ornari maxime debuerat, neglexit. ita non minus nos ipsas delirare existimemus, cum animum, quo nobis nihil præstantius neque diuinius à Deo datum est, omnibus flagitijs inquinatissimum esse sinimus, quæ multo peius in cælo olent quam cænum, quorum teterrimum odorem Deus ferre non potest: interim verò corpus animi carcere in studiosissimè diligentissimèque curamus, currus habere optamus, quibus hinc in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam brevi inuehamur, at currum quo in cælum, quò via longissima est vectæ ascendamus, hoc est fidem habere non optamus. habitare laxè & magnificè volumus: at in cælesti regno, quo nihil splendidius & magnificentius esse potest, habitandi nullo afficimur desiderio, cum tamen hinc commorandi Deus diuersorium nobis non habitandi dederit. corpus bene vestimus, & nudi quod ad animum attinet incedimus: mensam habere extractam cupimus, at Dei verbo nullo tenemur desiderio, quod est vnum animorum suauissimus pastus.

Incredibilis est hominum peruersitas: potesne iam dijudicare non tantam esse earum felicitatem, quas tu beatas existimabas, & te feliciorum illis esse? PHIL. Prorsus de illis si cœlestia illa bona non habet, ita esse ut dicis mihi persuasum est, sed fuerunt tamen nonnullæ sanctæ & religiosæ mulieres, quæ ista corporis bona habuerunt, ægregia forma & dites fuerunt, in altissimoq; dignitatis gradu à Deo collocatæ. Quemadmodum Hesteram in matrimonium duxit tātus rex: item Abigael quæ regi Dauidi nupsit; hæc nihilominus pietatem coluerunt, etiam si opibus & honoribus floruerunt. THEO. Deus alijs alia munera donat, & aliud alijs onus imponit, & de eius iudicio nefas est iudicare: certò scimus eum nihil temerè facere, sed omnia quæ ex usu nobis sint. Si igitur in rem nostram esset ista habere, mihi crede, largè effuseq; donaret, qui seipsum quo nihil maius est, dedit, Quod si nõ credis tibi obfuturum quod illis non nocuit, adeò ægrè istis cares, adeò tibi admirabilia videntur ea, quæ ipsæ pro nihilo putarunt? Cùm igitur harum rerum tantum te teneat desiderium, non est dubium quin, si ea haberes, rebus diuinis anteponeres, neq; quo pacto cœlestia consequi posses cogitares, esses enim quod optabas consecuta. Reginæ Hesteræ longè alia mens erat: tātum enim abest ut ipsa tale regnū appetiuerit, ut cùm Deum precaretur, illum ipsum testem adhiberet

coram quo mentiri non licet, se longissimè ab
 hoc vitæ statu abhorrere, vtrunq; se dixisse tota
 vita testificata fuit, cum neq; diuitiæ, neq; hono-
 res, neq; regis amor eam à Deo abstrahere po-
 tuerint, imò præ populi sui salute omnium bo-
 norum illorum, & capitis etiam periculum ne-
 glexisse eam constat. Cùm enim Rex, Amanis
 sceleratissimi impulsu, diè ad perdēdos Iudæos
 statuisset, iamq; dies ille tristissimus illuxisset,
 Mardochæus & de sua suorumq; salute sollicitus
 ad reginam adiit, eam orans & obsecrans, obte-
 statur vti populum suum à morte eripere vellet:
 neq; verò hoc aliter fieri poterat, nisi precibus
 regem placando, quem vltro adire nemini fas e-
 rat: fuit enim hoc moris illis regibus, vt si quis
 vltro ad regem venisset, ei omnino moriendum
 esset. Regina tum seipsam in discrimen pro po-
 pulo suo obiecit, regemq; adiit: an nõ credis ma-
 iori dolore fuisse illi, ista possidere, cum impijs
 in aula procul à populo Dei viuenti, quàm tibi
 eisdem carere? qui autem eo animo sunt illis nec
 diuitiæ nec alia huiusmodi bona vllum damnum
 aut malum dant: expetentib; verò ea exitio sunt,
 vt reginæ Vasti, quæ dulci fortuna ebria, adeò
 insolens facta fuit, vt viro suo Assuero tanto regi
 parere noluerit; quippe res secundæ sapientum
 etiam animos fatigant, nedum qui impij sunt se
 insolenter efferrent: propterea Deus suos ne pe-
 reant istis rebus priuat, aut si largitur alijs, illos
 animi

animi doloribus afficit. Nam si Hestera tantos animi dolores non sustinuisset, hæ res tantum, quantum alijs afferre solent, voluptatis attulissent, & sine vlla dubitatione Dei oblita fuisset: erat enim caro, vt de populo Israelitico legimus, Pinguis factus est delictus meus, & recalcitrauit. Abigaelem verò Dauidem cum in tantis malis versatum fuisse constet, multa perpeſsam existimare debemus. si tu tantum splendorem & speciem vitæ illarum intueris, laborem autem & solitudinem non respicis, & quoties animum ad tuas ærumnas refers, semper tibi ante oculos illas proponis, quibus res sunt secundæ, aut esse videntur, quod faciendum non erat, sed ante oculos ponendi erant miseri, afflicti, ærumnosi, canosi, calamitosi in hac vita, quorum numerus maximus est. Omitto iam Christum ipsum Dei filium omnipotentis, qui maiores & acerbiores hausit dolores, quàm vllus alius post hominum memoriam: prætereo sanctos, tu illorum historias lege diligenter, & considera, an non maiores quàm nos calamitates acceperint, cum nobis multò meliores fuerint. Multorum etiam qui viuunt hac tempestate exempla possem proponere: sed de vna tantum fœmina primaria & eius viro præclarissimo Duce Saxoniz mentionem faciam. Quantos illos dolores esse censes tanto tempore seiunctos esse? cum summus mutuusque sit amor, neque ille nunc vt tuus in magno

honore est: sed abest captiuus, omnibus bonis priuatus, omnibus ornamentis amissis, contemptus, abiectus, in potestate hostis, tanta autem pietate & probitate, vt nesciam, an quicquam simile sit in terris (de principibus loquor) cuius viri tanta est constantia, vt nullam vnquam desperationis vocem ab eo missam fuisse, Cæsari fauens Hispanus quidam scriptis mandauit. Horum calamitas, si tamen calamitas dicenda est (nam illius carcerem, ignominiam que, aliorum omnibus triumphis victorijsq; antefero) maior quam tua est: nullus enim dolor maior quam ijs, quos amamus, charosq; habemus, cum male esse intelligimus aut videmus, præsertim illis qui quondam floruerunt, vt hi principatum maximum obtinuerunt, honoribus, opibus, gratia, amicis maximè floruerunt, iam abiecti neglectiq; sunt. Quid de alijs dicam, qui quotidie, vt nosti, propter Christum iniurijs, ignominia, auxilio afficiuntur, trucidantur, comburuntur: huc tu animo perspice, & te non tam miseram esse vt existimas videbis, imò felicissimam: nam à Deo tanquam filia tractaris: quem enim diligit, hunc castigat. Quæ maior felicitas esse potest, quam Dei esse filiam, cum Christo beatissimam æuo sempiterno frui, & illius regni sociam esse. PHIL.

Vera quidem prædicas, sed adeò infirma sum, vt meum onus grauissimum mihi videatur. Itaque adhuc illarum rerum quas dicebam, desiderium

me tenet, & hoc onere, si fieri potest, leuari volum: sed quid opus factu sit non video. THE. Leuius sit patientia, quicquid corrigere non potes. nullum aliud tibi melius consilium dare possum, quàm si aduersa patienter ferre non potes, vt ad eum te conferas, qui omnes oneratos & laborantes recreaturus ad se vocat. mentiri nõ potest: ipse te confirmabit, & Spiritum sanctum vt ti pollicitus est dabit, quo cœlestia illa bona gustare poteris, quæ sine vlla dubitatione omnem tuum dolorem mitigabunt, & sitim istarum rerum explebunt: non enim sitiet vnquam, qui inde biberit. facillè æternorum bonorum spe te sustentabis, quæ licet iam cerni nõ possint, tamen certiora sunt quàm ista caduca & fugacia, quæ ante oculos sunt: facillimè parua tuæ vitæ incommoda illorum compensatione leues. PHIL. Tibi pauca videntur, tu si hîc sis aliter sentias. TH. Ego iam de me ipsa non loquor. sciunt qui nobiscum familiariter viuunt, an sim extra telorum iactum, sed quiuis homo pius iudicare facillè potest, an beatè viuere possit, qui Deo inseruire cupiat, an diabolus eum tranquillè & placidè traducere vitam patiatur, imò obnixè omnia faciet quo eũ funditus perdat: iam hæc, iam alia, si hac non succedat, alia aggredies via: iam morbo, iã ignominia afficiēs, iam ad paupertatem redigēs, iam in odium vel charissimorum inducens, disensionemq; inter coniunctissimos comouens,

vt interim nihil dicam de animi cruciamētis, quæ interdum multò grauiora sunt quàm carnicum tormenta: & quis piorum mala, ærumnas, pericula, quæ subeunda sunt, enumerare possit? Nullus est qui modò in Christo piè viuere velit, qui non acerbissimos dolores miseriasque perferat, & suam crucem quotidie ferat, tu tantùm oculos in tua mala conijcis. PHIL. Natura sic comparatum est, vt magis ea percipiamus atq; sentiamus, quæ nobis ipsi aut prospera, aut aduersa eueniunt, quàm illa quæ cæteris, quæ quasi longo interuallo videmus, aliter de illis ac de nobis iudicamus. Meum me premit onus, quod si in rem meam esset, mihi alleuari velim, sed si taliter fieri non potest, malim quas hæc vita molestias habet ferre, & Christi regnum possidere, quàm in altera vita sempiternam pœnam sustinere. THE. Sapis si ita sentis: nam omnia magna tolerabilia esse debent si breuia sunt, & quid breuius hac vita? Quot nostra memoria principes & clarissimi viri interierunt: quorum nomina idem tumulus, qui corpora eorum contextit, ita obruit, vt nunquam extitisse videantur ita vt verissimum illud verbum sit vulgo quod dici solet, Homo bulla: & Petrus hæc vitæ breuitatem quam congruenter vaporem esse dixit. Quare longum illud tempus magis nos mouere debet, quàm hoc exiguum: & iam tempus est, vt de illa perpetua, non de hac exigua vita cogitemus.

mus. nunquam hinc felix esse poteris: nihil habebis tētatis rebus omnibus, in quo acquiescas nisi in Deo. mors est obeunda, quę quotidie imminet, & propter vitę breuitatem nunquam longē abesse potest: cętera omnia fluunt, labuntur, nec diu esse vno & eodem statu possunt. PHIL. Verum dicis, & tuum consilium exequi cogito, Deumq; à quo omnia bona manant, imò qui summum bonum, summa felicitas est, quærere cupio: sed ne mihi propter maxima peccata aditus ad eum obstructus sit vereor, peccatorum enim teterrimum odorem illum ferre non posse modò dicebas. THE. Omitte timorem: verum est quidem quod dicebam, sed nosti etiam odorem tetrum, omnem suam vim fractam & debilitatam habere, cum suavis odoris maior copia adest: ita nullus odor peccatorum tam teter esse potest, cuius vis non frangatur & debilitetur, & repellatur à suauissimo odore, qui è morte Christi affluit, quem solū Deus odorari potest. Quære igitur Christum, ne dubites, eum inuenies in libris Veteris & Noui Testamenti: nec enim alibi inueniri potest, eum precare, non erit inanis tuus labor: qui inuocauerit nomen Domini saluus erit. quorsum tot vberissima & maxima promissa essent in sacris libris, nisi Deus ea seruare veller? & ideo omnibus generatim promittit, ne quis ea sibi facta dubitare possit, imò fidei cognitionem capere desideres, certò scito te hoc asse-

cuturam. hæc enim vis inueniri in nostra vicio-
sissima natura non potest, sed est Spiritus sancti
actio, qui à Deo nullam repulsam ferre potest.

Quapropter tibi Deum hæc mentem dedisse,
perspectum mihi est, teque si hæc feceris, in dies
tranquilliore animo fore. PHIL. Cur tam citò
abire vis? mane adhuc paulisper hïc. THEO.

Oportet me domum reuerti, vt quæ illic sunt cu-
rem: nam vbi materfamiliàs abest, citius quod
non factò est vsus fit, quàm quod factò

est opus: propediem te inuisam.

PHIL. Gratissimum

mihî feceris.

EPIVTOLARVM
OLYMPIAE LIBER
primus.

FVLV. PEREGRINVS
Moratus, Olympiæ filiæ
S. D.

Tsi non ignoro, nihil difficilius;
 atq; adeò tam difficile esse; quàm
 loqui nedũ docere de optima pro-
 nunciatione separatim, sine actio-
 ne: tamen quia tibi quicquam ne-
 gare non possum, nec debeo, cùm mihi sis filia;
 & cupida no. solum ornate dicendi, sed bellè
 sermonem exprimendi, nonnulla breuiter attingam:
 & primum. Pronunciationem nõ tantũ
 obtinere primas, secundas, tertiasq; partes dicendi,
 vt de actione Demosthenes, sed multò nobi-
 liorem esse, & maiori maiestate. quæ quidem a-
 ctio, siquidem non habet totum suum ornamen-
 tum in pronunciatione, per alia haud multum
 renidet: quanquam ipse Tullius conatus sit o-
 stendere, actionem & pronunciationem idem ef-
 se. Qui dicit, Vti debet labris vt habentis vocis;
 modò eam supprimens, modò tollens, & prius-
 quam exeat à palati concavitate adiungere nito-
 rem canoremq; hiatu oris, modò cõpresso, ino-

dò aliquantulum laxiore: sed ne vnquam imite-
 tur Arrium Catullianum, & in primis labra non
 distorqueat, visus nuces dētibus infringere, aut
 ambabus buccis loqui. Matrona priusquam à
 suo secreto gynæcio exeat, consulit speculum, &
 suam magis intimam ancillam, quo vultu, qua
 frōte prodeat: ita vox faciat: si aspera siue nimiū
 canora sit, se temperet oppositis repagulis ac ob-
 ijcibus dentium & labrorum: si nimium exilis,
 bonis laterib. quoad eius fieri potest, inanimer:
 si nimium arguta, & tinnilla, se offuscet compa-
 ctis labris, ne subplantet verba sesquipedalia &
 ampullosa nimis tenero palato, ita vt pulmo ani-
 mæ grauiter anhelet, vt multi cucullati bom-
 balibombaces (vt interim sic illudamus) stentor-
 res, trachali, lari, thraones, magni: qui in clama-
 re solent. studeat vt sermo facundus sit, id est fa-
 tu iucundus. Demosthenes laborauit vt pronū-
 ciaret Rho, sine stridulo sibilo. Theophrastus
 sermonis dulcedine bene articulati suffectus
 fuit ab ipso Aristotele suæ Academiæ. Thucydi-
 des pronunciator sincerus, etiam grandis fuit.
 Nil aliud est regina flexianima Pitho, suauitas
 Periclis, apes Platonis, catenæ Herculis, lyre Or-
 pheiac Amphionis, dulcedo Nestoris, & Christi
 ipsius venustas, quàm comitas, dulcis, blanda, fe-
 stiua, mollis dicendi non affectata neq; elabora-
 ta, verum bellè, & facetè, & callidè, & surdè con-
 ci nata. Mutare autem sonum, non solum in o-
 mni

in sententia iuxta illius sensum: cæterum, etiã
 in singulis verbis eloquentissimi est. Vt aliquã-
 do spiritum extendere, nunquam tamen labo-
 riosè siue singultim, aliquando totas habenas
 relaxare verborum cursui, maximi oratoris est,
 vt insurgere, exclamare & implorare iuxta sen-
 sum: deniq; mimeticè dicere, sed non vt simia,
 est potissima pars dicendi & ars, vt rei mirificè
 subseruiat oratio in voce, nedum sensu, & quæ
 neque doceri potest, neque aliunde mutuari ni-
 si quatenus orator suam naturam adiuuat, au-
 diens alios qui suauiter dicere videantur: & con-
 trà qui ineptè dicant. Pronunciatio tanti est, vt
 Theophrastus excanduerit se ex illa cognosci
 hospitem à vetula, qui tamen ab Aristotele præ-
 ceptore suo à dicendi suauitate, sic est dictus, cū
 authore Laertio, antea Tyrantus vocaretur: &
 vt Græci ipsi malint nihil Græcè scire, quàm nõ
 bellè pronunciare de sua illa Æmilia, de Chry-
 soltomo. Non parum multi Græcè sciunt, verum
 ita nõ multi suauiter ac bellè pronunciãt, quod
 passim videre licet: Quod si Græcè scire, in hac
 re præcipua non consisteret, etiam ego græciffa-
 rem. Vnde laus est fabularum? (vt nunc de ora-
 toribus dulcissimis nihil dicamus) nimirum à
 pronunciatione: neq; vt tibicines solent spiritu
 ac lingua & digitis modò elatis, modò compa-
 ctis suas cantilenas adiuuare: & citharædi, ner-
 uorum extensione illorumq; relaxatione varia-

re, & concinnare suos modulos concentusquæ. Intuitus, inquam, oculorum nostrorum & asseuerantium obtutus, nihil non facit in actione: quemadmodum nunc humiles, nunc altæ incētionēs tibiolarum & lituorum oratoribus, comœdis, militibus, temperant motus, gestus, ferociam & linguæ cornicinum vibrationib. suis adiuvant suas Antiopas & Andromachas. Flexibilitates in gutture cantorum, mirabilissima aucta luscina dulcissimis varijsq; modulatibus suis, vna, si quis, docere potis est pronuntiatiōnem. Quæ cœli est harmonia per se librata, eadem & oris spiritu adiuta & suffulta. Quid si ipsum audiuissetis, inquit ille. Vnde id, vitæ vox magis afficit? Quid est? Poetam non audio in nugis? & theatra tota exclamāt, si in peccato fuit vna syllaba aut breuior aut longior? nisi vt sciamus ad optimè pronuntiandum, opus esse syllabarum callere dimensionem, & eius cōsociam orthographiam? imò verò etiam musices regulas certas? & illud, Loqui nescio, at tacere nō possum? Roscius quid non potuit articulatis & loquentibus motibus, dum verba membris imprijs exprimeret? Quid non potuerūt Syrenes? (nunc de verbis loquor) sensit Vlysses in se, quātum dicendi lenocinia aliorum afficerent & efficerent. Aues non in gloriæ volatu gesticulantur, ac si voce articulata ducantur? Virgilius, Cæsar, Brutus, Tullius, in pronuntiatiōne mirificētissimi

tissimi. Pallas, Mercurius, nouem Musæ, nouus ordo cœli, numerus fidium, Apollo Musarum moderator, Echo reparabilis, nonne significant multiplicem concinnitudinem vocis, harmoniæque humanæ? Quid valet orator, nisi in peroratione relinquat aculeum? Phœmius cantor varietate vocis morbis medebatur. Quis non audit libenter & auritus suauiter dicentem? Auriculas dimittit Cerberus, Ixionis steteruntq; rotæ dulci voce audita. Quòd si nos audimus fortè auem verbulum humanum reddere, Di boni, quam stupemus? quantum oblectamur? Summa loqui sua uiter, adiuuat multo magis ré, qua de agitur, quàm omne mundum, vestis, aurum, matronas. Neque plus gratiæ, venustatis ac splendoris cœlo adiungit sol ipse, quàm suauis vox iucunditatis, quàm moderata pronūciatio. Equidem nulla vnquam maiori voluptate me titillari sentio, quàm cum quem audio bellè, scitè, eleganter, iucundeq; sermocinantem, maximè si latina dicantur. Non iniuria, inquit ille, si legis cãtas, si cantas, malè cantas. Neque frustra Quintilianus nos admonuisset, de modo pueros docendi pronūciare, nisi hoc vidisset, quanti sit. Quòd Augustus Phonnasco operam daret, qui pronūciabat dulci, & quodam proprio sono oris, doctus vocem intorquere, remittere, lenire, & exasperare, nos admonet, quantæ maximæ excellentiæ sit suauis pronūciatio. Vox Iulæa, & æ-

πωδός, non vocis asperitatem significat, potius quandam moderationem & euitationem plateasini, iotacisimi, labdacisimi, & huiusmodi ineptiarum, nihil insuauius est, absurdiusque nimia expressione verborum, ut qui dicere volens, Maiestas Cæsarea gaudet vos aduenisse incolumes, non sine auditorum risu dicebat, Magestas Cæsarea caisset fos fenisse incogluges: & nimium exquisitè pronunciare m, n, z. aperto rictu & hinc, ut sanctis, magnus, ita ut diuidantur primæ syllabæ iniucundè & nimis crassè, ut cornicula, cum pluuiam plena voce vocat improba. Laudauit M. Tullius qui sua dulcissima pronuntiacione, quædam verba molliabant, alioqui asperrima, quæ sita dedita opera, ut mollissimè & dulcissimè, sine strepitu & fragore, qualem sylua ardens reddere solet, & collisione vocalium, leniter ac leuiter efflueret: & qui suas periodos fistebat, aut terminabat, ut nulla impulsio, neque nimia expressio audiretur: quale est, Erat arx, Rex Xerxes exercitum suum ad eam expugnandam ductabat. hic non audiuißes asperitatem vllam crabronum susurrantium ex frequenti litera x. & nulla litera canina sonabat in illo versu:

*Africa terribili tremit horrida terra tumultu,
Et adeo aliarum literarum volubilitatem constabilissent, ut illam iucundissimam facerent: quale est:*

O tite tute tati tibi tanta tyranne tulisti.

Græci

Græci Latiniq̄ue idcirco accentibus vtuntur, vt illis apicibus & lineolis, dicētis vox seipsam moderetur, vt cantor tibiæ q̄ue inflator certis notis. Cornelia docuit Gracchos dicere nulla stribilagine, ac hæsitatione, sed grauitate. Infantia nihil aliud est quàm pronuntiatio sine lege. Hodie in Italia certas ciuitates habemus, quæ nullo modo pronuciare possunt certas literas, vt vani Ligures, proinde ac oriundi ab Eretrienſibus. Alia inuertunt certas in incertas, vt Bononienses ezerit, virz inis, rezina, zero, zente, & similia, pro g, z, pronúciantes. Nec me latet, qui de vitio pronuciationis confusissimè scripserint duo illi alioqui magni scriptores, Erasmus & Rhodiginus, vt non dubitem affirmare, vtrumq; ineptè fecisse: quia bonus medicus nõ solùm describit, & curat causas infirmitatum, verùm docet etiam quo pacto in posterum illis occurri possit præſenti remedio. Debuissent non solùm ostendere, quod nemo nescit, sed docere quo pacto quis bellè, iucundè, dulcissimè vocem ederet: vocem inquam informatricem sensuum animi, & creatricem nuntiorum humanæ intelligentiæ: quæ si vt Legati non solennissimè prodeat, Dominus sit ignominia. Equidem mutus esse malim, quàm rusticè, quàm inarticulatè, quàm ingratè loqui. Cura valetudinem tuam

Ferrariæ vij. Calend. Iul.

M. D. XL.

OLYMPIA MORATA

Chiliano Sinapio

S. D.

T si multa soleo, mi Chiliane, domestico præconio testes colligere, tamen quia collectam à me exigis, non committam, vt si refugerim, causam tibi dem aliquam posthac non scribendi. Tuæ itaque literæ mihi gratissimæ fuere, quum quia ex ipsis beneuolentiam tuam erga me facillè perspexi, tum quia me vehementer ad studia politioris humanitatis hortari visus sis: quod quidem mirificam mihi attulit voluptatem: nam istis studijs nihil hominum generi à Deo immortale datum esse melius neque præstantius, semper in animum induxi meum: præsertim cum animus noster, qui nobis ex sempiternis illis ignib. (licet enim mihi quoque apud te philosophari) quæ sydera & stellæ vocantur, à Deo optimo maximo datus est, nulla re magis, quàm literarum sciētia excolatur, cūq; nulla re alia cæteris animantibus præstemus. Cum tantum igitur literæ inter cæteras res humanas excellant, quæ quæso me mulierularum fusa & acus (vt tu ais) à mansuetioribus Musis auocare poterunt: ego enim illarum magis tanquàm Vlysses Syreneis scopulis aures clausi meas. Quid? colus & fusa valebunt ad persuadendum mihi

mihī hoc quo non loquuntur? an fortasse illa vilissima munera per se illecebras aliquas præ se ferunt? Sed adeò ab illarum sententia animus meus abhorret, quæ me omīssa hypera, vt aiunt, pedem sectari volunt, vt eas in præsentia missas facere decreuerim: ac tibi ad id quod caput fuit in tua epistola, respondero, simulque scribendi finem fecero. De alumnīs igitur tuis, quid promoueant in literis, te iuxta tritum dicendi morem admonitum volo *πρεβάτων ἕδ' ἐν ὄφελος ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῆ*. Quare nulla est quæ tuum aduētum valde non desideret, in primisq; ego. Vale.

Ο Λ Υ Μ Π Ι Α Η Μ Ω -
Ρ Α Τ Η Χ Ι Λ Ι Α Ν Ω Ι Τ Ω Ι Σ Ι -
ν η π ί ω β π ρ ά τ τ ε ι ν .

Σ ὅσον ἐρεῖν ἕκαστον χεῖρ τῷ ἑαυτοῦ δι-
δασκάλῳ, δεδιωκέναι μοι δοκεῖ, ὡς διὰ
παρδείγματος ἀλέξανδρος ἐκείνος, ὁ
μέγας ὀπίκλιω, ὃς ἔτω δι' αἰδῶς ἦγε τὸν
ἑαυτοῦ, ὡς φαῖναι ἐχέλαπτον ἂν τῷ ἢ τῷ
πατρὶ (ἀπόχρως εἶ). παρὰ γὰρ τῷ πατρὶ εἰληφέναι τὴν τῷ
Ζωῦ ἀρχίω, παρὰ διδασκάλῳ ὃ τῷ εὖ. ἐγὼ ὅτ' ἐμὲν ἀλε-
ξάνδρῳ ὡς πρὸς τὸ ἐρεῖν ἕδ' ἐν ἴσως ἀπολείπομαι, δεινὸν
δ' ἔχω, ὅπ' ἐχοῖά τε εἰμὶ τῶν χείρ ἀποδιδόναι τῶν ἀν-
τήρ ἡ τῶν ἐκείνος. δαυμαστῶς γὰρ ὡς διάκειμαι τοσαύτης

σε εἰς ἐμὲ δ' ὀργεσίας ἀγαμνήσκουσα, ὅτι πρῶτον σοὶ τὸ πρῶτον
 ταύτης τῆς ἐλλάδος φωνῆς τὰ σοὶ χεῖρα καὶ τὴν ἀρχὴν
 παρέλαβον, ἥτις ἐν πᾶσι μόνον ἢ μισοῦ τὰ παντός ὄξει,
 ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, ἀλλὰ καὶ πλείων, καὶ τὸ Λεῖσο τέλει
 δοκῶν φοβεῖμαι τοίνυν καὶ τὸ παρ' ἀγνοσίεω ῥηθῆναι, μή τις
 μοὶ περιβάλλοιτο, ὅπμι στίβον προσήκει ἐκ εἴτις κακῶς πά
 γων ἀμυῶν, ἀλλ' εἴτις δ' ὀργετέμενος ἀχαιεῖσος φαίνοι
 το. ἀλλ' ὅμως τὴν ἀχαιεῖσιν μοδ μηδεὶς, ὡς ἐγὼ μαι, κα
 ταζινώσκειν δυνήσεται, εἴ πορ ἐν τοῖς λόγοις περικόπειν
 εἰς δυνάμειν τὴν ἐμὴν πειράσσομαι. ὁ γὰρ μαθητὴς ἐτ' ἀ
 χαιεῖσος ἐτ' ἀγνώμων εἶ) δοκεῖ, ὅταν ἐφ' ὅσων δυνάται τ'
 διδασκάλου τ' τρόπον, καὶ τ' ἀρετὴν, καὶ τὴν μαθησὶν μιμεί
 δται ὅππαιρεί. ἐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ διδάσκαλος, ὁ τὴν ἀρετὴν
 ἐπαγγελλόμενος, ἐτ' αὐτῆς ὅππαι μὲν τα ἀγύειον ἢ χεῖ
 ματα πράττειται, ἀλλὰ μέγιστον τὸ κέρδος νομίζει, ἀγαθὴν
 καὶ σώφρονα τ' ἀκροατὴν ἀποδείξασθαι. ὁ δὲν αὐτῶν ἐ μὲν
 πλοῦτος, ἀλλὰ πτωχότερα ἢ δόξα, καὶ κλέος περιζίνεται,
 οἷς μόνον τῶν ἄλλων ζώων διαφέρειν δοκεῖ ὀρεζόμενος
 ἀνθρώπος. ἐγὼ μὲν ἐν πάντα τ' ἄλλα τὰ καλούμενα ἀγα
 θὰ ὑπὸ τ' πολλῶν ἐν ἐδενὶ λόγῳ πειραμένη, μόνιν ὅ τὴν
 ἀρετὴν θαυμάζουσα, μόνιν αὐτῶν ψυχῆς ἴδιον καὶ ἀνα
 φαίρετον ἠγῶμαι κλῆμα, καὶ πᾶ μὲν ἄλλα πάντα ἀβέβαιον
 καὶ ἀμφίβολον τὴν τυχλὴν κυβερναῖ. τὴν δ' ἀρετὴν αἴδιον
 εἶ), καὶ θεῖα μοίρα ἡμῖν προσγίνεσθαι. διὸ καὶ πάντας πτω
 τὴν ἔχοντας, καλῶς βιωῖναι, καὶ καλῶς τὰ πάντα πράτ
 τειν. ἐ γὰρ ἐν τῶν εἰδέναι, ἀλλ' ἐν τῇ ἀσκήσει καὶ πράξει,
 ἢ ἀρετῇ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐσσητῆς καὶ τὸ τέλος ἔχει. καὶ ἄ
 πορ ὀλυμπιάσιν ἔχοι κάλλιστοι καὶ ἰσχυρότατοι σεφάνων
 ται, ἀλλ' οἱ ἀγωνιζόμενοι. τούτων γὰρ πινὸς νικῶσιν ἔτω καὶ

ἄλλ' ἐν τῷ βίῳ καλῶν κ' ἀγαθῶν οἱ ἀφάπτοντες ὀρθῶς, ἐπιβ-
 ολῶν γίνονται, οἷον ὁ μέγιστος ἐκείνος ὁ καλὸς, ὃς ὑπὸ τῆς
 πατείδος τοσοῦτον τὸν πόρον ἐπονήσατο, ἕ σοι πέμπω τιμῶ
 ἰσοεῖαν, ἐν ἑναγχοῦς σιωπῆρα. σὺ γὰρ ἐμοὶ πρῶτος προ-
 σέβαλες ἄξιος δῶρον τοιοῦδε, ὅς πολυμαθεῖα τοῦς πλεί-
 στες τ' νυῦ ὄντων εἰς τοσοῦτον ὑπερικοντίσεις, ὥς σε μόν-
 ον ἔϊ), ἀεὶ οὐ ἀντὶς δὴλόγως τὸ ὀμνηκὸν ἐκείνο εἶποι,
 οἷος πέμπω τι, πῶ ὅ σκίαι αἴσουσι. ἐν νοῶσα γούρ ὅτι πάν-
 τας τὰ τοῖς θεοῖς ἰρδύμενα καὶ τοῖς ἑθενὸς ἄξια, ὁμως
 ἀεὶ πλείσου ποιοῦνται, ἐβελόμην καὶ γὰρ μάλλόν σοι ἢ ἄλ-
 λη πνὶ ταῦτα προσφωνεῖσαι, ἵνα πνὸς ἄξια δοκοῖ δόσις
 ὀλίγητε φίλητε. Δύψχει, καὶ τὸν κρεμνρὸν ἠυκόμων σκύ-
 λακα μοισῶν, ὡς ἀπ' ἐμοῦ προσείπε. ἐν φερράριας.

OLYMPIA F. MORATA
 Chiliano Sinapio
 S. P. D.

Vantum suum quisq; magistrum
 amare debeat, mihi exemplo suo
 ostendisse videtur Alexander ille
 cognomento Magnus, qui suum
 usque adeo diligebat, ut se dice-
 ret, non minus ei quam patri debere. A patre e-
 nim vivendi, à magistro bene vivendi initium
 sumpsisse. Ego vero quod ad amoré quidem at-
 tinet, Alexandro fortasse non cessero: sed quod
 gratiam itidem ut ille, magistro referre non pos-
 sum, hoc vero ægrè fero. Mirificè enim afficior,

dum tui tanti in me beneficij recordor, quæ à te primùm Græcæ huius linguæ elementa principiumque sumpserim, quod in omnibus non solum totius dimidium est, vt plerique existimât, verumetiam plus dimidio, vt Aristoteli videtur. Itaque metuo ne quis mihi dictum illud obijciat Agesilai, Odio dignum esse, non si quis affectus inimicitia vlscitur, sed quis beneficio accepto ingratum se præbet. Verumtamen ingrati me animi arguere nemo, vt opinor, poterit, si in eruditione pro virili proficere studuero. Videtur enim nec ingratus nec improbus esse discipulus, si magistri mores & virtutem disciplinamque pro virili conatur imitari. Magister quoque virtutem promittens, non pecuniam aut opes exigit à virtutis cupido, sed maximi questus loco ducit, bonum & frugi reddidisse auditorem vnde ipse non diuitias, sed diuitijs preciosiorem gloriam decusque consequatur: quæ solus animatum homo cupiens, ceteris antecellere videtur. Igitur ego cætera omnia, quæ vulgò bona vocantur, nihili faciens, solamque virtutem suspiciens, solam hanc animi propriam & nunquam amittendum bonum iudico: & cæteris quidem omnibus incertam ancipitemque fortunam moderari, virtutem verò diuinam esse, diuinoque fato nobis venire, ideoque omnes ea præditos rectè viuere, rectèque omnia agere. Neque enim in scientia, sed in exercitatione atque aetione & initium

tium virtutis est & finis. Ac quemadmodum ludis Olympicis non formosissimi & valētissimi quique, sed qui certant, coronātur: quippe quorum aliqui vincant: sic & bonorum huius vitæ compotes fiunt, qui rectē vitant, sicuti Mutius ille vir præstans, qui pro patria tantum laborem pertulit. Cuius ego tibi historiam mitto, quam nuper conscripsi. Tu enim mihi primus occurristi tali munere dignus, qui eruditione plerosq; nostri temporis homines eousque antecellis, vt solus is sis, de quo Homericum illud meritō dici queat:

Ille sapit solus, reliqui metantur vt umbra.

Igitur quum cogitarem quæ dijs consecrantur, quamuis nullius sint precij, tamen ab omnibus plurimi fieri, volui ego quoque hisce te potius quàm alium quemquam affari, vt alicuius precij esse videatur donum acceptumq; exiguum. Vale, & Cremerum, qui est Musarum dulcis alumnus, meo nomine saluta. Ferrariæ.

OLYMPIA MORATA IO.
anni Sinapio. S. P. D.

TSI oportunitatem operæ meæ in omnibus rebus desidero, tan è nō tam mea, quàm tua causa doleo te non valere, idque molestissimum est mihi: sed spero te dili-

gētia adhibita, etiam firmiorem fore, modò fā
 id quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cu-
 ras hoc tempore, nisi vt quàm commodissimè
 conualescas: sicut rogo atq; oro dominum meū
 vt valeas. Nam ego omnem spem tui curandi, di-
 ligenter in eo habeo, nunc nihil te impedit, quā-
 tam diligentiam in valetudinem tuam contule-
 ris, tanti me fieri à te iudicabo. Vale mi domine
 Sinapi. Vale, Vale & salue. Domina Logeria ti-
 bi salutem dicit. Vale,

OLYMPIA MORATA IO-
 anni Sinapio medico.
 S. D.

 I vales, est quod gaudeam: sin nec
 dum satis, doleo. Verùm tu mi Si-
 napi, noli imitari malos medicos,
 qui in alienis morbis profitentur
 se tenere medicinę scientiam, se i-
 pſi curare non possunt. Valetudinem tuam cu-
 ra diligenter.

IOAN-

IOANNES SINAPIVS

Olympiæ suæ dulcissimæ,

S. P. D.

IBI bene esse, & mea, vt medi-
ci opera nihil amplius opus esse,
vehemēter gaudeo. De reditu res
omnis tibi ac patri tuo in manu
est, vt & quomodo, & vbi velis,
huc reuertaris. Illustrissima princeps nostra mi
hi hac de re quærenti respondit, aduētum tuum
sibi gratissimum fore, quacumque via venires.
Si verò nulla tibi redeundi via compendiosior
esset, se missuram ad te lecticam, in qua nuper a-
uecta fuisti. Tu cum patre delibera, quid vel ma-
gis idoneum ac commodum, vel gratius tibi es-
se existimes. Bene vale. Saluta parentem vtran-
que meo nomine, quàm potes officiosissimè.

CAEL. CALCAGNINVS OLYM-
piadi Moratæ S.

Quid ego similem me tuas literas op-
tasse? quarum suauitatem nondum
attigeram. Vix enim quenquam de-
siderium incessit eius rei, cuius gu-
litum nondum sit affecutus. At postquam tuam
illam epistolam, quam te puto dictantibus Mu-
sis excepisse ad me dedisti: ingenuè fateor me

nunc demum tuarum literarum desiderio labo-
rare: non sanè vt mihi materia taxandi præbea-
tur. Neque enim vel ipse Momus in ijs quicquã
offendat, quod acuto oculo possit perstringere,
quanto ego minus: qui & ingenio tuo faueo, &
candorem vnum maximè omnium familiariter
colo. Quare tu quidem aut ipsi tibi, aut certè mi-
hi insignem iniuriam fecisti, quum me eum esse
existimasti, qui in aliena scripta censuram exer-
ceam: aut ea abs te scribi verita es, quæ stylo con-
fodi aut transuerso calamo induci mereantur.

Quòd si hæc suspicio te malè habet, parum pro-
fecto tua bona videris agnoscere, neque memi-
nisse delicias istas Musarum planè tibi esse ver-
naculas, quas cum ipso propè lacte nutricis hau-
feris, eundemque tibi & corporis parentem & a-
nimi formatorem diuina quasi virgula obtigisse:
Iure igitur tibi virgo ornatissima & gratulor, &
te hortor, vt tuos istos profectus nauiter promo-
ueas, eosque quotidie meliores auctioresque fa-
cias: vt nostra quoque secula intelligant, magni
numinis beneficentiam non cessare, neque bo-
narum artium studia fœminis abiudicasse: mul-
toque minus naturam effœtam esse, vt nonnulli
suæ patrocinantibus desidiæ arbitrati sunt, quæ
nostra etiam ætate Aspasia & Diotimas nõ pos-
sit excitare, si modò cura & diligentia adhibea-
tur. Cuius rei facilè fidem feceris, si constanter
in cœpta studia incumbas, & pro colo calamum,
pro

pro lino libros, pro acu stylum exerceas. quod
 vt comodius facere possis, tuaq; laus indies fiat
 illustrior: en quàm opportunè Fortuna te in au-
 lam regiam optimæ ac præstantissimæ Ducis I-
 reneæ, & in comitatum Annæ principis proue-
 xit, cuius diuina indoles ipsam pollicetur parè-
 tum felicitati non minus splendoris quàm acce-
 perit, esse addituram. tu verò cùm recta parentū
 instituta, pudicitiam scilicet, modestiam, bona-
 rum disciplinarum rudimenta domo attuleris,
 isthic quoque adnitere, vt sapientiam, morum
 elegantiam, animi magnitudinem, rerum deni-
 que humilium despicientiam consequare. Bene
 vale.

CAELIVS CALCAGNIVS

Olympiadi Moratæ

S. D.

Defensionem quam pro Cicero-
 ne nuper elaborasti, legi summa
 cum voluptate: tum quòd abs te
 proficisceretur, cuius studijs iam
 pridem plurimum faueo: tum
 quòd in ea mirum in modum Veneres & Gra-
 tias paternas expresseris. Accessit hæc quoque
 priuatim commédatio, quòd eam mihi munus
 esse voluisti, idque adeò gratum & iucundum,
 vt in interiorem bibliothecam receptū sit à me;

& inter sanctiores thesauros collocatum. Gratulor igitur isti festissimo ingenio tuo, pleno leporis, pleno eruditionis : cuius mihi certissimū testimonium dedit felix illa & prædiues verborum supellex, & argumentorum copia, quam in illam admirabili artificio congestisti, vt omnes oratorias lecythos propemodum releuisse videaris. Auget admirationem, quòd cum cæteris virginibus ille mos sit peculiaris, vt vernos flosculos hinc atque inde decerpant, vnde sibi versicolorem coronam intexant : tu non iam flosculos illos qui suis horis expirant ac breui commoriuntur, sed planè immortales amarāthos ex fecundis Musarum viretis legisti, quibus ceu tessellis vermiculatis totam orationem adornares atque interspergeres. Quibus ea est etiā prærogatiua propè diuinitus data, vt nunquam flacescant, sed ætatis beneficio fruatur, & quotidie magis reuifescant. Musas iratas habeam, nisi mihi hoc certum ac persuasum est, Ciceronem si ad eius manes tam exultæ defensionis fama peruasit, gratias vltro acturum atque adeò habiturum syllogaphis & calumniatoribus illis suis qui tibi elucubrandi bellissimam istam orationem occasionem dedere. Quum igitur aduersarios Ciceronis sis tam graui stylo persecuta, cum tanto studio Ciceronis partes defenderis, vide, ac tecum cogita, quantam de te expectationem concitaris, quantis denique te prædibus obstrinxeris:

xeris: vt iam tibi non liceat mutare sacramētum
 neque militiam, cui semel religiosè nomen de-
 disti, abiurare. Te itaque in castris Ciceronis as-
 siduam ac frequentē esse oportet, donec iusta
 stipendia confeceris, atque ad primos ordines
 perueneris: idq; eo libentius ac accuratius face-
 re debes, vt Annæ principis leētissimæ, in cuius
 regio comitatu adscripta es, plenius fauorē pro-
 merearis, eiusque studia imiteris: quæ quum o-
 mnes summas virtutes in hac tenera ætatura am-
 plexetur, tum maximè Græca & Latina studia,
 & ipsam in primis eloquentiam, tanquam puel-
 lares iocos suas delicias putat. Bene vale.

OLYMPIA MORATA DO-
 ctori Andreæ Grunthlero sponso
 suo S.

 Alde doleo te à me discedere, &
 tam diu abfuturū, nihil mihi ne-
 que molestius, neque grauius ac-
 cidere potuisset: licet enim te nō
 videam, tamen non tot sollicitor
 curis, quot cū abes: nam semper timeo, ne au-
 fecideris, aut alseris, aut perfreris aliquid. Et
 quando non timui grauiora pericula veris? No-
 sti illud:

Res est solliciti plena timoris amor.

Quòd si me hanc sollicitudinem, qua semper tē

absente crucior, omittere voles, facies, si commo-
 dè fieri poterit, vt intelligam quid agas, qui va-
 leas: nam tibi sanctè adiuro, te mihi nec charius
 nec iucundius esse quicquam, quod te etiam per-
 spicere scio. Si enim aliter staret sententia, non
 te celarem, vt antea apertè me tui odium cepisse
 significabam. Velim mi sponse, tecum essem: tunc
 intelligeres planius, quanta esset magnitudo a-
 moris erga te mei. Incredibile memoratu est,
 quàm efflictim te depeream: nihil tam asperum,
 neq; tam difficile est, quod non cupidissimè sim
 factura, dum tibi gratificer: quare non est miran-
 dum, si hæc mora est mihi molesta, quoniam o-
 dit verus amor, nec patitur moras. Quiduis a-
 liud tua causa quàm hoc facilius ferrem: proin-
 de te obsecro, perque tuam fidem te obtestor, vt
 manibus pedibusq; obnixè omnia facias, vt hac
 æstate (vt polliceris) simus vnà in patria. Si equè
 me amas vt ego te, facies, sat scio. Sed ne sim tibi
 molesta, de hoc non loquar amplius, neq; quic-
 quid de hac re attigi, feci vt te increparem, sed vt
 te tui officij admonerem, etsi satagis harum re-
 rum. De vestibus, petere illas nõ decet: nam nu-
 per Princeps per quandam mulierem nuncia-
 uit mihi, non esse veram, quod nobilissimi Ca-
 milli vxor quicquam de salutanda filia illi dixis-
 set: attamen quia filia hoc vellet, se id permitte-
 re factum, illam verò petijisse mihi vnã vestem
 quam non prius se daturam, quàm ipsa redijset,
 dixit.

dixit. Hæc respōdiffe arbitror, vt viderem illam nihil mea causa facere, sed illius: & vt (sed tacere melius est quod omnes vident) Lysippæ satisfaceret, quam secum tunc fuisse credo. Vt vt hæc sint, illas me habituram vix credo. Vale.

OLYMPIA MORATA EX-
cellentissimo medico Ioanni Si-
napio S. D.

HOC tuum tam diuturnum si-
lentium, plus quàm Pythagoreū
me admirari, suspicari, timere fa-
cit. Admiror enim cum adeò san-
ctè adiurasses, te neminem præ-
termisurum, qui in Italiam proficisceretur, cui
ad nos literas non dares: ne gry quidem ad nos,
præsertim cum quatuor iam epistolas ad te scri-
pserim & ad vxorem tuam: suspicor te omnium
amicorum oblitum esse non aliter ac si per obli-
uionis campum iter habuisses. Non parum verò
timeo, ne quid vos in itinere impedierit, saltem
quæ valeretis omnes scripsisses, quod scire iam
tanto tempore auemus, vt nihil interim dicam,
quàm miserè cupiamus certiores fieri, quid ege-
ris apud Regem de nostro negotio. Nihil enim
certi de reb. nostris statuere possumus, ni prius
quid ille responderit intellexerimus. Quapro-
pter si nos omni cura, solitudine, metu libera-

tos velis, te vehementer etiam atque etiam rogo,
 vt negocium nostrum ita suscipias, & tractes apud regem & Fuggerum, illisque nos ita commendes, vt tuam commendationem non fuisse vulgarem mox intelligamus, & quamprimùm quid actum sit fac vt sciamus, quare nihil mihi gratius facere poteris. Commendo tibi perquã diligenter mea carmina. Bene vale, & me ama. Salutem dicito meo nomine vxori, nepoti, fratri, & filiolæ. Vos verò salutat Domina Lauinia Ferrariæ tertio Calend. Iunij. 1548.

OLYMPIA MORATA IOANNI
 ni Sinapio S. D.

Longiorem Epistolam paucis antè diebus ad te scripsi, ita vt nihil opus esse existimem, vt de meis rebus cãtilenam eandem toties canam. Nosti quid te agere mea causa in Germania cupiam: non me tibi commendabo amplius, neq; mea carmina vt ad Regem & ad Fuggerum afferas, admonebo. Scio enim omnia tibi curæ esse. Bene vale. Salutem plurimam dicito meis verbis vxori, filiolæ & Hofualdo, quos & te vnâ salute plurima impertit D. Lauinia Ferrariæ, pridie Id. April. 1548.

O L Y M -

OLYMPIA MORATA IO.
anni Sinapio S. D.

TE oro, mi doctissime Sinapi, vt
quamprimum hasce literas An-
drea Grunthlero meo viro red-
das, vt quid agam scire possit. Ni-
hil habeo in praesentia quod ad
te scribam. Commendo tibi nostra negocia, re-
mitte ad me quamprimum meum virum. Bene
vale. Saluta vxorem & filiolam, D. Chilianum
& Hofwaldum meo nomine. Tibi, vxori & filio-
lae D. Lauinia salutem plurimam dicit. Ferrarię,
Calendis Iunijs.

OLYMPIA MORATA D. IO.
anni Sinapio viro doctissi-
mo S. P. D.

VI mihi est vita charior, eum vt
ne tecum retineas plus vno men-
se, & ad me suam sponsam quam-
primum remittas, etiã atq; etiam
rogo, ne ego misera dolore tabes-
cam. Ille enim apud Terentium tam iniquo pa-
tiebatur animo sibi manendum esse sine illa bi-
duum: At mihi cum duos menses sine illo ma-
nendum sit, quid animi mihi miserę fore credis?
οὐδὲ ποτεὐντες ἐν ἀματι γνεσονται. Quare si me mul-

ris curis liberare voles, eum ad me quãprimũ
remittas. Et si illi tua opera opus erit, eam con-
festim impendas *αὐτὰρ ἔχει χεῖρες γλυκερωτέρας*
Bene vale. Salutem plurimam dicito fratri tuo
D. Chiliano. Ferrariæ 14. Calend. Iunij 1549.

OLYMPIA MORATA IOAN-
ni Sinapio S. P. D.

VM in Germaniam venissemus
pridie Idus Iunij, sperabamus nos
quamprimum isthuc ad vos ven-
turos, sed nos diutius quã put-
bamus retinuit, & adhuc retinere
cogitat, nobilissimus vir Georgius Hermanus.
Cum hanc ob causam nihil hæctenus literarum
ad te dedi, tum etiam quia te, cum principe tuo
Augustam Vindelicorum venturum aiebat. Po-
stea verò quã te vidēdi nos omnis spes frustra
ta est, te de nostro aduentu certiozem facere vo-
lui, vt nos saluos aduenisse gaudere posses.

Vale: in Kauffbeuren apud Vin-
delicos 8. Calend. Se-
ptemb. Anno

1548.

LAV.

LAVINIA RVVERENSIS VR-
 sina Olympiæ Moratæ
 S. P. D.

Accipi literas tuas, ex quibus intellexi, virum tuum saluum aduenisse, qua de re mea Olympia tibi maximè gratulor. Quod scribis nūc tibi mea opera opus esse, vt socrum & socrum meam rogem, vt ad principem scribant, eumque rogent, vt præstare velit, quæ illis se facturum promisit: scias velim nihil esse quod tua causa non facerem, nec aliter fieri amicitia nostra pateretur. Itaque cū primū ad me scripsisti, illū quā maximè rogavi, vt quod cupis efficeret: qui respondit se libentissimè hoc facturum, sed tunc per otium sibi nō licere, propter maxima negocia, quæ nec respirare quidem illum sinebant: nunc verò cū illis aliquantulum expeditus sit, egi vt ad principem scriberet, & illi res tuas diligentissimè commendaret, & etiam Ferdinando, apud quem sciebam, plus potueris eius literas, quā meas habituras. Quapropter (Deo fauente) spero omnia tibi ex animi tui sententia successura. de me sic habeto, res meas indies desperatiores esse. Reliquum est, vt te orem, vt te ad nos cum viro tuo conferas, hic mansuri donec abibitis, quod omnibus erit gratum, mihi verò gratissimum. Sed ne his insulsis
 simis

simis literis te molestia afficiam, finem faciam scribendi, quas patrio sermone scripsissem, nisi scirem te libentius Latinè scripta legere: nec vereor ne harum inconcinnitatem irrideas, cum scias, me nullam stylo operam dare. Bene vale, & doctissimo viro tuo meo nomine salutem dic,
 Parmæ die 2. Nouembris,

OLYMPIA MORATA LAVI
 niæ Ruuerensi S. D,

Magnam ex tuis literis cepi voluptatem, quod vt optaram, quid ageres, & vbi esses cognoui. Siquidem sollicita eram ne prius te Romam conferres, quàm me certiorrem faceres, vt quo literas mitterem, nescirem. Itaq; quòd me hac cura liberaasti, gratias ago, ingentes verò quòd mihi in adiuuando Phannio studium tuum & operam polliceris. Id mihi, ne mentiar, tam gratum fuit, quàm quod gratissimum: nam spem mihi nonnullam afferre videtur hæc tua profectio, cum sciam quantum Romæ tua authoritas valeat. Præterea venit mihi etiam in mentem, te isthinc discedente aliquid opis illi afferre posse: nam tibi discessuræ non dubium est, quin dux omne suum studium polliceatur, eum igitur rogare poteris, vt si quid tua causa facere velit, vt illū absoluat, qui omni vacat

vocat culpa. pro graui peccato hoc supplicij factis esse deberet. Tu in hac re, quid optimum factu sit, pro tua prudentia considerabis, & haud ignara mali miseris succurrere discas, præsertim miseris & calamitosi non suapte culpa, sed Christi causa, cum te non fugiat quicquid officij & beneficij in istos contuleris, id te Christum in se contulisse existimaturum. Plura de hac re non scribam, cum non sim nescia, illius salutem tibi æquè ac mihi magnæ curæ esse: tantum te hortor, vt ne malevolentissimis hominum obtestationibus, magnitudinem animi tui inflectas in his, quæ ad Christi puram religionem pertinent. De meis autem rebus, quid poui ad te scribam nihil habeo. sumus adhuc apud illû Hermanum sed in alio oppido, quod iter vnus diei ab Augusta Vindelicorum abest, vbi & dolorem, quem morte mei consobrini cepi, & tui desiderium literis nostris lenire conor. Est enim mihi nunc summum otium, vt cum maximè refero me sæpe ad diuina studia, quod & tibi faciendum censeo, maioremq; ex eis indies voluptatem capio. Tibi verò gratulor, quòd Romam sis itura, lubet tuis te illuc fore, quàm isthic existimamus, & tuorum præsentiam, sollicitudines tuas, quæ te cruciant, alleuaturam non dubito, quò si Cherubinam fœminam optimam tecum adduces, eam tibi magnopere commendo. meam matrem, sorores, meosq; omnes tibi commendatissimos

esse cupio. Ego neminem prætermittam, quem Romam iturum sciam, cui ad te literas nõ dem, idem te facturam confido. Vir meus, qui cum sæpe de te sermonem habeo, & qui te plurimi facit, tibi gratias agit, quòd illi in tuis literis salutem adscripseris. Idem tibi plurimam salutem impertit. Vale.

OLYMPIA MORATA NOBILISSIMÆ
Magdalensæ Ursinæ,
S. P. D.

Si graui erã dolore affecta morte mei consobrini, ta men cum esset ad me allatum de vestra perfectione, facere non potui, quin prius isthuc ad vos scriberem, nõ quòd esset vlla res, quam aut vestra scire interesset, aut mea scribere, sed vt exploratum haberetis, me vestri memoriam summa cum beneuolentia tenere. Valete, & parentibus meis verbis salutem nunciate.

Vale.

OLYMP.

O. M. GREGORIO GY-
raldo, S. P. D.

S Alui in Germaniam peruenimus
vbi prolixè accepti fumus à Ge-
orgio Hermanno regis confilia-
rio, apud quem dies complures
cōmorabimur: eum enim egrum
curat vir meus. Ego verò hīc libentissimè sum,
totum diem me cum Musis delecto: nullis enim
negotijs alijs ab illis abducor, sēpissimè refero
me ad diuinā studia, maiorē existis, quā ex il-
lis, & fructum & voluptatem capiens. De viro
meo bene existimatur. res nostræ bono loco
sunt, & meliore propediem ξύνηθεῖ fore viden-
tur. Hæc te scire volui, quem scio nobis cupere,
& nostra gaudia gaudere. Vale.

OLYMPIA FVLVIA MORA-
ta, Cælio S. C. S. P. D.

M multis ac maximis fluctib.
iactata, me in Germaniam, tan-
quam in portum contulisset, ni-
hil mihi antiquius fuit, cū te
isthic esse ex Georgio Thrace vi-
ro optimo, & atauij intellexissem, quā vt ad te
nostri studiosissimum scriberem, teq; de rebus
nostris tanquam familiarissimum, certiozem fa-

cerem. Cùm enim patri meo, dum in vita manebat, amicissimus fueris, hanc me tueri amicitiam debere existimaui, *ᾧρέπει γὸ τοῦς παῖδας ὡσπερ τῆς εἰσίας οὕτω καὶ τῆς φιλίας τῆς πατρικῆς κληρονομίῃ.* Sci to igitur ab hinc biennium patrem meum multis exantlatis laboribus, singulari in Deum fide, ex hac turba & colluione discessisse: me verò post mortem illius (vt sapientius à Græcis *συμφορῶν*, quàm à Latinis calamitatem, appellare iudices) statim ab ijs, à quibus minimè debui, desertam, indignis quæ acceptam modis fuisse: neque hoc mihi separatim à meis sororibus accidit, sed hos fructus omnes retulimus: nimirum pro labore & officio, tulimus odium. Quanto verò fuerim dolore affecta, tu existimare potes. Nullus erat qui nos respiceret, & nos res eodem tempore circumuallabant, vnde emergi nunquam posse videbatur. Sed ille optimus pupilorum pater, nō me diutius in hisce malis, quàm biennium reliquit: qui amorem mei in quodam Germano, philosophiæ & medicinæ artibus excellēti, Andrea Grunthlero (nam hoc illi est nomen) excitauit, qui nullo principis odio, nullis meis miserijs deduci potuit, quin me in matrimonium duceret. Hic igitur me in Germaniam duxit, vbi aliquot dies apud Vindelicos, cum Georgio Hermano Regis consiliario fuimus, quem vir meus ægrotum curauit: hinc breui in patriam mei viri, quæ in Francia Orientali sita est,

est, ituri sumus, & ibi menses aliquot cum affini-
bus & amicis consumemus. Quanta autem vir-
meus sit probitate, quam literis Græcis & Lati-
nis eruditus, malo te ex alijs quam ex meis lite-
ris cognoscere. Hoc tantum te scire volo, si cum
principe mea summa mihi gratia fuisset, si me di-
tasset, non potuisse me in meliorem statum col-
locari, quam in quo misera & spoliata sum à Deo
collocata. Doctus est, non infimo loco natus, cui
etiam pater aliquid patrimonij reliquit. Tantus
verò est eius amor in me, vt nihil supra possit ef-
se. Eandem opem Deum meis sororibus laturum
confido: eas Ferrariæ apud matrem reliqui, tres
enim habeo, & eas nubiles: fraterculum annos
octo natum huc mecum adduxi, quem literis
Græcis & Latinis, quantum in me est, erudire
conor. Hæc omnia ad te scribere volui, non vt no-
stris malis laborares, sed vt nobis gratuleris. fau-
tor enim nobis Deus in nostris ærumnis extitit,
imò omnia hæc mihi contigisse lætor: ego enim
si diutius in aula hæsissem, actum de me ac de
mea salute fuisset. Nunquam enim, dum ibi fui,
quicquam altum, aut diuinum sapere potui, ne-
que libros vtriusque Testamenti legere. Sed po-
stea quam quæ nos tueri debuerat, maleuolen-
tia & obtreccionibus quorundam improbo-
rum à nostrâ familia alienata fuit, non me tam
miro desiderio hæc breuia, fugacia & caduca af-
fecerunt: sed Deus cupiditatem meam incendit

habitandi in illa cœlesti domo, in qua iucūdius est dieculam vnā commorari, quā annis mille in istis principum aulis. & ita me ad diuina studia retuli. Cuius rei testimonium sunt carmina, quę superiore anno feci, quę subscripta eō ad te mitto, vt videas ocium mihi tot calamitatibus oppressæ, literis operam dandi Deum præstitisse: qui me etiam huic viro nuptum dedit, qui magno opere hisce meis studijs delectatur. Atq; hæc de rebus nostris. Quid verò tu agas, quid vxor & liberi, cum aliquid ocij nactus eris, familiarissimè ad me perscribas velim. Vale, Angustę, Nonis Octobris.

CAELIVS S. C. XYSTO
Betuleio S. P. D.

DE Olympia nostra scribis te certior fieri cupere, quod plerique fictū nomen arbitrentur. Faciam quod petis per quā libenter & breuiter: quam vel Georgius Hermannus, quęnam sit, testari potuisset. Olympia igitur patrem habuit Fulvium Moratum Mantuanum, virum doctrina & probitate præstantem, cum quo mihi hospitium antiquum & amicitia fuit. Is & in clarissimis Italię ciuitatibus publico docendi munere functus est, & Alfonsi Ferrariensium Ducis filios, Herculis fratres duos, literis ac bonis artibus

bus instituit ac perpoliuit. Cùm autem hanc Olympiam haberet ingenio summo præditam, omnibus literis, quibus ad humanitatem homines informari solent, domi erudiuit: quæ breuitantum profecit, vt admirationi nostris hominibus esset. Itaque cùm Anna, Herculis Estensis Ferrariensium Principis filia iisdem literis à Ioanne Sinapio viro summo institueretur, vt haberet qui cum honesta æmulatione certaret, visum matri est (quàm summi honoris gratia nomino) vt Olympia in aulam, in qua aliquot annos magna cum laude fuit, aduocaretur. Ibi audiuius nos eam ita Latine declamantem, Græcè loquentem, Ciceronis Paradoxâ explicantem, ad quæstiones respondentem, vt cùm veterum puellarum quauis, quæ quidem ingenij laude excelluerit, conferri posse videretur. Dum ita pergeret, incidit in letalem morbum Fuluius pater: cui vt ministraret, relicta aula domum se contulit filia. Mortuo patre, quòd esset natu maxima, & matrem admodum valetudinariam haberet, rem familiarem administrare cœpit, & fratres sororesque honestè educare. Erat autem Ferrariæ eo tempore Andreas Grunthlerus, iuuenis Græcæ & Latinæ linguæ bene doctus, qui medicos audiebat, vbi etiam lauream medicam affecutus est. Is Olympiæ eruditionem singularem, moresque castissimos admiratus, eam (quæ vicissim nihil in homine præter ingenij dotes

admiraretur) vxorem delegit, sibiq̄ue pulchro
 connubio copulauit. Ab hoc igitur in Germa-
 niam (est enim Germanus ipse, qui Italiam tam
 erudita puella spoliauit) ducebatur tum, cūm a-
 pud Georgium Hermanum Regis Rom. consi-
 liarium Augustæ vterque fuit. Quamobrē non
 est quòd de Sapphico carmine, Græcè conscri-
 pto, quo Dei summi celebrat laudes, addubites.
 Veræ enim Olympiæ opus est, quod quidem
 nobis quibus à teneris nota est, quiq̄ue alia eius
 monumenta & vidimus & habemus, mirū non
 videtur. Est enim literis & disciplinis tum Græ-
 cis tum Latinis, supra quam quis credere possit,
 exulta, & scientia religionis illustrata. Hæc de
 Olympia. Reliqua tu ab optimo & egregiè do-
 cto viro Georgio Hermano accipies. Vale. Ba-
 sileæ, octauo Calend. Ianuar.

C. S. CVRIO OLYMPIÆ

Fulviæ Moratæ

S. D.

Lteras tuas nonis Octobris supe-
 riore anno Augustę scriptas cūm
 accepissem, iam tu Augusta in vi-
 ri tui patriam profecta fueras. Id
 autem rescui, quòd cūm tibi re-
 spondissem, inuenta non es: nec quisquam tunc
 dicere potuit oppidi aut vrbs tuæ nomen, nisi
 quòd

quòd proximis nundinis cùm me per Ifingri-
nium Basiliensem Typographum Ioannes Si-
napius iussisset salutari, tui quoque ijsdem lite-
ris mentionem iniecit: ex quo intelligere potui,
illum, vbi nam ageres, probè tenere. Quare cùm
rursus idem Ifingrinus ad nundinas proficif-
ceretur, ad te scribere constitui, & literas ad Si-
napium mittere, qui ad te perferendas curet: id
quod non dubito eum, cùm mea, tum etiam tua
causa libenter esse facturum. Primùm igitur ego
tibi gratias immortales, Olympia, mulierum de-
cus & ornamentum singulare, de eo quod post
tot annos, tam remotis terrarum interuallis, no-
stri tamè non es oblita, & paternas amicitias hæ-
reditarias tibi esse volueris. In eo enim declara-
sti, quanti patris tui iudicium in amicis deligen-
dis: quanti quoque amicos, ac me præsertim fa-
cias. Quamobrem hoc tibi persuadeas velim, ne
minem pluris me quàm patrem tuum, dum vi-
ueret, fecisse, cuius cùm tu honestissimas artes,
& quòd omnium maximum est, pietatem imite-
ris, caue putes vllà esse inter mortales, vna vxo-
re & filiabus, exceptis, quã pluris faciã, quàm te,
quã magis amem & colã, quàm te vnã. Itaq; tibi
virum istum tuum præstantissimum gratulor,
atque ita gratulor, ac si vni ex filiabus meis con-
tigisset: simulq; Deo optimo maximo gratias
ago, qui tui misertus, ætatis florem tuæ, virgina-
lemq; pudorem ex istis, siue ollis, siue aulis erit

puit, atque in auream libertatem afferuit. Hym-
 num siue oden Græcè elaboratam, valde probò:
 in eam enim Dauidis Psalmum xlv. coniecisti.
 Utinam plures hoc modo tractares: Pindarum
 Græcis non inuideremus. Perge igitur mea O-
 lympia, quò te iamdudum tua Musa vocat. Lau-
 rum sacrum tuo diuino capiti impone: de sacra-
 tiore enim fonte spiritum poeticum, quàm Pin-
 darus, aut Sappho illa, hausisti. Quòd si ià, quòd
 nõ dubito, aliquid noui peperisti, siue ex capite
 siue ex castissima aluo, fac me vt scia, vt tibi no-
 uas gratulationes scribam, & tecum ista lætitiã
 fruar. Velim autem, Olympia charissima, mihi
 sæpius scriberes: quòd si feceris, scito te mihi re-
 gratiorem facere nullam posse. Delector enim
 summoperè tuarum elegantia, sanctitate, suauit-
 tateque literarũ. Et vt scias quàm tui sim studio-
 sus, mitto ad te exemplum literarũ, quas ad Xy-
 stum Betuleium, virum doctissimum, & mihi a-
 micissimum scripsi paulò post, quàm Augusta
 discesseras. Vale, Olympia charissima, cum do-
 ctissimo atq; optimo viro tuo: cum quo te Deus
 in placida pace tueatur & foueat. Quòd si con-
 tingeret vos in Italiam redire, hac iter vt faciatis
 rogo: vt præsentibus amplexari & veterem amici-
 tiam coniunctis dextris renouare valeamus. S.
 D. vxor mea cum liberis omnibus. Iterum vale-
 te, par felicissimum & sanctissimum. Basileæ
 Nonis Septembris.

OLYMPIA MORATA

Cælio S. Curioni

S. P. D.

Ratissimæ mihi tuæ literæ fuerūt ex quibus intellexi tam longum & temporis & locorum interualum nihil de tua erga nos beneuolentia detraxisse. tales nimirum Christianorum amicitia esse solent. Grates igitur ago Deo meo, qui me tali dignatur honore, ut à suis amer. Impios enim quantumuis sint potentes, dites, nobiles, vel etiam eruditi, non magnifacio, siue me oderint, siue amare videantur. Quapropter etiam tuum de meis carminibus iudicium gratissimum mihi fuit. Nam te cum maximi faciam, si aliud id esse intellexissem, ab hoc scribendi studio me deterruisses: nunc autem cum à pijs hominibus illud, præsertim vero à te non improbari videam, quantum in me erit, in hoc elaborabo. Quòd autem nos rogas, ut si quando in Italiam redeamus, iter isthac faciamus, ego nos eò vnquam profecturos affirmare non possem, non enim hoc animo huc venimus, ut iterum Italiam petamus: nam te non fugit, quàm sit periculosum illic Christianum se profiteri, vbi potestatem habet tantam Antichristus: qui iam, ut audio, in sanctos ita bacchatur, & ita sæuire incipit, ut ludum iocumque dicas

alterum illum fuisse, præ ut huius rabies quæ datur
 in omnes enim Italiæ vrbes suos Corycæos mi-
 sit, neque ut ille alter, vilis precibus flecti potest.
 Superiore enim anno, nescio an tu audieris, Fan-
 nium quendam pium virum, constantissimæ
 fidei, cum in carcere ferè biennium fuisset (nun-
 quam enim neque metu mortis, neque coniugis
 vel liberorum amore à veritate discedere voluit)
 suffocari, deinde corpus cremari, nec hoc contē-
 tus, ossa in Padū proijci iussit. Quare, licet meo-
 rum maximo desiderio tenear, tamen in vltimas
 terras proficisci malle, quàm eò redire vbi ille
 tantopere sæuiendi potestatem habet. Si verò
 hinc nobis discedendum esset, nusquam aliò li-
 bentius, quàm ad vos proficisci velim. Videret
 enim mihi apud meos esse, si vobiscum vitam a-
 gere contingeret. Quamobrem si istic vel ægros
 curando, vel publicè legendo, suo munere fun-
 gi posset vir meus, libenter, vel mea causa accipe-
 ret conditionem. Si hoc fieri posset, nihil mihi
 iucundius accideret. Essem etiam Italiæ propin-
 quior, ita ut sæpius ad meâ charissimam matrè,
 sororesque meas, quæ mihi ante oculos noctes
 diesque versantur, scribere, & ab illis literas ac-
 cipere vicissim possem: quod hîc perdifficile est:
 accepi tamen hoc mense, satis longo interuallo.
 Et quia scio te nobis omnia cupere, mea interes-
 se videtur, ut de illis te certiozem faciam. Seruie-
 bant meæ sorores vna Helenæ Rangonæ Benti-
 uolæ:

uolæ: altera eius filiæ quæ Mediolani nupta est, quam cum ad te scripsi, Ferrariam venisse arbitrabar: sed cum se dare in viam cogeretur, & omnia parata essent, adolescens quidam, vnicus patris filius, satis locuples, hoc audiens, eam abire non est passus, sed nullam petens dotem, in matrimonium duxit: quæ mense Maio hoc anno Ferrariam matrem inuisit vnâ cum suo sponso, & apud eam dies aliquot commorata est: alteram Romam secum adduxit Lauinia Ruuerensis Camilli Vrsini nurus, qua ego nullam doctiorem in Italia noui, & quod omnium maximum est, pia est. Ita Deus mirificè cum sanctis suis agit: quemadmodum etiam superiore anno, cum Vuircenburgi apud Sinapium essemus, in maximo periculo nobis præsto fuit. nam fraterculus meus, quem mecum habeo, è fenestra sanè excelsa supra saxa decidit. eum omnino moriturum putabamus: aut si viueret, *ἀδυνατότατος* Synapio & meo viro esse videbatur, eum non in epilepsia incidere. Sed non plus mali habuit, quam si in molli humo cecidisset: & locus est adeo excelsus, vt adhuc meus animus meminisse horreat. Verum de hoc tanto Dei præsidio ad matrem scribere non sum ausa. Non enim adduci posset, vt eum, nisi videret, viuere crederet. Hæc habui quæ de meis tibi scriberem. Hoc vnum autem te rogare velim, vt si librum illum de Instituendis liberis à te compositum habes,

qualem in ædibus Sinapii legi, ad me mittas, vbi commodum erit. Cupio enim diligenter legi à mea sorore, quæ Mediolani est. Si tuum etiam illum Ecstaticum dialogum Latinè scriptū haberes, nos & aliquot viri boni qui hîc sunt, legeremus. Habes epistolam satis verbosam. non enim vereor, ne te scribendo expleam: præsertim cum intellexerim, in hoc genere te studium meum non aspernari. Sed tamē cum vnum adiecero, finem faciam. Necessè enim arbitror tibi respondere ad id, quod ex me quæris, An aliquid pepererim. Hos fœtus quos eodē die, & eadē hora qua tuas literas excepi, edidi, ad te mitto: hæc scilicet carmina, hîc adscripta. Dialogum etiā Latinum quem nuper composui, cum descripsero, ad te mittam. Nullos alios fœtus edidi, nec edendi hactenus mihi spes est. Te verò, doctissime Cæli, rogo, vt quid agat vxor, quot habeas istic liberos, quid discant, ad me diligenter perscribas. Omnia enim tua mihi maximæ sunt curæ. Cum autem ad me literas dabis, ad Sinapium nostrum Virceburgum mittes, hoc oppidum à Virceburgo tantum iter vnius diei abest. Vale. Maritus meus vobis

omnibus S. P. D. Suinfordij, Cal,

Octob. vespere festinans.

OLYMP.

OLYMPIA MORATA

Lauiniæ Ruuerensi Vrsinæ

S. P. D.

Pistolam satis longam ad te hac ætate dederam, cui cuiusdã docti ac pij viri dialogum adiunxeram, an acceperis, nescio: perrarò enim literæ hisce turbulentissimis temporibus redduntur, quibus omnia bello ardere videntur. Sumus præterea longissimo locorum interuallo, vt antea ad te scripseram, diiunctæ. Quare mea Lauinia, si minus meas accipis, quemadmodum neque ego à te præter vnas posteaquã hic sumus, accepi, noli putare id aut negligentia mea fieri, aut tui obliuione. si haberem cui darem, neminem prætermitterem: ad meam quoq; matrè de qua semper sollicita sum, quotidie si fieri posset, scriberem: tantùm enim abest, vt vestri oblita sim, vt mihi quidem quotidie augeat magis de vobis ægritudo. Et sanè nisi hoc solatium mihi Germania daret, quòd eos Theologiæ libros habere licet, quibus istic carèdum fuisset, desiderium meorum ferre non possem, præsertim tui, quæ mihi semper in medullis hæret, tuiq; semper in meis precibus mentionè facio. Magnæ mihi curæ est tua salus, semperque vereor, ne dies noctesque solliciteris, vt soles, & te curis conficias. Propterea licet occu-

pationibus maximis distinear, relictis tamen omnibus hunc dialogum tua causa componere volui, vt saltem dum legeres, animum à tuis molestijs abduceres. Suspicio enim, cum bellum fit in Gallia, virum tuum abs te discessisse, & te tuo more cruciari: ideo in dialogo aliqua quæ tibi conuenirent, & si non omnia, interspersi, vt videbis. Mitto etiã D. Martini scripta quædam, quæ cum legerẽ, valde me delectarunt, vt te quoque afficere & recreare possint. Incumbe per Deum in hæc studia, implora vt te vera religione illustret, non feres repulsam. An credis Deum mentiri? quorsum tot promissa omnibus suam opem implorantibus fecisset, nisi ea seruare vellet? omnes miseros ad se inuitat, & allectat, neminem excipit. Quamobrem depone illum veterem errorẽ, quo hæctenus ductæ fuimus, cum putaremus, priusquam eum inuocarem, scire oportere, an ab æterno tempore nos elegisset, quia potius, vt ipse iubet, prius ab illius misericordia imploremus, & cum hoc fecerimus, nos in numero electorum esse certò sciamus. Cessatum vsque adhuc est, nunc porrò expergiscere, & considera iam, non quæ tecum colloquatur, sed qualia, & cuius sint hæc dicta. Vale. Suinphurdij.

OLYM.

OLYMPIA MORATA LAVI-
niæ Ruuerensi Vrsinæ S. D.

Alde dolui me eo tempore acce-
pisse tuas literas, quo respondere
non potui: non enim ignoras,
quàm difficile sit hybernis tem-
poribus reperire cui literas de-
mus. ad malum hoc etiam accedit, quòd iam ma-
iore locorum interuallo disjunctæ sumus, quàm
eramus superiore æstate: nam cùm tu Romam
veneris, nos verò Suinphurdium in patriâ mei
viri, propter Hispanos, quos cùm Imperator huc
misset hybernandi causa, senatus in patriâ ac-
cessit maritum meum, vt eius opera vteretur.
His igitur de causis statim vt optabam, tuis sua-
uissimis literis respondere non potui, quæ me
partim molestia, partim lætitia affecerunt. Face-
re enim non potui, quin Phannij viri magna pie-
tate præditi, morte non commoueret, licet po-
stea eius magna constantia meum dolorem leni-
ret. Lætata verò fui, quòd sororem meam tecum
adduxisti, eo quæ maiorem cepi ex parte lætitiâ,
quia improuisum inopinatumque hoc accidit.
certè affirmare non possum, vtrum plus doloris
acceperim ex iniurijs, quibus affectæ fuerunt,
an voluptatis ex Dei præsidio, qui tunc, cum ma-
xima esset consilij inopia, cùm de nobis actum
esse putaremus, nobis præstò fuit, atque ex æru-

mnis extraxit, quod ab eo fieri non solum in Italia experta sum, sed etiam in Germania saepissime. nosti enim diabolum nobis vbi que insidias tendere, e quibus nisi Deus nos eriperet, nec vnum quidem diem viueremus. Quare illi gratias ago immortales, quod nos respiciat, teque, quia in hoc opera tua vti voluit, valde amo, meque tibi eo magis debere existimo, quod vltro antequam rogata esses, hoc beneficium mihi dedisti. Gratia namque cum fieri properat, gratia grata magis. Vale Suinphurdij.

OLYMPIA MORATA ANTONIO
HERMANO S. D.

Rca nostra cum libris huc adue-
cta est. Maximas tibi gratias ago
quod in hac re tuum erga nos stu-
dium declarasti. Utinam etiam
aliquando referre possemus. Has
litteras Patauium mittimus, fac queso, cum tuo co-
modo fieri poterit, ut illas Laurentius no-
ster, vir cum primis pius, acci-
piat. Vale.

OLYM-

OLYMPIA MORATA

Laurentio Schleenri

S. P. D.

Nos tandem libros nostros accepimus: quare gratias tibi agimus ingentes, quòd hoc studiosè diligenterque curasti. Auicennæ liber nò erat in arca: si quid autem tibi debetur, fac nos certiores, & pecuniam tibi curabimus. Nos adhuc in patria commoramur, neque nobis propter hæc bella hinc discedendi fuit potestas. Ad te perlatum esse credo, Ducem Saxoniz liberatum fuisse, & suam pristinam dignitatem obtinuisse, *ἀλλὰ τῶν τε μὲν δὴ πάντη*. Vnum autem à te summopere contendere volo, vt de rebus Italiz ad nos scribas quamprimum si vacabit, præsertim de ingrata mea patria Ferraria. Mensis hic agitur decimus quartus, cum nihil de matre mea audiui, & cù sæpe ad ipsam & ad affines amicosque omnes perscripserim, tamen nemo mihi rescribit. Quamobrem statui has, quas tuis adiunctas vides, ad te mittere, vt tu illas ad matrem perferendas cures, & dispicias, quamam ratione possit, vt quid agant, intelligã. Hoc mihi gratius facere nihil poteris, quod vt facias te etiam atque; etiam oro, perque; tuam pietatem obtestor. Vale.

Suinphurdij.

OLYMPIA MORATA HER-
mano Filio S. D.

Scipsit ad nos perhumaniter pa-
rens tuus, conditionemq; nobis
talem obtulit, qualem libenter ac-
ciperemus: sed incurrimus in
quandam difficultatem, quæ nõ-
nunquã nobis impedimento fore videtur; quod
cum à te expediri posse arbitrarer, id quale esset
meis literis tibi significandum putavi, quo no-
bis in hac re opem tuam feras. Haud te clam esse
existimo, nos sub Christo merere, eiusq; militiæ
sacramento ita obligatos esse, vt ab eo si discesse-
rimus, pœnas daturi sempiternas simus. Nam ta-
lis & tantus est Imperator, vt non solum vitæ ne-
cisq; in suos milites potestatem habeat, sed &
eos æternis supplicijs mulctare possit, nec pati-
tur quemquam suorum vtraq; sedere sella. Qua-
re hoc nobis maximæ curæ esse debet, ne metu
hostium scutum abijciamus, neque nos temere
periculis offeramus. nam in eum peccaremus.
Hoc igitur timens, te etiam atque etiam vehemẽ-
ter rogo, vt nos tuis literis & tuorum amicorum
qui Linream urbem incolant, certiores facere
velis, an Antichristus ibi ita sæuiat, vt ad aures
nostras fama peruenit: an animaduertant in eos
qui Missæ eorum non intersint, & pura religio-
ne Deum colunt. Nam sic stat sententia nos per-
ueriam

uerfam ac impiam religionem colere nolle, & nos Christianos profiteri. Quòd si vt solent in alijs locis, Corycei Antichristi nos obseruarent, & cogere vellent interesse suis sacris, eò omnino nobis accedendum non esset: nam vt iam dicebam, in Deum peccaremus. Hoc tu nobis effectum dare posses, hoc est, nos admonere, quod vt facias, te rogo atque obsecro. Vale.

OLYMPIA MORATA DO.

ctori Valentino Carchesio

S. P. D.

MAGNA molestia affecti sumus quòd eo tempore venisti in Germaniam, quo quidem tempore, nos videre non potuisti. nos adhuc animo suspenso & sollicito scire auemus, quid rerum in Italia geratur, præsertim quid mei agant: nam ex illa epistola adeò exiguè scripta, nihil ferè eorum intellexi, quæ ex te cognoscere potuissem, fuissemusque tibi de hoc tuo honore coram gratulati: quod cum non licuit, per literas id agere decreui. Nos itaq;, mi Valentine, tibi gratulamur, optamusq; vt hæc res tibi prosperè eueniat. Has literas apertas ad te mitto propter hæc suspiciosissima tempora, quas vt matri reddas, oro, & nos ei valere dicas, atque verbum vnum caue de istis maximis cala-

mitatibus, quod illam cura & sollicitudine afficere possit. Deus nos tuetur & conseruat: haec enim praestò fuit, vt dubium non sit eum posthac etiam suam opem & auxiliũ nobis esse laturum. Plura scribemus, si tempus ita feret, & ad te misissem Psalmum, quem nuper versibus Græcis mandauì. Salutem nostris verbis herẽ tuæ nuncia, & alijs si qui sunt, qui nobis cupiant. Vale. Suinphurdij.

OLYMPIA MORATA GEOR-
gio Hermano Regis Consiliario
S. D.

LE eas literas, quas ad te superioribus diebus aurigę nostro dedimus, accepisse puto, quibus & de nostra valetudine, & itinere nostro vobis significauimus. Nos adhuc Vuirceburgi apud Sinapiũ sumus: hinc enim non discedemus, quoad nobis nostræ saccinulæ, quæ adhuc Bambergæ sunt, aduehantur. Si quæris quid agam, literis me abdo, & sæpe legens totum produco diem: maiorem leuationẽ non reperio. Vir meus similiter suis studijs se delectat. fraterculus autem meus, vt experiundo sciremus, Deum angelis mandasse vt tollant manibus filios suos, ne cum cadant offendant ad lapidem, de fenestra excelso loco in terram super horrida

horrida saxa, paucis ante diebus decidit, sed illi nihil plus fuit mali, quàm si humi cecidisset. nihil perfregit, nihil se confecit mali. Valet atque viuit, non sine magna omnium nostri admiratione. est enim incredibile & præter naturã, ex tâ graui casu nihil mali ad eum deuenisse: ita Deus qui mortuos etiã ab inferis excitare potest, suos incolumes tueri & conseruare solet, cui nos omnes commendo & trado. Vale. Vuirceburgi.

OLYMPIA MORATA

Thomæ Lucio S.

ETSI valde doleo me tibi tam sæpe meis literis molestiam exhibere, tamen cùm tua pietas mihi in mentem venit, facere non possum, quin ea à te petam, quæ fides, pietasq; postulat. Scis autem quantum matri debeam, cùm quia mater est, & in me omnia matris officia contulit, tum etiam quia mulier est, pia & viro orbata. Nam non es ignarus quanto studio nobis Deus viduas commendet: pietate igitur adducta, ad illam aliquot nummos aureos mitto: te rogo, vt illi in manus literas tradas, ne pecunia amittatur: hoc beneficium nõ ipsi, sed Christo dabis. Cæterùm quòd ex viro meo cognoscere cupis, de rerum Germanarum statu, cùm ipse scribendi spatium non ha-

beat, pro illo tibi respondebo. Nihil adhuc in Germania certi est: Imperator quidem est Augustæ, & plerique omnes alij Germaniæ principes sed quid ibi agere velint, nullus scit. dixit quidẽ Tridenti comitia se instituere velle, Interim vt omnes, sui interregni de religione leges seruent, quibus nemo adhuc parere coactus est: sed vt antea omnes suo arbitratu viuunt. Quod autem te iam diu nihil de Sinapio intellexisse scribis, nobis adhuc eum videre non contigit, quia Augustam est secutus suum Episcopum: sed ex eius literis eum esse Herbipoli, & valere intelleximus: Hæc habui, quæ ad te scriberem. Vale.

OLYMPIA MORATA VA-
lentino Carchesio S.

Vid noui in præsentia ad te scribam non habeo: non enim mea interesse puto de bellis, quæ Germaniæ impendent scribere, nunciabunt alij, multa rumor etiam perferet: ego nisi quæ certa sint, à me scribi oportere non existimo: Quare in proximis literis, quas ad te scripsi, nisi certum exploratumque mihi fuisset, concionatorem nostrum esse virum bonum, nunquam eum laudafsem. Vnde verò cõiecturam faciam, eum esse talem, nisi ex illo Lydio lapide, quo homines probari,

bari, Prophetarum Apostolorumq; scripta prodiderunt: hoc est, ἐν τῇ δυνάμει γενῶν, quales ille perpeffus est, & adhuc perpeffurū, si res tempusque postulabit, apparet. Nulli enim in his periculosis temporibus blanditur, & inuehitur in eos, ut concionatorein decet: quibus si adularetur, facilius rem familiarem augetet. æqualē ac parem verbis vitam agit. Nōnulli præterea alij viri boni hīc sunt, ἀγαθὸι καὶ χρηστοὶ ἐν ἀπορίας ἀφ' ἑαυτῶν διὰ λόγον ζῶντος Θεοῦ, quorum causa hīc libēter sumus, lubentissimeq; tibi istas ollas Ægyptiacas concedimus. sed de his hæctenus. Gratissimum mihi fuit, quòd meæ matris literas ad me miseris: ex tuis literis verò scire cupio, quid agat eruditissimus noster Lylus Gregorius, ἡ ἐπιποδὶ ζώσας καὶ ὡρεῖ φάος ἡελίοις, cui nostris verbis salutem nuncies te rogo, necnon doctissimo iuueni Iosepho Brixēsi, qui apud Chauanum diuersatur: Scribe sæpe quid tu agas, quid istic agatur, in primis que sacros libros diligenter peruolue. Κατ' ἐργον πάρος ἔργου ποιήσης Heræ tuæ Agnesæ, archi triclinioque salutem dic. Sed heus tu, in aurem dicit, nequis sibi ab Olympiæ nomine metuat, etiam alios, quos amo, nisi illos meo nomine audito posse exhorrescere vererer. Vale.

OLYMPIA MORATA AN-

tonio Herman. R.

S. P. D.

Larissime vir, quanta diligentia negocia nostra curaueris, ex proximis tuis literis intelleximus, tantumque vobis nos debere existimamus, quantum persolvere difficile. Quare studium vestrum vestraque beneuolentia facit, vt quotiescumque nobis vestra opera opus sit, ea vti non dubitemus. Itaque summè à te cōtendere volui, vt semel duntaxat, ad Milichium, vbi commodum erit, scribere ne graueris, vt ille quascunque literas à nobis acciperit, eas reddi curet. si semel hoc illi significaueris, facilius ad meos literas dare, & illorum accipere potero: nihil verò mihi iucundius in externa natione, quàm de rebus meorum certior fieri, & de nostris illos certiores facere. hoc si feceris, de tuis erga nos officijs mihi gratissimū erit. Si tibi graues sumus, tuæ humanitati at-

tribuito. Vale. Suin-
phurdij.

OLYM.

OLYMPIA MORATA GEOR.

gio Hermano Regis Ferdinandi Con-
siliario S. D.

NON quòd tui vlla me ceperit o-
bliuio raras meas literas accipis,
sed quia nulla res fuit haectenus,
de qua ad te à me scribi oportere
existimauerim: nunc verò cùm
scire cupias, an in animo habeam eò me confer-
re, vbi Deus optimus maximus nobis conditio-
nem offerre velle videtur, ego breui quid sentio
dicam. Cùm me Deus, illi verò, quo mihi in hae
vita nihil charius est, connubio stabili iunxerit,
cumque per Alpium iuga secuta sim, posthac e-
tiam inhospitalem Caucasum, vel Occidentis
vsque ad vltimum sinum forti sequeretur pectore.
quòd cùm illi sit cordi eò proficisci, & mihi gra-
tum est: decet enim me ad eius voluntatem con-
formare, à quo honestè dissentire non possum.
Omne solù forti patria est, modò illic nos Chri-
stianos apertè profiteri liceat, & sacris Pontifi-
cum non vti, remigio veloque festinabimus. V-
num interim te rogare velim, vt nos de hac re
certiores facere velis, nosque si eò proficisci con-
tingat, si quos illic pios & doctos nosti, illis com-
mendes, tibi pro hoc beneficio si minus ad refe-
rendam gratiam satisfacere poterimus, ad habè-
dà certè satis sumus facturi. Vale. Swinphurdij.

OLYMPIA MORATA MI-
chaeli Vebero adolescenti
S. P. D.

VVM matrē tuam ob summam pietatem plurimum amemus, facere nō possumus, quin eius gaudia solidè gaudeamus. Quare magnam lætitiā & voluptatē cepimus ex tuis literis ad virum meum datis, cum quia pietatis tuæ specimen dederant, tum etiam quia indiçium fecerunt, quid in literis profeceris, de hocque tanto bono, matri tuæ sum gratulata, quòd sic animum ad studia literarum applicaueris, neque (quod vulgus adolescentium solet) discum, quàm philosophum audire malueris. Magnum est tibi (mihi crede) munus à Deo datum, si te huius seculi malis morib. quorum iam licet maximam metere messem, vt ille ait, corrumpi non finis, istuc Deo acceptum referas, *σι τῆς λεωφόρου μὴ βαδίζεις*. Quapropter mihi gaudeo, tibi gratulor, optoque vt hæc opinio quam de te habeo, indies magis magisque duplicetur, quo matrem tuam gaudio delibatam, & nos tui studiosos ex amicis amicissimos reddas, in primisque ne in Deum qui te in hanc mentem impulit, & tibi ingenium dedit, impiè ingratus *εἰδὲ ἀποβλητὰ γὰρ Θεοῦ ἐρικυδέα δῶρα*. Quod autem adeò sollicitus es; ne hæc tristia tempora te à tuo cursu

ſu reuocent, nihil eſt quòd ſic animo angaris, nò multum damni facies in hoc: nam nò minor eſt virtus, quàm quærere, parta tueri: poteris librum aliquem tuo Marte legere, dum cares præceptore: nec enim omnia à præceptoribus traduntur, ſed ipſi tanquam digitum ad fontes intendunt. Si mihi auſcultabis, librum aliquem diligenter legeſ, quem tibi vtilem fore putabis: (nam mihi tuorum ſtudiorum ratio nota non eſt) eum peruolutabis, ac in eo vno elaborabis, quandoquidem præſtat vnũ aliquid inſigniter agere, quàm multa mediocriter, vt ait Plinius ille Iunior. Hoc ſi facies, matrem tuam de hoc ſolicitam valde leuabis. Sed ne currentem incitare videar, híc modum faciam, ſi te prius hortata ſuero, vt omni animi impetu totoq; pectore ad ſtudia ſacrarum literarum incumbas, quæ ſola te, quid ſit pulchrum, quid turpe, quid vtile, quid non, edocēbunt, teque meliorem reddent, ac in iſtis ærumnis ſua te conſolatione ſuſtentabunt. Bono animo eſto, Deus te non deſeret, qui ſuos etiam in ſummis periculis verſantes, tueri ac conſeruare ſolet, vt ille ait: Dominare in medio inimicorum tuorũ. Plura ex hiſdem fontibus haurire poteris. nos tibi vti debemus in quibuſcunque rebus poterimus operam noſtrã & ſtudium nauabimus. Vir meus te plurima impertit ſalute: qui tuis literis, ſi ei otium fuiſſet, reſpondiſſet, pro quo tibi ego reſpondi. Vale. Chriſtus te

tueatur. Suinphurdiaē duodecimo Calendas
Decembris. 1552.

OLYMPIA MORATA IOAN-
ni Sinapio S. P. D.

IR meus proximè ad te literas
dedit, & tua filiola simul, quas om-
nes an acceperis, ignoramus.
Ego has ad Antonium Herman-
num, vt vides, mitto, quo meas li-
teras Pataviū ad Laurentium perferendas cu-
ret. In animum enim induxi, cum tanto tempo-
ris interuallo nihil literarum acceperim, ab eo
expiscari quænam causa sit, quæ huic rei tantam
producere morâ possit. Tua filiola valet, & quo-
tidie aliquid addiscit, *εἰ δὲ σικκὸν ἐπὶ σικκὸν κατα-
δειῖο*, nosti reliqua. De conditione illa si quid cõ-
pertum habes, fac nos quamprimum quæso cer-
tiores: nam Senatum nostrum multum in hac
re nos iuuare posse audiuius, facturumq; con-
fidimus. Vir meus te plurima impertit salute, &
vxorem tuam, quam etiam meis verbis saluere
iube. Vale Suinphurdij decimo-
oçtauo Calend. Febr.

1553.

OLYM-

OLYMPIA MORATA PRÆ-

claris. D. Lauiniæ Ruuerensi Vr-
sinæ in Christo Iesu

S. P. D,

Lætata sum vehementer mihi in
tantis nostris ærumnis occasio-
nem ad te scribēdi oblatam fuis-
se, quo te tanquam mihi amicis-
simam, & omnium mulierū cha-
rissimam (matrem excipio) de rebus nostris cer-
tiorē facerem, vt non tam nostram vicem do-
leres, quàm de præsidio Dei nobis gratulareris.
Scito enim nostram salutem iam longo tempo-
re in summo discrimine versatam fuisse, & ad-
huc versari, nosque multis periculis vndiq; cin-
ctos fuisse. Nam & à maximo exercitu duorum
Episcoporum Virceb. & Bamber. & à copijs du-
cis Electoris Mauritij, ducisque Brunsvicensis,
& Norimbergensium præterea obsessi fuimus,
propter Marchionis Brandeburgensis exercitū,
quem ille in hac vrbe collocauerat. Sed Deus i-
ta nos texit & tutatus est, vt nullus (prorsus in-
credibile dictu) à tormentis illis, quæ dies no-
ctesque maximo cum impetu iactata fuere, in-
terfectus fuerit, illorum impetum à nobis pro-
pulsauit & propulit, qui etiam in omnibus ma-
lis, & damnis quæ bellum dare solet, præstò ad-
huc nobis est, nobisque in hac annonæ caritate,

quæ maxima est, quæ ad victum necessaria sunt, benignè adhuc præbet. multos etiam ferè ab inferis excitauit: nam cōtagione militum, quibus vrbs refertissima est, morbus adeò grauis penè omnes ciues inuasit, vt etiam mentis dolore ferè dimidia pars ciuium mortua sit. Affectus fuit etiam tali morbo, mei amantissimus maritus, & ita grauiter ac periculose ægrotauit, vt illius vitæ spes nulla ostenderetur. Verùm ille qui solet ad inferos deducere maximis & continuis Ecclesiæ precibus ac meis, illum reduxit, mei miserus, quæ tantum dolorem ferre non potuissim. In omnibus verò malis istis, vnico solatio vsi fuimus, Verbo Dei, quo nos sustentauimus & propter illud nunquam ad ollas Ægyptiacas respexi, sed mortè hinc oppetere malebam, quàm alibi omnibus mundi voluptatibus frui. Et quàmquam nondum liberati sumus hisce malis, tamè quia semper habuimus Deum tam præsentem, spem habemus, nos quando illi libitum & opportunum visum fuerit, liberando fore. Tuum est etiam illum simul nobiscū comprecari, quo partu isto (nam iam nouem menses laboramus) felices edamus foetus. Hæc habui quæ ad te scriberem, & quibus te admonerem, vt periculum ex nobis faceres, tibi quòd ex vsu esset. Nam hæc omnia ob verbi Dei contemptum nobis accidere non dubitamus, ob quam causam Hierosolymanam etiam funditus euersam fuisse cōstat. Quare toto

re toto pectore ad sacras literas incumbere, quæ solæ te cum Deo copulabunt, tibi errores, falsas opiniones eripient. Hoc vnum erit tuum viaticum quod hinc tecum ferre poteris, cætera omnia vel clarissima relinquenda erunt. Meam sororem, quæ in clientelam tuam & fidem tibi data est, queso hortare ut idem faciat, cui pro tua humanitate has literas interpretaberis: angustijs enim temporis ad eam scribere non potui, & quia simul suppedebat, præclarum heros qui has ad te perferet, meis literis onerare. Vale Suiphurdij, quarto Nonis Februar. Tibi plurimam salutem adscribunt maritus meus & fraterculus. salutem tuis omnibus meis verbis nuncia nullo excepto. Iterum vale mea suavissima Lauinia, quæ mihi semper hæres in medullis, neque vnquam tui me capiet obliuio, dum spiritus hos reget artus. Vale, vale & salue.

OLYMPIA MORATA PIO

atque erudito viro Matthiæ Flaccio

Illyrico, in Christo,

S. P. D.

M multum diuque cogitarem, vir optime, qua ratione meos aliosque Italos locupletarem his bonis, quibus Germaniæ adfluit, neque locum consilij in me ipsa, neque auxiliij copiam haberem, mihi in mentem

venit, me id per alios doctos viros facile assequi posse: & cum mihi tua scripta te notissimum fecissent, tu primus occurristi, qui meis Italis in egestate cœlestium bonorum, in multisque erroribus versantibus, magno adiumento fore visus es. Si autem libellum aliquem Lutheri Germanicè scriptum, in quo eorum publicos errores coarguit, in Italicum conuerteres (nam ego Germanorum linguam nondum intelligo, alioqui laborem non fugissem) aut tu de eadem hac re aliquid Italicè componeres, quod profectò, melius quàm ego præstare potes, utpote qui sacre Scripturæ libros peruoluisti, quos ego vix primoribus labris gustavi, multis viris pijs, certè te errores quibus ducuntur, crepturum confido. Si Ecclesiæ causa pro qua & vitam profunderere debemus, hunc laborem suscipere voles, quos hoc tuo diuino beneficio in perpetuum tibi deuincias; magis autè ex usu illorum fore videtur, si Italicè scribas, quippe ipsorum multi literas nesciunt, quod ut facias te etiam atque etiam oro, perque Christum obtestor, qui sibi hoc beneficium datum putabit, & à quo, cum ego tibi gratiam referre nō possim, pulchrè tibi sceneratum duces. Pluribus verbis hoc à te contenderem, si Ioannes Cremerus noster affinis non tecum de eadem hac re per literas egisset, & si per se pietas non loqueretur. Vnum autem à te peto, ut si tibi meæ literæ molestiam exhibuerunt, non id

meæ importunitati, sed tuæ pietati, qua freta ad te scripsi, attribuere velis. Si tibi opus erit opera nostra, omnia nostra studia à nobis expecta, nō fallemus opinionem tuam. Vale vij. Calend. Iunij, 1553. Suinphurdij

OLYMPIA MORATA CVL.

dam concionatori Germano

S. D.

Sepenumero mihi offerri occasionem tecum colloquendi maxime exoptavi, sed cum eam hactenus nancisci non potuerim, id tecum per literas agere decrevi, quod coram, si licuisset, egissem: me enim rem differre amplius Christi præceptum nō patitur, cui nos parere, & obedire necesse est. Cum itaq; exploratum habeam te sæpe peccare, vt te admoneam mihi per opus est, si Christi dicto audiens esse volo: quare tu etiam nullo pacto (si modò tu tecum rem recta reputabis via) mihi succensere debes, si omnino te admonendum putavi, quòd præter amplissimam ministerij tui dignitatem, præter canitiem tuam facis, dum genio non minus indulges, quàm Epicurus quispiam: quod quàm turpe sit, homini liberaliter instituto, etiã homines nulla Christiana religione imbuti nō ignorarunt: Christiano verò turpius, cuius vita

sanctè & integrè acta, cæteros ad Dei cultum, æ puram religionem suscipiendam inuitare atque allectare debet, concionatori verò turpissimum qui cum alijs monstret viam, ipse sibi semitam nō sapit. Quippe si philosophus in ratione vitæ peccans hoc turpior est, quod & in officio cuius magister esse vult, labitur, certè concionator turpissimus est, qui alijs vitam agendam inculcans ipse flagitiosissimè degit. An non flagitium est ingens perpotare, ebriosum esse, abuti optimo Dei munere, quod nobis datum, vt eo cum gratiarum actione fruamur, nō vt abutamur? Quid non ebrietas designat? nosti cætera. Sed quod à poeta omissum est, id verò multo maximū, quod ebrij plerunque obscœna loquuntur, quod sepe execrantur, iurantque per nomen Dei sanctissimum (quod qui violabit, inultum id nūquam auferet) templum Dei sanctum hoc est, sui ipsius corpus polluunt & scdant: Spiritui sancto mœstitiam inferūt: illum à se expellunt & eijciunt: ipsi à precibus auocantur. Quod si olim Deus de eo qui templum Hierosolymitanum contaminasset, tam graue sumpsit supplicium, quid faciet ei qui tale templum inquinauerit? vt nihil interim dicam *πρὸς τὸ σκάνδαλον*, quo maiestas ministerij imminuitur: Christus atque Euāgelium dedecorantur: denique qui sic viuit, plus docet discipulos perditis moribus, quàm doctrinā erudit: at qui mercedem accipit, vt doceat & de-

docety

docet, nonne furtum facit? Tu omnibus tuis discipulis exemplum esse deberes modestiæ, sobrietatis & temperantiæ: & tu ista turpi tua vita in flagitia eos immergis? noli quæso illud Christi obliuisci, ὁμοίως ἐστὶ τὸ ἄλας τῆς γῆς. ἐὰν ᾖ τὸ ἄλας μωρανθῆ, ἐν τίνι ἀλαθίσεται, εἰς ἐδὲμ ἰχθύες ἔπι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι. Ἐπὶ τοῦ ἀδελφώπου. Cogita de illa Pauli sententia, ἐγὼ ὑποτάζω μοῦς τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος ᾖώμαι. Quo ore hortaberis tuos discipulos ut te imitentur, quæadmodum Paulus suos à se exemplum petere iubet, an ut te imitetur potando, commessando? neque verò excusatione infirmitatis carnis hoc vitium defendere poteris. Scimus omnes homines delinquere, neque vllum reperiri qui careat culpa, sed qui veram fidem habent hi τὴν σάρκα ἐσώρωσαν σὺν τοῖς παιθήμασι καὶ τῆς ὀπιθυμίαις. Infirmi non semper infirmi manent, sed aliquando etiam fortes fiunt, ut peccatum non amplius dominetur eis: & ebrietas tale scelus est, ut etiam qui Christum non norunt, abstinere possint. Scilicet credendum est Christianum propter innumerabilia Christi in se beneficia collata, sobrium esse non posse, cum Turcæ propter perditum hominem & profligatum Mahometum parcè, continenter, sobrieque vivant, adeò ut ne vinum quidè gustent. Et si Paulus carnem in perpetuum edèdam sibi non putet potius, quàm fratri dolorem commoueat, ta

saltem non dico à vino, sed hoc nefario scelere non abstinebis: non vt ne frater tuus dolore afficiatur & offēdatur, sed vt ne magna hominum multitudo pereat. Neq; verò debemus hoc peccatum verbis extenuare: nam Deus de illo ex nostra opinione non existimabit, sed secundum latam sententiam suam, qui ebrietatem in numero eorum flagitiorum reponit, quæ qui adimit, Christi regnum nunquam possidebit. Quapropter te etiam atque etiam rogo, obsecro, perque Christum obtestor, vt tandē mutes mores istos, tum propter tui muneris functionem, tum propter *καὶ δὲ σου*, atq; etiam propter salutem tuam, ne in extremo die in eorum sis número, quibus dicitur *ὑποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν*. Deus huc vsque conuiuuit, teque sua lenitate ad pœnitentiam incitauit. iam firmè tua ætas exacta est, respice quæso, vt Deum propter sanctimoniam & mutatos mores gloria honoreque afficiant, qui antea propter ebrietatem ignominia adfecerunt. Hæc fac toto animo cogites, ne tandem Deus à te pœnas expetat, & perpetuò pereas. nam vt te non fugit, turpis ac flagitiosa vita arguit fidem in Christum non adesse, sine qua profus pereundum est. Quamobrem eam à Deo petas moneo, & hortor, priusquàm te mors occupet. pete veniam, quam omnino pœnitenti dabit, qui etiam iurauit se nolle fontis mortem. Hæc habui quæ ad te scribere me oportere existi
maui,

maui, quæ si Christianus es, tantum abest, vt gra-
uiter feras, vt etiam te admoneri, gaudere, vehe-
menterque lætari debeas. Vale in Christo, Suin-
phurdij.

HVBERTVS N. DOCTORI
Andræ Grunthlero medico, S.

I mederi possem tuo dolori, quæ
ex casu clarissimę vrbis tuæ pro-
culdubio concepisti, declararem
tibi, carissime doctor Grunthlere,
tristitiã meam, quam exinde ha-
beo: sed esset malum malo addere. Quare nihil
melius possum facere, quàm cõmittere tuæ pru-
dentię instabilem fatõrum vicissitudinem, quæ
nihil in terris perpetuum esse sinüt. Fuit Troia,
fuit Ilion, & ingens gloria Dardanidum. Hęc i-
ta Deo placuerüt: & quod me magis permouet,
nullus est apud nos, cui tuum infortunium con-
queri possim. Cõsiliarij enim principis, omnes
nunc absunt, & agunt Vvornatiæ, si quem mo-
dum imminentibus malis inuenire possent: nec
de spe apud nos aliqua tibi certò scribere valeo.
Tu tantum si huc venires, haberes domũ meam,
tibi & tuæ vxori patentem, cui precor me com-
mendes. Interim forsan grata superueniet, quæ
non sperabitur hora. Interim vale cariss. Grun-
thlere, Heidelbergæ, 23. Iunij. Anno 1554.

OLYMPIAE MORA
TAE EPISTOLARVM
Liber II.

OLYMPIA FVLVIA MORA
ta Annæ Estensi Principi Guisianæ per
Iesum Christum
S. P. D.

Vanquam iampridem longo
locorum interuallo disunctus
sumus, ANNA princeps illu-
strissima, tamè ex animo meo
nunquam hactenus tui memo-
ria discessit. Si ob multas iustas
causas ausa fuisset, ad te meas literas dedissem:
nunc autem oblata occasione, cum quidam do-
ctus & pius vir è Lotharingia huc profectus nos
inuisisset, nihil mihi potius fuit, quàm vt quid
tu ageres ex illo percontarer. Cumque meas li-
teras ad te perferendas se curaturum policitus
esset, non putavi te tam animo duro fore, vt lite-
ras ab ea datas non libenter legeres, quæ tecum
à teneris annis educata fuisset. Scis enim quàm
familiariter (licet mea Princeps & hera esses)
tot annos inter nos vixerimus, & vt literarum stu-
dia nobis communia fuerint, quæ meritò mu-
tuam benevolentiam inter nos conciliatam in-

dies magis magisque augere debent. Equidem Princeps præclara, testor Deum, tibi ex animo bene volo optoque: si qua in re possem tibi inferre (non quòd ego rursus in aula agere vitam velim: nam id liceret mihi etiam hic) sed si tibi absens absenti vel consolando, vel quacunque alia re prodesse possem, id scito me libenti animo, studioque singulari facturam. Nihil verò magis cupio, quàm vt seriò ad sacrarum literarum studia te conferas, quæ sola te cum Deo coniungere possunt, & te in omnibus istius vitæ miseris consolari. Ego certè nullum habeo solatium, nullam aliam oblectationem. Nam vt primum Dei singulari benignitate ab illa idololatria Italiæ discessi, meque nuptam medico Andree Grunthlero in Germaniam contuli, incredibile est quàm Deus mutauerit animum meum, vt pote quæ prius longissimè à diuinis literis abhorruerim, iam illis solis me oblectem, & omne meum studium, operam, curam, mentem denique omnem, in eo locem, vt quantum fieri possit, hæc omnia contemnam, diuitias, honores, voluptates, quæ quòdam adeò admirari solebam. Quæ sanè vellè optima Princeps, etiam atque etiam tu considerares. Nihil est, mihi crede, stabile hic, omnia mutantur, & omnibus (inquit ille) calcanda semel via læti, & citò: volat enim ætas: nihil diuitiæ profunt, nihil honores, nihil Regum fauor: tantum verò illa fides.

qua Christum amplectimur nos ab illa sempiterna morte, ac damnatione eripere potest. quæ cum sit donum Dei, eam ab illo maximis precibus petere debes. Non enim sat est Christi historiam nosse, quam & diabolus non ignorat, sed eam fidem habere oportet, quæ operatur per dilectionem, quæ efficit ut Christum profiteri audeas inter illius hostes, alioqui quæ mei (inquit) puduerit, & me illius coram patre meo pudebit. Neque ulli unquam martyres extitissent, si suam occultassent fidem. Quapropter mea suavissima Princeps, cum Deus te tanto affecerit beneficio, ut suam veritatem tibi patefecerit, sciasque tot illos homines qui iam istuc comburuntur, innocentissimos esse, propterque Christi Evangelium tot subire cruciatus, certè tuum est officium, ut eos, vel excusando Regi, vel pro illis deprecando, tuam ostendas sententiam. Nam si taces aut conuiues, fersque tuos ita cruciari, comburique pateris, neque saltem verbis tibi id displicere ostendis, videris tacendo in eorum cædem conspirare, & Christi hostibus assentiri. At dices fortasse. Si hoc ego facerem, possem mihi Regem, vel maritum meum iratos habere, multosque alios inimicos capere: Cogita satius esse, te odio esse hominibus, quam Deo, qui non solum corpus, sed etiam animam perpetuò igni cruciari potest. At hunc si amicum habueris, nemo tibi nocere poterit, nisi ille permiserit, in cuius ma-

nu omnia sunt. Hæc fac tecum animo cogites. Utinam intelligam te seriò pietatem colere, & Deum metuere. Incumbe obsecro in sacras literas, & preces. Quicquid (inquit Christus) meo nomine à patre petieritis, dabit vobis. Memineris te mortali cõditione generatâ esse, neque audias illos qui dicunt: Breuissima est hæc vita: ergo animo obsequamur, fruamur huius mundi voluptatibus: quin potius Paulum audias, qui ait: Si secundum carnem vixeritis, hoc est, si corporis voluptatibus vos dederitis, perpetuò peribitis. Plura aliàs in hanc sententiam scribam, si meas literas tibi gratas fuisse intellexero, cura boq; ad te Christianos libellos perferri, si Christum discere voles. Hæc amore summo in te adducta scripsi. Cum enim me Deus ad summum cœleste regnum asciverit, eorundem eternorum bonorum te participem fieri maximè vellem. Quod si ita cecidisse, vt opto, intellexero, summam ex eo voluptatem capiam, gratiasque

Deo agam ingentes. Vale. Heidelbergæ, Cal. Iunij.

1554.

I 3.

OLYMPIA MORATA

D. Andreae Grunthlero

S. P. D.

Alue. Scire quamprimum cupio
 vt valeas, quid tu agas, & quid i-
 stic agatur, & quo loco sitæ sint
 res: quid de reditu, aut quid de ac-
 cersendis nobis cogites, mirum
 in modum sum sollicita. Quare omnia diligen-
 ter ad me scribas, oro. vt ut res se habet, nihil falsi
 me cõsolandi causa fingas: nam si quicquam est
 periculi, quod Deus auertat, id tecum subire im-
 pensè cupio: quod si aliter facias, summa me in-
 iuria à te affectam esse putabo. Sin autem nihil
 est mali, quod vtinam Deus ita faxit, vide vt ne-
 gicia nostra, si tamen tempus ita fert, conficias,
 & scribas, ne sarcinulæ nostræ aduehantur, si i-
 ter, quod verisimile est, non sit tutum. In primis,
 mi vir, in his malis velim cogites, nullum nos
 præsidium firmiter habere posse, quàm Deum.
 hunc quæso cum alijs pijs viris comprecare: ni-
 hil est quod piorum precibus effici non possit.
 Nobis exemplo Helix, qui etiam ipse, *ἀνδραποδ
 ὁμοίω πάθος ὑμῶν, vt inquit Iacob. καὶ προσευχῆν
 συνέξατο τῷ μὴ βρέξαι ἢ ἐν ἔβρεξεν ἐπὶ τῷ γῆς ἐνιαυτοῦ
 τῆς ἐκείνης καὶ μῆνας ἕξ.* Commendate igitur vos Deo,
 totosq; vos illi tradite, præstò vobis erit. Atqui
 ego quæ alios consolor, cõsolatione egco: sum-

mo enim dolore affecta sum, nec ullū aliud huic malo remedium inuenio, nisi à Deo auxilium vt implorem, idemque vt vos omnes faciatis sedulo moneo & hortor. Scribe quæso, quando sim te visura, & caue ne te in viam des, nisi exploratè. Vale. decimo Calend. Decemb,

OLYMPIA MORATA
 Doctori Andreae Grunthlero
 S. P. D.

Vas literas accepi, & pergratum mihi fuit quòd me hinc abducere cogitas, quod vt faceres, tibi hodie alioqui erā scriptura: nam certum est, Principem aduentare, vt bellum cum istis gerat, qui nihil timent, hostibus fortiores se esse autumantes. Et bellum potius gerere velle videntur, quàm paxillulum pecuniæ pro placandis hostibus dare. Ego verò mi coniunx, te etiam atque etiam rogo, ne me hinc relinquant. sint alij licet securi, ego timeo: quia exploratum habeo, Deū adeò ab istis non stare: propterea fac, vt quàm primum ad nos curru veharis, vt redire possim. Bucinoriam quoque redituram credo: quamuis nollet hinc discedere, nisi illos prius propius accessisse intelligeret. Quod cauere possis, stultum est admitte. Perendie te expecto, dum iter est tutum. Ma-

lo in summa inopia in Ecclesia Dei versari, quàm hic vitam ducere, & abundare omnibus rebus, præsertim cum periculo. Noli, quæso, nostri obliuisci, & omnino me hinc abducas obsecro, Deo, cuius nutu hoc nobis successit, gratias agamus. Saluta omnes. nostri hospites tibi salutem plurimam dicunt. Vale.

IOANNES SINAPIVS SE-
lectissimæ matronæ Olympiæ Mo-
ratæ S. P. D.

Ab exidio patriæ planè sperabam vos ad me venturos, & ita Theodoram meam, quæ toto huius obfidionis tempore, magnam studiorum suorum iacturam fecit, rursus te magistra vsuram. Sed quantùm ex Conrado fratre meo intellexi, commodo vehiculo atque viatico vobis comes à Rineck non minus pietate quàm genere illustris, in tempore subuenit, & locus vobis Heidelbergæ, quò iam olim vocati fuistis, non deerit, vt D. Harmanus Palatini iam apud nos legatus retulit, cui has ad te perferendas dedi. Utinam verò rebus vestris adhuc integris, anno superiori mihi Heidelbergâ vobis diligenter commendanti paruissetis. Sed quis vnquam tam atrox innocentis, & alioqui satis afflictæ ciuitatis exitium tam repente

pente metuisset? O miserabile patriæ fatum, O
 miseros exules & extorres ciues. *αἰεσίης καὶ ἀφρ-
 σίης*. Verè Homerus Odyssis. O, canit,

παρακτοσύνης ἢ κ' ἔστι κακώτερον ἄλλο βροτοῖσι

Sed solabitur nos alterius, & veræ patriæ spes:
 & quòd scimus nobis mundum hunc non pro
 domicilio, sed tantùm pro diuersorio cõcessum
 esse: & quòd rependet Deus hanc calamitatem
 vberiore aliqua benignitate sua. Atque hæc hæ-
 ctenus. Ex Italia literas nuper admodum & re-
 centes accepi, vrpote Calend. Iunij datas, inter
 quas hæ ad te pertinent, quæ an de aulæ statu
 certiore te faciant, ignoro. Mihi scribitur, om-
 nia illic malis & periculis esse plena: ita Deus v-
 bique suos cruce probat. Quorum sortem con-
 siderantes, nostram mitius feremus. Bene vale
 cum fidissimo consorte, & de rerum vestrarum
 successu mox lætiore futuro me certioré facite,
 & qua in re vobis gratificari possim. Datum Vir-
 ceburgi 28. die Iunij 1554. Quo die annus exa-
 ctus est à funere dulcissimæ quondam coniugis
 meæ. Salutant vos qui mecum sunt Conradus,
 Osualdus, Theodora, Leonora, Brigida, Marga-
 reta, & Anna Schlosserin cum filiabus. Vos vi-
 cissim meo nomine salutabitis Hubertum eius-
 que generum D. Andream Gotualdum,
 cuius frater Matthæus heri apud
 me hîc fuit. Iterum
 valete.

IOANNES SINAPIVS ME-
dicus Andreæ Grunthlero Medico
S. P. D.

HIC non dum mihi constat, An-
drea doctis. vos Heidelbergam
peruenisse: & frater meus ad me
xij. Calend. Sextil. scripsit è Spi-
ra, nihil dum sibi de aduentu ve-
stro compertum esse: tamen quia spero quod o-
pto, quodq; D. Hartmanus ratum habuit, dedi
per eundem D. Hartmanum Heidelbergam nu-
per 4. nonis Iul. literas ad nostram Olympiam,
quibus inclusi quas ex Italia Canonici quidam
nostrates attulerunt, atque nunc hæc do, per
Magistrum Vitum Grunbach, vnà cum Vitis
seu Paralelis Plutarchi, vt Vitus vitas exanima-
tis restituat: sit venia verbo. Nam cordatiores sa-
pientioresque vos esse certò scio, quàm quos vl-
la, quanquam maxima vel damna vel pericula
terreant, ne dum exanimet: imò si fractus illa-
beretur orbis, impavidos vos ferirèt ruine. Quid
enim habemus quod non accepimus? aut quid
in hunc mundum cum nasceremur intulimus?
Et miràmne, si Dominus qui dedit, repetat
quod suum est? Sinite dolere illos qui cõsili-
um cum re amiserunt. Vester thesaurus in cœlis est,
quem neque fures effodere, neque ignis combu-
rere potuit: Et bona vestra (vt sapiens ille) vo-
biscum

biscum quocunque proficiscimini defertis, pietatem, doctrinam, famam, omnesque bonas virtutes ac bonas literas. Sed quorsum ego pisces natate doceo, aut in syluam ligna fero? Ad Plutarchum redeo. Significatum mihi fuit superioribus diebus, epitaphia Suinfordi, à monimentis & muris refixa fuisse, & eorū aliqua huc clanculum perlata. inter quæ dum mei patris epitaphium quæsiui (quod quidem inueni & recuperaui) comperi librum quoque veditum esse Suinfordianū. Perquisiui statim à quo, cui, & quæ, & quanti: hasque vitas Plutarchi repperi, quibus à tergo in vltima pagina nomen Olympiæ vidēs inscriptum, & Pauli Syluæ (fortasse Magnoli Brixij) euestigio precium renumeraui, eūque tanquam captiuum mācipium à Piratis redemptum ad vos remitto. Diligēter autem perferutatus sum, si quid amplius vel vestium vel librorum adesset, precium & vltra precium, premium offerens: sed nihil inueni, gratificaturus vobis libentissimè, si qua ratione tam ingens damnum vestrum aliqua ex parte saltem resarcire possem. Acerbissimè enim tantam cladem, & vestra & meorum ex sorore nepotum, & mea ipsius causa, tum propter patriam, tum propter rem priuatam fero. Atque vtinam Olympia nostra innocentissimæ ciuitatis miserta, eam & suam ipsius calamitatem stylo, quando maior vindicta Deo relinquenda est, vindicare digna-

retur. Ego certè vt maximè velim, non possum, adeò distrahor varijs curis, & ærumnis, & iam pridem propter ingrauescentem ætatem, non solùm rerum eiusmodi, & elegorum, & threnorum, sed mei ipsius pertesum est: adeò vt præ animi lassitudine me pigeat etiam filiulam docere, quæ tam feliciter apud Olympiam fundamenta grammatices iecit, & quam Latinè discere mater præ omnibus rebus maximò pere moribunda etiam, desiderauit. Sanè quidem semper animus mihi fuit, si Suinfordiana solueretur obsidio, remittere illam ad vos, vt intermissa studia redintegraret. Sed heu incerta & vana hominum & cæca cõsilia. Non tamen animum despondeo, si Heidelbergæ pedem figitis, quin eò quoque (si gratiã hanc à vobis obtinere possim) cum tempore eam trãsmittam. Redijt quidem Suinfordum Ianus Cremerus, & omnem suam operam restaurandis adolescentiæ studijs offert: Cuius vxor & filius aliquot diebus hospites mei fuerunt: atque ante paucos dies domum remigrarunt vnà cum D. Ioanne Belleriman affine suo. Superest enim domuncula quedam, in quam ius habent propter tutelam quorundam pupillorum, in qua deliberant hybernare. Sed vereor, ne tantum commoditatis habituri sint, vt filiam meã ad se possint recipere. Taceo quòd haud credam super hoc fundamento quod iactum est, pari dexteritate quẽquam qua Olympiam,

piam, edificare posse. Ad hæc plerique amici au-
thores mihi sunt, vt eam à me in aulam aliquam
hinc ablegem. Quod vbinam commodius fieret
quàm Heidelbergæ, vbi & in aula, & apud pri-
mam & consuetam Magistram esset? Sin hære-
tis adhuc aut diutius hereditis in Furstenau, spe-
ro per singularem patronum meum D. Danie-
lem Stibarum, ibi quoque locum ei posse impe-
trari. Vehementer autem rogo, vt de rerum ve-
strarum statu non solùm qui fuit, sed qui nunc
est, & quem speratis, me certioreni faciatis. Ad-
fuit ante quatrimum apud me quidam tabella-
rius Basiliensis, per quem ad Michaelem Isin-
grinium bibliopolam Basileæ, singularem ami-
cum meum, scripsi de excidio Suiphordiano,
& quàm immisericorditer ciues nostri tractati
sint. Addidi nonnihil de vobis quoq; vt ea Do-
mino Cælio Secundo vestri amantissimo, & vi-
cino atque beneuolo suo communicaret: vt si
quid consolationis habeat, vt vir pius est, & opti-
mè affectus erga Olympiam, Heidelbergam ad
vos scribat, literasque Spiram ad Doct. Chilia-
num fratrem meum mittat. Salutant vos Con-
radus frater meus, & filia Theodora, & Brigida
neptis, & Leonora docens ambas interim acu-
pingere. Salutatur etiam Licentiatus Papius, Mona-
chus Banzensis olim, nunc apud Comitissam
ab Holech magister curiæ. Bene valete cum Æ-
milio vestro, amicisque omnibus. Etsi perueni-

ftis Heidelbergam, salutate verbis meis officio-
fiffimè dominum Hubertum D. Andreae Go-
tualdi focerum, veftri haud dubiè amantiffimũ
& clariffimum D. Hartmanũ. Vireeburg. 8. Cal.
Sextil. 1554. Theodora nondum surrexit quum
hæc fcriberè cum prima luce, alioqui fuas quo-
que literulas addidiffet, additura poft hac, vbi re-
fcuerimus certiora de vobis.

OLYMPIA FVL. MORATA

Chiliano Sinapio I. C.

S. P. D.

Nihil ad tuas literas refcripfi-
mus, quoniam puerũ noftrum
qui ad vos, vt mala medica ift-
hinc afportaret, profectus erat, tibi
indicaffe putabamus, vt ei di-
ligenter mandatum erat, nos illi tuo affini, de
quo fcribis, nullam opem afferre poffe, cum non
mediocriter laborauerimus, vt alteri ex iftis,
quos iam tot menses aluimus hinc propici pof-
fet: fed nihil effecimus. Adhuc Andreas Campa-
nus vrget, vt fuum nepotem ad nos recipiamus.
Mihicrede, fi omnes Suinfordenfes iuuare pof-
femus, nihil nobis gratius neq; iucundius efferet.
etiam Andreas Rosius ludimagifter, fe vitam in
fuma egeftate degere ad nos fcripfit, velletque
hinc fuam operam in erudiendis pueris nauare,

at pestilentia obstat. Tu si quid potes (potes autem plusquam nos) succurre illis miseris, & omni cogitatione curaque tu & Gotualdus ad adiuvandam patriam vestram incumbite: nos quantum in nobis situm est, contendimus. Ex literis quas proximè ex Italia accepi, Ferrariæ crudeliter in Christianos animadverti intellexi: nec summis, nec infimis parci: alios vinciri, alios pelli, alios fuga sibi consulere. Tu quid de fratre, ut sciam cura. Maritus meus te salutatur, salutem dicit tuæ vxori, & D. Andreæ Gotualdo. Heidelbergæ vij. Calend. Februarij.

OLYMPIA MORATA DO.

ctori Ioanni Sinapio

S. P. D.

Litteras tuas accepimus, quas nobis Magister Vitus reddidit. superiorib. quas ad me in lecto iacentem dedisti, cum essem Furstenaiæ morbo impedita respondere non potui: iam breuiter vtrisque respondebo. Primum gratias tibi agimus ingentes, quod ex animo adeo nobis te velle significas. Scito itaque nos magis beneficijs & muneribus, primum ab illustri Comite Rinecensi, deinde à nobilibus. affinibus eius Comitibus. Erbacensibus. affectos fuisse. Iam ante aliquot dies Heidelbergam

peruenimus. maritus meus se ad lectionem parat: ego hodie in emenda supellectile vehementer fui occupata, vt migremus in ædes nostras: nam huc vsque apud quendam bonum virum diuersati sumus. Cremero nostro scripsi, eumque vehementer rogavi, vt ad me anum coquã ex miseris illis pauperculis & vagis Suinfordensibus mittat, eamque quotidie vehementer expecto. Quod verò tu D. Sinapi, filiam tuam apud me esse cupis, scias velim, illam mihi fore carissimam, cum vt ægritudinem meam in hac externa regione leniat, tum etiam vt vxori tuæ vel mortuæ gratificer. ego certè quantum in me erit, ei non deero, maioreque eam, cum iam sit matre orbata, beneuolentia complectar, quam antea. Quare si ad me eam non in aulam (nam ego omnino procul ab aulis ætatem agere cogito) mittere voles, te oro, vt quamprimùm id fiat: nam velim vt cum Cremero ageres, vt vnã cum ancilla quam ei iam antea aliquot dies inquirendi negotium dedi, eam mitteres, & lectũ etiam: quia in præsentia tot lectos emere non possumus, & hinc sunt percari. adferent etiam secum manticam nostram, in qua insunt reliquæ nostræ repertæ. adducerem eam nonnunquam mecum ad illustres Comites Erbacenses, quorum probitas & sanctimonia est mihi perspecta. Habet Comes Eberhardus tres filias egregia forma, & sanctè educatas, cum illis posset consuetudinem

tudinem familiaritatemque iungere. Tu facito quod ex usu illi sit, modò si eam ad me transferri vis, ne moram propter ancillam interponas: quàm enim in commodum sit ea carere, cogitare potes. plura aliàs. De Plutarcho multum te amo. Saluta omnès tuos domesticos, & Licentiatum Faium, si non amplius est monachus. Salutant vos omnes, maritus meus & frater, qui ad Theodoram scriberet, nisi esset domesticis negotijs nimis occupatus. Valete omnes. Heidelbergæ.

OLYMPIA FVL. MORA
ta Andreæ Campano
S. P. D.

Go propter meam aduersam valetudinem coacta fui nudius tertius coquam hîc conducere, qualemcunque reperi, quæ singulis mensibus florenum poscit: hac lege etiam, vt pro se liceat sibi opus facere, adeò homines hîc nihil pudet. Quoniam verò necessitas est durum telum, mensem vnum hac mercede eam conduxî. Sed quia hos sumptus etiam si satrapes sim sufferre nõ possem, ego vehementer te & D. paræcum vestrum rogo, vt mihi interea temporis opem feratis, vt post hunc mensem de alia ancilla mihi prospectum sit, siue anu-

quòd ego malim, siue adoleſcentula. Ego matronæ quinque florenos me daturâ polliceor. Quæſo in hac re operam veſtram nobis nauate, memores nos dicetis & gratos. Puellulam de qua tecum collocuta fui, vir quidam ſtatim tuû poſt diſceſſum in ciſta ad nos geſtauit: quæ etiam ipſa ægrotat. Bene vale cum cõiuge & familia. Salutat te maritus meus. te oro, vt meis verbis vxori & paræco veſtro S. P. dicas: meque ei purges, ſi non fuit à nobis, vt merebatur, acceptus: nam tunc febris me inuaſerat. Vale.

OLYMPIA FVLV. MORATA

Andrææ Campano

S. P. D.

Vum maritus meus iam domi nõ ſit, nihil habeo quod iam ad tuas literas reſcribam, niſi mihi adhuc puella valde opus eſſe. quapropter ſi aut tuâ neptem, aut aliam ad me idoneam quamprimû tranſmittere poteris, gratiſſimum mihi facies. Ego propter mei chariſſimi mariti patriam optimè erga Suiſ indenes ſum affecta, quamcunque ad me mittes, nulla à nobis afficietur iniuria, & piè educabitur. Curavt valeas, & puellâ vel mittas, vel, quod erit iucundius, ad nos, ſi tuo commodo fieri poteris;

terit, adducas. Saluta vxorem tuam in eo nomine. Heidelbergæ, octauo Calend. Februarij 1555.

N. OLYMPIÆ GRVNTHELE-
ræ S. P. D.

D tuas literas Heidelbergæ ad me missas Calend. Augusti, breuiter rescribo, me scilicet neque operæ neque labori parcere, quominus ad te quamprimum mitam siue animum siue ancillam aliam quæ sit strenua faciendis iussis, sed parum hæctenus profeci. Quid enim faciam, cum vtriusque sexus homines adeò multi quotidie ægrotent, magnus etiã numerus ex hac vita excesserit, & indies non pauci excedant? Quoties hîc per plateam iter facio, nunquam non mihi obuiam veniunt, qui aut ægrotent & vix languida corpora trahant, aut simillimi sint illis qui breui decumbant. His diebus Leonhardus Zeul obdormiuit in Christo, apud quem pridie fui, admonens eum vt sese consoletur blandissimis & dulcissimis verbis Redemptoris nostri & summi sacerdotis Iesu Christi, qui omnes ad se iubeat venire, qui sempiterno æuo frui velint: ac non dubito eum mihi, & quid dico mihi? imò ipsi Christo, cuius hæc verba sunt, obtemperasse. Decessit etiam

Laurentius Rosa, Ludouicus Schefferus illo ipso morbo, aut omnino simili, quem prædixit maritus tuus, interijt, & nuper duodecimo Augusti sepultus fuit. Decubuit ferè duos dies, nec verbū vllum hoc temporis interuallo potuit proloqui: ad quod malum etiam accessit morbus regius. Sinapius operam suam quam potuit, præstitit meis literis rogatus: sed nimis serò medicina huc allata fuit, qua ab orco potuisset reuocari. Vitricus meus laborat febrì tertiana. Ah quid multa scribam, adhuc maxima pars in tanta paucitate nostrorum ciuium nō terretur ira diuina grauisissima. quid futurum sit facillè conijcere potes. Venio iam ad illud vnde digressus sum. Quātum possum enitor indies, vt habeas coquam, sed parum efficio. Mater tuæ ancillulæ, cui nomen Kungundis, pollicita est se tibi seruituram, sed febris obstat, quo minus illud paucis diebus (sicuti tu optas) fieri possit. Si tantisper possis expectare donec conualesceret, res iam confecta esset. Si mora tibi nō molesta fuerit, fac vt sciam. Non dubito quin tua Barbara, quæ heri cum uxore Conradi hîc apud me fuit, tibi inseruiret, si ipsius mores tollerare possis. Quæ tua sit sententia, & quid animi habeas, fac vtut ex te cognoscam, in me nulla erit mora. Hoc certò scias, paucas, aut omnino nullas esse ancillas, quas sciam, tibi fore idoneas, ideo quid tibi faciendum sit, ipsa videris, neque enim apud me consilij neque
 auxilij

auxilij locus est. Tua pecunia quamprimū huc
allata fuerit, distribuetur ex sentētia, vt nihil ha-
beas quod amplius desideres. Pauperes in Xe-
nodochio tibi noti, de quibus sollicita es, omnes
sunt dispersi in hac fuga, vt nesciā quō terrarum
abierint. Ego cum mea vxore & meis parentib.
decreuimus hac hyeme hīc permanere si Deo
nostro ita visum fuerit, cui gratias ago agamque
dum viuam, quōd omnia quæ terræ infoderam,
propter furorem militum nostrorum adhuc in-
tegrē inuenio, vnde me sustentare mediocriter
possum. Quōd si quid deerit, non dubito quin il-
le qui mihi huc vsque prospexit, etiam nū meam
subleuaturus sit inopiam, cui animā ipsam rem
omnium maximam committam, quid in corpu-
sculum hoc exiguum? Hisce bene vale cum tuo
marito & omnibus Christianis, memor nostri
in tuis precibus ad summum nostrum

sacerdotem. Datae Suinphur

dij, anno 54.

dic, &c.

ANDREAS CAMPANVS

modestissimæ, necnon insigni erudi-
tione præditæ Olympiæ
Moratæ S. D.

Iſſem iam cum tabellario puellam
meam, Olympia omnium doctissi-
ma, nisi a deo subito in morbum in-
cidisset. naçta enim sub axilla duo ul-
cera in hac septimana, huius generis antehac
me non visa: adhæc mater etiam mea iam demum
desipere incepit, & varia morborum genera in-
uasere nepotes meos, ita vt ex omni parte mihi
summe laborandum sit. hac in re igitur, & tam
breui tempore, vt res ipsa expostulat, non pos-
sum mea opera tibi succurrere: sum enim ipse
spe frustratus mea. Quare ne fortassis magis ido-
neas hac spe freta dimitteres, volui his literis
quamprimùm te certiores facere. Opus est mi-
hi commentarijs super Epistolas Ciceronis ad
Atticum, si essent venales, vt mihi emerentur pe-
to, sin minus, vt saltem mihi quispiam ad pau-
cos dies, vel intra spacium hebdomadis copiam
faceret, ego grato animo illas remitti curarem.
Tu cum clariss. tuo marito terque quaterque
vale. Datum pridie Calendas

Februarij. Anno 1555.

OLYMP.

OLYMPIA FVL. MORATA

Andræ Campano

S. P. D.

Molestè fero puellâ aliosque tuos ægrotare, si conualefcet, me certiore facies statim : nam ego ancillari malo quàm habere ancillas huiusmodi, quales hîc reperiuntur, interim tu consolare tuos ægrotos Dei verbo, illosque sic instrue, vt si Deus ipsos migrare ex hac vita volet, paratos offendat. Quemadmodum enim pueri peccatum habent ex Adami contagione, ita carent etiam fide in Christum, que precibus & auditu Dei verbi donatur. hæc non vt sus Mineruam doceam, sed beneuolentia adducta ad te scribo. Commentarios in Epistolas ad Atticum diligenter & apud bibliopolas, & apud amicos inquisiui, neque reperire potui. magna hîc est bonorum autorum penuria. Si mihi fuissent, nihil mihi gratius quàm tibi

& in hac re, & in alijs cōmodare. Maritus

meus te plurima impartit salute.

Heidelbergæ 4. Non.

Februarij.

K 4

VOLFGANGVS RVPER-
tus olim Marchio, nunc Pastor
Ecclesiæ Dei collectæ in
Ehrnfridersdorff.

*Clarissimæ Olympiæ Moratæ pietate
& probitate præstanti.*

G. & P.

Deo Deus humano generi ^{sopra}indidit, vt sint commonefactrices de ingenti amore suo erga filium & erga nos, & vt sint vincula societatis humanæ. Vult igitur affici nos desiderio nostrorum, & in luctu pietatem probat. Sunt autem in optimis naturis ^{sopra}expressiores. Quare non dubito te amissio affini tuo Magistro Cremero, tali præsertim viro, in quo non iam pietas tantum laudabatur, sed qui etiam omni artium doctrina excultus erat, & non solum natura ad virtutem incitatus, sed etiam diuino spiritu regebatur, & iam in hoc studium ingressus, vbi ingenium eius ad artium propagationem, & ad Ecclesiæ conseruationem profuturum erat, magno in dolore esse. Quare, non equidem accuso mollitiem animi tui, at pietatem potius agnosco & probo, ac tecum ipse valde doleo, cum tua tum reipublicæ causa: præsertim

fertim cū videam in hac paucitate rectè discē-
 tium, Ecclesiæ defutura esse seminaria doctorū.
 Sed tamen pro sapientia & eruditione tua scis
 vtrumque à Deo præcipi, & vt lugeamus, & mo-
 dus sit mœstitiæ. Ac primū statuamus, cū
 hos euentus regi diuino consiliō certum sit, fle-
 ctendos esse animos ad obedientiam Deo debi-
 tam, vt etiam in duris rebus ei blandè obtempe-
 remus. Porrò grauissimæ ac verissimæ causæ
 moderandi luctus hæ sunt: Quòd scimus Deo
 parendum esse euocanti nos, aut nostros: dein-
 de quòd discedimus ad consuetudinem Christi
 & Ecclesiæ: quodq; post exiguum interuallum
 iterum complectetur suos quisque. Has causas
 cū cogitamus lenitur dolor. Sed alia quoque
 sunt quæ luctum non quidem leniunt, sed ne-
 scio quomodo hebetant: videlicet præsentium
 miseriarum conspectus, dissipatio Reipublicæ.
 Principum furores, qui quotidie crescunt. Hæc
 cū cogito, tanta indignatione accendor, vt e-
 tiam cupiam ex hac vita discedere, & tamen o-
 randus est Deus, vt seruet aliquos doctrinæ, &
 Ecclesiarū ministros. Sed si quos euocat, si præ-
 ripit pios impendentibus ærumnis, bene cum il-
 lis agi existimemus, sic & Esaias inquit: A con-
 spectu mali colligitur iustus, discedit in pace, &
 quiescit in cubili suo. Hæc scripsi, cū de tuo do-
 lore cogitarem, vt illum aliquo modo lenirem:
 ac te rogo, vt qualemcunq; hanc consolationem

admittas: ac cognosce quòd hæctenus nihil ad te literarũ dederim, præsertim cùm ante meum discessum recepissem me sæpius scripturum.

Deum æternum patrẽ Domini nostri Iesu Christi oro, vt te, atque clarissimum Dominum doctorem maritum tuũ vnà cum fratre seruet. Bene vale, ex ædibus meis Ehrnfridersdorffij, 25. Iunij. Anno à nato Christo. 1555.

ANDREAS ROSARIUS PIENTATE & ERUDITIONE CLARIS. OLYMP. MORATÆ
S. P. D.

VT sera gratulatio, quamuis tua, Olympia casta, mulierumq; tum pietate tum sapiëntia decus, in me prima ferè extiterit, reprehendi non solet: ita spero responsionem præsertim non negligentia, nec obliuione pristinæ nostræ familiaritatis, sed locorum interuallo & tabellariorum penuria intermissam, non posse non à te probari. Ex ea enim animum in te meum, tuumque maritum virum clarissimum & excellentissimũ, mihiq; amicissimum locorum quidem spacio disiunctum, beneuolentia verò quam coniunctissimum, elucere duco: quemadmodum vester in me animus ex proximis tuis literis duabus in rebus, hespero clarior refulsit. Primò quidem in dolore & luctu miseriarum

riarum mearum ingenti, quem vos concepisse
perspexi: deinde etiam admonitione in consilio
dando familiari, scilicet ut me totum literarum
studio darem, quo munus à Deo assignatum, eo
melius administrare possem. Quod & si mihi
aliàs faciendum proposuissem, tamen si aliter
cogitasset, certè diligens & amica tua admoni-
tio repressisset, & me ad studia impulisset. Vos
autem conceptum de me dolorem animo post-
hac excutiatis velim: & me qui nunc ex his for-
tunæ fluctibus aliquo modo emergo, meaque
studia adiuuare velitis, hoc est, si quos Psalmos
Græcis carminibus, in quibus te operam, quam
Suinphurdix inceperas, nauare tuam & audio
& credo: vel si Doct. Andreas maritus tuus di-
lectissimus, & mei amantissimus, musicis nu-
meris donauit, ad me velim perscribatis. Hoc
enim gratius facere mihi nihil poteritis. Porro li-
teras vestras vxori vel potius viduæ Ioânis Lin-
demanni, piæ memoriæ, necnon eiusdem filio
misi, idque ut pollicitus fuisset, lubens, & si
quid posthac vobis prodesse potero, me
neque opera, nec labore defu-
turum polliceor.

Vale.

CAROLVS MOLINEVS I.

C. Olympiæ Moratæ

S. P. D.

Dilectissima & Christiana Domina, miraberis prima fronte hominem tibi penitus ignotum ad te scribere: sed hūc scrupum mox eximet inclusa scheda P. P. Vergerij, quam ab eo in fine Iulij mensis Stucardiz ad te perferendam accepi. Iam enim ante mensem constitueram venire Heidelbergam: cum alijs de causis, tum maxmē vt te fœminarum decus salutarem. Verū negotijs quibusdam impeditus, aliò iter deflectere cogor. Itaque literas Vergerij meis inclusi: hacque occasione audaciam accepi etiam ad te scribendi. Gratulor tibi cum vera pietate tantam quantam vidi literarum peritiam, Græcis etiam carminibus, in media Italia à Poetis nuper celebratam. Dominus te charissimumque virum tuum seruet, au-
geat, & bene semper prosperet.

Vormatiæ prid. Idus

Iulij. 1555.

OLYM.

OLYMPIA FVL. MORATA
P. P. Vergerio S. P. D.

Am pridem vir optimè tuis literis rescripsissem, nisi morbus grauis me impedisset, à quo ne nūc quidem sum liberata. Iam verò diutius differre non potui. maximum enim desiderium me tenuit ad te scribendi ab eo tempore, quo lectis tuis libellis tuum animum promptum atque alacrè ad Ecclesiam iuandam perspexi. in animum enim induxeram, te Ecclesię causa facturum quod à te petissem. Pudor verò me hætenus impediuit, vt ne ad te scriberem: simulque verebar, ne aliquam alijs suspitionem importarem me ostentandi, si prior te literis prouocassem. Nunc autem abs te mihi datam esse occasionem vehementer lætata sum. Itaque primùm ingentes tibi agam gratias pro tuis libellis quos mihi donasti: postea, à te id cõtendam, quod antea petere non fui ausa. Id autem est huiusmodi, vt cum tu toto pectore ad Ecclesiam propagandam incumbas, illius causa etiam M. L. libellum, qui Catechismus maior inscribitur à Vincentio Opsopæo in linguâ Latinam conuersum in Italicâ transferas. Quanto emolumento nostris Italis, præsertim iuuentuti futurũ id sit, ex ipso libro, si diligenter per-
tolueris, cognosces. Quapropter, te etiam atque

etiam rogo, perque Christum obtestor, vt tuorum fratrum causa, pro quibus etiam mortem oppetere debemus, hunc laborem suscipere velis. Porro de Sacramento magnam esse inter Christianos controuersiam non ignoro, quæ facillè iandudum esset dirempta, si homines non suam, sed Christi gloriam, & Ecclesiæ salutem; quæ concordia continetur, in consilium adhiberent. Itaque vt eodem redeam, cum librum nostris hominibus magno vsui fore existimo, si tu operam tuam illis in hac re nauare voles. Quod vt facias, tanto studio à te contendo, vt maiore non possim. De Ferrariensi causa, eadem quæ tu scribis mense Decembri, ex cuiusdam pij viri literis intelleximus. Neque id nobis qui illam inritus & in cute nouimus, mirum visum fuit. Magis quosdam alios à Christo defecisse miramur. Matrem verò meam constantem fuisse in illis turbis, Deo gratias agimus, eique totum acceptum referimus. Eam orauì, vt ex illa Babyloonia vnà cum sororibus ad nos proficiscatur. Maritus meus gratias agit, quòd ei tuum studium offers. Eius animus in te talis est, qualis esse debet. Vterque in maximo te oramus opere, vt ne hoc tempus tibi oblatum nos inuisendi, prætermittas, exoptatus, venies. Vale.

OLYM.

OLYMPIA MORATA IOAN-
ni Infantio Barenfi
S. P. D.

Vm tuis verbis Philotheus me
salutare iussisset, perspecta tua
humanitate facere non potui,
quanquam morbus adhuc gra-
uis est, quo tuum post discessum
afficior, quin ad te scriberem. Libelli atque lite-
ræ tuæ mihi gratissimæ fuere, pro quibus ingen-
tes tibi ago gratias. quod citius fecissem, nisi me,
vt iam dixi, morbus impedisset. Fuerunt enim
mihi in lecto iacenti tuæ literæ redditæ, neque
hactenus ex illa aduersa valetudine emergere
potui: quid de me fiet nescio: ego me totam Deo
trado & cõmitto, cupioque dissolui & esse cum
Christo. plura nequeo: impedit enim febris qua
nullo temporis momento careo. Vale ergo, &
Deum pro me cõprecare. Salutatur te maritus
meus. Saluta illos Italos qui mihi
in tuis literis salutem
adscripserunt:

OLYMPIA MORATA CÆ-

lio S: Curioni in Christo Iesu

S. P. D:

Go mi Cæli, nulla iam me excu-
 satione apud te vti necesse esse
 arbitror, cur tuis literis iam pri-
 dem ad me datis non responde-
 rim, cùm bellum ipsum satis me
 tibi purget, quo quatuordecim menses ita vexa-
 ti fuimus, vt nullam ex eo calamitatem non ac-
 ceperimus. Nam vt primum Albertus Marchio
 ob loci opportunitatem suum exercitum Suin-
 fordij collocasset, tunc eius hostes qui plurimi
 erant, vrbe[m] obsidere, ac eam oppugnare cœpe-
 runt, murosq; ab omni parte suis tormētis dies
 noctesq; pulsare, cū nihilominus etiā intra mu-
 ros à militibus Marchionis multis afficeremur
 iniurijs, neque quisquam domi suæ satis tutus
 esset: præterea quoties non dissoluebatur eis pe-
 cunia quæ debebatur, tanquam à nobis accer-
 ti aut conducti essent, omnia se ciuibus abripere
 velle interminabantur: eratque vrbs tot iam mi-
 lites alendo penitus exhausta, quorum etiam
 contagione morbus adeò grauis feruè omnes
 ciues inuasit, vt ex dolore plerique mentis erro-
 re afficerentur, ex eoque morbo dimidiam vrbis
 partem mors consecuta fuit: quo etiam morbo
 affectus fuit mei amantissimus maritus, ita vt
 vitæ

vita eius nulla spes ostenderetur, quem Deus
mei afflictissimæ misertus nulla adhibita medi-
cina (nihil enim in oppido medicamentorum e-
rat) sanauit. Sed vt ille ait, exitus alterius mali,
gradus est futuri: morbo illo à Deo depulso,
mox à maiore hostiū copia obsessi fuimus, qui
ignem dies noctesque in urbem conijciebant:
sæpe noctibus totum oppidum conflagratum
iri putasses, atque illo tempore semper in cella
vinaria latitare coacti fuimus. Tandem verò cum
huius belli felicem exitum expectarem abitu
Marchionis, qui suum exercitum nocte aliò ab-
ducturus erat, in maximam incidimus miseriam:
nam vix dum vrbe egressus erat ille cum suo e-
xercitu, cum postridie Episcoporum & Norin-
bergenfium milites in urbem inuaserunt, ac eam
compilatam incenderunt. Deus verò nos è me-
dijs flammis eripuit, cum vnus etiam ex hostib.
nos admonuisset, vt ex vrbe exiremus, priusquam
ab omni parte arderet: mox enim eam prorsus
comburendam fore: cui parentes exiuimus spo-
liati & nudati omnibus, ita vt ne obolum qui-
dem licuerit efferre: imò in medio foro nobis ve-
stimenta detracta fuerunt, neque mihi quicquam
præter linteam tunicam relictum fuit, quo cor-
pus tegerem. Cum verò ex vrbe essemus egressi,
capiabatur ab hostibus maritus meus, neque eum
vel minimo redimere poteram, & cum eum ab-
duci ab oculis viderem, lacrimis & gemitibus a-

λαλις τοις Deum comprecata fui, qui statim illurū
 liberum ad me remisit. Cæterum digressi iam
 ab vrbe, quò nos conferre possemus ignoraba-
 mus: tandem Hamelburgum versus iter habere
 cœpimus, quò ego vix perreptaui. abest enim op-
 pidulum tria milliaria Germanica à Suinphor-
 dio, inuitiq̃ue ciues illius oppidi nos recipiebāt:
 cūm esset eis interdictū, ne quenquam nostrūm
 hospitio acciperent. Ego autem inter pauper-
 culas videbar omnium mendicarum esse regina. In
 illud oppidū introij nudis pedibus, capillis pas-
 sis, veste concisa, quæ ne ipsa quidem erat mea,
 sed à quadam muliere mutuò mihi data: & ex il-
 la itineris defatigatione, tãdem etiã in febrim
 incidi, quam deinceps in tota peregrinatione ha-
 bui: nam cūm Hamelburgenses sibi metuerent,
 non integrum erat nobis diu apud illos commo-
 rari, sed intra quatrimum illinc (quãuis ego
 ægotarem) discedendum fuit. Ibi verò denuò
 dum per quoddam oppidulum Episcopi iter fa-
 cere cogebamur, capiebatur maritus meus ab E-
 piscopi præfecto, qui sibi à domino suo clemen-
 tissimo mandatum esse aiebat, vt interficeret om-
 nes qui è Suinphordio illuc profugi venissent.
 Ibi igitur captiui inter spem metumq̃ue detine-
 bamur, donec literis scriptis ab Episcopo dimit-
 teremur: atque tum demum Deus nòs respice-
 re incipiebat. & primūm quidem perduxit ad
 nobilissimum Comitem Rinecensem, dein-
 de

de ad illustres Comites Erbacenses, qui propter Christianam religionem sæpe fortunarum & capitis periculum neglexerunt, à quibus prolixè accepti fuimus, & multis muneribus affecti, etiam complures dies apud illos commorati sumus, donec ego meliuscula essem, & maritus meus in collegium Academię Heidelbergensis cooptaretur, vbi publicè artem medicã profitebitur. Habes nostrarum ærumnarum epitomen, aliàs plura. De libellis multum te amo, mihi gratissimi fuere. Sed vnà cum nostris libris, vt cætera omnia quæ habebamus, perierunt. Salutem plurimam dices vxori & liberis. Heidelbergæ. viij. Calend. Augusti.

OLYMPIA FVL. MORATA

Cælio S. Curioni

S. P. D.

Vperioribus diebus bene lögami ad te scripsi epistolam, in qua de nostris calamitatib. te certiozem feci: idcirco iam laconismo vtar, tantum te maiorẽ in modum rogans, vt illis libris quos istinc ad nos transportari cupimus, commentaria in Hieremię *Spivud* cuiusdam nostræ ætatis docti viri adiungas. gratissimum mihi facies. Vale.

Imis iustam, Olympia charissi-
 ma, meis literis nō respondendi
 excusationem habuisti: qua qui-
 dem, si citra improbitatem dici
 potest, te carere maluissem. Sed
 quid agas? Sic visum superis, vt ait ille, ignotis
 quidem nobis de causis: Deo verò ipsi non igno-
 tis. nostrum igitur iudicium diuino iudicio sub-
 mittamus: atq; eius occulta, iusta tamen consilia
 veneremur. In tua epistola seueritatis diuinæ e-
 xempla, simul & clementiæ mihi præclara pro-
 posuisti. Seueritatis in patria illa vestra euerten-
 da: clementiæ autem & misericordiæ in vobis
 ex flammis ereptis, ac per tot, tamque immania
 pericula conseruatis. Non dubito quin cum a-
 liàs, tum verò eo maximè tempore quanta in re-
 ligioso animo sit fidei vis, quanta diuinæ prou-
 dentiæ senseris, quæ periclitantibus & laboran-
 tibus nusquam præstò non est: præsertim cum
 Deus ille pater Iesu Christi, nosterq; tui afflictis-
 simæ misertus, optimum tuique amantissimum
 maritum letali morbo affectum, nullis adhibitis
 medelis sanitati restituit: cum eundem tuis ge-
 mitibus ineffabilibus, vt scribis, *regi à sinz nrois*
 bis ab hostibus captum condonauit: cum ad o-
 ptimos

ptimos & pios illos Heroas duxit, à quibus vestra calamitas non nihil subleuaretur: ac denique cum in collegium Heidelbergensis scholæ ad Medicorum libros explicandos vir doctissimus maritus tuus à sapientissimo principe Palatino accersitus, cooptaretur. At spoliati & nudati omnibus bonis vix incendium euasistis. non ita est. omnia enim vestra vobiscum tuque coniunxque tuus, haud secus atque Bias ille Prieneus, extulisti, ingenium, eruditionem, sapientiam, innocentiam, pietatem, fidem, cæteraque quæ verè bona numerantur. Ludibria verò non vestra, sed Fortunæ bona reliquistis, quæ vix digna sunt, quæ in bonorum numerum veniât: ea hostis rapuit: quæ si vestra fuissent, à vobis auferre nunquam potuissent. Quæ cum ita se habeant, vobis incolumibus mihi minùs dólendum putavi: idem vobis censeo faciendum, Deo que seruatori gratias agédas, vt quemadmodum pares fuistis in calamitatib. ac periculis, sic pares sitis in hac grati animi pietate. De libris scripsi ad virum tuum, quæ opus erant. Mandavi Typographis nostris vt in eo nomine ad te quem petis Homerus, cum aliquot nostris libellis Francfordia dono mitteretur. Commentaria in Hieremiæ *Σπίνες*, si Francfordiæ inuenientur, curavi vt habeas: ideo enim te luctum maritæ patrię meditari. Age Sophocleum aliquod opus fac extet, vt tibi lauream, quam iam dudum merita es, impona

mus. Qui tibi hasce literas reddidit Ioan. Herol-
 dus appellatur: is tui videndi studiosissimus, pe-
 tituit à me sibi meis literis amicitiae tuae fores a-
 perirem, vt liceat sacram vatem venerari. Quae-
 so te vt sic illum accipias, efficiasque, vt intelli-
 gat se non solum vestrae isthic humanitati, sed et-
 iam meae commendationi aliquid debere. De
 Emilio fratre cupio aliquid nosse, & si quid de
 matre & sororibus habes. vxor mea cum liberis
 quos tu saluere iussisti, te tuumque resalutant: ex
 animo vobis omnia ampla & honorifica cupiunt.
 Vale, mea Olympia, & viue Italiae nostrae decus.
 Basileae Calend. Septembris. M. D. LIIII.

OLYMPIA FVL. MORATA,

Caelio S. Curioni

S. P. D.

NE tibi sit mirum, eruditissime Caeli,
 cur iam diu nullas ad te miserim lite-
 ras: morbus enim me impediuit: cu-
 ius quanta vis fuerit, ex hoc conie-
 cturam facere poteris, quod postero die me sen-
 sibus orbauit. Omni tibi asseueratione affirmo,
 me à Deo ab inferis excitatam fuisse, *καὶ δὴ ἐγὼ
 γ' ἐπαυνοῦν θέλω καὶ δὴ μὲν αἰδῶ ἵππυον καὶ δ' ὀψοδάου.*
 Nunc verò ex tam graui ac mortifero morbo re-
 creata (nam nondum planè me confirmauit) ni-
 hil mihi prius faciendum putauit, quàm te salutem

meis literulis apud animum tuum testatum relin-
 quere, nos grauiter molesteque ferre, quòd ti-
 bi pro beneficio nequaquam parem gratiam re-
 ferre possumus. Hoc ipsum nostro Ioan, Herol-
 do dicas velim, illique ac doctissimis humanis-
 simisque Isingrinio, Oporino, Heruagio, Frobe-
 nio & Episcopio, nostro nomine gratias ingen-
 tes agas, qui nos tot luculentis scriptoribus do-
 narunt: nostram tantorum meritorum memo-
 riam nulla vnquam delebit obliuio. Hic multi-
 malè sibi timèt propter pestilentiam, & ornant
 fugam, paucos tamen illa hactenus è medio su-
 stulit: nos verò nusquam pedem: sed Deo nos to-
 tos commendabimus, atque trademus. Maritus
 meus tibi salutem plurimam adscribi iussit. Sa-
 luta vxorem tuam ac liberos. Cura vt valeas.
 Heidelbergæ Calend. Decembr.

OLYMPIA MORATA CÆ-

lio Secundo Curioni

S. P. D.

TSI adhuc malè me habeo, ta-
 men occasionem tantam nacta ad
 te, doctissimè Cæli, scribendi, in
 hoc meæ valetudini parcere no-
 lui, sed istis literulis salutare vo-
 lui. Posteaquâ enim de nostro Heroldo te quo-
 que ægrotare audiui, mirum in modum de tua

valetudine sollicita sum. Quapropter te oro, vt hanc meam alleues sollicitudinem: id autē fiet, si te cōualuisse ad me scribes. Me verò scito indies magis magisque vi morbi consumi, neq; ferre vllam horam feбри carere. Sic corripimur à Domino, ne cum hoc mundo pereamus. Si in re aliqua huic pio viro qui has tibi red det, gratificari poteris, quæso vt id facias. Vale in Christo optime Cæli. Salutat te maritus meus. Salutem dic meis verbis tuæ familiæ, & D. Bernardino Ocello, quem in Christo valde diligo, & Heroldo. Heidelbergæ, Nonis Iulij.

CAELIVS SECVNDVS CV-
rio, Olympiæ Fulviæ Moratæ
S. P. D.

Inas à te, Olympia mihi filiæ loco charissima, diuersis temporibus & scriptas & redditas accepi. Quod prioribus mādasti, vt tuo nomine Typographis nostris gratias de ipsorum erga te liberalitate agerem, id à me curabitur diligenter, imò tu ipsa efficacissimè ages: nam coram tuis lectis literis, eisdemque conspectis, manum, elegantiam, vim in tuis literis te spirare & loqui videbunt. Quod autem grauisimo impedita morbo ad me scribere non potuisti, vehementer dolui. Nam cùm eodem

tem-

tempore ipse quoque ægrotarem, quod quidem per multos dies feci, mihi de tua aduersa valetudine nuncio, duplicatus est morbus, Neque factis erat me duplici telo petatum, nisi & tertium accederet: quod duobus illis prioribus iam debilitatum me penè confecit, & prostrauit. Mea enim filia Violanthis, quæ Argentorati cum suo marito est, ex tristissimo abortu intantam incidit calamitatem, vt iam septem totos menses cū morte confluctetur: sed tamen à paucis diebus videtur paululum respirare: & spero Dei clementia conualituram, vt & ipse conualui. Quòd si tu quoq; mea, imò nostri seculi lux, reualuisti, iam mihi pristina omnia restituta arbitrabor. Nam literis quas Nonis Iulij Gallo illi homini bono ad me dedisti, febriim te nòdum reliquisse accipi, quod mihi molestissimum fuit. Sed illud te verè, mea Olympia, atque pietati isti tuæ conuenienter, nos hìc à Domino castigari, ne cū mundo damnemur, vt beatus Paulus scribit. Luctemur igitur, & constanter quicquid acciderit feramus, certi nihil casu, nihil temerè nobis, sed diuino consilio, atque adeò nostro bono omnia euenire. Meam vxorem, meosq; liberos, qui te omnes amant, tuo nomine salutauì. Itemq; Bernardinum Ocellum, senem doctissimum & sanctissimum, & Heroldum, imò etiam alios quosdam, atque in primis Bonifacium Amerbachiu iuris consultissimum atq; optimum virum, cui

cuperem te scribere. Est enim is vnus, qui vehementer, vt hîc apud nos esse possetis, laborauit: vir ab humanitate, pietate, doctrina, atque ab omni laude prædicandus. Fac igitur: nam tuas literas & admiratur & exosculatur, quas omnes cû eo communico. Ex nundinis Francofordianis nostros quosdam libellos accipies, quos vbi perlegeris, si tamen meas vigilias legere per morbû vacabit, quid sentias perscribes: idem faciet doctor Andreas tuus, quem vnicè propter eius eruditionem & pietatem diligo. De fratre quoq; tuo mihi scribas velim, quid agat: discâtne, & patrè, reque imitari velit, quos ambos nostro nomine salutabis: itemq; alios vestros. Vale mea Olympia charissima. Valetudinem tuam cura diligenter, vt diutius nostram ætatem ornes. Nos quidè isti te ciuitati inuidemus. Mitte si quid adornatû habes, vt hîc edamus, præsertim tua carmina. Et cû ad me rescriperis, etiam huius meæ epistolæ exemplum descriptum ab aliquo mitte: nam mihi describendi tempus non fuit, & aliqua de causa seruari cupio. Iterum vale & viue in Domino Iesu Christo, cui es tota dicata. Basileæ

vij. Calend. Septemb.

D. M. LV.

ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΑΓ.

ΓΗΝΟΣΙΟΣ ΗΔΙΣΤΗ ΟΛΥΜ.

πίνα Μωράτη δ' πράττην.

ΠΡΩΣ παλαιὰ παροιμία λέγει, ὁ Ο-
 λυμπία. τῶς αἰδάνεος χημάτων π-
 νος ὠφέλιαν, ὅτε χεδὸν ἰσμεν τῶ σερε-
 ῶς ἐκείνι. Οὕτως ἐγὼ ἰὼ ἔξοδον ἐμοῦ
 αἰδανόμενος, ἀρχομαι γινώσκην ἠδὲ νῆν
 καὶ ὠφροσύνην, ἧς ἔπολαύην ἐν τῇ σὺ παρουσίᾳ, καὶ καρ-
 πῶν, ὅν ἐκλέγειν ἐκ τῶ λόγων οἶδ' ἔγωγε. Ἀλλὰ δ' ἄδαιμονία π-
 τῶν τῶν, ἢ ἢ ἔξοδον δι' ἐλπίδος ἔχον, ὠφαιρεῖται ἢ τῶ ἀπί-
 ναι εἰς γαλλίαν ἀνάγκη μοι ὅτι πειμένη ἀνακαλέσμαι γὰρ ἄ-
 κωρ εἰς πατρίδα, καὶ χθόνα τῶν τῶν ἢ χαίρειν καὶ ἠδεδυ-
 ῶτος πῶς ὅτι θυμῶν εἶωθα, καὶ ταλῆ πῶν ἀναγκάζομαι,
 ὅσων εἰτε βιάζομαι. Τυφλῶμαι τοίνυν καὶ σερεῖμαι τῶ ἀ-
 γαθὰ τέτε τῆς σε ὁμιλίας καὶ ὄψεως, ὅτι θάπτον τῆς μοῦ ὄ-
 πολήψεως ἀνηγήθη μοι ἐπάνοδος. καὶ ἔκαστω γὰρ ἡμέ-
 ραν πλεονεποῖεν εἰς ἑλλητικὸς λόγοις, ὡς ῥῶρον σὺ σὲ ὄ-
 μιλοῖμι, καὶ μοι ἐδόκην ἀδελφέσσερος, ἢ ὡς εἰ δὴ αὐτῶς πῶς
 πικροῦσα πῶν σωέρχασθαι ἀσπράδω. Εἴ τῶ σὺ ἰομίζεις
 ἀμῦρτερον ἐμῶ, ὅτι ἀπανιώτερον εἶδόν σε, ἄπῶν με δὴ τῶτο.
 Οὐ μὲν ἀλλὰ μετὰ μελεῖ μοι ἀσμένως. Πάρεσ μὲν δ' ἔμαι
 δέμαυ τῶν, ὅτι ὄσῳ χαλεπώτερον ὄει μοι ἄπό σου ἀπέχου
 τὸ σάτω γλυκίων ἔσαι ἀνάμνησις τῆ σὺ ἀπίσης, καὶ τύσῳ
 ἀσμενέσσερον διαπράσσειν δαίμων ἢ πῶν Μωράτῶν φιλήσω.
 Ἐφῶσσο, καὶ διὰ βίην δὴ ἡμέρη, καὶ με, ὡς ἐγὼ σε, ἀγάπα.

HIERONYMVS ANGENO-
fius, suauissimę Olympię moratę

S. D.

RECTĒ dicit vetus prouerbiū, O-
lympia, tum demum sentire nos
alicuius rei utilitatem, cū eam
propemodum amisimus. Sic ego
nunc discessum meum sentiens,
nosse incipio quam voluptatem & lætitiā ex
tua pręsentia, & quem fructum ex tuis sermo-
nibus percipere potuissem. Sed mihi felicita-
tem hanc, qua me potiturum sperabam, adimit
in Galliam proficiscendi necessitas. Reuocor e-
nim inuitus in patriam, & terram hanc qua sic
gaudere, & cuius sic cupidus esse solebam, quasi
vi cogor relinquere. Ita fit, vt colloquiorum al-
pectusque tui bono priuer atque orber, quia o-
pinione mea citius mihi denunciatus est redi-
tus in patriam. Indies enim proficiebam in Grę-
co sermone, quo facilius tecum colloquerer, mi-
hi que videbar infirmior, quā vt te de omni re-
rum genere sparsim possem conuenire. Igitur si
me peccasse existimas, qui rarius viderim, id ti-
mori meo tribue. Quanquā libēter me pœnitet:
sed me ipsum consolor, quod quantō molestius
est ā te abesse, tantō suauior erit tui absentis re-
cordatio, tantoque libentiori animo Moratam
recolam. Vale, & per omnem vitam felix esto,
meque tu, vt ego te, ama.

OLYMP.

OLYMPIA FVLVIA MORA-

ta illustris, Lauiniæ Ruuerensi Vrsinæ

in Christo Iesu D. nostro

S. P. D.

Satis demirari nō possem, illustris.
 Lauitia, quare nullas ad me literas
 præter vnas tantum Ferraria disce-
 dens dederis, nisi pestiferum illud
 bellum, quo tam diu vexati fuimus, te excusare
 videretur. Non libet enim de tua erga me bene-
 uolentia aliquid suspicari, quam parem & mu-
 tuam esse confido. Equidē sēpissimē ad te scrip-
 si, & nisi Dialogum à me compositum, libellof-
 que aliorum doctorum hominum, sed nullam
 vnquam abs te epistolam elicere potui: cognoui
 tamen ex meis, te istic esse, ad quos scripsi, vt de
 te me certiorē facerent. Quamobrem à te etiam
 pro nostra summa necessitudine maiorem in
 modum peto atque contendo, vt me iam fermē
 totum triennium mirificē de te sollicitam aliqua
 tua epistola leues: quod iam facilius fieri posse
 credo, cū simus in loco celebriori quàm antea:
 quō non venissemus nisi maxima illa calamitas,
 quam ex bello accepimus, nos impulisset: quæ
 quanta fuerit, & quid perpessi simus, ex meis li-
 teris ad D. Cælium Secundum datis intelliges.
 Non enim necesse putavi de eadem in hisce lite-
 ris ad te scribere, cū omnia planē ex illis co-

gnoscerè posses, simulque perspicere miseriarum te multos habere socios. Mihi crede, nullus est, modò in Christo piè vitam agere velit, qui non acerbissimos dolores, calamitatesque hauriat. Nos sæpe peregrinari cogimur, sed tamen nusquam diabolum & mundum effugere possumus: imò, quod ille inquit: Neque decedit ærata triremi, & post equitem sedet atra cura: Ita nos domesticos hostes veterem Adamum & peccatum semper nobiscum vehimus. Proinde nullo temporis puncto intermisso Deum comprecari oportet, ne in tantis malis frangamur: alio qui si languori desidiæque nos dederimus, cum nobis tot bella sint gerèda facile succumbemus: & ita in perpetuum peribimus. Quod tibi etiam cauendum est: magnaque tibi in sacras literas diligentia conferenda, & sæpe orandus Deus, ne multitudinem impiorum, quorum omnia plena, imiteris: sed verbum dei sit tibi dux rectè & piè viuendi, & lucerna pedibus tuis. Sic enim non impinges: in primisque da operam vt plus illum Deum omnium rerum præpotentem, qui corpus animamque simul in gehennam conijcere potest, quam homunciones extimescas, quorum vita vimbæ, fœno, stori, fumo in diuinis literis comparari solet. Fac animo magno forti que sis. omnia breuia etiam si magna sint tolerabilia esse debent. Hic omnia bello ardent & vbi que multis ærumnis premuntur
sancti

sancti viri: etiam ex Anglia multi sunt fugati: ita
 scavit Diabolus. Hæc verò omnia magnæ nobis
 lætitiæ esse debent, cum portendere scimus il-
 lum faustum & felicem diem breui fore; quo v-
 nâ beatissimam vitam agere incipiemus. Inte-
 rim nos literis salutabimus, & animo cernemus.
 Sororem meam sic tibi commendo, vt maiore
 studio eam commendare non possim: non vt il-
 lam locupletes, aut ad istos honores perducas:
 sed vt Christi scientia illustretur. Cito præterit
 figura huius mundi. Vale in Christo. Meus ma-
 ritus & fraterculus P. S. tibi adscribunt. Hei-
 delbergæ Calend. Augusti.

OLYMPIA MORATA VI.

Historiæ Moratæ sorori cariss. suæ

S. P. D.

Carissima soror, nos Dei erga nos
 amore ex tanto patriæ maritæ
 naufragio adhuc salui & incolu-
 mes sumus: qua de te debes & tu
 Victoria soror, Deo Opt. Max.
 gratias agere, qui nos à flamma atque ferro, ac
 penè ex faucibus fati ereptos conseruauit. Quæ
 pericula, quas belli calamitates perpessi simus,
 si tibi vellem exponere, non iam epistolam, sed
 volumen quantumuis magnum conficerem.
 Nam menses quatuordecim totos in maximis

angustijs obsessa vrbe, atque inter tormētorum fulmina, noctes atque dies versati sumus. His si quoties vno tantum die mœnia vrbis pulsata fuerint liberet enumerare, incredibile forsan videretur. Sed iccirco urbem tam diu Deus incolumen esse voluit, vt populum ad frugē bonam reuocaret. Nam quandiu obsessi fuimus, pauci ex nostris cecidere: fuitque vrbs non sanè magna neque ita munita, contra omnes hostium vires & machinas, inuicta. Tandem verò cum existimarem hostes (vt Cæsar ipse atque alij Imperij principes imperarant) abire, atque omnia esse pacata, ecce tibi repente, nec sine dolo in urbem irruerunt, eamque prius tumultuosè direptam incenderunt. Hoc grauisimum vulnus in visceribus suis accepit Germania alioqui felix, intestinis principum dissensionibus. In hac tanta trepidatione, & panico pauore, cum maritus meus & ego iam iam in templum tanquam in Asylū nos recipere cogitaremus, miles quidam nobis ignotus occurrit, monetque ilico extra urbem profugiamus: alioqui futurum, vt ijsdem cineribus cum incensa vrbe sepeliamur. Et quidem si in templo fuisset, vel fumus nos, vt alios qui eò confugerant, extinxisset. Paruimus igitur monenti quisquis ille fuit: quod dum facimus, in milites incurrimus, qui nos dispoliant: à quibus etiam vir meus bis capitur: quod mihi omnium grauisimè accidit, qui si diutius detentus fuisset,

fuiſſet, & ſuam opem Deus diſtuliffet (cito enim Deus eum mihi petenti condonauit) mihi doloris acerbitate erat omnino moriendum. Aliarum omnium rerum iacturam (nihil enim mihi præter ſubuculam, quo corpus tegerem relictum fuerat) facile ferebam: chariſſimi cõiugis ferre nullo modo poteram. Sed Deus ille pater meos gemitus audiuit: neque ſolum tunc verum etiam poſteà. Eo nanque duce ad Comites quosdam (vt hodie vocant) deuenimus, oppidorum arciumque dominos, à quibus honorifice accepti fuimus, veſte & alijs rebus neceſſarijs donati. Inter quos eſt vnus, cuius vxor clariſſimi inter Germanos Ducis eſt filia, qui Palatini appellantur. Hæc me miſerè affectam, tanta charitate pietateque accepit, vt & ipſamet mihi decumbentibus ſuis manibus miniſtraret. Quin & pallam egregiam donauit, plus quam mille ſeſtertium nummum æſtimatam. Alius eiufdem nobilitatis vir, antea nobis ne nomine quidem notus, dum in via eſſemus, nobis argenti numerum non contemnendum ſubſidio mittebat. Horum benignitate in tantis difficultatibus ſubleuari ſumus, donec Heidelbergam, vbi nunc agimus, maritus meus ab illuſtriſſimo principe Palatino, Imperij Septemuiro accitus eſt, ad medicinam publicè docendam: eſt enim vna inter Germaniæ Academijs non poſtrema: quanquam hæc calamitosa ac turbulenta tempeſtate, magis ar-

ma quàm literæ quærantur. Episcopi magnam
 habent exercitum, alij non minorem. Itaque om-
 nia vastant, rapiunt, incendunt. In Anglia quo-
 que pij vehementer affliguntur. Audio Bernardum
 Ocellum Senensem, virum sincerè Christianum
 ex Anglia Geneuam profugisse. Adeò ubiq; fe-
 renda crux est ei, qui velit esse Christianus. Equi-
 dem sic pati malo & cum Christo, quàm totum
 orbem terræ sine Christo possidere. Nec eo am-
 plius cupio, etiam si non sim nescia, quæ adhuc
 perpessi sumus, non fore postrema. alia præte-
 rea multa si vixerimus, nobis perpetièda restât:
 ac ne nunc quidem expertes malorum sumus.
 Vnum oro, mihi Deus fidem & constantiam in
 finem vsque largiatur: quod & cum facturum
 esse confido: promisit enim se meas preces quo-
 ties eum orauero, auditorum. Ego autem assiduè
 coram eo meam animam effundo: nec id frustra.
 sentio enim me sic roborari & obfirmari, vt
 eius aduersarijs, quorum plena sunt omnia, ne la-
 tum quidem pilum in causa religionis cesserim
 sed nec cum Epicureis, qui Euangelij sanctissimi
 nomen suis cupiditatibus prætexunt, vlla
 in re consentio. Itaq; vides, cara soror, hostes nul-
 quam abesse, mundum, Satanam & carnem, vt
 eos consecratis nominibus appellem. Verùm e-
 nim multò præstat in hac breuissima vita cum
 Dei Ecclesia malis affici, quàm sempiternis hor-
 roribus cum aduersarijs adiudicari, vbi in æter-
 nam

Nam clauduntur lumina noctem. Quare te etiam
etque etiam oro, mea soror, tuæ salutis rationem
habeas: plusq; eum qui vno verbo omnia crea-
nit, qui te genuit, qui seruauit, totq; beneficijs
cumulauit, metuas, quàm terræ quædam inuti-
lia pondera, quàm huius mundi speciem, quan-
tumuis minitantem, aut etiã arridentem & blan-
diëntem. Nã quæ cernis omnia, quid sunt quàm
tenuis quidam vapor, aut fumus euanesçes, aut
stipula fœnum iñe igni mox absumenda? Quòd
si te infirmam sentis in hac quæ in cœlum ducit
via, infirmitatem excuses caue. nam morbi excu-
satio, morbum auget, estq; Deo ingrata. Hanc
ob rem David orat Psalmo cxlj. ne Deus eò si-
nat animum suum deflectere, vt peccatis suis ali-
quam prætexat excusationē. Quid igitur? Mor-
bum tuum Domino, vero medico confitere: eū
roga tibi medicinam adhibeat, vires adiungat,
perficiatq; vt eum magis quàm homines & a-
mes & metuas. Nam idcirco toties in Psalmis
nostræ fortitudinis Deus appellatur, quòd nos
roboret, fortesq; faciat, modò nos agnoscamus,
& ab eo petamus. Vult enim continenter orari,
vt exoretur. Certum habe illum tuas preces au-
dire, & velle quod petis, & supra quam petis ef-
ficere, vt est largus & benignus erga omnes, qui
ipsum ex animo quærent. Vide autem mea so-
ror, ne sprete Euangelij voce dicas. Si quidem v-
na ex delectis atque ad salutem designatis erò.

perire non potero. Hoc namque esset Deum te-
 tare, qui per Euangelij obedientiã & preces qua-
 si medijs, nos vult salutẽ adipisci. Etsi enim cer-
 ta est electio, rataque designatorum salus, quam
 qui Christi sunt, in interiore homine sentiunt,
 tamen ea non est absque Christo, atque ijs quæ
 Christianam professionem exornant. Fides, in-
 quit Paulus, ex auditu: auditus autem per Dei
 sermonem. Idem quoque in Epistola ad Galat.
 scribit, & in Actis Apostolorum re ipsa ostendi-
 tur, eos Spiritu sancto donatos esse, qui Euange-
 lij vocem auscultassent. Illud etiam ne vnquam
 tibi excidat, quod & Paulus & Iacobus ait: Eam
 Christo Domino probari fidem, non quæ ocio-
 sa & ignaua sit, sed quæ per charitatem sit actuo-
 sa & viuã. Quod si copiam audiendi non habes,
 nulla dies tamen abeat sine sacrarum literarum
 lectione & precatione, vt Deus mentem tuam il-
 lustret ad ea intelligenda & haurienda, quæ ad
 bene beateque viuendum conducant. Sin etiam
 ab Heræ tuæ officijs parum temporis superest,
 manè aliquanto temporius cubitu surge: vespe-
 ri serius cubitum ito: atque ita clauso cubiculo
 tuo, quæ tuæ salutis sunt perage. Iubet enim Do-
 minus ante omnia regnum & iustitiã eius quæ-
 ramus. His peractis, Dominæ operam dato eo
 animo & fide, ea reuerentia eoque honore, quæ
 Christianam atque ingenuam puellam deceant.
 Heræ tuæ Lauiniæ dicito, vt & ipsa suarum egrit-
 tudinum

tudinum & angorum à Christiana philosophia
 leuamen petat, requiemque curarum. Breui in
 portum optatum recipiemur. Tempus æquè in
 aduersis rebus atque in secundis volat. Quòd si
 longius videatur quod patitur, ac durius, cogi-
 tet se cum Christi ciuibus, imò cum Christo ipso
 pati. Nam & hæc clarissima fœmina, cuius supra
 mentionem feci, suam eamque haud leuem cru-
 cem portat. & est nihilominus regali genere pro-
 gnata: è quo & Cæsares aliquot extiterunt. ipsa
 tamen hac quæ ei obtigit, humiliori sorte con-
 tenta est. Hæc eadẽ in xix. annis vnã vix diem
 ab ægitudine immunẽ egit. Quin & nunc iam
 complures dies adeò periculosè decumbit, vt
 de eius vita vehementer ambigatur. Est autem
 mulier in primis religiosa: semper de Deo, deq;
 futura vita loquitur magno cum desiderio & ar-
 dore. Sæpenumero hæc cum marito in vitæ &
 fortunarum omnium discrimen vocati sunt. O
 mea soror, cum Mose Psal. xc. precare, Doce me
 Domine ad hunc modum numerare & cogitare
 dies meos, & illorum paucitatem semper ante
 oculos habere, vt hac inani vita contempta, me
 totam sapientiæ, & contemplationi rerum æter-
 narum dedicem. Dominũ dum inuenitur quæ-
 rito: eum continenter orato: cum cibum sumis,
 gratias agito: eius amori te totam tradito: viam
 improborum ne imitator: te purã castamq; ser-
 uato, vt tandem victrix palmam comprehedas.

Matronis istis ac puellis quæ tecum sunt, meo nomine plurimam salutem dicito. Ad Cherubianam ipsa literas dabo. Tu verò ad me epistolam bene lógam de omnibus rebus tuis scribito. Lavinia dominæ tuæ (quam honoris causa nomino) mihi carissimæ literas summopere desidero: cuius suauitas & pietas, nunquam mihi ex antmo effluit. Ad eam aliquot libellos ac præsertim Cælij nostri misi: num eos acceperit, num grati sint, scire aueo. Maritus & Aemilius frater te exosculantur, & salurant. Vale & vince, Victoria soror suauissima. Heidelbergæ vij. Idus Augusti.

ANDREAS GRVNTHE-
rus, Andreae Campano
S. P. D.

DE pueris illis tuis ex sorore tua nepotibus, quæ ad me scripsisti, legi: fuerantq; eadem nuper indicata mihi à Licetiano Melchiore, qui si reuerti ad vos potuisset, nihil hisce meis literis iam fuisset opus. Ego enim illi ostenderam, ita vt res est, me & hominum & locorum ignarum hinc esse: ideoq; non posse scire, vbinam aut penes quæ illis quamoptimè possit prospici. Deinde ego quoque eodem naufragio eiectus, vix me hætenus colligo: ita vt cum domi abundè sit quod agam, aliorum negocia

nec curem, nec curare ocium mihi sit. Attamen ob patriam communem nostram, seu potius ob patriæ cōmunis cineres, mirificè cupio illis prospectum esse, nec desistā quærere, donec aliquid inuenero certi quod de hac re tibi significem: vt si non omnibus, saltem vni, vniusq; studijs interim possit consuli. Quod si mihi de profectu illius constaret, qui inter eos est natu maximus, fortasse etiã nunc possem aliquid certi ad te scribere. nã si hætenus promouisset, vt lectiones publicas cum vtilitate audire posset, reciperem eum ad me, vt cum Aemilio meo, qui est vxoris meæ frater, puer annos natus duodecim, scholas publicas inuiseret. Non possem tamen illud facere ante Idus Ianuarij. Duos enim habeo apud me iam alios pueros, qui ex Suinphordo profugi huc ad me commigrarunt, quos iam quartum hunc mensem gratis alo, profectò summa cum difficultate. Nihil enim prorsus habeo, præter spem, qua me sustento. nã illustris. princeps honorifico stipendio ante biennium me inuitauerat: cui etiam ex Vniuersitate additum est non parum aliquid, sed hætenus nihil dum solutum est. (nam tempus solutionis nondū instat) quicquid autem pecuniæ mecum huc attuleram, partim sub ruinis conseruatum: partim donatum à quibusdam heroibus, id omne in libros, vestes, lectulos, cæteramque supellectilem expensum est, ita planè vt ne numulus quidem reliquus sit.

Habeo tamen adhuc aliquot torques aureos & annulos: sed hos ego libenter aut venderem, aut quod malim, pignori darem alicui pro medio-cri summa pecuniæ. At hinc nemo est, qui absque usura, aut etiam fœnore pecuniam credat. In hac igitur re tu quoque videas quid mihi possis confulere. Si quis esset apud vos qui viginti aureos florenos mutuuum dare mihi posset, mitterem ad illum torquem vnum aureum pignori, & diem solutionis ei dicerem. Possem fortasse idem hinc efficere, sed nolim vulgi esse fabula: itaque tu vide quæso, & me quamprimum cartiorem facito. De puero quoque ego videbo. De Idibus autem Ianuarij quod dixi, causa est, quod alter illorum qui nunc apud me sunt, eo tempore discedet. Bene vale, & mei sis memor, ut idem vt ego tui. Heidelbergæ, nono Calend. Ianuar.

CHILIANVS SYNAPIVS D.
 Andreae Grunthlero
 S. P. D.

TSI de rebus meis quæcunque voles percõmode ex hisce cognatis meis, popularibus tuis intelligere possis, volui tamen ociũ nactus ocreatus (nã Vuormaciã iam iã profecturus sum,) vel breuiter ad te scribere. Ego & vxor Deo gratia valemus. Amphycitiones nostri

nostri Dicasterium totū iam pridem Esslingam
 transfulerunt. Eo ferè omnes profecti sunt, pro-
 pter pestem sic satis grassantem: qualis etiam
 de vobis rumor apud nos sparsus fuit. D. Sina-
 pius frater meus nunc agit in Therimis Vuisba-
 densibus propè Maguntiam, ibi nuper eum in-
 uisi. Est autem valetudine planè dubia & imbe-
 cilli, atque de successu Therimarū sollicitus, quæ
 quidem cum ego per triduum adessem, nihil vel
 parum profuerūt. Si quid literarum in patriam
 dare voles, habes per quos commodè perferā-
 tur. Rogo verò si quid forsam ad te allatum fue-
 rit literarum ad me pertinentium, id per Rheda-
 rium qui meas ædes nouit, transmittas. Nam ni-
 si mutem animum, omnino hinc hyemare consti-
 tui. Tu cum Olympia lectissima atque doctissi-
 ma coniuge tua, quam familiariter ex me saluta-
 bis, felicissimè valebis. Spiræ præproperè, se-
 ptimo Calend. Octobr.

OLYMPIA FVLV. MORATA

Cælio Secundo Curioni,

S. P. D.

Vam molli sint animo qui vera ami-
 citia, hoc est, Christiana, inter se con-
 glutinati sunt, hinc mi Cæli, tanquā
 pater suauissime conijcias, quòd e-
 go lectis tuis literis lacrimas abstinere non po-

tui. Nam cum te tanquam ab orco reuocatum esse audirem, gaudio profecto lacrimabam. Oro autem Deum ut te tueatur, uti ecclesie suae commodis & utilitati inseruire diu queas. De morbo filiae tuae valde doleo: sed quia, ut scribis, spes est eam posse conualescere, dolorem leniemus. De me vero, mi Caeli, scias omnem longioris vitae spem ademptam esse. Nam quod ad medicamenta attinet, quibus vsa sum plurimis, nihil est quod opem ferat. Indies iam, imo in horas ferme nihil aliud nostri expectant, quam ut hinc migrem. & sane ego nescio an istae sint ultimae literae futurae, quas a me accipies. Corpus omnino & vires sunt amissae; nullum habeo ciborum gustum: catarrhus dies ac noctes me suffocare conatur. Febris vehemens & assidua: dolores per totum corpus qui me somno priuant. Ita que nihil restat nisi ut animam efflem. Adhuc adest spiritus in artubus memor omnium meorum amicorum & beneficiorum acceptorum. Quare tibi pro tuis libellis & bonis illis viris, qui me tot pulcherrimis muneribus affecerunt, ingentes ago gratias, cupiebam referre, si fata tulissent. Ego omnino breui me decessuram opinor; tibi Ecclesiam commendo: ut quidquid agas, id ex vsu eius sit. Vale optime Caeli, & si de obitu meo tibi renunciatum fuerit, ne doleas. nam ego scio tunc demum me victuram, cupioque iam dissolui, & esse cum Christo. De fratre quod quaeris proficis

proficit is quidem, sed ita, vt magis calcaribus, quàm fræno egeat. Heidelberga deserta videtur tum ex fuga plurimorum propter pestilentiam, tum ex obitu quoque multorum. S. P. tibi adscribit maritus meus. Saluta familiam tuam nostro nomine. Carmina quæ potui in memoriam redigere post ruinam Suinfordensem ad te, vt postulas, mitto: alia mea scripta perierunt. Quæso vt meus Aristarchus esse velis, eaque limare. Iterum vale, Heidelbergæ.

ANDREAS GRVNTHE-
rus Cælio S. Curioni suo,
S. P. D.

Ide, te quæso, ornatissime mi Cæli, quàm modis omnibus Deus me affligat, cui post deletam patriam, erepta bona, extinctos amicos & propinquos ferè omnes, tandem etiam carissimam vxorem abstulit: qua sola adhuc superstite, videbar omnia cætera posse moderatè ferre. At verò hæc me calamitas maxima, tanquam decumanus quidam fluctus alijs superueniens planè opprimit, nec quomodo dolorem meum lenire possim, inuenio. Decessit illa quidem magna cum auiditate atque, vt ita dicam, quasi alacritate quadam moriendi, cum persuasum haberet se ex diuturnis

cruciatibus, ex miserrimaque hac vita, ad perpetuam felicitatem hinc euocari. Verum enimvero illa dulcissimæ iucundissimæque simul actæ vitæ recordatio, nescio quomodo consolationem nullâ admittit. Vixit illa quidem mecum non totum quinquennium, cæterum neque animum magis sincerum & candidum, neque mores probiores sanctioresque vidi vnquam. Nam de singulari tum pietate, tum eruditione quid etiam dicam? Non puto opus esse vt eam tibi laudem, vel quod iam antè tu illam pernocti, vel ne ego videar mea velle extollere. Quapropter hoc totum in vos transfero viros doctissimos & humanissimos: nec dubito fore vestri gregis aliquos, qui funus illius aut carmine, aut oratione ornandum esse existimabunt. Addam ego his quoque meas lacrimas, cum præ dolore poterò. Est enim doloris genus quoddam, quale meum, hoc est summum, in quo ne lacrimæ quidem profundi possunt, quòd scilicet animus maximarum rerum calamitate iam pridem lassus & confectus, vbi quid præterea accessit plus acerbitatis, tum etiam stupet. Itaque nunc quidem nihil possam. Interim verò (quoniam hoc te arbitror cupere) quomodo illa vitam finierit, & si herculè vix possam, dicam tamen paucis. Iam igitur fermè moriens, cum è somno paulò antè expectata esset, visa est mihi nescio qua dulcedine læta, clanculum ridere. Accessi propius, &

quid-

Quidnam tam suauiter rideret interrogauit. Videbam, inquit illa, modò in quiete locum quendam pulcherrima clarissimaque luce refertum: cumq; plura præ imbecillitate proloqui non posset: Age, inquã ego, bono esto animo mea vxor: in illa pulcherrima luce tu habitabis. Subridens iterum annuit capite, & paulò post, tota, inquit, sum læta: nec plura deinceps locuta est, nisi cum iam oculorum acies hebesceret. Vos quidem, inquit, vix amplius agnosco, omnia autem cætera mihi videntur plena esse pulcherrimis floribus. Et hæc quidem postrema fuit illius oratio. Non multo enim post, quasi dulci quodam somno oppressa, efflauit animam: cum iam per dies aliquot magna asseueratione sæpius affirmasset, se nihil aliud magis cupere, quàm dissolui & esse cum Christo: cuius in se maximã beneficia, quoties per vim morbi licebat, nunquam cessabat prædicare, quòd eam verbi sui cognitione illustrasset, quòd animum eius ab omnibus mundi huius voluptatibus alienasset, quòd desiderium vitæ illius æternæ in ipsa accendisset: nec se dubitabat in omni sermone appellare Filiam Dei. Nihil autem potuit minus ferre, quàm si quis cõsolandi eius gratia diceret fore, vt ex hoc morbo conualesceret. Dicebat enim, Deum breue quoddam vitæ curriculum circumscripsisse sibi, sed valde laboriosum & plenum ærumnis: itaque non cupere se iam à calce ad carceres reuerti. In-

terrogata fuit eodem tempore à quodã viro bono, an esset in animo eius scrupulus aliquis, qui eam malè haberet. At illa totis, inquit, ante hæc septem annis nunquã cessauit diabolus omnib. modis conari, vt me de fide vera detruderet: nunc verò acsi omnia sua tela amisisset, nusquã apparet. Nec ego in animo meo quidquam aliud sentio, quàm luminam tranquillitatẽ, & pacem Christi. Sed longum esset, si vellem enumerare quæcumque illa magna cum admiratione nostra, qui illam audiimus, sanctè, piè, cõstanter, fortissimoque animo dixit. Mortua est septimo Calend. Nouembr. hora quarta pomeridiana, cum nondum nata esset annos xxix. Acceperat à te literas proximo hoc mercatu Francofordiense, quibus & si grauissimè tum afflictabatur, voluit tamen respondere, suaque manu scriptum responsum ad te mittere. Sed cum postea quædam mutasset, neque posset propter debilitatem eadem rescribere, mihi dedit id negotij. Mitto igitur tibi, vt videbis, tristissimi huius casus præfagas literas, vnà cum Psalmis aliquot, quos illa Græcos fecit, & Epigrammatis quibusdam paucis. At literas cum scripsisset, admonui illam de claris. illo Bonifacio Amerbachio: ipsa verò, tu, inquit, nosti me ad illum semel scripsisse per Heroldum, neque hætenus responsum accepisse. Et nunc quidem quod scribam nihil habeo: & si haberem, non possem. Tu igitur cum ad Cælium

lium nostrum scribes, iubebis illum quoque nomine meo plurimum saluere. Fratrem eius apud me retineo, & vereor tamen ne parum proficiat, eo quod nec ego semper possum cum illo esse, nec habeat ipse alios quibus emuletur: sunt enim apud nos iam desertæ scholæ. Si existimares posse eum commodius apud vos esse, ego sanè illi, quod in me est, non deessem, & nimis cuperem illum sororis laudem æmulari, à qua sola hæctenus fuit institutus. Sed de hac re cōsiliū tuum expecto. Hoc verò nunc me sollicitat, quomodo triste hoc nuncium ad socrum deferam. Scio optimam & alioqui etiam afflictam mulierem, vehementer perturbatam fore. Itaque mihi per commodum videretur, si tu, quæ tua est pietas & eloquentia, prius ad eam datis literis, hisce meis aditum quendam parares, animumque illius ad hos infelices rumores antè quasi præmunires. Inuitus quidem te onero, sed quid faciam? Nec ego quid fieri debeat video, nec alterius opera possum uti. Si quid vnquam tua causa vicissim poterō, faciam certè (nihil dicā magnificè) perlibenter, & amicè. Libros tuos nondam legi, ut nec aliud quicquam præterea, toto illo tempore quo vxorem charissimam vidi tam grauitè decumbere. Cæterum quam primum licebit aliquid posse facere, legam diligenter illos, præsertim qui sunt de regno Dei, quod inde spero aliquod huic morbo meo remedium. Interim tu

mi Cæli cum vxore charissima, dulcissimis quæ
 liberis felicius quàm ego, vale. Heidelbergæ. de-
 cimo Calendas Decembris 1555.

CÆLIVS S. CVRIO AN-
 dreæ Grunthlero medico
 S. P. D.

Vantum mœrorem mihi attule-
 rint literæ tuæ, nihil est quod ex-
 pectēs vt vllis verbis à me expli-
 cari vllō modo possit. De morte
 enim eius mihi renūciasti, quam
 cūm propter optimi atque doctissimi patris e-
 ius memoriam, vnicè amabam: tum propter e-
 ius singularem erga Deum pietatem, summam-
 quæ eruditionem religiosè colebam. Et quam-
 quam scio quantopere illam amares, imò vel
 mortuam amore prosequaris, & quam miserè il-
 lius discessum ex hac vita tuleris, tamen velim
 etiam te hoc mihi concedere, vt in amoris ratio-
 ne diuersa non admodum te sim inferior. Tu vt
 coniugem charissimam tuam Olympiam de-
 fles, ego vt filiam: non natura, sed quod nobilius
 est, pietate & charitate deploro. Sed quoniam
 tanta animi alacritate, atque in Deum fide, illa,
 quanta scribis, excessit è vita, nostro incommo-
 do detrimento quæ, si est ita necesse, doleamus: il-
 lius

lius verò felicitatem, beneuolètia potius quàm
 mœrore prosequamur: vt quotiescunq; eius di-
 uinas virtutes recolimus, illâ potius quàm nos-
 met ipsos diligere videamur. Nam si dolemus
 quòd ea iam frui non liceat, nostrum est id ma-
 lum, quod modicè feramus, ne ad domesticam
 vtilitatem omnia referre videamur. Sin tâquam
 illi ipsi acerbitatis aliquid acciderit, angimur,
 (mitto quod præter nostram professionem faci-
 cimus, qui sciamus nulli iam pœnæ obnoxios
 esse, qui vt illa, cum Christi fide alacritateque ex
 hac vita discedunt) summam certè eius felicitate-
 tem non satis grato animo interpretamur. Nul-
 lam ego hac medicinam ad leniendum mei a-
 nimi dolorem aptiorem inueni, qua etiam te vi-
 rum ista sapientia vsurum esse non dubito. Ad so-
 crum tuam, vt voluisti, scripsi, eamq; qua potui
 ratione sum consolatus: quàm rectè, vide-
 ris tu: nam eam epistolam ad te mitto, post à me
 ex nostro Italico sermone in Latinũ conuersam,
 vt edi posset. Statui enim Olympiæ nostræ que
 sunt apud me monumenta quamprimum edere
 vnâ & doctorum virorum de ea iudicia & lau-
 des: & iam edidissem, nisi nostri Typographi o-
 mnia iam habuissent occupata. Scripsi etiam ip-
 se, non epitaphium quidem, sed apotheosum e-
 ius paucis versiculis, & adiungam eius epistolis
 meas, tuamque de eius morte ad me, quæ loco
 vitæ eius esse poterunt, testimoniique autorita-

tem habere. Te autem oratum velim, vt quæcun-
 que eius scriptiones poterunt, vel apud te, vel a-
 pud alios inueniri, eas ad me celerrimè transmitt-
 ras, vt adiungi reliquis possint. De Emilio v-
 xoris tuæ fratre, quod scripsisti, cogitavi. Vestra
 scholam aut iam renouatam esse, aut breui reno-
 uandam atque instaurandam puto, præfertim
 cum nouum Principem iam habeatis erga lite-
 ras, & religionem præclarè propensum. Quod
 nisi esset, aut breui fore sperarem, hortarer, imò
 rogarè te, vt eum ad nos mitteres: cui certè pro
 mea virili nunquam essem defuturus. Tu igitur
 ad me quamprimùm omnia perscribes, & quid
 sperandum sit vobis, mihi significabis. & quod
 proximis literis ad me ausus scribere de Olym-
 pia non videris, perscribe. nam satis tutò & fide-
 liter ad nos tuæ literæ perferuntur. Nescio quan-
 do simul futuri simus, quod tamen maximè op-
 tarem. Viderer enim te videns, non te solùm, sed
 Olympiam quoque ipsam videre. Vale. Ba-
 sileæ, Idus Martij. M. D. LVI. Sa-
 lutat te vxor mea, & Fulvio-
 lum Aemilium.

CAE.

CÆLIUS SECVNDVS CV-

rio, Lucretiæ Moratæ,

S. P. D.

TSI non sæpe ad te scripsi Lucretia sororis loco mihi carissima, id tamen nulla tuæ erga me humanitatis obliuione factum est, sed temporum iniquitate. Teneo enim memoria, teneo quàm

officiosa erga me, in meis temporib. fueris, tum quum viuo adhuc Fulvio tuo, domi vestræ essem. Equidem pro nostra necessitudine, semper absens & res vestras secundas magna cum animi mei lætitia audiui, & aduersas non sine graui dolore accepi. Itaq; post acceptum de Fuluij mihi coniunctissimi obitu mœrorem, vbi de Olympiæ cum Andrea Grunthlero iuvene eruditissimo & medico nuptijs accepissem, summam accepi voluptatem: quòd viderem lectissimam atque doctissimam puellam in suum comparem diuino numine incidisse. Post autem cum à suo marito in Germaniam duceretur, subito ab ea literis admonitus, quæ mihi cum Fulvio patre sanctissimè intercesserat, amicitiam colere non destiti: eas amicitias neque veras, neque firmas ratus, quæ ad hæredes non transirent, æternæq; non essent. Itaque deinceps ambo in ea perseuerauimus, dum illa ad me tanquam ad parentem

suum, ego ad illam tanquam ad filiam carissimam scribimus: id quod literæ vltro citroque missæ testantur. Incidit interea Suiphordix vrbis nobilissimæ casus, quo audito, metuens ne simul cum mariti patria ambo, necnô & vnâ Acilius filius tuus concidissent, incredibilem animo cepi dolorem. Nam etsi quoque mortis genere quis intereat, mors semper sit mors, animus tamen ab ea morte abhorret, quæ naturalem fatalemque viuendi cursum absoluere non finit sed externa aliqua adhibita vi, violenter abrumpit: vno excepto, si quando sanctissimæ religionis ac veritatis causa mortem oppetere contingat: quod genus mortis ego fortunatissimum iudico. Hac excepta, si cui inter suos placidè quieteq; ex hac vita migrare contigerit, hæc ego præ illa violenta, mortem non puto, sed suauem discessum & tutissimam profectionem. Existimare quidem facilè possum, quum Olympia tua vnâ cum paruulo fratre & marito à te discederet, vt tam longum & difficile iter conficeret, & quasi abs te diuisa in remotissimas terras abduceretur, tibi eam profectionē instar mortis fuisse: dum cogitares te fortassis nunquam eam in hac vita esse visuram: quippe tam longè à tuo conspectu abesse, haud multo secus ac si ex hac vita excessisset, existimare potuisti. Post deinde accepto de tui generi patriæ crudeli, & miserabili ruina, quin eos tanquam mortuos luxeris, nullo modo

modo dubito. Quamobrem satis intelligere possum, si quem ipsorum ex hac vita miseris & calamitatibus plena, ad meliorem illam euocari contingeret, te illis tot & tantis, quos iam eorum causa suscepisti, non multo maiorem sensuram fuisse dolorem. Nam ut verum fateamur, Lucretia soror, quid est in hac mundi colluuiione stabile & firmiter: aut quod animo Christiano magnopere expetendum esse videatur? Me quidem nihil ista mouent, ne illa quidem quæ maxime omnes ferè admirantur, opes, dignitates, iucunditates: quin potius hinc migrare aueo, ut cum meo domino Iesu Christo vero sospitatores esse, in illa æterna, ac beata vita possim. Ac tibi confirmo planè, tale semper fuisse Olympiæ desiderium tuum, ut ego ab ea sæpenumero accepi: quod etiam eius mariti literæ ad me scriptæ testantur. Tandem igitur Deus eius annuit votis: eamque non è tuo quidem, ex quo iam dudum quasi maturus fructus ex sua arbore decerpta fuerat, sed è cõplexu carissimi coniugis, corporisq; vinculis, in cœlum placidè transtulit, ad ea fruenda bona quæ verè bona sunt, quæque illa semper & sperauit, & summo opere concupiuit. Equidem fateor, si nos ipsi tantum respicimus, eius desiderio grauius angendum esse: sed si eius comoda & felicitatem, deinde etiam huius vitæ miserias, est quo nos ipsi consolemur ei que gratulo-

mur. Nam suis tantum incommodis usque adeo
grauiter angitur, non amicum, sed seipsum amantis
est. Quid, quod si paulo altius rem expendere
velimus, ne mortua quidem est Olympia nostra,
sed viuit cum Christo beata & immortalis, ac
post tot ærumnas & labores in dulcem atque
optatam quietem recepta est. Viuit, viuit in qua,
Olympia tua, Lucretia, etiam in hoc mundo, vi
uetque dum erunt homines in mundo, in viua
immortalique suorum operum, diuinorumque
monumentorum, atque omnium excellentissi-
morum ingeniorum memoria. Nec vero hæc tan-
tum vita ducenda est, quæ corpore & spiritu con-
tinetur: sed illa multo magis quæ vigeat memo-
ria seculorum omnium, quam posteritas alet,
quam ipsa æternitas semper intuebitur. Quæ cum
ita sint, debes & tu Lucretia ista prudentia, ista
fide, & pietate prædita, tuam voluntatem Dei vo-
luntati submittere: naturæ, quæ nos omnes ali-
qua ex parte mortales generauit, ius suum con-
cedere: ac denique iusto sanctoque desiderio fi-
liæ tuæ Olympiæ id tribuere, per quam tu cum
omnibus tuis, imò Italia nostra omnis semper
magis magisque commendabitur. Eius enim in-
genium, eruditionem, pietatem, fidem, pudici-
tiam, omnium mortalium fama celebrabit. Hæc
cogita, atque identidem apud te reputa, sic fiet
ut dolori modum imponas: neque plus lacrima-
rum

rum filiæ dabis, quàm pia & religiosa humanitas poscere videatur. Vale. Basileæ, Calendas Ianuarij. 1556.

ANDREAS GRVNTHLERVS
D. Andreę Campano Ludimagistro,
S. P. D.

Viginti aureos quos misisti, accipi. lectos abs te antea fuisse cognoui: nam numerus ad amulsum quadrabat, sic vt singuli vicenis singulis grossis constarent. Superest nunc vt de solutione conueniat. Scito igitur ad xxiiij. diem Febr. ix. aureos mihi de stipendio meo deberi, ex quib. cum primũ numerati fuerint, viginti ad te mittetur, sic quidẽ vt non modò fidum, sed gratum etiam debitorem me fuisse intelligas. De puero quod ex re illius fore putabis, id facies. Mea opera, si qua in re indiges, vtitor audacter. Vxor mea nuellam quandam habere apud se cuperet decem aut duodecim annos natam: quæ leuiuscula quædam negotia domi non nunquã curaret: & egredientem ad templum interdum sequeretur. Tu si quid in hac re potes consulere, rogamus vt facias. Cupimus te semel presentem alloqui. Itaque cum ocium aliquando naetus fueris, aduola. Salutat te cum o-

omnibus tuis vxor mea. Bene vale. Heidelbergæ Nonis Ian. Anno Domini (qui felix faustusque sit omnibus vobis.) M. D. LV.

ANDREAS GRVNTHLERVS

Andræ Campano Ludimagistro,

S. P. D.

M Iraris fortasse, amicissime Andrea, quòd quasi oblitus mei simul & tui tanto iam tempore scribendo cesso: sed tanta fuit occupationum mearum multitudo, propter grauissimū & diuturnū illum morbum vxoris meæ, quo cum tu scis illam constitutam esse, vt prorsus aliæ rei vacare non licuerit. Obijt xxvj. die Octobr. hora quarta pomeridiana, nondū nata annos xxviii. Nūc verò postquam illi quidem bene est (viuit enim, quemadmodum moritura paulò ante magna asseueratione affirmabat fore, cum Christo in luce pulcherrima) ego tamen præ dolore aliud nihil possum nisi huius meæ calamitatis amicos quoque participes facere. Itaq; si ne nunc quidem de xx. illis respondeo, ignosce dolori meo: faciã tamen (etsi profectò magni mihi constitit hæc illius morbi longinquitas) vt me tanti beneficij tui intelligas non inmemorem esse. Pergratum autem faceres si cum illis ageres, quorum hæc est pecunia,

pecunia, vt me paterentur eam retinere vsque ad proximi anni mensem Iunium, penderem pro illa quod moris est: sin minus, fac me vt scia, curabo enim vt hoc mense Decembri restituatur. Etsi enim mihi erit graue, nolo tamen vt tu mea causa plus labores. Qui has literas ad te perfert popularis noster est, mihiq̄ue inseruiuit superiore anno, adolescēs bonus, nec ineruditus, hunc si tu consilio aliquo iuuare potes, vt tādū alicubi latere possit, donec dispersa vniuersitatis nostræ membra rursus coeant: benefacies, & si poteris, facies scio: itaque nihil de hac re addo nisi vt cū vxore tua, tuisq̄ue liberis beneualeas. Heidelbergæ xiiij. Nouembr. Anno. 1555.

ANDREAS CAMPANVS AN-

dreæ Grunthlero medicinæ Do-

ctori & professori.

S. D.

Erlectis literis à tua humanitate exaratis, amicorum omnium candidissime, valde me concussit immatura illa vxoris tuæ doctissimæ, pijsimæq̄ue ex hac vita migratio: sed tamen quæ in Christo viuit mens super astra sedens, non est lacrimis decoranda, nec funera sietu: Cur? volitat docta per ora virum. Nec est vt etiam de pecunia sis soli-

citus, est enim meorum ex sorore superstitum,
 & adhuc sub mea potestate. Quare si quid ma-
 ius esset, quo tibi gratificari possem, manibus
 pedibusque obnixè operam darem. Adolescentem
 non vidi: per alios enim literas ad me per-
 ferri curauit. Si igitur vel tibi placeret apud me
 viuere aliquot dies, nullo modo me grauares.
 His bene vale. Dat. Mosburg. viij. Calend. De-
 cemb. post partum Virginis 1555.

CHILIANVS SINAPIVS L

C. Cælio S. Curioni

S. P. D.

Literis tuis ante menses aliquot
 ad me datis, doctissime iuxta ac
 humanissime vir, quamuis gra-
 tissimæ mihi fuerint, hætenus
 non respondi, quòd æquissimæ
 petitioni tuæ vt maximè voluerim aliquandiu
 satisfacere non potuerim. Nam quominus mo-
 nimenta Olympiæ Moratæ quæ quidem apud
 me reliqua fuerunt, sed dispersa, partim etiam a
 amicis commodata, neque reddita collegerim, &
 citius ad te transmiserim, cum continuæ aduo-
 cationes, tum vxoris aduersa valetudo mihi im-
 pedimento fu- runt. Non tamen dubito, quin e-
 ruditissimus & ornatissimus iuuenis Basilius
 Bonifacij Amerbachij excellentissimi Iuriskon-
 sulti

fulti Basiliensis filius, qui abs te mihi commenda-
tus me familiariter utitur, tam suapte sponte
quàm me rogante, iam pridem me apud te excu-
sauerit. Enim uerò hoc certò tibi persuadeas ve-
lim, memoriam tandiu abs te mei conseruatam
longè gratissimam atque iucundissimam mihi
fuisse, præsertim quum plus minus viginti anni
intercesserint, ex quo in aula Ferrariensi nos mu-
tuò vidimus. Porro de Olympia nostra lectissi-
ma atque doctissima fœmina, de qua ad me scri-
psisti, satius esse censeo nihil quàm pauca dice-
re. Quid enim de illa tam magnificè prædicari
potest, quod pietate, eruditione, morumq; sua-
uitate non longè superauerit sua? Proinde quan-
tum in vtraque lingua necnon sacrarum litera-
rum cognitione excelluerit, cū alia scripta, tum
epistolæ eius tua opera in lucem editæ satis lu-
culenter indicant & demonstrant. Inuiderem
prorsus tibi & Italis tuis præclarum hoc decus,
& summum inter omnes vbiq; gentium mulie-
res ornamentum: in Germania, vbi decidit, ortū
fuisse optarim. Verùm te non latere scio, Olym-
pian nō multò minus à Germanis quàm à suæ
gentis præceptoribus eruditam, vt plurimùm
tamen τὸς ἀποστόλους imitatam, multis magi-
stris vsam fuisse. Mitto ad te versiculos meos, ma-
gis testificandi animi mei erga illam gratia, rudi
Minerua exaratos, quàm vt lectu dignos exi-
stimem. Scis enim quàm longè forensis actio in

qua iam totum decennium verſor, à Muſis man-
fuetioribus diſſideat. Quare voluntatem meam
boni conſules, ſi minus tibi ſatisfactum eſt. Be-
ne vale, vir clariffime, & me tibi cōmendatum
habe. E Nemetum metropoli quinto Calendas
Sextil. 1560.

CAELIVS SECVNDVS CV.

rio, Chiliano Sinapio, I. C.

S. P. D.

Sera reſponſio reprehendi non
debet, ſi nulla negligentia aut
contemptione prætermiſſa eſt,
ſed occupationibus, aut neceſſa-
rijs rebus impedita. Scio enim
quantus ſit æſtus negociorum Imperij, quanta
turba conſultorum, quominus verendum tibi
erat, ne ego non uſque adeò iſtarum rerum impe-
ritus, iſtam reſpondendi moram ſecus quàm de-
ceret, acciperem, abs te præfertim, quem & hu-
maniſſimum ſemper & diligentiffimum cogno-
ni. Sera igitur fuerit reſponſio tua, at nullo ta-
men modo ingrata: cum præfertim ynà ſecum
de Olympia noſtra ea attulerit, quæ mihi non
vehementer grata iucundaque eſſenō poſſunt.
Accceſſit etiam Baſilij iuuenis elegantiffimi ex-
cuſatio, qui tuas grauiffimas occupationes,
abſentiamque iam pridem ſuis ad me literis
diligenter commemorauit. Quamobrem non

mo-

Modò apud me est humanissimus Chilianus excusatus, verùm ipse potius sim accusandus, qui hominem tot tantisque obrutum negocijs, hisce leuioribus rebus interpellem. Hoc tamen dabis meo in clarissimam fœminam amori, atque eius laudum studio, quo vehementer incendor: quam etiam tu nobis, vt scribis, inuideres, nisi pars etiam aliqua eius laudum in Germanos præceptores, à quibus est, non à solis Italici eruditi, redundaret. Fatemur quidem eruditissime Chiliane, Sinapijs dum in principis Ferrariensis aula esset, vnà cum Principe ipsa v. sam fuisse magistris: sed ita tamen, vt eius pater Puluius, eam à se literis diligenter pro puellæ ætate, exornatâ Principi tradiderit: & vobiscum in ipsa aula erudire atque exercere, quod minime ignoras, non destiterit. In eo autem Italici feliciores fuere Germani, quòd apud eos tum postremas suas cogitationes, tum etiam corpus castissimum fœmina omnium eruditissima deposuerit, in cælumque ex istis locis euolarit, ac spiritum quem in Italia hauserat, Deo & Christo domino reddiderit. Hoc igitur est quòd ego à vobis eius postrema monumenta requiro: quam etiam ob rem tibi ad fratrem tuum literas dedi, quas vt ad eum quamprimum mittas, oro. Quæ autē ad me misisti gratissima sunt. Quòd si qua alia reparatorio iure nancisci deinceps poteris, vt idem facias te vehementer etiam atque e-

tiam obsecro, petoque à te, vt quod ego feci, sumque facturus, mei apud te memoriam intercipi, aut obliterari nulla ratione patiare. Val. Basileæ Calend. Septembris. M. D. LX.

CHILIANVS SINAPIVS I.

C. Cælio Secundo Curioni.

S. P. D.

Non dubium mihi est, doctissime atq; humanissime vir, quin diuturnum hoc silētium meum, suspicionem tibi mouerit, quasi cū Olympiæ nostræ, tum amicitiae nostræ, parum memor hætenus extiterim. Quorum vtrunque excusare mihi perfacile est, quod tu ex Basilio nostro de frequentissimis ad uocationibus, & cōtinuis occupationibus meis iam dudum certior factus fuisti. Cæterū de morte carissimi domini fratris referre nunc superuacaneum puto, quod te scire velim, ex illa præter acerbissimum luctū vnicae filiae tutelam, administrationemque bonorum mihi in primis obtigisse. Qua quidem nuptui illa D. Christophoro Elephanto Cæsarei consilij adfessori nuper data, magna ex parte nunc sum exoneratus. Nequaquam igitur prætermisi, per primam occasionem in bibliotheca fratris, reliquam Olympiæ monumenta diligenter inquirere. E quibus
reperta,

reperita, & nuper Vuirceburgo ad me transmissa, describi, & per hunc tabellarium ad te perferri volui, moram & cunctationem meam diligentia & vbertate forsan compensaturus. Verum hoc te perpendere velim, quæ ex Boccacio translulit, in adolescentia sua Olympiam composuisse, ne minus elaborata, aut quoad stylū, ab alijs illius scriptis dissentire videantur. Relatum mihi fuit, Heidelbergenses quoq; in monumentis Olympiæ conquirendis satagere, eodem nimirum quo tu proposito, at non eodem iure & merito. Equidem in primis cauere velim, ne quominus illa dignis laudibus euehatur atque celebretur, per me stetitisse credatur, eoque magis expectationi tuæ, vel postliminio satisfacere cupio. Mitto etiam quædam fratris Epitaphia. Vale optimè, vir optime. Spiræ Nemetum Idibus Maij M. D. LXII.

CÆLIUS SECVNDVS CV-
rio, Ioanni Sinapio
S. P. D.

Quoniam quæ Olympiæ nostræ nancisci potuimus monumenta edidimus, Excellentiss. atque amicissime Sinapi, & ab omnibus quasi ancilia e cælo delapsa, totis vlnis accepta cognouimus, visum est ne-

bis ad maiorem Olympiæ laudem, nouam, eamque omnibus modis meliorem, politio-
 que editionem adornare. Ad quod quidem effi-
 ciendum, scripsi ad fratrem tuum virum ornatif-
 simum, Spiram, vt si quid haberet, in hanc edi-
 tionem conferre non graualetur. Misit ille ad
 me quæ potuit omnia, cum aliquot in eandem
 Olympiam epitaphijs: simulque admonuit
 ad te scriberem, qui sine dubio plurima, eaque
 præclara haberes. Oro igitur te per Olympiæ
 manes, perque nostram mutuam beneuolentiam
 iam per tot annos confirmatam, ad me quicquid
 eius monumetorum habes, quamprimum mit-
 tere festines, vt tuæ tantæ discipulæ laudes ma-
 gis & magis illustrentur. Quod si feceris, vt spe-
 ro, cum diuinæ sceminae manibus parentaueris,
 tum eius laudum studiosis, qui vbique sunt in-
 numerabiles, rem feceris non solum gratam, ve-
 rumetiam utilem omnibus, ac periucundam. Fa-
 cies etiam vnâ vt de tuis rebus, tuoque statu, deque
 liberis tuis, quæ æquum est amicis scire, intel-
 ligam. Vale vir eximie atque optime.

Basileæ, Calend. Septemb

M. D. LX.

ANDR.

ANDREAS CAMPANVS C.
Cælio S. C. S. P. D.

Omitum Erbacensium concio-
nator, haud vulgaris meus ami-
cus, Olympiæ libellū, Typis Ba-
sileæ excusum mihi dono dedit,
Cæli, Theologorum ornamentum.

Perlegente me igitur præfatione, intellexi, tuum
adhuc reliquarum epistolarū ab illa scriptarum
te percupidum esse, mitto itaque ad te duas ab il-
la, tres à doctore ad me datas. Quid igitur nunc
cum his faciendum esse censes, tibi deliberandum
omitto. Ego quidem summa diligentia perlegi
omnes in hoc libello epistolas, & eò lubentius,
quòd maiori ex parte ad còterraneos meos scri-
pserit, te tamen excepto, inter alias etiam vnam
in qua generosorum Comitum Erbacensium ho-
norifica fit mentio, neque ego silentio præterire
possum, quin de ipsis quod verum est tibi signifi-
cem. Sunt enim illorum tres & natus maximus,
duxit in uxorem illustrissimi Electoris Palatini
sororem, qui iam Palatinatus inaugurabitur,
ac non minori eruditione, quàm pietate singu-
larique constantia præditi, & quod maximum
mihi mirum esse videtur, habitare adeò posse fra-
tres in vnum, id quod verè bonum est, atq; iucū-
dum. Ante decennium, nostrum erant qua-
tuor, qui fortè fortuna ad ipsos veniebamus, ex-

ceperunt nos humanissimè, peracto prandio, vt nos in pomerium reciperemus mandarunt, ad ædes in aquis fundatę & structę. Deinde nouam illam Cæsaris reformationem vt vocant, Interim, incipiebant examinare, ab hora duodecima ad tertiam vsque. Volebant enim & nostro vt consilio, & quid nostrę, in hac re tam ardua opinionis esset, audire: sed finita disputatione, quidam concionatorum à me interrogatus, respondit: Ego in mea vita tam acerrimi iudicij tentatores, vt sunt hi Comites, nullo vnquam tempore expertus sum. Alter concionator in ciuitate Michelstadt, Magister Nicolaus N. se plus à Comite suo quàm Vittbergæ in toto sexennio didicisse affirmabat. Sed vt ad Olympiam reuertar: postquam à Comitum ductoribus vnà cum marito suo vsque in oppidum Ceruicornum comitati sunt, ibidem in hospitio fortè Ludimagister cum suis pueris in arte Musica periculum secerat, & accidit vt non satis & strenuè quidem suo officio functi, ac parumper in cantu aberrassent, cumque vidisset illos pudore summo suffundi, non puduit accedere, iuuareque pueros: id maximè admirationi cum pueris tum præceptoris fuit: ita vt sepe me præsentem admonuit pueros vt nunquam hoc tradant obliuioni, sed semper vt in recēti memoria retineant hortatus est. quid? inquiēs, nōne hoc est mirum, scēminam tam iucundè vobiscum cecinisse? & ex tempore quidem.

quidē. Cæterum & Andreas Grunthlerus cum
 varijs de rebus inuicem colloquerentur, ac illi
 suum nomen referret, Ludimagister Georgius
 Treuthugerus vir doctus & multę lectionis, co-
 gnito suo nomine, contulit se domum adductis
 secum cantionibus compositis ab Andrea Grū-
 thlero typis excusis, id quod doctorem etiam
 & Olympiam in summam admirationem addu-
 xit. Postea quamprimū ego Ceruicornum ve-
 nirem ob stipendium adipiscendum meis ex so-
 rore nepotibus, qui parentibus & omnibus fer-
 mē bonis amissis Sueuifurti Ludimoderator ille
 rem omnem mihi narrabat, D. & Olympiam
 Heidelbergæ esse. Tunc illis mutuo dedi viginti
 aureos. Pro hac igitur pecuniæ summa illorum
 vestimenta & suppellectilia post mortem ambo-
 rum ad me missa sunt, ita vt illorū omnibus fer-
 mē horis nunquam me rapiet obliuio, obiectū
 enim mouet sensus. his, bene vale Doctifs. Cæli,

ac ignosce prolixitati & ruditati litera-
 rum, Datum Mosbachij, tertio

Id. Mart. Anno 1559.

Arissima madonna Cherubina, vi deuate rellegare con noi che dio per la sua grande misericordia ci habbia liberati da infiniti pericoli, nelli quali xiiij. mesi di continuo semo stati: in carestia grande il S. ci ha nutriti, che hauemo hauuto da dare anchora alli altri: ha liberato il mio consorte di febre pestilentiale, la quale fu in tutta la città, & esso alquante settimane stette cosi male, che se io nõ hauesse hauuto li occhi della fede, i quali risguardano in quelle cose che non appaiono, mai haueria potuto credere ch'ei fusse guarito, perche i segni mortali erano manifesti: ma il S. al quale niète è impossibile, e il quale spesso opera contra natura, lo sanò, anchora senza medicina alcuna, non si trouando per la guerra piu remedio alcuno nella specieria. Iddio ha hatuto misericordia di me, che mi era vn dolore quasi intollerabile. io ho pur prouato spessissime volte quel che dice il Salmo, che il Signore fa la volontà di quelli chel temano, & esaudisce i loro prieghi. Sapete la mia chara madonna Cherubina, che nella Scrittura, per il fuoco si intende le grande afflictioni, come anchora mostra chiaramete quel loco in Esaja, cosi dicendo il Signore, Che Israel non tema ch'el Sara con esso, quando egli passera per il fuoco: come è stato con noi, che siamo passati per il fuoco veramente, non per similitudine

litudine alcuna, ma siamo stati in mezzo al fuoco. Impero che i vescoui & altri suoi simili che hanno fatto guerra con Suinforto, hanno gettato giorno e notte il fuoco dètro nella città da tutte le bande, e con tanto furore & impeto hanno tirato le artellarie, che i soldati, i quali erano dentro nella nostra città, diceuano che mai si era v-dito nelle altre guerre, che in vn giorno si hauesse tirati tanti tracti di artellaria: e iddio nella prima obsidione inuitando con la sua bontà, e con il suo aiuto il popolo a penitentia, così defese il suo popolo, che pur vnò nella città fu amazato. In somma iddio ha monstrato la sua potentia in defendere quella città, e liberarla da tanti mali. alla fine per tradimento entrarono all'improuiso, quando ci era stato promesso che andarebano via per commandamento dell'Imperatore & altri pincipi: & hauendo tolto ogni cosa che era nella città l'abbrusciorono. Il Signore ci liberò dalle fiamme, & per consiglio di vno de nemici uscissimo fuora del fuoco. Il mio còsorte poi fu pigliato due volte da nemici, che vi prometto se mai io hebbe dolore, che all'hora lo hauuto: e se mai pregai ardentemente, all'hora pregai. Io nel mio cuore angustiato gridaua con gemiti innarrabili, aiutami, aiutami Signore per Christo: e mai cessai perfinch'el mi aiutò e lo liberò. Vorrei che haueste visto come io era scapigliata, coperta di straccie, che ci tolfeno le veste d'attor-

no, e fuggendo io perdetti le scarpe, ne haueua
calze in piede: si che mi bisognaua fuggire so-
pra le pietre e falsi, che io non so come arriuaſſe
Spesso io diceua, adesso io calcaro qui morta, che
non posso piu: e poi diceua a Dio, Signore, se tu
mi vuoi uiua, comanda alli tuoi angeli che mi ti-
rino, che certo io non posso. Mi marauiglio an-
chora quando io penso, comme il primo giorno
io faceſſe quelle diece miglia, che io mi ſenteua
tutta macare, eſſendo io magriſſima & malatic-
cia, che era ſtata amalata anchora il giorno daua-
ti, e per quella ſtrachezza, mi ueniua la febre ter-
zana, e per il viaggio ſempre ſon ſtata amalata. Il
Signore non ci ha abbandonati, anchora che ci
fuſſe tolto ogni coſa per fin leueſte da circa il cor-
po, ma ci madò mentre che eramo per via quin-
decim ſcudi d'oro da vn ſignore non cognofciuto
da noi: poi ci menò ad altri ſignori, i quali ci ve-
ſtirno honoreuolmente: all fine ſemo uenuti a
ſtare in queſta città di Haidelberga, nella qual
il mio cōſorte è ſtato fatto lettore publico nella
medicina: & hauemo adesso quaſi tanta maſſa-
ria di caſa come auanti. Queſto vi ſcriuo accio-
che ringratiate il Signore, e conſiderate che mai
egli non abandona i ſuoi nelle anguſtie, accio-
che vi confirmate in fede che non vi laſciara, an-
chora che biſognaſſe che patiſte qualche coſa
per la verità, come biſogna che ſiamo, come dice
Paolo, Conformi alla imagine di Chriſto; che
patiamo

patiamo con esso, accioche regnemo con lui. nõ si da la corona se non a colui che combatte: e se vi sentite inferma, la mia chara madonna Cherubina, come anchora io sono (ma il Signore mi fa forte, quando io l'inuocho e priego,) andate a Christo il quale, come dice Esaia, egli non spez-zara la canna agitata, cioè la conscientia inferma e spauentata, egli non la spauentera anchora piu ma la consolara, come esso chiama à se tutti che sono aggravati di peccati, & affaticati: ne amor-zara il lino che fuma, cioè quello che è infermo in fede, e non lo regettara da se, ma lo fara forte. Non sapete che Esaia lo chiama forte e gigante, non solo perche esso ha vinto il diauolo, il pecca-to, l'inferno & la morte, ma perche di continuo vince nelli suoi membri tutti i suoi nemici, & li fa forti: Perche tanto spesso la Scrittura ci inuita a pregare, e ci promette che saremo esauditi, se nõ accioche in tutti i nostri mali e infirmità, andiamo dal medico nostro? Perche lo chiama David, iddio della sua fortezza, se non perche egli lo faceua forte, cosi fara anchora voi, ma ei vo-le essere pregato, e che si studi la sua parola, la quale è il cibo dell' anima. e s'el corpo nostro perde le sue forze quando non ha il cibo, come farà l'anima forte che non si sustenta con la pa-rola di Dio? si che la mia madonna Cherubina, state di continuo in oratione, e leggete la Scrit-tura da per voi, e insieme con la signora Lauinia,

e con la Vittoria, essortatela alla pietà: pergate insieme, e vederete che Dio vi darà tanta fortezza, che vincerete il mondo, e per paura non farete cosa alcuna contra la vostra conscientia. Pensate ch'egli sia bugiardo: quando ci dice, In verità in verità vi dico, che se domanderete cosa alcuna al Padre nel nome mio, che velo darà: e se faranno dui o trecògregati sopra la terra, e pregaranno di qualche cosa, io la farò. Ei manca da noi, se semo infermi, perche non lo preghiamo: voi vederete, purché non vi stracchiate di pregare, che Dio vi farà forte. Pregate anchora per noi come io facio per tutti i Christiani che sono in Italia, chel S. ci faccia constanti, accio che possiamo confessarlo in mezo della generatione peruersa. Qui è vn gran dispregio della parola di Dio, & pochissimi se ne curano. habbiamo anchora qui la idolatria, e la parola di Dio insieme come Samaria. Io voleua hauere la mia chara madre meco, ma ogni cosa è piena di guerra, mi bisogna aspettare questa còsolatione di vederla nell'altra vita. Non manca qui la croce alli pij, il Signore ci dia a tutti fede e constantia, che vinciamo il mondo. A laude di Dio vi voglio scriuere come ho visto vn grande miracolo in questa nostra persecutione: che semo stati in corte di alcuni signori di Alemagna, i quali per l'Euangelio hanno posto la vita e la robba in pericolo: che tãto viuano sanctamète, che mi son stupita. Quel
Signo-

Signore ha predicatori nella sua città, e sempre lui è il primo ad andare alla predica: dipoi ogni mattina auanti al desinare, lui chiama tutta la sua famiglia, non bisogna che ne resti pur vno: e in sua presentia si legge vn' euágelio, e vna epistola di san Paolo, & esso postosi ingenocchioni con tutta la sua corte pregano il Signore. Bisogna poi che a casa per casa ciscaduno de suoi subditi gli renda ragione della sua fede, con le massare & ogni uno, accioche ei veda come fanno profitto nella religione: perche cosi dice, che fa bene se non facesse cosi, che esso sarebbe obligato à rendere ragione di tutte le anime de suoi sudditi. Io vorria che tutti i signori e principi fusseno tali. Il signore vi dia fede, e vi accresca nella sua cognitione, perche di còtinuo douemo pregare di accrescere in fede: per questo si chiamano le vie del Signore: perche nõ si deuemo fermare come fussemo perfetti, ma caminare sempre e crescere in perfectione. Studiate diligentemente la Scrittura. *Emilio* per gratia di Dio è sano e saluo, e spero che temerà Dio: molto volentieri ode le prediche, e studia la Scrittura. Io priego di continuo per lui & per tutta la casa nostra, che temino il Signore. Il mio consorte & io, & *Emilio* con tutto il cuore vi salutiamo. Di Haidelberga a 8. di Agosto. Se la Signora *Lauinia* mi vorra scriuere, S.S. potrà bẽ trouare via e modo. questa città è molto celebre e per la corte, e per l'Academia. La vostra *Olympia*. O 5

Auendo io scritto la prima mia lettera, ho voluto anchora aggiungere quest' altra per eshortarui, che preghiate Dio che vi faccia forte, accioche per paura di quelli che solamente possono amazzare il corpo, voi non offendiate quel dolce Signore nostro, che per nostra causa ha patito ogni cosa: cosi per esserli grata cōfessatelo come esso vole auanti questa peruersa generatione, e ricordateui di quel che dice Dauid: Io ho in odio la chiesa de maligni, e cō li impij non sederò: Ho mo direste forse, lo son inferma, e non posso questo. Oh pensate che tanti santi e Propheti, tanti Martiri, anchora del nostro tempo, siano stati forti per propria virtu, e non che Dio habbia fatto forti quelli: considerate nella Scrittura quelli che sono stati infermi, che non sempre sono restati infermi.

San Pietro lo negò, il che non è posto per esempio che noi imitemo, ma per cognoscere la fragilità nostra, non escusarla, e la gran misericordia di Christo. Esso non fu sempre infermo ma così fu fatto robusto, che poi si rallegraua di patire per Christo. Così anchora noi, sentèdo la nostra infermità, deuemo cō priegi accostarsi al medico, e pregarlo ch'egli ci faccia forti: purchè lo preghiamo esso non m'acarà della sua promessa, ma egli non vuole che siamo pegri & ociosi, ma che di continuo stemo in esercizio, armati di quelle
arme

arme che scriue san Paolo alli Ephesi al quinto: Noi habbiamo vn potētissimo nemico che mai cessa, e Christo ci ha dato l'essempio come il possiamo vincere, cioè con le orationi, e con la parola di Dio: però per amore di Christo, il quale cō il suo precioso sangue vi ha riscosso, io vi priego che diligentemente studiate la Scrittura, pregando il Signore che vi illumini in quella. Vedete Daud quel gran Propheta, quanto spesso, e con quāto ardore il priega: Signore illuminami, insegnami le vie tue, renoua vn core mōdo in me: e noi come se fussemo perfetti, non studiamo o leggemo cosa alcuna. Paolo tātō homo scriue alli Philip. chel non ha anchora appreso, ma che studia di apprendere. Di giorno in giorno de uemo crescere nella cognitione del Signore, e insieme pregare con gli apostoli a crescerci la fede, e con Daud, Sustēta i passi mei nelle vie tue. La colpa è nostra, che semo infermi: perche scu- siamo la nostra infirmità, e non vsiamo gli remedi da Christo ordinati, cioè li prieghi e la sua parola. Pensate che quelche ha fatto e patito ogni cosa per amore vostro, non vi esaudira se lo pregarete ch'egli vi faccia forte, hauēdo tātē sue dolci promesse: sed nō vi volessē essaudire egli non vi haueria inuitato con tātē promesse: e accioche non dubitaste ha giurato, che tutto quello che domādarete al padre in suo nome, egli ve lo darà: & non dice che vi vuol dare solamēte questo

o quello, ma tutto quello che dimandarete. **E** san Giouani dice, che se noi domãdiamo qual cosa secondo la volontà di Dio, che'egli ci essaudira. Hora domandarli ch'egli vi dia fede e forza, accio che lo confessate, non è questo secondo la sua volôta: ah come noi semo freddi, e poi noi ci scusamo. deuemo monstrare al medico le nostre infermità, & esso ci sanarà: oh non è proprio Pofficio di Christo saluarci da peccati, e vincere il peccato, picchiate, picchiate, e vi fara aperto, Ricordateui ch'egli è omnipotente, che se non farà venuta l' hora vostra, nessuno vi potrà tirare vn capello del capo. E piu forte quelche e in noi, che quel ch'è nel mondo. ne considerate piu quel che facciano la piu gran parte, ma quelche habbiano fatto i santi e faccino anchora a questo tẽpo. La parola del Signore sia la lucerna a piedi vostri, la quale se non leggerete e odirete scappucционерete in tanti scandali del mondo. Vi priego leggete questa lettera alla Vittoria, & eshortatela con essempio e con parole a honorare e cõfessare Dio, leggete insieme cõ lei la Scrittura: pregate la mia chara signora Lauinia, che spesso vi legga qual cosa nella Scrittura, e voi sentirete l'efficacia della parola di Dio. questo vi ho scritto desiderãdo la vostra salute, Dio lo fa, e vi priego fate cosi. Io priego il Signore che per Christo vi illumini e fortifichi, accioche vinciate Satana, il mondo, e la carne vostra, & habiate la corona

na, la quale solo si darà a colui che hauerà vinto. Io so del certo, che se obedirete alle mie admonitioni, che voi prouarete che il Signore vi fortificherà. non considerate che io sia vna donna che vi auiso, ma siate certa che iddio con la sua parola pronunciata per la mia bocca benignamente vi inuita a lui. Tutte le false opinioni, tutti gli errori, e tutte le dispute vengano solamēte, perche non si legge la Scrittura diligētēte. Dauid dice, Tu mi hai fatto piu prudente che tutti gl' inimici miei cō la tua legge. Non ascoltate quelle impie parole di alicuni, i quali dispregiando i comandamenti di Dio, e mezi da saluarfi da esso ordinati, dicono: e se farò predestinato mi saluaro, anchora che io non studio la Scrittura ne prego. Colui che predestinato e chiamato da Dio non dirà gia tal bialtēma, ma si sforzara di obedire a Dio, e non lo tentara. Iddio ci fa questo bene e honore, che parla con noi nella sua Scrittura, ci insegna, consola, e noi dispregieremo vn tanto thesoro: e ci inuita a pregare, ma noi lasciando tutti questi mezi ordinati da Dio, stando ociosi, stemo a disputare dell'alto consiglio del Signore, di quello che sarà. Vsemo i remedij da esso lasciatici, e cosi mostreremo che siamo figlioli obedienti di Dio e predestinati. Leggete quanto uole Dio che la sua parola sia estimata. La fede, dice Paolo, è per l'udita, e l'udita per la parola di Dio. Vi prometto che se stemo ociosi, presto la fede e

la charità si rífredda. E nõ vale, cõe dice Christo, hauere cominciato, ma bisogna perseuerare, per fin alla fine. Colui che sta, dice Paolo, guardi che non caschi. Vi priego per amor di Christo, che vi gouerniate secondo la parola di Dio, e non secondo le opinioni d'homini. quella sia la vostra lucerna a piedi vostri, altramente Satana vi potrà ingannare in varij modi. Queste mie eshortationi ditele anchora a mia sorella: ne considerate mai chi sia la persona che vi parla, ma considerate s'ella vi parla la parola sua, o quella di Dio, e così facendo saperete che vi bisogna fare, se la Scrittura fara la regola della vita vostra non l'authorità di persona alcuna: domandate, cercate, picchiate, e vi sera aperto, accostateui al vostro charo sposo, il quale contéplarete nella sua parola, vero e chiaro specchio, nel quale riluce tutta la scientia à noi necessaria. Iddio per Christo faccia che io non habbia scritto in darno: il che nõ ho fatto senza dolore del mio stomacho, ma dio volesse che con la mia morte io potessi giouare a voi & ad altri nelle cose della salute. Di gratia scriuetemi vna volta come state.

La vostra Olympia.

D. O. M.

D. O. M. TRINO & VNI S.

*Adrea Grunthlero Sueuifordiano,
magna peritia viro medico & philoso-
pho, qui simulatque Schola, in qua vix
dum ab exilio profiteri artem ceperat,
pestis metu hic dissiparetur, solui à corpo-
re exoptauit, proq³ voto solutus est, non tæ-
dio solo amissæ incomparabilis exempli
sociæ ac cõiugis Mineruæ suæ (erat enim
in omni fortuna homo modestissimus)
sed vt ex densa hac rerum cœlestium i-
gnoracione in lucem traductus aberræ-
tionibus, Deum non amplius offenderet,
hic in spem resurrectionis quiescenti so-
dalis sodali, medicus medico
Guilielmus Rascalo-
nus posuit.*

OLYMPIAE FVL

VIAE MORATAE, VA-
tis diuinæ Carminum
Liber primus.

Ψαλμος α.

Μάκαρ, ὅστις γ' ἔδ' ἐκκαρῶρα φῆσι βεβή-
λου

πειθόμενος διάγει βίον. οὐδ' ἂν ἄταρ
πὸρ ἀλιτροῦ

Δηδυῖται, καὶ ὅπῃ κλισμῶ μὴ ἵζεται οὐ-
λου

Ανερός, ἀλλὰ θεοῖο νόμος νύκτας τε καὶ ἡμῶν
Πάγχῃ μὲν φρεσὶ μέμβλεται ἀντὶ νόταρ μέγαισι.
Ἡὺ τε τηλέστον δένδρον πεφυτευμένον ἀμφὶ
Αἰνάκ ποταμοῖο ῥοαῖς καρπῶν βέβηκεν
Ωραίῳ, τῷ δ' ἐκ ἀνέμος χθονὶ φύλλα πελάσσει.
Ὡς ἀνὴρ φρένα τερπόμενος δεσμοῖσι θεοῖο
Ανθήσει διὰ παντὸς ὅπῃ χθονὶ πελυβετείρη,
Εργασίη δ' ἐπαρῶσι μὲν ἔρξη ὅδ' ὄλβον ὀπιθεῖ.

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀδεμίσιος ὠδεύει ἔνθα καὶ ἔνθα
Αἴχῃ ὡς, τίω εἰλιφώσα φέρει ἀνέμων ἴσ.
Οὐδὲ μὲν ἔδ' ἀνέμοισι διαζέων ἐν ὀμίλῳ
Αἰσῆσοντ', ἔδ' εἰρ ἀγροῖη ποτὲ κυδιανείρη.
Ὡς μὲν γὰρ Θεὸς ἐκτελέει ὅδ' ὄν ἀνέρον ἔαδλος,
Ὡς δὲ πηυσίω ἀν' ὅδ' ὄν σείχεται βέβηλοι.

Ψαλμ

OLYMPIAE FVL. MORATÆ
Hymni, Carolo Vtenhouio
Interprete

PSALMVS PRIMVS.

Fortunatum, qui nec vesana malo-
rum

Consilia amplectens peragit sine cri-
mine vitam,

Impia nec reprobī sequitur vestigia
vulgi,

Nec scurrilis adit damnosa sedilia turbæ:

Quin potius Domini legem noctesq; diesq;

Assidue toto meditatur pectore secum.

Ac veluti ripas prope consita fluminis arbor

Prægravidos edit maturo germine fructus,

Cuius humi frondes Boreæ prosternere nulla

Vis queat: haud aliter, cui lex diuina placebit.

Iugiter in terra multorum altrice vigebit:

Impius at contra, nunc huc, nunc fluctuat illuc

Haud secus ac paleæ, quas turbinis exagitat vis:

Ergo nec in coetu consistet turba bonorum

Impia, conspicuum nec iudicis ante tribunal:

Namq; viam Domino bene fortunante piorum,

Ipsa ruet properè gens impia mole ruinae.

Ψαλμὸς β.

Τίπτε τόσος θνητῶν ἀνδρῶν ὄρυμα γδὸς ὀρώρου;
 Τί κλονέσ' οἱ λαοὶ ἐτώσια μοχθίζοντες;
 Σκυπῆχοι βασιλεῖς, ἀρχοῖθ' ὁμοὶ ἠερέδοντε
 Σύμπαντες, κακὰ μπιόωντες ἐνὶ φρεσὶν ἡσὶν,
 Οὐ θνητῶ βροτῶ, ἀλλὰ Θεῶ καὶ Χριστῶ ἀνάκτι.
 Καρτερὰ δεσμὰ, λέγοντες, ἀπὸ χροῦς ἡμετέροιο
 Ρίπθωμεν, καὶ ζῶμα τῆς δε βαλῶμεν ἀφ' ἡμῶν.
 Τῶν δ' αἵων γλάσει μεν, ὃς ἔρανῶ ἰμβασιλῶν.

Αὐτὰρ ἔπειτα χολωσάμενος, μῦθον γ' ἀγορεύσει
 Καρτερόν, ὃς κείνων δείξει φρένας, ἠδ' ἐταράξει.
 Τούτω γδ' Χριστῶ βασιλῶ τατὸν ἔμμεναι ἄλλων,
 Ἡδ' ἐσῶν ἰερὸν κατακοιρανέειν ἐπέτελλεν,
 Ὃς μωθεῖται ἅ μιν κέλεται Θεός. υἱὸς ἐζῶγε
 Εἰμὶ Θεοῦ, μέτ' ἐγείνατο σήμερον, ἔργα φύλυτε
 Αὐτῶ εἰσιάμενον· καὶ με πρὸς μῦθον ἔειπεν.

Αἴττει μ' ὄφρα λάχης κληρῶ τεῶ ἔσται φωτῆς.
 Σκῆπτρον γδ' τοι δώσω ἐγὼν ἴνα ἴφῃ ἀνάστης
 Πάντας ἠοίοις, ἠδ' ἰσπερείοις ἀνδρώποισ.
 Οὓς σοὶ σκηπανίκα τίειψεις αἰθῶνι σιδ' ἤρω
 Ρηιδίως, ἄσ' ἀγρος ὃ μὲν κεραιμῶς χέμε χερσὶ.
 Τῆνεκα νῦν βασιλεῖς πάντες τε δικαπόλοι ἄνδρες
 Οὐκ ἐτ' εἰσὶν ἀπυνοσέμεν, ἀλλὰ νοήμονας εἶ),
 Ἡ δ' Θεὸν πῖεν ἔσμιόντας, ἀγαλλομένους τε.
 Καὶ περσπύξασθαι τέκος, ὄφρα μὴ αἰπὺς ὄλεθρος
 Τμμηρὸν ἔρρηπῆ αὐτῆκ ἐκείνου ὀδυσαμένοιο.
 Αὐτὰρ τεισμάχαρες τούτω πίσωοι βασιλῆν

Ψαλμὸς

PSALMVS II.

Vnde fremit tanto genus heu mortale tumultus
 Quid populi turbantur inania desudantes?
 Mutua sceptrigeros agitat vesania Reges
 Atque duces, animo fraudesq; dolosq; parantes.
 Ha sortem contra Dominum, Christumq; potentem:
 Quin age dicentes, nostro de corpore duos
 Projicimus nexus, iuga quin prohibemus eorum
 Talia iactantes, calis qui praesidet altis;
 Ridet, & iratus sermone affatur acerbo,
 Quo simul & mentes percellat & arguat horum.
 Hunc ego constituam regem super omnia Christum
 Ut ferat in sanctum regalia sceptrum Sionem,
 Qui loquitur quaecunque loqui Deus imperat ipsum:
 Tu meus es, dicens proles carissima natus,
 Lux hodierna mihi genitum te reddidit orbi,
 Posce age nate, feres, En hoc tibi desero sceptrum,
 Solus ut Hesperijs domineris, solus Eois.
 Quos candente tui confringes cuspidem sceptri,
 Tam facile ac fragilem figulus quam sinxerit ollam:
 Nunc igitur Reges, simul omnes denique, quorum
 Arbitrio pareat vasti custodia mundi,
 Discite iustitiam laeti, pauidaq; colatis
 Mente Deum: & natum amplexu foueatis amico:
 Ne uobis (subitam quando exardescet in iram)
 Ingruat interitus: tunc terq; quaterq; beati,
 Huic qui confidunt non ficto pectore REGI.

Ψαλμός κγ.

Ολυμπυ μεγάλη βασιλίδε κ' ἡ γῆς πολυφόρβε
 Ποιμαίνει με τίν' ὁ δόησομαι, ἐν μαλακῷ γ' ἔδῳ
 Λειμῶν εἴσεμ ἐμ', ἐνθά ῥέει χαλὶ ῥροον ὕδωρ,
 Ὡ με ψύχει, ὅταν με πόν' ὁ φρένας ἀμφιβεθήκει.
 Αὐτὸς ἄγει με δικαιοσύνης πρὸς ἀτὰρ πτόρ ἰδύς,
 Οἰκτιρμὸς ὁ μέγας καὶ κύδιος εἶνεχ' ἑοῖο.
 Εἰ δ' αἶδωο πελώρη ἀνὰ ζόφου κέροντα
 Φοιτῶ, ὅμως νό' ὁ ἐν σήδεσσι μοι ἄχος ἔσται.
 Τυῖν ἤ γ' ἀεὶ μοι παρμέμβλωκας ἀρήγων,
 Καὶ ῥάβδος, ῥόπαλόν τε τὸν με πεισόντα ἐρείδει.
 Καλῶ ἐν ξυσόν τε τράπεζαν ἐμοὶ προσήλες,
 Ἡ μέγα μοι κρατερόν τε μέν' ὁ δῶχ', ὄφρα δαμάσῃ
 Διότοις ἑσπὸ χερσῶν ἐνὶ κρατερῇ ὑσμίνῃ.
 Ηλειψας ὃ κάρη λίπ' ἐλαίῳ, καὶ μοι ἄλεισον
 Δῶκας ἐνὶ πλεον ἐντυῶν μελιπδέος οἴνου.
 Αἰεὶ γὰρ ἐλεεῖς ἐμὲ κείρα, ἐν ἡμῶσι πάντα
 Ναιετάω τὸν ὑψιδφές μέγα δῶμα, χαλόντε.

Ψαλμός λγ.

ΥΜνήσω σε πάτερ νύκτας τε κ' ἡμέρας πάντα,
 Ἐν σοὶ ἐγὼ λήξω, σέο δ' ἀψόμοι, ὄφρα μετέω
 Ζωοῖσιν, καὶ ὄρω λαμπερὸν φάος ἡελίοιο.
 Μῆνον σοὶ γαυρῶμαι ἀναξ ἀριδείκετ' ἀνάκτων.
 Τυῖν γ' ἄνθος μοὶ κῦδος ἑσπέρτατον ἔσσι.
 Ὑμεῖς δ' ἄν παχῆται ἐνὶ φρεσῶν ἀλκίμορ ἦτορ
 Χαίρετε, καὶ ξίλωαείδετε μοι θεὸν αἰὲρ ἔόντα.
 Αὐτὸς μὲν γ' ἄν τειρομένους ὀδωῆσι κακῆσιν

Οἰκτιρεῖ

PSALMVS XXIII.

Cum me stelliferi summus regnator Olympi,
 Frugiferiq; soli pascat, quid plura requiram?
 In loca me ducit molli uiridantis prato,
 Hic ubi lenes sonans uitreae fons labitur unde.
 Letitia pectus complens, me tramite recto
 In loca iustificae perducit tuta salutis,
 Ipsius ob numen, maiestatemq; uerendam.
 Seu stygis obuerser speluncis abditus atris,
 Mens mea te spectans, mihi pectore firma sedebit,
 Me pedumq; tuum firmat, baculusq; cadentem.
 Plena mihi lautis apponis fercula mensis,
 Insuper & tribuis ualidum mihi robur in hostes.
 Balsameoq; meum caput unguine perfudisti:
 Mellifluoq; mero plenum cratera dedisti.
 Me pater ergo tui clementia summa fauoris,
 Prosequitur: quare ipse tui sublimia templi
 Tecta colam semper, dum spiritus hos reges artus.

PSALMVS XXXIII.

Te pater assidue noctesq; diesq; sonabo:
 Donec & aspiciam radiantia lumina solis:
 Te solum extollam, Rex illustrissime Regum.
 Tu si quidem summum decus es, mea gloria solus.
 Vos igitur, quorum consumit pectora mœror.
 Ponite tristitiam, dominum celebremus ouantes:
 Solus hic afflictos grauius miseratur egenos:
 Solus opem praestat cunctis mortalibus, illum

Οἴκτείρει τε, καὶ ἀράων ἐπακίει ἀπάντων,
 Οἷμιν κικλήσκουσιν ὅτι ξυροδῆδη Ἴόντες.
 Κ' αὐτὸς ἐγὼ διζήμενος ὄτραλέως μιν ἐφεύρον.
 Καὶ με σώωσεν, ἅπαντας μοι ἐν δέως εἴλετο γάμον.
 Οἷσι δ' ἄχρῳ μένος κακίει τῆτον βασιλῆα,
 Οὐκ αἰδοῖ τίτε ποτ' ἐρυθριάκοι παρεῖαι.
 Οἷσι δ' ἤυσεν μεγ' ὀδυρόμενος καὶ ἀχέουον,
 Τύττε ἄκουσε βοῆς, καὶ μιν κακότητος ἔλυσεν.

Ἀλλὰ καὶ ἄγγελοι ἀμφὶ τὸν Δισεβέα σραπτοῦνται
 Ἐν πάντεσι πόνοισι οἱ ἀοσητῆρες Ἴόντες.

Ω θνητοὶ φερέζετε κτ' φρένα καὶ κτ' θυμόν,
 Ως Θεὸς ἄμμι πείσπλαγχος καὶ μείλιχός ἐστι.
 Ω μάκαρ, ὅς ῥα πέποιθ' αὐτῷ, καὶ αἰδέετ' αὐτόν,
 Οὐ γὰρ τοιούτος ποτε τευ δόλησεται, ἀλλὰ
 Τύττω ἄλλο βιότιο τε καὶ μέγας ὄλβος ὀπιδεῖ.

Ἡ μὰν ἀνέρες ἀφνειοὶ βιότιο χάπιζον.
 Λιδόμενοι ἢ Θεὸν πατέρ, ὄλβον ἀπήμον ἔχουσιν,
 Ἀλλ' ἄγετ' ὦ παῖδες πυκινῶς ἡσυχῆσομαι ὑμῖν.
 Μοὶ πείθεσθ', ἐγὼ αἰδέομαι Θεὸν ὑμμε διδάξω.
 Τμέων εἴ τις εὐφροσυνίως διάγειν ἐθέλησι,
 Τὸν χεῖ ἔχειν γλαῖωσαν, ἵνα μηδ' ἐν ἔπος κακὸν εἴπῃ.
 Μηδ' ἐδολοφρονέοντ' ἀγροδέμεν, αὐτὰρ εὖ ἔρδειν.
 Ποιεῖσθαι ἢ ποτὶ Θεὸν εἰρνώω, ποτὶ τ' ἀνδρας.
 Οὐ γὰρ πῶ Θεὸς ὅσπερ δικαίως ἀποτρέπει ἀνδρὸς,
 Ἀλλὰ παεισάμενος μιν ῥύεται ἢ δὲ φυλάπει.
 Αὐτὰρ ἐπὸ δρα ἰδὼν τὸν ἀνδρῆσιον ἀνδρα δοκᾷει,
 Φρεα μιν ἄγνωσον τείχεα πάντεσι βροτοῖσιν.

Ἄλλοτε λιωόμενοι μὲν χεῖρας ἀνέχον οἱ ἑσθλοὶ,
 Αὐτὸς ἢ κλύειν εὐχόμενων σφίσι λοίγδον ἀμυῖαν,

Implorentibus extremo in discrimine rerum:
 Ipse etenim Dominum nuper cum quaerere uellem,
 Protinus exhibuit quaesiti munera uoti,
 Eripiens summis mea saucia membra periculis.
 Ergo et opem Domini qui corde dolente requirit,
 Huius erit nullo facies suffusa pudore,
 Nam simul ut luctum hic testantia uerba profudit,
 Audiit, ærumnis cunctisq; repente leuauit.
 Quid quòd et Angelici, fidissima turba, ministri
 Præsto solent cunctis Dominum metuentibus esse.
 Noscite mortales, perpendite mente sagaci,
 Quam Ioua sit uobis clemens pater, atq; benignus;
 Qui Domino fedit, Dominum reuerenter adorat,
 Ille beatus erit, rebusq; opulentus opimis.
 Adde quòd et dites rerum torquebit egestas,
 Qui dominum metuent, non ullis rebus egebunt.
 Verùm agite o pueri, docilis mea cura, iuuentus
 Vos ego prudenter, mihi fidite, cuncta docebo,
 Nempe Deus uobis qua sit ratione colendus,
 Hunc igitur, uitam qui ducere cunq; beatam
 Expetit, ille suam ne subdola fortè loquatur,
 Né ue malum, ualidis linguam constringat habenis;
 Sit pietatis amans, pacis studiosus, et equi,
 Non etenim iustos Deus auersabitur unquam,
 Sed propè circumstans hos protegit atq; tuctur,
 Aspiciens contra sceleratos lumine toruo,
 Tollat ut illorum de tota nomina terra.
 Cumq; pius Domino, passis ad sydera palmis,
 Supplicat, exaudit uocem gemitumq; precantis.

Κ' ἄγχι παρεισάμενος κακακωμένον ἄνδρα φυλάττει,
 Καὶ τετλημένω ἦτορ ἐπάρροδος ἔστι τῷ ἄνδρι.

Πολλὰ μοροῦσι δίκαιοι, ἀτὰρ παύσει Θεὸς αὐτὸς
 Σύμπαντος κλαυθμοῖο, γόοιο τε δακρυόεντος,
 Αὐτῷ ἐνδυκέως καὶ τ' ὄσα πάντα φυλάττω,
 Τῶν ἐδὲν ποτε ῥήξεται ἕδεις ἐδ' ἐκείσσει.

Οἱ αὐτῷ κακὰ τῶν ἀνῆρ ἀδεμίτια εἰδώς,
 Οσὶς τ' ἐχθαίρει θεοείκελον ἄνδρα δίκαιον,
 Οὔ ποτ' ἀνάπιος, ἀλλὰ μάλ' αἴπιος ἔεσται αἰεὶ.
 Οἱ ἢ Θεῷ πίσυροι μάλ' ἀνάπιοι αἰὲν ἔσονται.
 Λύσει ὄγ' ἔς θεράποντας, ἀποινα δίδ' ὅς φίλον ἕσται.

Ψαλμ. μς.

Τὼν οἰζυρῶν βροτέων ἀρήγων
 Χ' εἴλαρ ἄρρηκτον πέλει Θεὸς μῦ,
 Ὃς κ' ἀοωπητὴρ μόνος ἤλυθεν τοῖς
 πολλὰ μοδῶσι.

Τῆνεκ' ἐδείσεις ἐμὸν ἦτορ κ' ἐδὲν
 Εἶχε παρ' ἐφ' ὀφθαλμῶν ἅμα πάσαν αἴαν
 Κ' ἔρε' ὠθεῖσθαι σχιόεντα λάσσης
 εἰς ἀλοσύδνιν.

Ἡγρὸ αἰπὴν ὑψικόμων χάριτω
 Οὐρέων πλήρης συχεροῖσι πόντος
 Ράμασιν, κ' αὐτῷ ὀροδωῖοι αἴαν
 Εὐρυδείτω.

Ἐδ' ὁμῶς κρήνη πόλεως θεερροῦ
 Ἱερῇ λάκκῳ παρ' ἕκαστα ρεῖθρον,
 Δῶμα δέλυξί χυσοφανὲς Θεῶ τῷ
 αἰὲν ἰόντος.

Subuenit, & clades subito profligat, & arcet,
 Consilioq; iuuans inopes succurrit amico,
 Auxilium præstans contrito pectore cunctis,
 Multa ferunt iusti, sed eos clementia tandem
 Numinis ereptos luctu, gemituq; leuabit:
 Ossaq; quin studio custodiet omnia tanto
 Confringi ut nullo patiatur tempore: Verum
 Improba quisquis agit, quisquis scelera impia patrat,
 Ipse suo sibi iumento mala plurima conflat.
 Afferet ille suos seruos sibi, splendida donans
 Pro seruis carum redimendis præmia natum.

PSALMVS XLVI.

Xysto Betuleio Interprete

EST salus nobis Dominus benigna,
 Est fugæ præsens miseris asylum,
 Robur est firmis, medijsq; malis
 Auxiliator.

Nullus hinc certò timor esse debet,
 Pectus afflictum tibi, si uel omnis
 Orbi insurgens premat, atque montes
 Præcipitentur.

Nanque si diræ iuga rupis alta,
 Impetu sæuo maris astuosi
 Irruant fluctus, quatiantq; terram
 Vndique latam.

Vrbe sed dura scaturit perennis
 Limpidi fontis liquor, atque celsæ
 Arcis oblectat nitidæ Tonantis
 Culmina summi.

Τῆ πόλι τούτῃ γὰρ ἴφ' ἀνάσσει
 Αὐτὸς ἀνδράπων βασιλεύς, θεῶν τε
 Κοίρανος, κ' ἕδεις πόνος, ἕδερ' αὐτίκῃ
 ἄλγος ἰσάνει.

Φύλα μὲ λαῶν μεγαλοκροτύντων
 Πολλὰ κ' πολλοὶ βασιλεῖς ἐς ἡμᾶς
 Ορμέονται, τῆ δ' Ἰορύβῳ κλονεῖται
 ἠλέτα γαῖα.

Αὐτὰρ ὁ κρείων κρατερός μαχήμων
 Κοίρανος, πάσης στρατιᾶς ἀγαυὸς
 Ἀρχὸς, ἡμῶν χ' ἡμετέρων ἀρωγὸς
 κ' ἕρος ἐφάδη.

Ὡς αὖτ' ἀνδράπων μαδὲ πάντ' ἐκείνη,
 Ὡς καὶ ὡς θηπέτα τέτυκται ἔργα,
 ἔντε γῆ, καὶ δώμασιν ἕρανοῖο
 ἀσερόεντος.

Τὴν μάχην αἰὲν βροτέων καθεΐλε,
 Τῶν κυλοῦ τόξον κατέαξεν, ἄξεν
 Ἐγχ' αὐτὰς δ' αὖ πυρὶ κῆϊείνε
 λαμπετόωντι.

Εἰς εἰμ' ἄθρησον, πολέμῳ χος εἶπε
 Κοίρανος, ποῖον κέρτος, ὄπλα ποῖα,
 Ἐσί μοι; μὲν ἔκροτω βροτῶν τε
 κ' ἕραγιώνων,

Αὐτὸς ὁ κρείων κρατερός μαχήμων,
 Κοίρανος πάσης στρατιᾶς ἀγαυὸς
 Ἀρχὸς, ἡμῶν χ' ἡμετέρων ἀρωγὸς
 κ' ἕρος ἐφάδη.

Vrbis ast huius Dominus creator
 Ipse qui totum moderatur orbem
 Hanc colit, tutam facit, inde abarceat
 Cuncta pericla,

Totius mundi populi potentes
 Principes orbis truculentiores
 Arma si sæuo moucant tumultu
 Bella gerentes,

Fortior multò tamen Imperator
 Summa rerum quem penes est, & ipse
 Viribus pollet, Ioua rector orbis
 Eripiet nos.

Ergo mortales oculis uidete,
 Discite, & quantum à Domino iuuemur,
 Quanta sint cælo bona, quanta terra,
 Quanta potestas.

Bellicos motus abiget, potentes
 Viribus franget ualidos & arcus,
 Reddet obtusos gladios, & igne
 Plaustra cremabit.

Summe dic Princeps: mea scepra cerne,
 Hoc meum robur, mea tela & arma:
 En potens uobis Dominus, Deusq;
 Laus mihi sola,

Fortior multò tamen Imperator
 Summa rerum quem penes est, & ipse
 Viribus pollet: Ioua rector orbis
 Eripiet nos.

Ψαλμὸς ΞΘ.

Σπεῦθε Θεὸς μοι λοιγὸν ἀμυνέμεν ὅτι τήχισα
 Πάντων σύγχε θυμὸν ἐνὶ στήθεσιν ἀλειτῶν,
 Οἱ πειρῶνται ἐμὴν ψυχὴν αἰεὶ περὶ ἀπίειν.
 Αἰχμῆ σφᾶς, καὶ δὸς ἀνὰ ξυλάζονται ὀπίσω,
 Καὶ δὲς ἐλεγχοῖς πάντας κακῶ μοι φρονέοντας,
 Φυλάκων τήχῃ περὶ πάλιν ἀπ' ἐμοῦ κληθεῖς.
 Οἱ ῥα περὶ σπυδαῖσιν ἐμὲ κερτομέοις ἐπέεσι.
 Χαίροντων ἢ μέγ' οἱ διφῶσι σε ποιμένα λαῶν,
 Αἰνούντων τέ σε καὶ μάλα πόντων διὰ πάντος,
 Οἱ τὸν ἕρπον ἀλεξίκακον φεὶ κρεὶ φιλοῦσιν.

* * *

Ἀλλ' ἐγὼ εἰμὶ πένης πυκνῶς ἀσχεχίμενος ἦτορ.
 Σπεῦθε Θεός μοι λοιγὸν ἀμυνέμεν ὅτι τήχισα.
 Σπύσσου ἀναξ Θεὸς εἰς ἐμὲ, κοίρανε μὴ δηθῶης.

Ψαλμ. ρηδ.

Ως ὄρωσ αἰπὺ σῶν μένει ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ.
 Ως πίσσωσι Θεῶν ἐδήτων ὑπὸ χερσὶ πρῶτω.
 Χ' αἰς σολύμων πολίεθρον ὄρεσφι κεκλησμένον
 Ως φεὶ λαὸν ἔδον Θεὸς ἄρρηκτου πέλεθ' εἶλαρ. (ὄσιν)
 Τοῦνεκα τοῖς ἐδλοῖσιν ἀτόδ' ἀλα μηχανόωντες
 Οὐκ αἰεὶ κρατέοντες ἀνάξουσ', ὄφρα πηθήσῃ
 Ἐδλὸς ὑποχεσθήσῃ Θεοῦ, πῖσιν τε φυλάξῃ.
 Ἐδλά ῥ' ἀνδράσιν ἐδλοῖσιν δὸς ἀναξ, σολύμω τε
 Πᾶσ' ἀγαθῶσιν ἐπ' εἰρήνης θάλλειν καὶ ἀλιτρεῖς,
 Ως χεφτένδυσας, ὄλασων, ἰδ' ἀνερῶς ἄλλο περὶ ἄλλας.

ψαλμ.

PSALMVS LXX.

Maturato Deus properè mihi ferre salutem,
 Obruat illorum infamis confusio mentes,
 Mittere qui nostras animas conatur ad Orcū.

Fac Deus erubeant, simul & terga impia uertant,
 Dedecores illos mihi qui mala cunque minantur
 Ocyus aufugiant, subito dent terga pudore,
 Qui me proscindunt petulante subinde cachinno.
 Atqui te populi pastorem cunque fatentur,
 Qui te præ cunctis celebrant, uenerantur, honorant,
 Atque tuum toto reuerentur pectore natum,
 Letitia nullo peritura sine fruuntur:
 Ast mihi contracto grauius, rerum omnium egeno
 Maturato Deus properè mihi ferre salutem,
 Festinus succurre mihi Ioua, ne cunctere.

PSALMVS CXXV.

Haud secus ac rupes manet inconcussa Sionis,
 Sic quibus in Domino fiducia firma, locata est,
 Hostili nunquam succumbent Marte percèpto.
 Ac ueluti montes Solymorum incenia cingunt,
 Sic Deus hunc populum ualido circumdat asylo:
 Non semper iustos uexabit turba malorum,
 Ne Domini uerbis iustus diffidat amicis.
 Propitius Deus esto bonis: fac pace fruuntur
 Aeterna Solymi, diuina pacis alumni.
 At tu perde uiros sceleratos, perde nocentes.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· οὗ ἐξώ τῆς ρυ

Mικρότερος μ' ἔβην δέμας ἐν μεγάροισι τοκῶν,
 Ἡ δὲ κλισιγῆτων ὀπλότερος ἤμην.
 Εἰροπόκους τ' ὄϊας ποιμαίνον ἀν' ἔρβα μακρὰ,
 Καὶ σῦειγγι καλῆ θυμὸν, ἕτερπον ἐμόν.
 Ἔγνωτοί δ' ἦσαν ἐμοὶ μεγαλοὶ τε καὶ εἶδος ἀρίστοι,
 Ἀλλ' ἐσφῆρ χαῖσμεν σώματος ἀγλαῖη
 Σκῆπτρον γὰρ μοι δῶκεν ὁ δ', ὅσῳρ ἅπαντα μέμνη,
 Συμπάτων δ' ἴωρ πάνθ' ὀρόωρ τε Θεός.

Τ Ε Λ Ο Σ.

Ο Λ Υ Μ Π Ι Α Ε Ε Π Ι Γ Ρ Α Μ Μ Α
 mata aliquot Græcè.

πρὸς Χριστοῦ σταυροθέντ'.

Ως ὄφθαλμὸς ποτὲ τὸν κεκακωμένον ἔλκει λυγρῶ
 Χάρω ἐν οἰσπόλῳ χάλκεῳ ἄδλον ὄφθι.
 Ὡς ὃν μὲν βροτολογὸς ὄφθι δάκνῃ, ἀλθεταί αἰψά
 Εἰς Θεοῦ ὑδὸν ἰδῶν ὑψὸς ἀειρόμενον.

Επτά

LIBER I. 139
PSALMI DAVIDIS EXTRA
ILLOS CL.

Non erat in patria me quisquam iunior aula,
Corpore nec fratrum me minor ullus erat.
Lanigeras paui pecudes in montibus altis,
Mulcebatq; animum fistula grata meum.
Et licet insigni fuerint mihi corpore fratres,
Nil tamen his quicquam profuit ille decor.
Nā dedit ille mihi, quem sunt penes omnia, sceptrum,
Qui cunctos audit, cuncta uidetq; Deus.

Finis Psalmorum.

OLYMPIAE EPIGRAMATA
tria eodem Vtenhouio inter-
prete.

DE CHRISTO CRUCIFIXO.

Aeneus ut serpens uasto medicatus in agro est
Hunc, qui serpentum uulnere laesus erat,
Haud secus aspiciens Christum super alta le-
uatum
Protinus hic sentit, sit licet iclus, opem.

Ἐπιτέφριον εἰς Ἰωάννην τὸν λινδεμαννὸν
ἐκκλυσιασλί.

ΕΝθα κατάνηθέντα βροτὸν κτ' ἰαῖα καλύπθεις
Ὅς ποιμαίνεσκεν πώεα καλὰ Θεός.
Ὅς τ' ὄϊων ἔνεκα πλείοις ἐμόγησεν ἀέθλις,
Τὰς μὲν ρυόμενος, μάρναμένος λύκοις.
Νῦν ὅ μιν ἀργαλέα χαμάτοιο μίνυθ' ἔσπολήσει,
Εὐδαιντ' ἐν τύμβῳ Χειρὸς ἄνω γε Θεός.
Ὅφρα μὴ ὄσασθε κήδε' ἅπασι βροτοῖσιν ἔφθῃται
Ὀφθαλμοῖσιν ἴδῃ, μὴδ' ἐκακόντι πάθῃ.
Ἀνθήσει ὅ Χειρὸς ἐὸν τάχα μηλοβοτῆρα
Σήματος ἕξαγαγὼν ἤματι τῷ πυμάτῳ.

Εὐχαὶ γαμικαί.

ΕΤρυκρέιον ἀναξ πάντων ὕπατε κρείοντων,
Ἀρσεν' ὅς ἐπλασας, δηλύτερόν τε γένος.
Ὅς κ' ἀνδρὶ πρωτίστῳ ἔλω παρέγκοιτιν ἔδωκας,
Ὅφρα τὰ γ' ἀνδρῶπων μὴ ποτ' ὄλοιτο γῆν.
Καὶ θνητῶν ψυχὰς νυμφίῳ τεῶ ἔμμεναι ἕψ,
Τόνδ' ἔθελες δαΰειν εἶνεχ' ἕψ ἀλόχῃ.
Ὀλβον, ὁμοφροσύνῃν τε δίδου πόσει, ἠδ' ἐδάμπτει.
Θεσμὸς γὰρ πέλεται λέκτρα γάμοιτε τεός.

Ὀλυμπίας τῆς Μωρέτης εἰς Βεμβόον.

ΚΑΤθανεὶ ἀονίδωρ κῦδος μέγα μαρτυρικῶν
Βεμβόος ὁ τ' ἐνεστῆ' φωσφόρος εἰναλίωρ.

Ὁὐα

EPITAPHIUM IN IO. LIN-
DEMANNVM VERBI DEI
PRAECONEM.

Conditus hoc tumulo iacet ecce uir inelytus ille
 Qui fido Christi pectore pauit oues.
 Has propter uitae discrimina mille subiuit,
 Acria cum sauis bella gerendo lupis.
 Hunc Deus tandem tumulo requiescere iussit,
 Defunctum varijs iam sat in orbe malis.
 Ne quaecunque manet homines mala cerneret, aut quae
 Damna praemunt, illi perpetienda forent.
 Tempus erit, Christi quo mox virtute resurgat,
 Ut semel extremam clausurit hora diem.

VOTVM CONNUBIALE.

O Deus omnipotens cunctorum maxime regum,
 Masculei generis, foemineiq; sator,
 Auspice quo primū cōiunx sociata marito est,
 Scilicet humanum ne genus occideret.
 Quiq; animas hominum sponsam vis cedere nato,
 Huncq; mori fide coniugis ergo suae.
 Connubio iunctos, fac opes et gratia iungat:
 Est etenim ritus, lectus, hymenq; tuus.

OLYMPIAE MORATAE IN
BEMBV M.

Aonidium moritur beu gloria magna sororum
 Bembus, qui Venetum lucifer alter erat.

Οὐδ' ἐνὶ βροτέοισι τὸ νυῦ ἐναλίγκιός ὄσσι
 Οὐδέεις, ἐτ' ἔργοις, ἐτ' ἐπέεσσιν ἀνήρ.
 Οὐδ' ἀνείοντος ἔδοξεν, ἀμ' Διεπίη, πάλιν αὐτὸς
 Εἰσέναι συζυγὸν τέλλιος εἰς αἰδῶ.

Ολυμπίας τῆς Μωράτης εἰς Εὐτυχὸν Πο-
 τανὸν Κελτή.

Οὐποτε μὲν ξυμπᾶσιν ἐνὶ φρεσὶν ἰὺδανε ταυτὸ,
 Κ' ἔποτε πᾶσιν ἴσσι Ζεὺς παρέδωκε νόον.
 Ἰππόδαμος Κάστωρ, πύξ δ' ἰὺ ἀγαθὸς πολυδέει-
 Εκρονος ἐξ αὐτῆς ὄρνιδος ἀμφοτέρως. (κνή)
 Καὶ γὰρ μὲν Θῆλις γεγαῖα, τὰ θηλυκὰ λείπων
 Νήματα, κερκίδιον, σήμονα, καὶ καλάθοις·
 Μισσίων δ' ἄγαμαι λειμώνα τὸν ἀνδριμένοντα,
 Παρνασσὸν δ' ἰλαρὸς τῆ διλόφοιο χόρος.
 Ἄλλαι τέρπονται μὲν ἴσως ἄλλοισι γυναικίαις,
 Ταῦτα δέ μοι κῦδος, ταῦτα δέ χαρμοσύη.

OLYMP.

Mortales inter quem nullus hinc equiparavit
 Seu fecisse iuuat, dicere seu decuit.
 Quo vita functo, visa est facundia rursus,
 Et Cicero fati occubuisse nigris.

OLYMPIAE MOR. IN EPTY-
 CHVM PONTANVM
 GALLVM

Nunquam eadē cūctos mouit traxitūe uoluptas
 Mens eadem cunctis à Ioue nulla datur.
 Castor equūm domitor, Pollux pugil optimus,
 Cū tamen ex vno natus vterq; foret. (ouo)
 Sic ego fœmina nata, tamen muliebria liqui,
 Staminaq; & radios, pensa q; cum calathis.
 Et placuere mihi Musarum florida prata,
 Parnassusq; biceps, letificiq; chori.
 Matronas alias rapiat sua quamq; voluptas:
 Hæc mihi gloria sunt, hæc mihi letitia.

EIVSDEM DE VERA VIR-
 GINITE.

Quæ virgo est, nisi mente quoq; est, et corpore virgo?
 Hæc laudem nullam virginittatis habet.
 Quæ virgo est, vni CHRISTO ni tota dicata est,
 Hæc Venæris virgo est, totaq; mancipium.

O L Y M P I A E F I D È S

*Sic Deus humanam gentem uel semper amauit,
 Filium ut unigenam traderet ille neci.
 Sic genus humanum dilexit filius ipse,
 Solus ut aeternam fuderit ille animam,
 Ut qui pacifero possit confidere Christo,
 Viuat, nec saua morte perire queat.*

O L Y M P I A E V O T V M.

*Dissolui cupio, tanta est fiducia menti,
 Esseq; cum CHRISTO, quo mea uita uiget.*

DOCTORVM VIRORVM QVI
 vel ad Olympiam, vel de ipsa Olympia,
 eiusque laudibus scripserunt
 Carminum Lib. II.

D. OLYMPIAE DOCTORIS AN-
 dreae Grunthleri coniugi, feminae honestissimae
 doctissimaeq; IACOBVS
 MYCILLVS

VAE Latias Nymphas, quae uincis O-
 lympia Graias
 Pierij sacro semine nata chori,
 Accipe nō aequo deductos stamine versus,
 Et male Teutonicis carmine texta iugis.

Que tibi si placent, Phœbo placuisse putabo,
 Męq; operę precium grande tulisse meę:
 Sin autem à uero tibi deerrauisse uidemur,
 Plus uę minus uę aliquid, quàm posuisse decet,
 Materię nouitas culpam, sine uendicet istam
 Et ueniam ingressis hanc, iter adde nouum.
 Nanq; etiam uolucres inter non parua sagittas,
 Longius à posito pars uolat acta scopo:
 Nec quę stridenti iaculo petit eminus hostem,
 Perpetuò uoti dextera compos abit.

Πέτρος κορπιναῖος ὁ ὑπνέως, εἰς Ολυμ-
 πίαν Μωράτιω.

Θαύμασεν ὑμνοπόλος ὁ πάλαι χρόνος εἰ π γυναικας
 Πρηξίλλαν, Σαπφῶ, τῶ τε κοείνναν ὁμοδ,
 Μάλλον Ολυμπίαν θαυμαζέμεν ἄμμιν ὑπάρχει
 Ἡδη φερέρα εἰς κόσμον εὐκπμένης.
 Οὐ μόνον δεπίης γδ δίζυγος ὄσι θαήμων,
 Ἀλλ' ἐπ πη γλώσσας δίζυγος ἄκρε φέρει.
 Τῶνεκα πῶς σφοτέρω ημελὼ ὀλβιζέτω ἄμμες
 Κρέσσονα γ' ἡμετέρω αἴεν αἰεὶ σόμεδα.

GILBERTVS COGNATVS NO-
 zorenius in OLYMPIAM Fuluiam
 Moratam.

Si quo praxillam et Sapphon doctamq; Corinnam
 Mirati ueteres iure fuerunt viri,

*Est nobis mage quàm miremur Olympia, summum
Italici decus, & gloria prima soli.*

*Que fuit Ausoniae & Graciae doctissima lyra:
Nec minus utroq; praestitit eloquio.*

Sit licet ergo suae aetatis laudator optimus

Qui uolet, haec praesens nostra beata manet.

A L I T E R.

*Fatidicas quondam mulieres sacra uetustas
Praxillam, Sappho, teq; Corinna tulit.*

*Nobis insignis celebretur Olympia, nostrae
Aetatis lumen, Ferrariaeq; decus.*

*Parnaseo hanc Graiae decimam pariterq; Latinae
Pierides cupiunt annumerare choro.*

*Quid ueteres stulti miramur? Nostra liuore
Deposito multum secula laudis habent.*

I D E M A D E A N D E M.

*Imposuit splendens tibi nomen Olympia uirtus,
Cognomen mores ingenuusq; pudor.*

*Ingenij meritis rapiet te clarus Olympus,
Atque tui semper fama superstes erit.*

T H E O D O R V S Z V I N G E R V S B A -
S I L L I E N . I N E A N D E M .

Extollant ueteres licet poetae

Notam crimine Lesbiam puellam,

Et Musam decimam uocent licenter:

Nos nostram potius piam & pudicam

Laudemus, Latiae simulq; Graecae

Linguae praesidium, decus, magistram:

Cui mentem *Aspasiæ* dedit *Minerua*,
Hermes eloquium, *Venusq;* formam,
Muse mellifluos modos canora
Suaues Gratia, sed tamen pudicos
Mores. Nomine *Olympiam* uocari
Moratam uoluit pater *Deorum*
Summus numine cuncta qui gubernat.

IDEM IN EANDEM.

Calliope *Latij*s iam dudum fessa *camœnis*
 Et nimium *Hetruscis* exagitata modis,
 Ut comitem studij sociamq; laboris haberet,
Morata eligitur *Palladis* arbitrio,
Calliope *Graijs* faueat, sed *Olympia* nostris
 Præsideat *Musis*, moribus, eloquio.

PHILIPPVS A MARNIX.

Culta fuit quondam *Sappho*, cantata *Corinna*,
 Et *Praxilla* etiam magno in honore fuit.
 Cur? nisi quòd fragilem sexum uix posse, uetusti,
Phœbeo afflari numine crediderint.
 Quid si igitur te illud uidisset *Olympia* seclum
 Tantis nature dotibus eximiam?
 Cui si quid *Phœbus*, si quid *Cyllenius* aut quid
Pallas habet, soli id contulit omne *Deus*.
 Siue etenim numeris tentas quid claudere *Græcis*
Meonis in numeros est dea prompta tuos.
 Siue mauis *Latia* uersus cantare *camœna*,
 En tibi quæ faueat *Musa* *Maronis* adest.

Siue etiam Musis totoq; Helicone relicto
 Scribere uis certis uerba soluta modis.
 Protinus en tibi Mercurius fluitantia uerba, &
 Nestoreum dulci fundit ab ore melos.
 Adde quòd ingenio pietas est grata pudico,
 Gratus amor summi est & metus ipse Dei.
 Frustra igitur plenis ueteres sua secula buccis
 Laudant, & frustra sydera ad alta ferunt.
 Nostra etenim est ætas felicior, ac mage nostris
 Temporibus summa fauit ab arce Deus.

I D E M.

Aetas prisca olim uates doctasq; puellas
 Praxillam & Sapphon teq; Corinna tulit:
 At nunc Ferraria summum decus inclyta nobis
 Venit Olympica iure stupenda magis.

HIERONYMI ANGENOSII
IN OLYMPIAM.

Οὐρανίον θνητοῖς ῥα θεὸς ἐκπέμψεν Ὀλύμπου
 Μορτάτω ἴσῃσι πνεύματι σοφῶν.

I D E M L A T I N E.

Celestem Deus huc Moratam misit Olympo,
 Virtutis specimen ut daret eximie.

E I V S D E M A D E A N D E M.

Dotibus ex cunctis tibi nil natura negauit:
 Hoc uno excepto, scæmina quòd fueris.

E P I T A -

EPITAPHIA.

CAELIVS S. C. IN OLYM-
piæ Fulviæ Moratæ ἀποδείξις Hen-
decasyllabi.

Qui sparsam uiolis humum uiator
 Panchæoq; stupes odore passim
 Fragrarè omnia, iam benignus audi,
 Treis nosti Charitas, nouemq; Musas
 Scriptis per celebres uetustiorum:
 Quis quantum est alibi uenustioris
 Artis, uel lepidæ cruditiois,
 Harum pectora nutriente Phœbo, flatus
 Illo, quem perhibet chorus sacrorum
 Vatum de ætherijs plagis uenire,
 Consensu tribuunt pari poetæ.
 Hoc quam fortè putas tegi sepulchro,
 Musarum decima est, Charisq; quarta.
 Hanc, quòd progenitam ferant Olympo
 Vatem, Pallis Olympiam uocauit.
 At cur Fulvia nomen inditum illi est?
 Fului scilicet hæc quòd instar auri
 Explorata malis laboriosis,
 Et fatis agitata sæpe duris,
 Auro purior attamen reperta est:
 Seu fulvæ quòd auis modo, beatos
 Inter uiuere cælites sueta,
 Terras liquerit ocyus iacentes.

Quòd verò ingenio valeus sagaci
 Raris dotibus ingeni puellas
 Inter fulserit eruditione,
 Castis prædita moribus, bonisq̃,
 Morata est ideo uocata vulgo.
 Hanc CHRISTVS dominus dedit uidentem
 Terris: at simul ac flagrare uidi
 Hanc desiderio sui, repente
 In cœlum rapuit, sibiq̃ iunxit.
 Firmo fœdere connubi ligatam.
 Qui cum nunc placidam capit quietem,
 Consors perpetua beatitatis.
 At tu uiue, uale diu uiator
 Virtutemq̃; animo colas probato,
 Que te sola potest beare cœlo.

ANTIQVO FVLVII MORATI
PATRIS ET LVCRETIAE MA-
TRIS HOSPITIO, DIVINOQ.
OLYMPIAE INGENIO, LITE-
RIS, PIETATI VERAЕ: NEC
NON ANDREAE GRVNTHE-
RI EIVS MARITI MOERO-
RI, CAELIVS SECVNDVS C.
HOS HENDECASYLLABOS DE-
DIT. VIXIT ANNOS NON
TOTOS XXIX. MIGRAVIT
AD CHRISTVM VII. CALEN.
NOVEMBRIS, ANNO CHRI-
STIANAE SALVTIS M. D. LV.
HEIDELBERGAE.

IDEM GRAECE A CAROLO

Vtenhouio paulò liberius redditum

carmine Anacreontzo,

Partim huius instar

δέλω λέγειν Ατρείδας.

Partim huius,

Δότε μοι λύρω Ομήρου.

Ο Σ ἀνθέων ἀπάντων
Γαῖαν καλῶν παρέχῃ
Πλήθεισιν, ἠδ' ἐζητεῖς

Τίκεν τόσους ῥόδους

Τίκεν τόσους μύρους

Οζοῦσα γῆ μελίζει·

Ανάγνωσον, ἠδ' ἄθρησον,

Τποκειμένους ἰάμβους

Αναπαισικῶς μεχρήταις.

Τεικάδ' οἶομαι γινώσκειν

Χαρίτων σε, τ' ἐννάδ' ἱερῶν

Σ' ἱερὸν χόρον θεάων,

Ονομᾶς καλῶσι μῦθους,

Μεγάλων ἀπὸ ποιητῶν

Στομάτεσιν εὐκλείους·

Φύσις αἷς ἐνεσι πασῶν

Διδεχῶν, τεχνῶν δ' ἀπασῶν,

Αρετῶν μέρη δ' ἀπασῶν,

Μέγα θυμῶμα τῶν δ' ἀπασῶν

Βροτέων τε καὶ θεείων,

Φρένας ὧν ὁ φοῖβος ἄσκη,

Ἀτὰρ ἐνθάδ' ἴω νομιζεις
 Θανάτῳ δαμῆσαι ἤδη
 Κτερεῖσμένῳ χαλκῷ δειμα
 Χαῖεις ἐσι μὲ τετάρτῃ,
 Διχάτῃ τε μέσῃ μισθῶν
 Λατίων τε Ἀπικῶν τε.
 Οππῶ μὲ ἐξ Ὀλύμπου
 Γεγαῦαν ἤγχε ἐς φῶς
 Γένετ' ἔρα Παλλὰς αὐτίκῃ
 Καὶ Ὀλύμπου κλέεσσι.
 Ἐρυθραίαν, ὅτ' ἔρυθρος
 Κατὰ χρυσὸς ἐν χαλοῖσι
 Πολέεσσι, κινδύοις τε
 Δοκιμασμένη τὰ πολλὰ,
 Πολὺ μᾶλλον ἢ φαινόμεν,
 Πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ πυρρῶν
 ἔμεν δ' ἔρεθ' ἑταλλόν.
 Ἦ' ὅτ' ὄρνιθος καὶ αὐτῆ
 Ἐρυθρῆς δίκην μάκαρσιν
 Σὺ δ' ὀμέσιος θεοῖσι
 Αἶπε γῆς χαλκῆς βέρεθρον.
 Ἐπὶ τῷ τρίτῳ δ' ἔνεσι
 Οἱ ἐπώνυμον γυναικῶν
 Λατίων φράσει Μορσάτα,
 Διὰ τῆτο μένον, ὅτ' ἴ
 Μέγ' ὑπείροχος γυναικῶν,
 Μέγ' ὑπείροχος τε νυμφῶν,
 Χαρίτων τε φῶς ἀπασῶν
 Ἐπιζῆσα φρίν ποτ' ἦεν.

Αρετῶν ἔποιε ἀπεισῶν
 Πεπονησμένη, καὶ ἠδῶμι
 Θεός εἰς βροτῶν ὄμιλον
 Εκόμισε τίω δὲ κέρω
 Χρόνον ἔσαν ἔνθα βαιδῶ.
 Τίκαν ἄρ' ἠυαῖχα ταύτιω;
 Τί κόρω λέγω θέαιναν
 Πολύ λάϊον χαλοίμω
 Ατὰρ ὡς ἔῳ ποτ' αὐτίω
 Εχέμεν πόδω κατῆιδεμ,
 Ες ὄλυμπον αὖ ἀπῆγμ,
 Γαμέοις νόμοις τ' ἔζδξεν
 Νῖν ἐοὶ Θεὸ μέγιστος.
 Παρὰ τῶ, νυκὶ θανῶσα,
 Καμάτωρ ἄτερ, πόνωντε,
 Μαλακοῖσιρ ὡς ἐν ὕπνοις,
 Ες αἰῶνα πάντοδ' ἴδει.
 Σὺ χαλῶς μ' ἔλ' ὀδῶτα,
 Σὺ μ' ἀπύχει, καὶ ἰρῶ
 Λρετῶν σέβει παρὰ πάντων.
 Αρετὴ μόνη γδ' αὐτὰ
 Δωάται βροτῶν ἀπάντων
 Σὲ μακάρτατον ποιεῖδαι.

Τ Ε Λ Ο Σ.

B. OLYMPIÆ FVL. MORATÆ
 QVAE OBIIT VII. CALEND.
 NOVEMB. ANNO DOMI-
 NI M. D. LV.

EPITAPHIVM.

MICYLLVS FACIEBAT.

ITalis hac tegitur telluris Olympiamole,
 Pierios inter scœmina prima choros.
 Quæ patriæ quondam cum coniuge sede relicta,
 Ad uada consedit flauæ Sueuæ traa,
 Hic ubi finitimos exercet uinea Francos,
 Et liquidis iuxta Mænus aberrat aquis
 Mox sæuus incensa fureret cum miles in urbe,
 Ferret et hostili, sacra profana manu,
 Bis spoliata bonis, bis sæua proxima morti,
 Venit ad hæc Nicri flumina iuncta uadis:
 Addiderat Musis Græcorum scripta Latinis.
 Et pariter lingua docta in utraq; fuit,
 Natura specimen rarum felicitis, et una
 Ingenio cunctis anteferenda uiris,
 Sed neq; laudis honos retinet nec gratia parcat,
 Occidit, et longa nocte sepulta iacet.
 Cuius tu cineri requiem, placidumq; soporem,
 Optes, ô hospes, cætera morte uacant.

T&C.

MEMORIAE OLYMP. MOR-
TAE FOEMINAE DOCTISS.
OFEMIANVS I. C.

Mortalem liquit doctissima Olympia uitam
Sed quia cum multo foenore liquit eam,
Nō lugere decet: conscendit Ολύμπια νανή
Δώματα, quae coluit, religiosa deūm.
In caelo μακάριοι φίλην μηχθείσα θεοῖσι
Nunc est, cui mundus semper iniquus erat.

EIVSDEM.

Εἰ σαπφώ δεκάτη μουσάων ἔστιν ἀδόντων,
Ἐν δεκάτῃ γράφετ' Ολύμπια θειοτάτη.

IDEM LATINE

Si Sappho decimam Musarum dicere fas est,
Vndecimæ meritò nomen Olympia habet.

MEMORIAE ANDREAE GRVN-
THLERI MEDICI OLYMPIAE
MARITI NOSTRI COL-
LEGAE.

Amissa socia studiorum & coniuge lecti
illa inter Musas quae numeranda fuit.
Caelo animam, tumulo huic tua iā Grunthlere dedisti
Ossa, quòd haud ultra uiuere dulce fuit.

CHILIANI SINAPII I. C. IN
OLYMPIAM MORATAM
EPITAPHIA.

OMnibus ingenij præcellens dotibus olim
Lumen uirginei, fœmineiq; chori,
Interijt lustris nondum ter quinq; peractis,
In Latio qua non doctior ulla fuit.

Moratæ cognomen erat, sed Olympia nomen
Præclarum, clari si quid Olympus habet.

Impia Pontificum detestans dogmata, Christi
Agnouit veram cum pietate fidem.

Marchio Franconicas latè uastauerat oras,
Oras, quæ fati causâ fuere sui.

Raptantur ciues, spoliatur Olympia, coniunx
Andreas medica doctor in arte, fugit

Tandem Heidelbergam uenientes omine læuo,
Ad superos spacio scandit uterq; breui.

A L I V D.

Quos syncerus amor uita constrinxit in omni,
Morte quoque auelli non potuere diu.

Qua iacet Andreas Grunthlerus, Olympia coniunx
Corpus humo posuit, spiritus astra tenet.

A L I V D.

Per uarios casus conscendit Olympia Olympum
Splendida, perpetuæ munera lucis habens.

Sacra redemptoris celebrauit dogmata Christi
Cui nunc cum Christo uita perennis erit.

F

A L I V D.

Si pietas, mores, candor, doctrina, pudorq;
 Longeua facerent prosperitate frui,
 Secula Cumææ uixisset Olympia uatis
 Quæ præmaturo funere rapta iacet.

A L I V D.

Si qua fuit ueteres inter laudata puellas
 Præstans doctrina, religionis amans,
 Hanc Morata sui superauit Olympia cultu
 Ingenij, doctis doctior ipsa uiris.
 In primis Latine linguæ, Græcæq; perita
 Incubuit studijs nocte dieq; suis
 Sacrarum legum diuina uolumina callens,
 Eximium peperit nomen & inde sibi.
 Proh dolor ante diem concessit Olympia fatis
 Digna Sibyllinos uiuere sola dies,
 Sed tamen hæc meliore sui quoque parte superstes
 Viuit, & æternæ gaudia lucis habet.

A L I V D.

Quali flagrabat quondam Costeria uirgo,
 Christi, & synceræ relligionis amans,
 Impigra cum ueterum turbam, sermone disertoz
 Vicit, & euertit dogmata falsa σοφῶν:
 Mente sua tales concepit Olympia flammis
 Præ Christo mundi gaudia nulla ferens.
 Afferuit Christum dum uixit Olympia, Christi
 Defendens ueram non superata fidem.

Alina

ALIVD AD CAELIVM

Secundum Curionem.

Angusto spacio p̄i fruuntur.
 Vitæ, quam breuiore derelinquunt
 Cursu, deterioribus dierum
 Protractus numerus, Deo uolente,
 Nam quos diligit ocyus recedunt
 Lucis gaudia sempiternæ habentes.
 Indulgent superi malis, ut inde
 Pectus moribus imbuant probatis.
 Sic Morata fuit, breues per annos
 In terris, meliore digna uita,
 Sic cum Cælia sit recepta Cælo,
 Cali ponere nos decet dolorem.

OLYMPIA, GASPARI STI-
BLINI EGLOGA.

NOx terris fuscas nebulosa offuderat alas,
 Dum capio dulcis gratissima munera somni:
 Ecce per obscuras tristi uenit horridus umbras
 Latôus cultu. Non illi fulgor ab ore
 Consuetus radiat, nec lauri fronde corolla
 Nexa uirescenti caput ornat, ut antè solebat:
 Sed moestus pullo penitus liuebat amictu,
 Tristè gemens, lacrimis humentiaq; ora rigabat.
 Inde addit tristes uoces, ac talia satur:
 Plangite Pierides uestræ miseranda puellæ
 Funera, lanificis nimium properata deabus.

Plangite facundi diuini Helicônis alumni,
 Quos fouet in gremio Ioue nata cura Minerva.
 Occidit indigno caelestis Olympia fato:
 Deseruit mœstas caelestis Olympia terras.
 Nostræ decessit prælustris stella choreæ.
 Iam Nymphæ lugent, lugent & Oreades omnes
 Per rupes Venus ipsa querens sub ualle profundâ
 Insonat: & Satyræ ruralia numina questus
 Ingeminant: Eheu discessit Olympia nostra.
 Quæ sæpe Eridani torrentia flumina cantu
 Diuino tenuit, medioq; ab sistere cursu
 Impulit, atque imis nos ex hilarauit in undis.
 Quæ iuga nubiferi resonabat & Apennini,
 Ac late syluas uirides, lucēsq; sonantes
 Demulsit: Quis te demersit Olympia casus?

Ipse licet subitus pauidos tremor iret in artus,
 Aio tamen: Causas insatista ô Phœbe querela
 Altius has repeti: Iuuet, simul incipit ipse.

Fulsit in Hesperia longè clarissimus urbe,
 Quæ tenet à rigido non in fima nomina ferro.
 Vir pridem ingenuas cunctis uenerandus ob artes:
 Nomen erat M O R A T V S ei, quia moribus ille
 Præstaret sanctis, uitæq; exemplar honestæ
 De se præberet. Ternas ex coniuge natas
 Sustulit hic casta, sanctoq; innutrit honesto
 Vnguibus à teneris, nec non uirtutis amorem
 Ingignit, iubet & statim libamina Musis,
 Ponere prima sacris. Excelluit illa duabus,
 Quam stemus, reliquis, longo discrimine uincens

Doctrinâ

Doctrina, ingenio, uirtutibus, indole, mente.
 Applicat ad Sophiæ libros puerile sacratæ
 Pectus, & in celsas rupis Parnasidos arces
 Suspirat, bis sex cum uis exegerat annos.
 Fauimus egregijs Musæ conatibus omnes,
 Atque ego: dum sacris candentia labra rigaret
 Fonte Meduseo lymphis carmenq; cieret
 Tangere docta fides digitis. uel quale Thalia
 Ipsa audire uelit, cupiatq; Oeagrius Orpheus
 Pro quo Meonia malis uix carmina chordæ,
 Nec laudes eius, quo floruit Ascræ. Camœnam.

Doctiloqua Argolica uertebat pulpita gaze
 Sedula, post longa Ausoniæ commercia lingue,
 Nec minus Aonio stringebat uersa tenore,
 Quam Latio filo ducebat nobile carmen.
 Hinc fama cæli fulgentia contigit astra,
 Atque per ora uirum ferri clarissima cœpit:
 Hinc domina Eridani tantum decus allicit aulæ
 Delicijs, magnoq; simul dignatur honore:
 Tanta fuit Morata tui admiratio cantus.

Sed strepitus tandem, & magnos exosa tumultus,
 Virgo quietis amans, sublimem deserit aulam,
 Ducere sueta prius tranquilla per otia uitam.
 At suauis citharæ choræ elidere cantus,
 Utq; sibi socium studij, uiteq; pararet,
 Grunthlerum elegit cupidis complexa lacertis,
 Quem non obscuro genuit Franconia patre.
 Ille Machaonia pridem clarebat in arte,
 Ingenij præstans iuuenis, formaq; decorus.

καλιότοις Deum comprecata fui, qui statim illud
 liberum ad me remisit. Cæterum digressi iam
 ab vrbe, quò nos conferre possemus ignoraba-
 mus: tandem Hamelburgum versus iter habere
 cœpimus, quò ego vix perreptaui. abest enim op-
 pidulum tria milliaria Germanica à Suinphor-
 dio, inuiti quæ ciues illius oppidi nos recipiebát:
 cùm esset eis interdictum, ne quenquam nostrum
 hospitio acciperent. Ego autem inter pauper-
 las videbar omnium mendicaram esse regina. In
 illud oppidum introij nudis pedibus, capillis pas-
 sis, veste concisa, quæ ne ipsa quidem erat mea,
 sed à quadam muliere inuicem mihi data: & ex il-
 la itineris defatigatione, tandem etiam in febrim
 incidi, quam deinceps in tota peregrinatione ha-
 bui: nam cùm Hamelburgenses sibi metuerent,
 non integrum erat nobis diu apud illos commo-
 rari, sed intra quatrimum illinc (quamuis ego
 ægrotarem) discedendum fuit. Ibi verò denuo
 dum per quoddam oppidulum Episcopi iter fa-
 cere cogebamur, capiebatur maritus meus ab E-
 piscopi præfecto, qui sibi à domino suo clemen-
 tissimo mandatum esse aiebat, vt interficeret om-
 nes qui è Suinphordio illuc profugi venissent.
 Ibi igitur captiui inter spem metumque detine-
 bamur, donec literis scriptis ab Episcopo dimit-
 teremur: atque tum demum Deus nos respicere
 incipiebat. & primum quidem perduxit ad
 nobilissimum Comitem Rinecensem, deinde

de ad illustres Comites Erbacenses, qui propter Christianam religionem sæpe fortunarum & capitis periculum neglexerunt, à quibus prolixè accepti fuimus, & multis muneribus affecti, etiam complures dies apud illos commorati sumus, donec ego meliuscula essem, & maritus meus in collegium Academię Heidelbergensis cooptaretur, vbi publicè artem medicā profitebitur. Habes nostrarum ærumnarum epitomen, aliàs plura. De libellis multum te amo, mihi gratissimi fuere. Sed vnà cum nostris libris, vt cætera omnia quæ habebamus, perierunt. Salutem plurimam dices vxori & liberis. Heidelbergæ. viij. Calend. Augusti.

OLYMPIA FVL. MORATA

Cælio S. Curioni

S. P. D.

Vperioribus diebus bene lögam ad te scripsi epistolam, in qua de nostris calamitatib. te certiorem feci: idcirco iam laconismo vtar, tantum te maiorè in modum rogans, vt illis libris quos istinc ad nos transportari cupimus, commentaria in Hieremię *spiritus* cuiusdam nostræ ætatis docti viri adiungas. gratissimum mihi facies. Vale.

Archilochumq; Paros, necnon Bœotides amnes
 Pindaricæ citharæ modulos. Mythelena Pelasgum
 Laudabit Sapphō, tam te Germanica rura,
 Tamq; diu Hesperia laudabunt carmine syluæ.
 Talia cum Phœbus mihi lamentatur ad aures
 Excitor è somno, dixitq; nouissima Phœbus:
 Aeternum uiuas ô dulcis Olympia, uiuas
 Fortuna, tuos pacabunt carminne manes
 Vates. Per totum uiuet tua gloria mundum.

IOANNIS DAMASII GAN-
 DANI.

Lucida quaque sacras auges quod Olympia Musas
 Tam raræ merces dotis Olympus erit.
 Inuidia es maior, nullus pertingit Olympum
 Ventus: Parnasi culmina sola petit.

DEO IMM. S.

ET VIRTUTI AC MEMO
 RIAE OLYMPIAE MORA-
 ta Fulvii Morati Mantuani, viri do-
 ctiss. filia, Andreae Grunthleri Medici
 coniugis lectissima, feminae cuius ingenium
 ac singularis utriusq; linguae cognitio: in
 moribus autem probitas, summumq; pie-
 tatis studium, supra communem modum
 semper existimata sunt. Quod de eius vi-
 ta hominum iudicium, Beata mors san-
 ctissime ac pacatissime ab ea obita, divi-
 no quoq; confirmavit testimonio. Obijt
 mutato solo à salute D L V. supra Mil-
 les. suae aetatis X X I X. Hic cum ma-
 rito & Æmilio fratre se-
 pulcra Heidel-
 bergae.

Guilielmus Rascalonus M. D. B. B. M M. P. P.

R 5

Εἰς Αἰμύλιον τὸν Μωρότυν

Ἐπιτάφιον.

Καὶ σ' ἄρα φίλτατε παῖ βροτολογὸς ἀνείλετο μοῖρα
 Τ' ἄττα μὲν ὄντα, νόφ δὲ γέρονσιν ὅμοιον.
 Ὅσσοι αἰεὶ δόκυσε λόγοις πρὸ κῆρι φίλησας
 Καὶ χειρὸν τὸν μουσοφρηῆ Θεοῦ ἕδον ἀδελφὸν
 Πισδ' ὠν τεὸν ἑμμεν', δ' ἀπὸ μέλε' ἄμβλεα δύσας
 Κάλθανες ἀσπασίως, κ' ἀν' Ὀλύμπια δώματ' αἰνοῦσιν
 Ἡμᾶς δυσυχίλιω οἰκτιρ' ἕλ' γαῖαν ἔλειπες.

Ἡ μὰν ἀργαλέως κοτέει Θεὸς, ἢ μόνον αὐτὸς
 Αἴρω τούς ἀγαθὸς πρὸ δύσε βίωσιν ἀφ' ὀμίλει,
 Αὐτὰρ πρὸ ἀγαθῶν χ' ἰσόλοιοι πατὴρ σπέρματ' ἀναιέσων.
 Ὁφρα γ' ἐμήπω καρπὸν ὀφείλοισι μοι αἶα πρὸ βάλλοισι

L E C T O R I .

NE & hac clara atq; erudita fœmi-
 na suo honore careret, huc eius ele-
 gantem elegiam apponere libuit, et-
 si in dispari argumento atq; nostra Olym-
 pia versetur. Sed prudens Lector, tempo-
 ris, & personarum, & loci, quibus scripta
 est, ratione habita, quicquid il-
 lud est in bonam par-
 tem accipiet.

HIPPOLYTAE TAVRELLAE

Mantuanæ Epistola ad maritum suum Baltha-
sarem Castellionem apud Leonem

X. Pontificem Rom.

Oratorem.

Hippolyta εὐωχέειπ iam dicit Castilioni,
Addideram imprudens, hei mihi, penè suo.
Te tua Roma tenet mihi quam narrare solebas,
Vnam delicias esse hominum atq; deùm.
Hoc quoq; nunc maior quòd magno est aucta Leone
Iam bene pacati qui imperium orbis habet.
Hic tibi nec desunt celeberrima turba sodales,
Apta oculos etiam multa tenere tuos.
Nam modò tot prisca spectas miracula gentis,
Heroum & titulis clara trophæa suis:
Nunc Vaticani surgentia marmore templas
Et quæ porticibus aurea tecta nitent:
Irriguos fontes, hortosq; et amœna uireta
Plurima quæ umbroso margine Tybris habet;
Vtq; ferunt, letus conuiuia leta frequentas,
Et celebras lentis otia mista iocis
Aut cithara estiuum attenuas cantuq; calorem:
Hei mihi quàm dispar nunc mea uita tuæ
Nec mihi displiceant quæ sunt tibi grata, sed ipsa est
Te sine lux oculis penè inimica meis.
Non auro aut gemma caput exornare nitenti
Me iuuat, aut Arabo spargere odore comas:

Non celebres ludos festis spectare diebus,
 Cum populi complet densa caterua forū,
 Aut ferus in media exultat gladiator arena,
 Hasta concurrit uel cataphractus eques.
 Solatuos vultus referens Raphaelis imago
 Picta manu, curas alienat usq; meas.
 Huic ego delicias facio, arrideoq; iocorq;
 Alloquor, & tanquam reddere uerba queas
 Assensu, nutuq; mihi sepe illa uidetur
 Dicere uelle aliquid, & tua uerba loqui.
 Agnoscit, balboq; patrem puer ille salutat,
 Hoc solor, longos decipioq; dies.
 At, quicumq; istinc ad nos accerserit hospes,
 Hunc ego quid dicas, quid facias uē rogo.
 Cuncta mihi de te incutiunt audita timorem,
 Vano etiam absentes sepe timore pauent.
 Sed mihi nescio quis narrauit sepe tumultus,
 Misceriq; neces per fora, perq; uias.
 Cum populi pars hac Vrsam, pars illa Columnam
 Inuocat, & trep dā corripit arma manu.
 Ne tu, ne queso tantis te immitte periclis,
 Sat tibi sit, tutò posse redire domum.
 Romē etiam fama est cunctas habitare puellas,
 Sed quæ lasciuo turpiter igne calent.
 Illis uenalis forma est, corpusq; pudorq;
 His tu blanditijs ne capiare caue.
 Sed nisi te captum blanda hæc iam uincla tenerent,
 Lam longas absens non paterere moras.

Nam memini cum te uiuum iurare solebas,

Non anima, nec me posse carere diu.

Viuas Castilion, uiuasq; beatius opto:

Nec tibi iam durum est me caruisse diu.

Cur tua mutata est igitur mens? cur prior ille

Ille tuo nostri corde refrixit amor?

Cur tibi nunc uideor uilis? nec ut antè solebam

Digna tōri socia, quam paterere tui?

Scilicet in uentos promissa abiere fidesq;

A nobis simul ac uestri abiere oculi.

Hic tibi nunc forsā subeunt fastidia nostri,

Fortè graue Hippolytæ nomen in ore tuo est.

Me tibi, teq; mihi sors & Deus ipse dedere:

Quodnam igitur nobis disidium esse potest?

Verum ut me fugias, patriam fugis improbe? nec te

Cara parens, nati nec pia cura tenet?

Quid queror? en tua mi scribentis epistola uenit,

Grata quidem, dictis si modò certa fides:

Te nostri desiderio languere, pedemq;

Quamprimum ad patrios uelle referre lares.

Torquerisq; mora, sed magni iussa Leonis,

Iamdudum reditus retinuisse tuos.

His ego perlectis, sic ad tua uota reuixi,

Surgere ut estiuis imbribus herba solet.

Que licet ex toto non ausim uera fateri,

Qualiacunq; tamen credulitate iuuant.

Credam ego quod fieri cupio, uoisq; fauebo

Ipsa meis, uera hæc quis neget esse tament

Nec tibi sunt præcordia ferrea, nec tibi dura
 Vbera in Alpinis cautibus urfa dedit.
 Nec culpanda tua est mora: nam præcepta decorum
 Non fas nec tutum est spernere uelle homini.
 Esse tamen fertur clementia tanta Leonis,
 Ut facile humanas audiat ille preces.
 Tu modo & illius nomen ueneratus adora,
 Pronaq; sacratis oscula fer pedibus.
 Cumq; tua attuleris supplex uota, adijce nostra:
 Atq; meo longas nomine funde preces.
 Aut iubeat te iam properare ad mœnia Mantus:
 Aut me Romanas tecum habitare domos.
 Namq; ego sum sine te, uelut spoliata magistro
 Cymba procellosi quam rapit unda maris.
 Et data cum tibi sim orba utroq; puella parente,
 Solus tu mihi uir, solus uterq; parens.
 Nec minus ingrata est uita, hei mihi, namq; ego tantis
 Tecum uiuere amem, tecum obeamq; lubens.
 Præstabit ueniam mitis Deus ille roganti
 Auspicijsq; bonis & tibi dicet, eas.
 Ocyus huc celeres mannos conscende uiator:
 Atq; moram statim rumpe, uiamq; uora.
 Te læta excipiet festis ornata coronis:
 Et domini aduentum sentiet ipsa domus.
 Vota ego persoluam templo, inscribamq; tabellæ:
 Hippolyta salui coniugis ob reditum.

EPITAPHIVM.

HIPPOLYTÆ TAVRELLÆ
 VXORI DVLCISSIMÆ, QVÆ
 IN AMBIGVO RELIQVIT,
 VTRVM PVLCHRIOR AN
 CASTIOR FVERIT, PRI-
 MOS IVVENTÆ ANNOS
 VIX INGRESSÆ BALTHA-
 SAR CASTILIONIVS IN-
 CREDIBILITER MOE-
 RENS. P.

M. D. X. X. V.

THE
MAY 18 1864

LETTER FROM

MISS MARY ANN
TO HER MOTHER
IN AUSTIN TEXAS
MAY 18 1864
MY DEAR MOTHER
I AM WELL AND
hope these few
lines will find
you the same
I have not much
news to write
at present
I am your affectionate
daughter
Mary Ann

M. D. X. V.

CAELIUS C.

SELECTARVM EPI-
stolarum Libri duo.CAELIVS S. C. IOAN-
ni Balmæ Perano, R. E. Proto-
notario, S. D.

VAE nobilitatis odor, Io-
annes suauissime, me istinc
afflauit, excitauitq; , vt ad te
animum obuertarem, ac de
te propiùs aliquid cogita-
rem. Tua illa tam officiosa
salutatio, quam Cognatus
meus, vir singulari humanitate, tuo nomine ad-
scripsit, in te veram, non fucatam esse nobilita-
tem declarauit. Quanti enim eruditionem sa-
pientiamque facias, in eo apparet, quòd eos in
quibus aliqua virtutis & doctrinæ significatio,
aut umbra saltem elucet, admiraris, atque ad tuam
amicitiam applicare studes. Dicam de me, qui
cū antea tibi ignotus essem, vbi aliquid nostro-
rum scripturionum gustare cœpisti, illico ad me a-
mandum sic excitatus es, vt quin id aliquo pa-
cto significares, te continere nequiueris. Merito
igitur ego te vicissim redamare cœpi, ac de mea

hac voluntate, tibi aliquo signo indicanda, ne in-
 gratus essem, cogitare. Nihil enim homini, præ-
 fertim liberaliter instituto, turpius, quàm in a-
 more non respondere. Cum autem multa & va-
 ria occurrerent, quibus, quod volebam, assequi
 possem: nihil inueni tuæ isti ætati ac studijs ap-
 titius, quàm si in tuo nomine aliquot nostræ Epi-
 stolæ & Orationes apparerent. Nihil enim in eis
 est, quod non ad pectus melioribus sententijs
 imbuendum, linguam quæ expoliendam, condu-
 cere posse videatur. Humana sunt, sed ita tamen
 ut ad finem quoque bonorum, etsi minus fortal-
 sis appareat, pertineant, eo quæ spectent. Inest
 præterea varietas rerum & argumentorum, in
 qua miram delectationem natura collocavit, re-
 mouit satietatem. Hæc igitur tua causa collegi-
 mus, atque in vnum corpusculum redegimus, ut
 simul omnia, non sparsa legerentur. Et quan-
 quam pauca quædam horum antè edita fuerunt,
 meliora tamen nunc etiam ipsa, emendatiora quæ
 proferuntur. Quod si nihil esset aliud noui, præ-
 ter duas illas Agrippæ & Meccænatis contrarias
 de Principatu orationes, quas tua etiam causa
 ex Dione historico nobilissimo conuertimus,
 satis erat in hoc opere nouæ utilitatis & cōmen-
 dationis. Nunc autem cum alia multa accesserint,
 quæ iuuentutem ad virtutem, bonas quæ artes ca-
 pessendas excitare atque extimulare debeant, tibi
 gratum hoc nostrum munus fore, non dubita-
 mus.

mus. Et quanquam cum familiæ vestræ laudib. abundes, tum propria iam nō modò indole, sed etiam virtute, ex literis & moribus lucere splendereq; incipias: tamen cum accedit incorrupta vox bene iudicantium de tua virtute, nō parum huiusmodi testimonio laus ipsa cumulat, & maiorem in modum illustratur. Vt igitur opus ipsum iuuentuti, tuo inspecto nomine, erit gratius: sic nostra hac quasi dedicatione, nomen tuum aliquanto erit celebrius & clarius. Quod nunc pusillum est, si tibi gratum esse sensero, aliàs fortassis augebo: atque ita vnâ cum ætate tua crescet opus, crescet etiam eruditio, crescetq; nomen tuum: idemq; eueniet, quod literis in arboris teneræ cortice incisis, quæ arbore crescente, crescunt. Vale, Basileæ, Anno Christi Seruatoris M. D. LIII.

CÆLIUS S. C. BASILIO A-
merbachio, per Christum Iesum
S. P. D.

IX credas, mi Basili, quàm cupidè reditum comitis tui expectarim: tam mihi crede cupidè, quàm si meus aut Oratius, aut Leo, aut Augustinus isthuc profectus esset. Redijt tandem (nam iam de eius reditu patrem tuum, iam sororium compellaram)

atque mihi à te literas, easq; humanitatis, officij
 amoris, dicam vno verbo, Basilio meo dignas,
 reddidit: quæ mihi eo fuere gratiores, quòd ex
 tempore exaratae fuerunt. Non quòd nõ laudem
 in adolescente præsertim, in scribendo curam,
 quæ mater est elegantia, immortaliumque scri-
 ptorum: sed quòd temporis angustijs districtus,
 & multis, nouus hospes, rebus procurandis di-
 stractus, tamen ad me scripsisti. Quid enim, nisi
 magni cuiusdam tui erga me amoris in eo signũ
 ostendisti? Accedit etiam, quòd ad me, non de
 me, tuisque rebus tantũ, sed etiam meorum a-
 micorum, tam diligenter perscripsisti. Nam vt
 ad id primũ respondeam: Hieronymus noster
 tibi gratias agit, quòd tanta diligentia quæ nosse
 cupiebat, inuestigasti & explicasti. De me verò,
 quid dicam? cuius nescio quæ beneficia prædi-
 cas: quæ si fuerunt, ea tu maiora, illustrioraque
 ingenio isto tuo, sedulitate, industria, prædica-
 tione facis, quod mihi tamen est longè gratissi-
 mum. Quòd autem meæ commendationi tri-
 bus ex parte, quod ab optimo viro ac iuriscõ-
 sulto præstantis. Varnbulero fueris acceptus, in
 eo vtriusque vestrũ humanitatem agnosco, in
 alienis officiolis extollendis: tuam, qui quod gra-
 tia, parentis tui virtute & bonitate, tuaq; suau-
 tate, apud bonum virum inuenisti, mecum com-
 munices: Varnbuleri verò, quòd hominis igno-
 ti literas & commendationem tanti apud se pon-
 deris

deris esse voluit. Hoc scito, mi Basili, nihil mihi gratius posse contingere, quàm si videam, me meaque à talibus viris probari. Sed finè faciam. nam plura scribere vix vacat, propter tabellariũ iam abeuntem, plura fortassis, vbi de tuorum ordine & constitutione studiorum scripseris. Interea vale, mi charissime Basili: & scito me nullum lætorem nũcium accepturum, quàm cum te bene valere, atque his rebus quæ tibi abeunti mandavi, operam nauare intellexero. Salutat te vxor mea, cum filiabus tribus, & Augustino tuo. Salutat & reliqua familia, quam tu saluere tam officiosè iussisti. Oratium, ac D. Grybaldum tuo nomine proximè salutavi. Tu verò isthic mihi D. Varnbulerum, hospitem tuum humanissimum, & præceptorem, vt spero, diligentissimum, quàm fieri possit amanter salutabis. Basileæ, quarto Nonas Octobris.

BASILIVS AMERBACHIVS

Cælio S. Curioni, præceptori suo,

S. D.

Nolui committere, præceptor doctissime, vt qui tibi has dabit, sine meis ad te proficisceretur literis: quibus cum de nulla re, certè de valetudine, studijs que meis, te facerem certiore. Itaque scito, præceptor charis-

sime, me firma corporis esse affectione, atq; cœ-
 lum peregrinum (quod ferè alios commouere
 solet) me rectissimè ferre: quod Christo optimo
 maximo primò atque præcipuè, tum etiam hu-
 ius aeris clementiæ acceptum ferendum est. Est
 enim hæc ciuitas tum amœnitate, tum aeris salu-
 britate, habitationi aptissima. Nam colles consi-
 ti vineis, arboribus agri distincti, atque Necca-
 rus limpidissimus fluuius, ciuitatis mœnia præ-
 terfluens, nullo modo non magnam ciuitati a-
 mœnitatem, incolis verò delectationem atque
 voluptatem conciliare possunt. Minimè autem
 insalubrem esse, aut pestilentem, sed sanitatem
 potius atque salutem afferentem, quid melius,
 quàm quòd à pestilentia (quæ iam ferè vbique
 incrudescit) tutus est locus hic, declarare po-
 test. Professores (vt ad studia veniam) qui iura
 doceant, constituti sunt sex: quorum duo, Pon-
 tificum Canones: cæteri ciuiles leges Iurisperi-
 torum interpretantur: verùm ob mortem Ioan-
 nis Sichardi, qui primas in hac tenuit Academia
 quinque tantùm publicè docent, donec alius in
 locum eius substituatur. Hos ego, Iura ciuilia
 interpretantes, omnes audio, excepto vnico Pá-
 dectarum explicatore: ex Pontificijs autem vnũ.
 Materiæ autem quas iam in manibus habent,
 hæ sunt. Iacobus Cappelbockius tit. de minori-
 bus x xv. annis, in Digestis explicat. Nicolaus
 præceptor meus, ex Codice, de donationibus
 materiam

materiam exponit. Chilianus Voglerus ante paucos dies librum Institut. incoepit aperire. Gebhardus, de foro competenti, in Sext. tit. in manibus habet. Quid igitur, dices? nullá ne, quã audias præterea, in humanioribus disciplinis est lectio? Nulla prorsus. Doctores artium habet hæc schola aliquot insignes: quis enim Scheggio (ne quid de cæteris dicam) naturæ secreta melius explicat? quis Imfero & Scheubelio Mathematices subtilitates acutius demonstrat? Verum cum omnia ad eum quem spectes finè fiat dirigenda, minus hi atque similes, mihi iuris studio prodesse possunt. Vnicum Ciceronem atque Aristotelem, tum ob alterius eloquentiam (quæ Iurisperito maximè necessaria est) tum ob utriusque quam tradunt doctrinam, quæ viuendi explicat rationem (originem scilicet atque verum Iurisprudentiæ fontem) mihi audiendum, legendum, atque penitus ediscendum, tum à viris doctissimis, in quorum numero tu primus occurris, accepi: tum etiam priuatis studijs utcunque cognoui. Iam quod ad Aristotelis Ethicorum doctorè attinet, doctus is est, quis enim negat? sed tamen quo minus audire possim, impediunt non pauca. Alter autem, cui Ciceronis incumbit lectio, in Aristotelicis iam, quas vir ille ad Theodecten scripsit, Rhetoricis versatur. Vtilius autem esse, dicendi facultatem non præceptis tradere, sed exemplis eorum, qui eius do-

strinā in foro oratione explicarunt sua, & quasi ob oculos posuerunt, atque ad suum eius præceptiones vsū accommodarunt, tu testis es optimus & locupletissimus. qui qua eruditione polles, quo amore complecteris discipulos, nequamquam commissurus eras, vt cum tot annos Orationiam tibi artem explicandam sumpseris, Ciceronis ferè potius diuinas orationes, quàm eius de ratione dicendi libros aperires, atque auditoribus demonstrares tuis: non inquam hoc faceres, nisi melius & commodius & vtilius esse scires. non enim in Orationibus solum (quemadmodum in libris Rhetorum accidit) nudæ præceptiones proponuntur, sed etiam antiquitatis exempla discutiuntur, leges conciliantur, grauisimi loci tractantur, quid fas quid nefas demonstratur, atque alia innumera: tum multa etiam, quæ Rhetorum libris comprehendere non possunt, orationibus possunt: ea inquam, quæ ad exponendum, ornandum, probandum & persuadendum pertinēt, traduntur atque explicantur. Accedit & illud quod complurimum mensium tempus in illis libris docendis consumpsit: ego verò in peregrinam, quasi incognitis prioribus, accederem materiam. Has ob causas, præceptor suauissime, nullas ego in artibus humanioribus mihi lectiones audiendas hæcenus existimaui. Quæ mea tamdiu firma atque stabilis erit opinio, donec vel tuo, vel alterius

terius docti viri corruat iudicio. Quamobrem vehementer oro, quid mihi faciendum, omittendum uē censeas, proximis tuis aperiās literis. Habes epistolam satis verbosam. non enim vereor, ne non scribendo te expleam, præsertim cum in eo genere studium meum te sciam non aspernari. Valetudinem tuam diligēter cura, præceptor charissime. nam mihi & scriptum & nunciatum est, pestilentiam supra modum Basileæ grassari, Vxorem cum Augustino, atq; tota familia, meo nomine saluta. Præceptori meo, tuo nomine plurimam salutem dixi. Is tibi amanter gratias egit, pro tua in se beneuolentia, ac te mutua salute impertit: rogatque ne, quòd literis quas ad eum meo nomine scripsisti, non responderit, ægrè feras. nam negotijs tam impeditus atque districtus, vix respirandi habet potestatem. Sed quam primum paululum ocij nactus fuerit, de sua erga te voluntate atque beneuolentia ipse cœtiorē faciet. Iterum vale. Tubingæ,

tertio Nouembr. Anno

M. D. LII.

S 5

BASILIVS AMERBACHIVS
Cælio S. Curioni S. D.

Um has, quas vides, Præceptor charissime, absoluissem literas, is qui ad vos iturum sese promiserat, præter omnem spem, animi propositum, nescio qua ratione, subito mutauit. Dū ergo interim de aliquo vndique circumspicio, neque vllum qui has suscipiat inuenio, literæ tuæ, benevolentia plenissimæ, mihi adferuntur, ex quibus non plus gaudium sum, quàm dolui. tot enim præstantes viros, tot fœminas, tot pueros, tot adolescentes à pestilentia sublato, ingemiscendū est. Velit Deus opt. max, vt quæ optimo iure pœna nobis infligitur, benignitate atque misericordia ipsius leniatur: neque scelera nostra, quæ certè grauissima sunt, sed placabilitatem suam respiciat. Te autem cum vxore, liberis, atque domesticis bene habere, cum omnibus, tum mihi præcipuè lætandum est. Faxit Christus, vt valetudine non incommodiore semper vtaris. Per bibliopolas nostros Fräckofordū ituros, patri nuper scripsi: & inter cætera, vt me tibi excusaret rogavi. id quia ipsum fecisse existimo, pluribus nō agam: non ignorans, te tam humanū atque benignum esse, vt mihi veniam faciliè sis concessurus. Plura ad dulcissimas tuas literas non respondeo, incertus

certus qua hora, qui tibi has dabit, sit abiturus nuncius. De studijs atque valetudine, superiori te certiore feci epistola, quam propter temporis angustiam, qua impediior, planè non mutò, corrigéve. Ea quæ de curanda valetudine atque studijs admones, diligenter curabo. Bene vale, præceptor charissimè. toti familiæ, & in primis Augustino meo, cui præ cæteris ob missas literas gratias ages, salutè dicitò. Iterum vale. Tubingæ, III, Non. Decemb. Anno. 1552.

CÆLIUS S. C. BASILIO A-
merbachio Bonifacij F. S. D.

Inas à te eodem tempore simul còplicas literas accepi, longiores alteras, alteras breuiores: illas III. Nouembris, has III. Nonas Decembris scriptas: vtrasque verò mihi & gratissimas, & iucundissimas, vt omnia tua esse consueuerunt. In primis quidem tua me afficit in scribendo diligentia, tum quòd nulum ad nos venire sine tuis ad me literis patiaris: tum quòd, quæ scribis, cum cura & diligentì meditatione scribas: quorum altero vt facilè scribas, altero vt purè, latinè, & dilucidè, consequère. Quòd autem de istius vrbs amœnitate & salubritate scribis, id mihi cùm aliorum, tum tua maximè caussa periucundum est. Ex qua descri-

ptione, video te, quæ vrbi amœnitatem concilient, quæ etiam commoditatem, intelligere: Vitiferi colles, florida prata, irriguus ager, campi patentes, fontium limpidissimorum scaturigines, viridicatæ syluæ, fluminum piscosorum cursus: & quod caput est, quodque hisce omnibus moderatur, cœli aspiratio, temperatioque salubris ac vitalis. Quæ omnia cum Tubinga ista vestra habeat, haud mirum, si à pestilentia immunis sit. Piè tamẽ tu ac religiosè id Deo potissimum tribuis, qui autor horum omnium est, & conseruator. Gratulor igitur tibi, mi Basili, tum istius vrbis tam commodam, tamque iucundam habitationem: tum vel maxime istam tuam piam religiosamque mentem, quæ viua, sancta, Deoque accepta hostia est, & (vt Paulus noster ait) λογική λατρεία. De iuris autem interpretibus, aliarum item artium, quibus Academia ista exornatur, per mihi gratum fuit cognoscere. Illud verò permolestum, te neminem isthic pectore & lingua præstantem, vel Aristotelem, vel Ciceronem, duo disciplinarum eloquentiæque lumina, explicatè audire posse. His enim iuris studium alitur, roboratur, exornatur maximè. Quid autem tibi hinc faciendum, omittèdumue sit, rogas? Ego verò, mi Basili. isthuc suadeo, vt quæ ab alijs audire nō possis, ipse per te legas, inquiras, tecum meditare, atque exerceas: quod clarissimi in omni doctrinarum

narum genere viri, ac præsertim iurisperiti
 semper fecerunt. Ac ne exempla longè repetam
 neminem tibi in hoc genere patre tuo, clarissimi
 viro, meliorem possim subijcere: qui ita stu-
 dia semper moderatus est sua, vt ex iurisperi-
 torum libris & commentarijs, nunc ad Aristo-
 telem, nunc ad Ciceronem, atque id genus sa-
 pientissimorum eloquentissimorumque viro-
 rum scripta, mentem animumque conuertat:
 rursumque ab his ad illos. tanquam in proprias
 se recipiat sedes: adeò vt, si quando illi locus a-
 liquis ex iure ciuili sit explicandus, non nudè ac
 icinè, vt plerique, sed ornatè & copiosè disse-
 rat, summa cù sua professionis dignitate. Hunc
 igitur tibi proponè: ad eius consuetudinem mo-
 remque tua dirige studia.

Ex reliquis tuis studijs, quæ cognitioni iuris
 impendenda sunt, horam vnã aut alteram se-
 iunge, in qua vel Ciceroni, vel Aristoteli, sed po-
 tissimum Ciceroni diligentem naues operam,
 vel legendo, vel scribendo. Nam quod legis, vt
 id ipsum stylo atque exercitacione exprimas, ti-
 bi conandum est, si fructum aliquem colligere
 tuorum studiorum velis. Hæc ego breuiter, ad
 id quod quærebas, respondeo. Quod reliquum
 est, caue putes, vllam à te epistolam mihi verbo-
 sam, aut longam videri: imò quò lōgiore sunt,
 eò me magis delectant, desideriumque magis
 accendunt meum. Videor enim mihi tum le-

gendis tuis, tum scribendis meis, tecum confabulari, & præsentibus audire & reddere voces. De vrbe nunc quidem ferè abijt pestilentia: quæ quæquid fuit, neque me, neque quæquam alium in familia, Deo protegente, attigit. Tui quoque omnes salui sunt. Nullus est in familia nostra, qui tibi suo nomine salutem ad scribere non iulferit: sed vxor præsertim, & Augustinus meus, qui tui desiderium vix fert. Saluta præceptorè, hospitem tuum humanissimum: & si qui præterea sunt, quibus nomine saltem notus sim. Basileæ, Idibus Ianuarij. Vale.

CAELIVS S. C. IOANNI KE-
ko, equiti splendidissimo, Eduardi VI. Regis
Angliæ præceptorì, S. P. D. per
Christum Iesum.

Quum scirem nullam amicitiam nouam dici posse inter eos, qui vnum Deum, vnum eundemque Christum, eodem animo & spiritu, atque eodem ritu colunt: non putavi me, cum ad te scriberem, Keke doctissime, ad nouum amicum scribere. Nam si qui in vna domo habitant, sunt inter se consuetudine coniuncti: nos, qui non solum in vna Dei domo sumus, sed etiam eiusdem Patris cœlestis filij (quæ bonitas eius est) quibusque vnus est animus,

mus, vnum cor, vna sententia, qui eiusdem corporis & capitis membra sumus, noui amici dici non possumus. Quæ res facit, vt ad te tanquam ad amicum veterem, sine vlla dubitatione scribam: neque dubitem id à te per literas petere, quod mihi omnium est maximum, maximeque necessarium. Scripsimus in Philippicas Ciceronis commentarios, qui cuiusmodi sint, tu ipse pro tua singulari eruditione & candore iudicabis. Hæc regi vestro, qui literis istis elegantioribus à te excolitur, & ad omnes regias virtutes in formatur, dicauimus. Mitto exemplaria bina, quorum alterum Regi per te tradi velim, alterum tibi muneri dono. Alius liber minor de Amplitudine misericordiae Dei, filij mei est, quæ etiam eadem opera Regi, nostro nomine donari cupimus. Te igitur per istam tuam singularem cum pietate coniunctam eruditionem, etiam atq; etiam oro, vt Rege isto verè sancto, nostro nomine reuerenter salutato, munuscula hæc nostra eidem tradas: nosque officiosè, quòd potes, cõmendes. Reliqua, quæ breuitas literarum non fert, à sapientissimo sene Bernardino Ocello cognosces. Vale, & me tuum esse scito.

Basileæ Nonis Septembris.

CAELIVS S. C. IOANNI BAPTISTÆ
Barnardino, patritio Lucensi,
S. P. D.

Incentius Castruccijs ciuis tuus, bonus planè & cordatus homo, & amantissimus mei, scripsit ad me de filio tuo, quem optares mihi bonis literis bonisq; moribus expoliendum tradere. Plurima quoq; addidit de tua humanitate, fide, præstantiq; virtute: tum etiam de gnati tui indole sanè bona, & ad omnem virtutis formam sequaci. Ego quem nihil tantopere delectat, quàm eiusmodi viros, talibus præsertim officijs demereri, ex quibus cum iucunditas atque vtilitas, tum magna solent ornamenta familij & patriæ comparari, illico non mediocri medijsfidius gaudio me affici sensi, cum viderem duos sapiētissimos amplissimosq; viros, tam bene de me atq; magnificè sentire. Deinde paternā istam tuam laudavi pietatem, sollicitudinem & prudentiā commendavi. Quapropter cum ita videam te cum in me, tum erga filium tuum affectum, vt & me filij tui longè carissimi præceptorem, & illum nobis esse bonum docilemque discipulum velis plus etiam tibi polliceor: & illi me alterū patrem & illum nobis filium dulcissimum fore spōdeo, & recipio. Id enim Castruccio nostro in primis debeo, tum tibi ipsi, tum etiam vestræ ciuitati, quæ

quæ nos & commodè accepit aliquâdiu, & non
incommodè dimisit: quod honoris causa à me
dici existimes velim. Vale, Lausannæ: quarto I-
dus Februarij. M. D. XLIII.

FRANCISCVS A STAVIO

Baro, Cælio S. Curioni,

S. D.

Quam ætatem tuam venerabilem,
ingenij magnitudinem, eruditio-
nis fœcunditatem, meam adole-
scētiam, ingenij inopiam, doctri-
næ sterilitatem animaduertentem
vir omnium eruditissime, & è regione causas
quàm plurimas contemplerer, quæ literas à me
exigerent: dubitavi aliquandiu, scribendumne
mibi, an tacendum foret. Quam quidem dubita-
tionē, dum diu conatus eximere, nihil agerem,
humanitatis tuæ mihi in mētem venit: ea spem
bonam præbuit, te boni consulturum, quicquid
id esset epistolij, quod à me mitteretur: qua beni-
gnitate frerus, ausus sum has meas breuissimas
litteras Anthonio Cognato, Gilberti Cognati
præceptoris mei fratri, ad te perferendas trade-
re. Militia enim multos præclaros reddidit, sed
tum maximè, cum viri essent: eruditio multos
fecit celebres, sed post multos labores in studijs
collocatos. At quanto ego nunc illis felicior fue-

ro, si mihi contingat tua amicitia, & per te alicuius nominis esse: & nunc praesertim, cum nec in rebus bellicis ætas, nec in literis iudicium vlllo modo clarum me reddere queant. Hoc posse fieri est manifestior, quàm vt negari possit: cum tu, ob egregias virtutes tuas, & singularem eruditionem, dicaris esse, & re ipsa es, inter doctos doctissimus. Vale, Datum Nozerethi.

CAELIVS S. C. FRANCISCO
Stauio Baroni S. D.

B Antonio nostro amicissimo tuas suauissimas literas accepi: quibus tamen vereor, ne quas mihi laudes tribuis, eas potius aliorum rumore & opinione tribuis, eas potius aliorum rumore & opinione tribuas, quàm quòd ita esse re ipsa cognoscas. Nam vt de ætate concedam, quam proculdubio sentio ingrauescere: de ingenij magnitudine, deq; eruditionis fecunditate certè non concedo: facile tamen te in hoc patiar errare, modò hæc cogitatio te deinceps à scribendo non deterreat. Cogita igitur quod voles: modò simul me ea facilitate esse tibi persuadeas, vt non ipse modò, qui & familiæ claritate, & ornamentis ingenij, & gratia plurimum polles, verumetiam quiuis alius de media plebe, & ad me literas dare, & me liberè

liberè conuenire possit. Illud autem rectè facis mi Francisce, qui amicitiam omnibus rebus anteponas. Omnium enim rerum quas ad beatè viuendum sapientia comparauerit, nihil est maius amicitia, nihil vberius, nihil iucùdius. Quòd verò meam amicitiam expetere videris, id mihi demum iucundissimum est. Neque enim assentior nunc Aristoteli, qui negat, cum adolescentulis veram & stabilè amicitiam esse posse: tum quòd illi amicitiam voluptatis tantùm causa suscipere videantur: tum quia mutata ætate, alia sequuntur, quæ delectent: idcirco repente & amicos fieri, & ab amore desistere. Ego verò ita censeo, siue cum adolescente, siue cum viro amicitia constituatur, modò virtutis causa constituat, cuius manet certa & stabilis possessio, eam quoque amicitiam certam, firmam, & stabilem fore. Cuiusmodi hæc est, quam tu mecum instituere cupis, in quo non modò præclara indoles virtutis, verumetiam virtus quædam amabilis iam apparet. Itaque te, mi Francisce, libenter accipio, amplector, exosculor: sed ea lege (nã leges etiam in amicitia constituuntur) vt cogitatione bellorum relicta, te totum sapientiæ tractandù, formandumque tradas. Nam hac ratione Deo in primis Opt. Max. & sapienti, deinde mihi, meique similib. charus esse poteris. Val-

le, Basileæ:

XYSTVS BETVLEIVS, Cæ-
lio S. C. suo S. D.

Nihil nobis mutuò debeamus, clariss. Cæli, quàm charitatem, quæ monet nos de rebus agendis, ostendisque. Quare non est cur mihi de hoc officio sollicitè gratias agas. Ita si facultas admittit, amicis inferuire soleo, vt mihi de ipsis polliceor. Congratularer tibi, de honore tibi isthic habito, si scirem tenugas istas magnifacere. Honore hoc tuo, merito affectus es. Non caret singulari fructu. Iuuentus studiosa iam intelligit, quibus rectè hic honor debeat. Multi vident, quàm longè ab hoc fastigio absint, qui titulo inani fulgent. Aliter rutilat aurum, aliter aurichalcum. Alius rursus fructus, quòd iuuentus in eloquentiæ tuæ admirationem rapta, ad imitationem istius accendatur. Nostri tuam orationem, quàm de studiorum præmijs te habuisse affirmât, ita laudib. vehunt, vt nihil aliud æquè. Iam proximū erit, vt imitentur, æmulatione honestissima ducti, & componant se ad veram imitandi rationem, cuius te non solum ductorem fidelem, sed etiam exemplum sibi propositum habent. Quòd tibi nostri sunt commendati, suis subinde ad me literis restantur liquidissimè. Quare tibi gratias habeo: si modò ipsi se tibi, bonisque omnibus suis moribus ita probarent, vt & sibi honestatis aliquam

aliquam opinionem pararent, & mihi meæque
disciplinæ nullum dedecus adferrēt. Quemad-
modum ille, qui nuper vulneratus, maculam
Augustano nomini attulit. Musculus pari stu-
dio te resalutat. Vale, Augusta Vind. Pridie Ca-
lend. Mart. 1548.

XYSTVS BETVLEIVS CÆ-
lio C. S. S. D.

Porinus noster, ornatiss. Cæli,
Francfordia nuper tua nobis in
Antonianas commentaria misit;
opportunitissimè sanè: nam pue-
ris meis enarro easdē orationes.

Vfus hætenus fueram ijs commentarijs, quæ
Parisijs excusa fuerunt, variorum: quem librum
Vuolfius mihi noster communicauerat. Matu-
rantius historias & res ad negocium præsens
memorabiles, dignis modis enarrat. Latomus
& Hegendorphinus in artificio enarrando dili-
gentes sunt. Sed Cælius præter hæc, mentem
authoris, quod interpretis officiū proprium est,
ita explicat, vt nihil ambiguum relinquat. Hæc
singula ita exactè, vniuersim, acsi singulariter
singula instituisset. Quæ antebac mihi obscurio-
ra erant (sunt autem plurima) in ijs mihi nullo
modo satisfaciebam: ea ita sustulisti, vt iam sine
magno negotio legam. Quare pro me tibi maxi

mas ago gratias, quòd tuis crebris & doctissimis
 lucubrationibus nos minorum gentium magi-
 stros labore leuas. Hæc ideo scribo, ne putes,
 Xystum in tanta scribendi copia, tibi, quem ve-
 nicè colit, scribere noluisse. Vale, Augustæ.

HENRICVS BVLLINGERVS
 Cælio S. C. suo S. D.

Egi tuas magna cum voluptate,
 colendis mi Cæli. Non omnia
 tua me oblectant, & chara sunt.
 Quòd iam mēsis aliquot nul-
 las ad te scripsi, non ideo factum
 est, quòd tui sim oblitus, aut tui memoria apud
 me viluerit: sed quòd plus satis oppressus publi-
 cis & priuatis negocijs (quod iam sæpe apud te
 questus sum) non semper possum quod volo.
 Oro itaque vt bene interpreteris meum silen-
 tium: & si nō toties scripsero, quoties tu pro tuo
 in me amore cupis, non ita interpreteris, quasi
 minus diligā. Gratissimus mihi præterea fuit ra-
 bellio humanis. & mihi charis. Petrus, amicus
 cōmunis: cui si aliquid gratū facere possem, lu-
 bēti animo facerē. Rectè verò tu iudicas, tēpora
 nostra esse calamitosissima. Sunt etenim quod
 dicuntur: sed ita sunt propter peccata nostra.
 Multis iam ab annis strenuè prædicatum est E-
 uangelium Christi, sed spretum est cōstantissi-

mē, imò pertinacissimē. Adest ergo Deus ius-
 tus, & visitat peccata populi sui. Quòd si hic cla-
 marit ad Dominum, & pœnitentiam egerit vi-
 tæ prioris, dubium non est, quin liberaturus sit
 nos ex manibus impij militis: qui ita impiè, im-
 pure, inhumaniter, atrociter vel impunè furit &
 libidinatur, vt iusticia diuina non sit ferendo.
 Videbis breui, tametsi pœnitentia iusta non fue-
 rimus conuersi ad Dominum, impios istos mi-
 lites pœnam daturus iusto iudici Deo: qui vel
 Turcum, vel alium sæuū excitabit hostem, quo
 scelera hæc excindat è terris. Misera hæc est con-
 solatio: sed ne consolatio quidem. Pij norunt,
 Patrem illum cœlestem omnia facere in emolu-
 mentum sanctorum: omnes ergo casus boni cõ-
 sulunt, in vera fiducia & spe in Deo optimo &
 clementissimo conquiescunt. Satis felices fue-
 rimus, satis consolationis habuerimus, si pecto-
 ra nostra cõsecrauerimus Deo. Hic erit cum tu-
 tissima, tum optima in aduersis & tempestatum
 procellis ancora. Oremus interim Dominum,
 vt nos tales faciat, quales sunt qui ipsi proban-
 tur. Pro libro eleganti & vtili, misso filio meo
 Heinricho, gratias ago maximas: & oro, vt Ioan-
 ni Rodolpho meo simile exemplum mittas, sed
 tua manu scriptum, vt testimoniū hoc sit etiam
 apud liberos suos, si quos dederit Dominus, &
 vixerit, quòd Cœlium habuerit præceptorem &
 fautorem. Vide autem quàm sim impudens, qui

ausim & alium librum postulare. Sed inde volente colligere, me vti te tanquam intimo meo. Perge ita studijs & studiosis prodesse. Premiū condignū adnumerabit Dominus. Orationem tuā qua Florebelli calumnijs respondes, & veram defendis Ecclesiæ authoritatem, quo plus lego, hoc plus amare & laudare cogor. Utinam & alia quoq; huiusmodi plura scribere tibi libeat. Sperarem fore, vt Italia vestra paulatim mitisceret, erroresque cognosceret. Itaque perge in confessione veritatis, ac viue & vale cum chara coniuge, & liberis charissimis. Salutat te & totam domum vxor mea, & tota familia mea. Tiguri, 30. Augusti.

CAELIUS S. C. HENRICO
Bullingero, Tigurinæ Ecclesiæ pastori, S. D.

Ab Hieronymo Mariano superioribus diebus tuas suauissimas literas accepisti mihi tuam erga se charitatē narrauit, prædicauitq; quod quidem mihi nouum non fuit, qui toties à te humanissimè acceptus, & dimissus fuerim. Noui ego Bullingeri pietatem singularem, & animum ad calamitosos subleuandos, & veritatis causa vexatos flagrantissimum. Hoc demum est episcopum agere, & eruditione qua.

quadam eximia Christiana; eloquentia mentes regere populorum, & calamitosorum, præsertim bonorum, inopiam hospitalitate leuare: quæ duo sanctissimè Paulus in episcopo requirit suo, cum & ad docendum aptum, & hospitalem illum esse dicit oportere. Hosce tu numeros & alios omnes implesti. Quare tu, tu inquam, tu optime frater, tuique similes, nō qui tiaris & mitris quibusdam venditant sese, & estis episcopi, & iure potestis appellari. Sed vt ad Hieronymum redeam: ego illum quandiu voluit, alui. Verùm bonus vir & pudens, vbi agnouit se ad nullum apud nos munus idoneum esse, ad Rhetos proficisci voluit, sperans se illic aliquo pacto utilem fore. Equidem hominis consilium, præsertim non malum, impedire nolui. Quod serò nobis Biblia, tuum, Bullingere amantissime, munus sanctissimum pariter & preciosissimum, reddita fuerint, non sine iusta causa factum fuisse scio. nam & is cui mādaras negocium, litteras ad me dedit humanissimas, pietatisque plenissimas. Neque ipse vnquam moram sinistrè fueram interpretatus: tantùm te certiorè facere visum fuit quid esset actum in ea re, ne silentio tantùm munus à tali amico missum, velle præterire videremur. pro quo immortales tibi gratias ago: nam me relaturum esse, polliceri non possum. Tua autem illa hortatio, qua me in extremis literis tuis ad fortiter ferenda aduersa, gloriamque Domi-

ni & Ecclesiam propagandam adhortaris, ea me vehementer incendit. Et cuperem sepius tali voce excitari. nam cum sæpenumero languco, tum etiam monstra quædam me hominum terrent: qui cum homines appellantur, & Christiano nomine censeantur, belluas tamē & Scythas ipsos crudelitate & impietate vincunt. nā nihil quàm humanum cruorem, & Reipublicæ Christianæ veræ quæ Ecclesiæ ruinam sitire, moliri quæ videntur. Scis quid dicam. Sed tamen confido breui Dominum nostrum, regem illum regum, supplicia & quidē atrocita, de omni immanitate impietate quæ sumpturum. His paucis tecum agere volui, propterea quod nūcium ex animi sententia nactus sum: is est meus famulus, quem mecum ex Italia duxi, quem tu vidisti. In Italiam proficiscitur, ut videat patrem. Si quid illi mandare velis, diligenter curabitur. Vale per Iesum Christum: & uxorem liberosquæ: dulcissimos, meo & uxoris nomine saluta. 29. Iulij.

MARTINVS BORRHAVS

Cælio S. Curioni suo S. D.

As literas, quas Petrus noster tibi reddet meo nomine, Cæli vir doctissime, non spernas rogo quia longæ non sunt: sed potius gratæ sint tibi, quia breues, partim quod exemplo gemmarum, viribus, non magnitudine

tudine æstimari cupiant: partim verò, quoniam regnum Dei non in sermone, sed in virtute positum est. has mearum etiam literarum primitias, quas tibi consecro, potius velim amoris cœlestis vi ponderari, quàm verborum copia: à te præfertim, quem vt amarim propter laudem ingenij & singularis pietatis, etiam si nullum literarum præsidium accedat: ita quoque tu amare me vicissim vt incepisti pergas. non quia dignus sim tuo amore, sed quia deceat ex lege diuina, à te etiam cum amari, qui minimè dignus sit vt ametur: quòd Christus peccatores non spreuerit & hostes suos dilexerit, iure suo ad supplicium damnatos. Vale, vir optime, & me ames: & Petrum non meum, neque tuum, sed communem vtrique foueas. 26. Octobris,

CAELIVS S. C. MARTINO
Borrho S. D. per Christum Iesum.

Et si periucundæ mihi fuerunt literæ tuæ, quibus intellexi tuam in me benevolentiam, aut potius singularem quandam pietatem: me tamen sic genus ipsum scribendi permouit, vt ad respondendum mihi omnem adinere facultatem videretur. pudore enim eome affecerunt, vbi primùm eas literas legere cœpi, vt perlegere, finemque (quanquam tu breues

cas appelles, & sint) videre vix sustinerem. Nam sic cogitabam: Oportet hunc præstantissimum virum, aliam de te opinionem habere, quam vel tu Cæli agnoscas, vel veritas ipsa patiatur. Vnde autem id in mentem venerit, dicam. Nam quòd initiò me rogas, ne literas spernam tuas, quia longæ non sunt: sed potius sint gratæ, quia breues: quis te in hanc sententiam seu maus dubitationem adduxit, vt me aut spernere breues literas putares, aut longas adamare: præsertim à te: cuius breuitas, semper mihi multo & charior & gratior fuit, quam aliorum longitudo: Mihi exordium illud visum est hominis quidem modestissimi, sed qui aut sublimius de me sentiat quàm par est, aut me morosiozem arbitretur. Verùm vitrunque deponas licet. Etenim nec quicquam in me esse agnosco, quod sit magnopere suspiciendum: nec vsque adeo morosi sumus, vt nobis nõ satisfaciat ipse Demosthenes. At rectè illud addidisti: amoris cœlestis vi, non verborum copia, literas tuas & æstimandas esse, & ponderandas: cum præsertim regnum Dei nõ in sermone, sed in virtute positum esse videatur. Ita enim se res habet. Neque alio me loco, habere tua omnia existimare debes, quàm gemmarum, & earum quidem quæ non ex Aethiopia vsque sunt, sed è cœlo ipso, atq; ex diuinæ sapientiæ thesauris fluunt, & manant. Quid ais, mi Borrhae: te mihi tuarum primitias literarum consecrare: An non dixi, te
(quæ

(quæ modestia tua est) sublimius quiddam, diuiniusque de me arbitrari, quàm merita fuerāt mea? Sum enim homo, & quidē infra omnium hominum dignitatem positus. Et ei homini tu sanctas istas primitias consecras, quem tu olim iam absens ad cœlestem sapientiam erudisti? fecisti que vt paulò diligentius res diuinas inuestigaret, quàm vulgò fieri videamus. Quamobrem æquius multo fuerat, vt ipse prior ad te scriberē, tuam amicitiam ambirem, tibi gratias agerem, inēque totum tibi dicarem, nisi planè agrestis & rusticanus extitissē. Cœpi quidem te iam pridem diligere, facta primum mihi tuæ probitatis, ingenij, spiritus, sanctitatis, ex tuis literarū monumentis significatione: verū vbi loco prior factus sum, vbi, cum ijs qui te norunt, qui te audiebant, qui multa à te beneficia accipiebant, de tua humanitate sermo haberi cœpit, admirabilis quædam exarsit benevolentia magnitudo, quæ vix vltra augeri posse videbatur. Quid est igitur, quod me, vt te amem, rogas? non quia dignus sis, sed quòd diuino iussu, vel indignos, atque etiam Christi exemplo hostes & impuros amare debeamus? Verū intelligo, & quid sibi ista tua rogatio velit, perspicere videor: hoc nēpe, vt si etiam indignos, & inimicos, & improbos diligere debemus, quo amoris ardore dignos, bonos, & eos fratres erga nos mirificè affectos, prosequi decet? Sic ego accipio tuas illas

verborum faces, quibus me ad redamandum
 hoc est, ad gratiam referendam conaris accende-
 re. Sed bono sis animo, habes quod optasti, imò
 vt orator bonus euicisti. Sentio (mihi crede)
 amoris erga te mei accessionem non parua
 (etsi nihil accedere posse videretur) ex tuis literis
 factam: sic vt mihi nunc denique amare videar,
 antè dilexisse. Itaque nihil iam aliud superest,
 quàm vt officijs certemus inter nos, ijsque mu-
 tuam testemur charitatè. Equidè te etiam atq; e-
 tià oro, vt mea omni opera, studio, diligentia sic
 vtare, vt eius qui te mirū in modū & amat, & co-
 lit, & obseruat. Quod vt liberius facias, incipiam
 ipse, mea quædam consilia tecum communicare.
 Dialogum conscripsimus de Amplitudine regni
 Dei, in quo ea quæstio perdifficilis sanè dispu-
 tatur, sit'ne Antithei regnum, siue tyrannis po-
 tius, multitudine maior futura, quàm Dei no-
 stri potentissimi & clemētissimi Resp. quā verè
 regnum, & vsitato nomine sanctā Ecclesiam ap-
 pellamus. Tota disputatio est (vt mihi quidem
 videtur) nec inutilis, nec inepta. Illud tamen ve-
 reor, ne mea persona ad eam rē parum idonea,
 quòd non eo differendi acumine, eaque facul-
 tate dicendi sim, quæ tantam rem deceat, esse vi-
 deatur. Quare visum est, ea de re te certiore
 facere: primū vt dum adhuc in integro sunt
 omnia, ea cogites, & pro tua singulari sapientia
 statuas: deinde etiam, quo de editione, qualeq;
 putes

pates doctorum & vulgi iudicium fore, ad me liberè, pleneque rescribas. Eū librum ad te nunc mitterem, si & descriptum alterum exemplar haberem, & fidelem nuncium nactus essem. Curabo tamen describi, vt ad te primo quoque tempore transmittatur. Reliquum est, vt tibi gratias agam, quàm possum maximas, de maximis & innumeris beneficijs, quibus quotidie fratres nostros Italos cumulas. Tuā enim istam eximiam pietatem, charitatemq; prædicare non cessant. Sunt ista quidem, mi Borrhae, veri doctoris insignia, non solum excellenti doctrina homines perpolire, sed fideli etiam consilio, humanissima consolatione, Christianaque liberalitate iuare. Quod in te minus mirandum est, qui pietatem singularem, cum præclara eruditione, cœlestique sapientia coniunxisti. Et quanquam nihil est opus, tamen tuæ humanitati iuuenes nostros tibi sic commendo, vt maiore studio non possim. Valde enim de ipsis laboro, ne quo incommodo cogantur eò proficisci, vbi tutò esse, aut satis religiosè non possint. Vale per

Christum Iesum, Lausannæ, viij.

Idus Decembris.

NICOLAUS ZERCHINTES

Cælio S. Curioni,

S. P. D.

Errorem non ignauum literæ tuæ cum literato munere allatæ, primo intuitu mihi incusserunt, doctissimi Cæli, quòd dedicatione lucubrationum tuarum præ se ferrebant. Quanquam enim de integritate virilis tui animi nihil addubitabam, verebar tamen ne more publico, aut nimio mei amore aliquatim adductus, aut nimis anxie meas laudes augeres, aut certè aliquas esse diceres, cum ego planè nullarum mihi sum conscius, hocq; vnico elogio inter nostros claream, quo boni ciues omnes: nèpe quòd citrà Reipub. noxam annos aliquot patriæ debitam operam impenderim. At postquã libellum tuum attigi, qui nihil in præfatione adulationis, reliqua sui parte multã eruditione, singularem pietatem, & animum totum in cælo hærentem continebat, illicò metum posui, hilariq; fronte munus excepi. Pro quo magnas tibi ago gratias, eo maximè nomine, quòd homo doctus non dedignaris me parte aliqua studiorum tuorum, quamuis ineruditum alioqui, & vix prima literarum elementa adgressum. Id vtcunq; habeat, oro atq; obsecro te mi Cæli, ne hoc genus beneficentiæ intermittas, quod doctis placere,

pijs prodesse, me verò & doctiorem facere, & ad
 amorem literarum excitare potest. Ego verò nō
 absque prouidentia factum reor, quòd Comitijs
 proximis Nouiodunensis præfectura in Sebu-
 sianis mihi suffragijs celsit. Nam quo tibi, Vire-
 reto, Comiti, & reliquo vestri ordinis doctorum
 cœtui ero vicinior, eo magis magisque potero
 vestra opera, extimulatione & exemplo, gradū
 aliquem me dignū, ad meliora facere. Vale, Ra-
 ptim, inter vndas negociorum, Bernæ, sexto Se-
 ptembris.

NICOLAUS ZERCHINTES

Cælio S. Curioni, per Christum

S. P. D.

Um sæpe tibi congratulatus tac-
 tē apud me, quòd onere maximo
 conuictorum, quos sumptuale-
 bas publico, te extricasses: id ni-
 mirum mecum reputans, quàm
 viro docto, imò mediocriter ciuili, molestum sit
 inter proteruam iuuentutem contundi. Quan-
 toq; magis mihi hoc tuum probatur factum, tã-
 to minus audebam ego tibi nouæ molestiæ esse
 author. Molestiam non ab re voco, consilium
 quod dudum inieram, committēdi tibi Samue-
 lem nostrum. Quem ego hoc vno nomine sem-
 per felicem esse ratus sum, quòd in tua incidisset

tempora, teque præceptore aliquando posset vti. Interea ne ego solus abolitum iam cōuictorum fastidium renouarem, circūspexi omnia, si quō puellum meum possem abstrudere, ne tibi circa illum foret, desudandum. Sed alibi alia impedito fuere. Ad te itaque confugere visum est, hac lege, vt si citra molestiam, meum hunc, vnaque alterum eiusdem cum eo ætatis, Tribuni Bernensis, optimi viri (pro quo ego spondeo) filium, in tuum contubernium recipere velis, aut possis: neque vel ratio rei tuæ familiaris obster, vel aliate absterreant: ego vicissim me annua præstaturum iusta pollicear, quæ inter nos conuenerint: & vltra pecuniolam, perpetuam quoque gratitudinem. Meus puer culcitram, omniaque secum feret lectisternia, quo minus tibi sit in supellectili domestica molestus, quam scio studiosis esse minus copiosam: minimè verò omnium tibi, qui vix necessariam à Senatu efflagitaueris. Fac me, Cæli colendissime, tuę voluntatis (quam erga me optimam alioqui esse scio) certiozem. Vale, Nouioduni, 28.

Septembris, ad lucernulam.

NICO

NICOLAUS ZERCHINTES,
 Cælio Secundo C. S. P. D: per
 Christum:

Iteræ tuæ, quibus in grauiss. tuum auditorium Samueli nostro, immò tuo, aditum referas, fuere mihi gratissimæ, non eius tantùm profectus causa, quem filium apud te in literis facturum confido: sed quòd hac occasione ego tua eruditione, humanitate, & virtutibus (nisi studium mihi & diligentia defuerint) commodius perfrui, ac concitato gradu si te non assequi, certè sequi tamen potero. Neque enim quisquam est, quem ego mihi toto conatu æquè, ac te, imitandum proposuerim. Tantopere arridet genuinus ille tuus candor, omnis hypocriteos expers. Hęc serió. Istud per iocum. Scripseram me cum puero lectisternia missurum, nimirum apparatus Iouis epulis in Deorum templis dicatum. Tandem vbi iam epistolium manus nostras effugerat, in mentem venit, stragulam vestem sufficere puero literis operam nauanti, nõ sacrificaturo. Quod verbum illud citra césuram dimisisti, ideo fortè factum, ne examinanda tibi essent reliqua omnia. Nam offensam apud me nullam putaueris. Ideò enim scribo & rescribo, opportunè importunè, vt te prouocem, non ad laudandum, sed amicè castigandum, quæcunque

in studiorum & vitæ meæ genere animaduersione digna existimaueris. Cæterû quod ad annua puerorum alimenta attinet, postquam non tibi mecum tantum, sed cum Tribuno quoque transigendum est, operæ precium erit vt scribas, quanti quemque puerorum alere annuatim possis & velis, vt eius certiozem faciam Tribunum. Præstat enim ea dere prius inter vos conuenire, quâ postea licitari, vbi pecunia tibi annumeranda erit. Meo puero nolo dari nisi exiguum vini cyathum singulis cœnis, reliquam sitim aqua restinguat. De cibi genere nihil præscribo, stomacho est valido: iusculum, bubulam, pultes, panis secundarium, & quicquid apposueris, omnia concoquet. Vbi primum ars tua Grammatica exierit, fac habeam exemplar. Vale, Nouioduni. 5. Octob.

CAELIUS S. C. NICOLAO
Zechintæ, Nouiodunensi præfecto,
S. P. D.

Non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium in scribendo meum: quàm iucundum, requiri: præsertim cum in eo quod meas literas tanto opere desideras, præ te fers perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem & optatum amorem tuum. Nam neque obliuione

obliuione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae superioribus mensibus ad te nullas literas misi: sed quod verebar, ne tibi in noua prouincia, in qua multa solent vos attētos suspensiosque tenere, molestus essem: atque etiam, quod quotidie sperabam me Geneuam iturum, & te, quem hinc videre non potuissem, in ipso itinere visurum. Cum enim ignarus istius vestri sum moris, & prouinciarum: non potui sanē diuinare, quo die Nouioduensis praefectus hac esset facturus iter: nisi mihi aliquis significasset. Ignosces igitur mihi, si te, dum in prouinciam iras (nam postea te hinc vnam tantum noctē fuisse accepi) non te ut par quidem fuerat, salutauit, tibi que nouam sum praefecturam gratulatus: quod nunc facio, tibi que gratulor, etsi sero, istam dignitatem. At sera gratulatio (ut omnium morum & rerum publicarum peritissimus Tullius affirmat) reprehendi non solet, praesertim si nulla culpa pretermissa est. Longe enim a publico itinere abssum, audio sero. Sed tibi iterum gratulor, & ut sempiternae laudi tibi sit iste magistratus, exopto. Id quod fore non dubito, si omnia gubernes & moderare prudentia tua, nec te auferent aliorum consilia: nemo est, qui sapientius tibi suadere possit te ipso: nunquam labere, si te audies. Et quanquam tibi gratulor, hoc tamen libentius fecissem, si tibi Lausanensis prouincia decreta esset. Nam sic & tua sapientia, istaque humanitate

dignum munus habuisses, & nostra studia idoneum essent nata patronum. Sed quādo omnia diuina prouidentia gubernantur, nihil præter nostras miseras & sordes deplorabim⁹: & quod nobis nō sis datus, nostris peccatis ascribemus. Quod autem dicis, te ad me interpellandum, & rigida hæc mea studia interturbanda, quasi que barba prehensum, à libris retrahendum cogi, vt aliquando vultum isthuc obuertam vobis, in eo agnosco raram istam humanitatem tuam, & amorem erga me tuum. Sunt mihi ista (mihi crede) tam grata, quàm que gratissima: tamen hoc quod agis, interpellare non est, nec à studijs reuocare, sed allicere potius, atque ad sapientiam, segnem atque languentem incitare. Neque vultum necesse est ad te obuertam meum, qui abs te interuallo locorum diuisus, animo, fide & beneuolentia, quæ nullis locorum spacijs intercludi possunt, coram semper sum, tecum que coniunctus. Quare si tibi nemo est charior (quod & scribis, & facile mihi persuadeo) est quod præter cæteros omnes gaudeam: verum non dubito, vt me in amore vincas: te enim sic diligo, colo, obseruo, vt nemo à me tibi anteponi posse videatur: Et merito: nam ea in me beneficia extiterunt tua, vt non satis esse arbitrer, in amore respondere, nisi etiam superem: quod si minus queam, vitam mihi acerbam putem. Et quanquam in referenda gratia par esse non possum, in habenda ta-

men

men non solum parem, sed & superiorem me fore non dubito. Ago enim tibi, & habeo gratias immortales, habeoque dum viuam.

Quod verò Pythagoreos esse existimas, quotquot à nobis isthuc veniunt, non malè existimas: non ob silentium solum, quod quidem sæpenu-mero laudabile est: verumetiam ob superstitionem, qua non Pythagoreos modo, verum Essenos quoque longè relinquunt, vt qui piscibus solis victitantes, piscibus muti magis efficiantur. Non mirum igitur, si & nos, qui cum illis sumus muti penè efficiamur, nunquam enim homines à Gratijs & Musis: sed finem facio, ne (vt stulti) dum vitium vnum fugio, in contrarium incurram. coràm enim, si me ex quibusdam negocijs expediero, cum cælum præsertim clementius fuerit, confabulabimur, & ridebimus. Vale, & si tecum (quod non dubito) vxorem & familiam totam habes, eam meo & vxoris nomine salutes rogo amicè, honorificè, & officiosè, quinto Calendas Ianuarias. Lausannæ.

CAELIVS S. C. RAIMVNDI

Fuggero S. D.

Um hac iter faceret vir omni genere humanitatis præditus, Thomas Marcus Florentinus, oporteretque illum hic aliquot dies esse, vt equum de iti-

nere fessum reficeret, secūdo (vt mea opinio fert)
 meo fato contigit, vt eius consuetudine fruerer.
 Nam vt est eius humanitas & mos, cūm quære-
 ret à quibusdam, Ecquis nam hic esset, qui cum
 de genere aliquo virtutis colloqui posset: obla-
 tus sum ei ego, non qui talis essem, sed quem ta-
 lem arbitrarentur. Verūm qualis ipse cūq; sim
 secunda (vt dixi) mea fortuna id accidit, quod
 mihi possum iure gratulari, qui ex eo congres-
 su duorum præstantissimorum virorum noti-
 tiam habuerim: quos ego mihi libèter patronos
 optauerim, si me eum esse putarem, quem ipsi
 donec clientem habere dignarentur. Nam cū
 inter nos de viris hoc seculo præstantibus & cla-
 ris, qui cum generis splendore, felicitateque for-
 tunæ, virtutis ac literarum cultum cōiunxissent,
 sermo haberetur: te ynum mihi prædicabat, in
 quo fortunæ & corporis bona, cum animi atque
 ingenij bonis, pulcro quodam, quasi que aureo
 nodo necteretur. Illud autem mihi supra huius
 tempestatis morem, planè diuinum est visum,
 quod ab eodem audiui, te in tantis bonis, tanta
 modestia atque humanitate ornatum esse, vt ne-
 minem asperneris: in quibus autem aliqua signi-
 ficatio virtutis appareat, eos & colere, & amare,
 & præmijs afficere consueueris: adeo vt quæ res
 alios plerosque insolentes faciunt, ex res tuum
 animum ad omnem humanitatem instruxisse
 videantur. Quo fit, vt ab omnibus vicissim ame-
 ris,

ris, colaris, obserueris. Præclare Ouidius mihi
sensisse videtur, cum cecinit:

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,

Pectora mollescunt, asperitasq; fugit.

De te enim verè ista dici possunt, qui cum digni-
tate principibus par sis, facilitate tamen quouis
homini inferior esse videaris. Verùm ne tua ista
facilitate hisce meis literis abuti videar, ad te vt
scriberem, Thomas est adhortatus: meque duo-
bus numismatis aureis, eisq; satis grauibus, do-
nauit, illud tamen præfatus: Hoc munusculum
accipies Cæli, quasi de clarissimi Raimundi Fug-
geri manu. nam & si ille hoc ignorat, qua tamen
animi amplitudine est, & erga doctos propen-
sione, scio me illi rem gratissimam facere, qui bo-
nos viros ad eius applicem amicitiam: erit tibi
hoc eius in doctos animi & volûtatis indicium.
Itaque si quid à me peccatum est, in eo quòd te à
grauioribus curis ad hæc meas literulas sum au-
sus reuocare, eidem ascribes, ei que succensebis,
non mihi, qui humanissimi & prudentissimi vi-
ri, erga te verò mirificè affecti, consilio acquieui.
Sed nihil est quòd hoc timeam: quando ea est
tuorum lenitas morum, atque suauitas, quæ vel
ineptissimorum possit ineptias ferre.

Vale, Idus Februarij.

1548.

V 5

FVLVIVS PEREGRINVS

M. Caelio S. C. suo

S. P. D.

Quoniam priusquam rus ab irem,
 dilectissime frater, te conuenire
 non potui, ex composito (non enim
 mihi licuit per improuisam
 abitionem) dedi negocium uxori
 meae, ut ad te mitteret ancillam nostram, qua
 te admoneret de meo repentino ac coacto dis-
 cesso, & cum excusaret apud te: praeterea meo
 nomine & suo te inuitaret, oraret, ac obsecraret,
 nostri Ambrosij bona uenia ad nos diuerteres,
 ubi tu, opinor, minori incommodo esse posses,
 quam alibi, cum hospitium nostrum nunc va-
 cuum sit, & maximè nostra bibliotheca, ubi non
 absque magna voluptate esse posses quietus, ta-
 citus, ignotus, nesciusque. Quod si adhuc non
 fecisti, ut facias, precibus abs te contendere non
 cessabo, dum te fecisse audiero. Post primam pla-
 uiam mensis Augusti, tutius poteris te in uiam
 dare. ardentissimi enim calores deferuebunt; &
 ita ibis, ut diuidas ac disponas certum numerum
 uiarum, non magnis itineribus currens, proinde
 ac equis bene dispositis volares. Qua de dila-
 tione ac mora, & formula eundi, cum Pontano,
 Francisco & Ambrosio collocutus sum: quibus
 consilium nostrum facile probaui, pro eo quati
 faciunt

faciunt tuam salutem : quæ vt video omnibus nobis non minus chara est, quàm nostra ipsorū, & iure quidem debet esse charior, quo longè fructuosior est. Quoties commouetur mare, ingentes expromit diuitias. Reliquum est, vt cum perueneris, quò tendis iter tuum, memor sis ad nos scribere de statu tuo, & mittere quicquid scriptorum colligere poteris, quæ existimes referre ad bene beateq; viuendum, & maximè quæ strenuè demoliuntur arces perfidorum impostorum, & fallacissimorum satrapum. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale, optimū organum ac vas electum ad Dei gloriam. Christus Iesus tibi det ducem Tobiaë tuo in itinere, qui te incolumem ducat & reducat. Vale, ex agro Vercellensi, pridie Calend. Sextilis.

FVLVIVS PEREGRINVS

Moratus, Cælio Secundo C. S. D.

I corpora humana, posteaquam animæ ab illis emigrant liberæ ac solutæ, quicquam sensus haberent, ita vt nihil penitus habet : ego nūc hanc comparisonem facerem, ac dicerem, nullum vnquam corpus humanum tam pertæsum in discessu animæ suæ, aut post eius discessum tantum doloris sensisse, quàm mihi fuit & est graue ac triste, te videre abiisse, & me sine te, cū

videam me priuatum meo diuino præceptore, à Deo ipso ad me, ad meam eruditionem ac institutionem misso. neque cogito, Ananiam Pauli magistrum plus sanctis admonitionibus ac disciplinis Christianis illū docuisse, cū **CHRISTO** initiauit, quàm tu me. Dolorem meum non nihil lenit, credere quidem me in nostri **CHRISTI** sinu esse, & illum non discingi: quia eo in articulo cum laborarē, vt destitutum vndique, & me in magno periculo viderem frigidiorē gelu ipso, ecce tu à Deo missus ad nos rectā diuertisti, præteritis multis heroibus, qui te hospitem ambirant. Ego aliquādo vltro, cum mihi vacaret, per multa auocamenta (rarò aut vacat) defraudans momento horulę meum male affectum corpusculum, & ætatem iam ingravescentem, legebam quidem, melius dicam, lingebam quicquam Ioannis ac Pauli, aut aliarum sacrarum literarum: sed tua viua vox, & ingens spiritus, quo tot⁹ scintillas, & alios irradias, tam viuaciter & efficaciter me mouit, affecit, excitauit, ac calefecit, vt nunc norim meas tenebras, & iam viuam, non ego, sed **CHRISTVS** in me, & ego in **CHRISTO**. Quid quæris? E famelico me vomitorem fecisti, ex ipso frigore ipsum ignem. Nunc non tantū sentio me vegetum ac viuacem nutriri, & feruentem: verū etiam possum participes facere multos alios tua opulentia, cuius me implesti. Reliquum est, vt
Deum

Deum ores assidue, vt custodiat luxuriantem
tui seminis segetem, ad bonam messem absque
vlla calamitate, ad fructus gloriosos nostro Du-
ci vero, cui sempiterna laus: in cuius gratia, tu
cum omnibus tuis, & fratribus nostris, viue &
vale. datae Ferrariae, 3. Calend. Nouembris.

SEBASTIANVS CASTALIO

C. S. Curioni S.

E à te amari, mi Cæli, nunquam
dubitaui. Tu vicissim caue, ne a-
morem non mutuum esse putes.
De rebus meis, eæ optimè habêt,
est Deo gratia. Biblia latina facio.

Mosem post nūdiñas spero publicatum iri. Si-
byllas iam pridem latinas reddidi: sed adhuc pre-
muntur. Si mihi, qui semper adfuit, Deus aderit
(spero autem adfore: nunquam enim mihi quic-
quam, quod sit æquum, tam bonus pater dene-
gabit) conabor & illi laudi, & hominibus esse v-
tilitati. quod vt fiat, eū precor: teq; vt eundem i-
dem precere, precor. Mitto tibi libellū, viro pue-
rilem, magno paruum, latinogræculum ex par-
te. Vides quàm conuenientia sint mea munera.
Sed mihi persuasi, nihil à me tibi mitti posse,
quod nō boni cōsulas. Misissem & antè Ionam,
nisi id Oporino noluissem præripere. Sed hoc
te rogo, vt quando mea à tuis leguntur (qua tu

quidem re facis, vt mihi non displiceam, qui tuis
 similibus placeam: sed Deo gloria, qui solus pla-
 cere nobis debet) si quid Sabaudicum, id est ma-
 lè cultum, aut parum aptum & latinum videbi-
 tur, id mihi significandum cures, deinceps vt ca-
 ueam. Hæc mihi res futura est gratissima: nam
 plures plura vident. Vale, Basileæ, 22. Martij.

THOMAS ERASTVS HEL-
 uetius Medicus, Cælio S. Curioni
 S. P. D.

I tãta tua est erga illos, quos ne de-
 facie quidem nouisti, humanitas:
 qua te beneuolètia atq; amore cõ-
 lecti eos cogitabimus, ex quorũ
 consuetudine voluptatè, familiari-
 tate iructu, opera utilitatè cepisse te, aut capturũ
 intelligis. Ego certè si is essem, de quo præclari
 aliquid atq; te dignũ expectari posset, minus du-
 bitassem hæctenus, aliqua mihi ratione ad tuã a-
 micitiã aditum parare, & quasi fores pateface-
 re. Non enim iam primũ cupio animum tibi
 meum cognitum, fidem perspectam, obseruan-
 tiam certam, & beneuolentiã declaratã: ve-
 rũ quæ & quãta ea sint, quæ in hunc vsq; diem
 & hodie adhuc meum consiliũ remorantur,
 hoc tempore certo quodam consilio cõmemora-
 re nõ institui: ne dum vacare culpa videri cupio,
 in

in grauius me imprudens discrimen conijciam.
 Nam vt ille inquit, *σὺ γὰρ ποτὶ ἐς τὸ αἰετοῦ τῆρα λόγον.*
 Hoc in praesentia solum dicam, paucos admodum
 esse vel hinc vel isthinc, vel etiam alibi, me tui amatores.
 Quod si non antea tibi animi mei voluntatem explicauit, quam Ioan. Iac. meus tuis me
 verbis salutaret, non alia causa factum existimes
 velim, quam quod me non dignum tanti viri familiaritate
 iudicare sum ausus. Verum angustia temporis non patitur
 longiores nos esse, qui alioqui impigri admodum ad scribendum sumus.
 Neque enim abitum illius hominis intellexeram,
 priusquam pransurus accubuisset, atque iam oereatus
 a prandio abire voluisset. Equidem quot literas
 paucissimis horis perscripserim, credi non posset
 fortassis, si scriberem. Et vt finem scribendi faciam,
 & tabellarium urgentem dimittam, sic statuas velim:
 Erastum tui obseruantissimum, nominis & dignitatis
 fautorem, ingenij atque doctrinae praedicatorum, semper
 & fuisse, & futurum esse. Datum octauo Iulibus

Septembris 1552.

Bononiae.

CÆLIUS S. C. G. N. S. P. D.
per Christum Iesum.

Iu equidem fateor, literas à Cognato meo, viro omni humanitatis genere perpolitò, expectaui: non quo existimarem eas nobis aliquo modo deberi, sed quòd ita gauderem me à tali amari viro, cuperemque: & quod cuperè (sic enim fit, vt quod vehementer optamus, id iam iam adesse videatur) iam certum ratumque expectarem. Nec fefellit expectatio. Dum enim in hac sum cogitatione defixus, ecce fores pulsas quidam, venit ad me. Video eum esse, qui mihi primas attulerat astate superiore literas à te: reddit epistolam. illico manum tuam elegantem agnoui, sustuli manus: aperio, auidè lego, solitam elegantiam & suauitatem recognosco. O me fortunatum inquam, cui vnis literulis ad huiuscemodi hominis amicitiam viâ munire, Deus ille noster veræ sanctæque necessitudinis author dedit: quod quidem me affecutum esse, proximæ tuæ literæ, quamuis breues, facile declarant: in quibus literis omnia *φιλοπροσωπία* *τα* persequeris. Excusas, gratias agis, idque de nihilo: deinde quæ optanda sunt ad Christi optimi pastoris gloriâ, gregis salutem, optas. Mones postremo, & hortaris nos: quibus rebus nihil mihi gratius, nihil iucundius potest contingere.

nam

nam & eis rebus nostra imbecillitas sanè indiget. His omnibus accessit, quòd nos pulcherrimo munere donasti, eoq; à Musis, quas colimus nequaquam abhorréte. Nam Bacchus & Apollo idem sunt, si veteribus ijsq; sapientioribus credimus. Apollo autem Musarum antistes perhibetur. Quid, quòd Bacchus pacis concordiaeq; *σμβολον* esse dicitur: vt hac re ei quoq; cum Gratijs, quæ comites sunt Musarum, præclare conuenire intelligamus. Lagenæ verò forma & artificio, quid venustius? Laudauit quidem pastor ille Menalcas apud Maronem nostrum, diuini opus Alcimedótis. Verùm si ista vestra toreumata, quæ ad D. Claudij elaborantur (qui vtinam ob hoc solùm adiretur) vidisset, ne sua illa præ istis contempsisset. Quare cum pro tam eleganti munere, tum pro isto tuo erga me animo, tibi quas possum gratias ago. nã me relaturum esse, polliceri non possum: habiturum certè possum. Hoc tamè tibi persuadeas velim, qui te magis amet, colat, tuamq; scribendi elegantiam (aliquot enim tuas lucubrationes degustare cœpi) magis admiretur, te inuenturum esse neminem: quod quidem, si libeat periculum facere, facillè cognosces. Vale, & tua ista literarum suauitate fac me sæpius perfundas. Basileæ,

Nonis Ianuarij.

1558.

1548

8

IACOBVS BALDEMBER-
gus Caelio S. Curioni
S. D.

Ereor ne turpe sit, præceptor ho-
noratissime, ad te literas dare: cū
multa sint, quæ me à scribendo
detertere debeant. Nec verò me
fugit, minimè decere adolescen-
tem natu grandi, barbarum latino, rudem docto
obscurum claro, ineptum occupatissimo mole-
stiam exhibere. Sed quia te summa humanitate
quæ semper est cum perfecta doctrina coniun-
cta, præditum scio, nō possum intermittere quin
te interpellem. Maxima sunt tua in me benefi-
cia, & quæ in me publicè docendo, & quæ priua-
tim contulisti: quibus quoniam satisfacere non
possum, vitam mihi acerbiorē puto. Tu mihi
Latini sermonis mysteria patefecisti: tu elegan-
tiam Romani sermonis explicasti, tibi potissi-
mū, si quid in me est ingenij, quod sentio quàm
sit exiguum, debeo: tibi doctrinam, si quam in
me agnosco, acceptam fero. Nunc demum ma-
gno cum dolore sentio, quæ bona abs te abstra-
ctus amiserim. Utinam Basileæ essem, maiore te
audirem diligentia. Quod si Augustæ Rauraco-
rum habitarem, quotidie Basileam vel turbulen-
tissima tempestate te legentem auditum venire.
Scio multa mihi deesse, noui me rudem linguæ
Latinæ

Latinæ, qui me erudiat, qui scripta emendet, nemo est: neque multum temporis datur hisce rebus operam dandi. Nam concionandi munus tantum mihi negocij facessit, vt bonas literas negligere cogar. Itaque in fœda ista barbarie, quam semper odio dignam putavi, perpetuò versari oportet. Medicus ille qui tecum Basileæ fuit, venit ad nos: quem cum non potuimus ijs honoribus afficere, quibus dignus erat, magnum nobis attulit dolorem: sed certè alieno tempore aderat. Nam diu in itinere commorati, paulò antè in patriam rediueramus: in egestate versabamur. pecunia omni consumpta: quid de nobis in Senatu ageretur expectandum erat: denique ad futuram orationem, quæ ad vniuersum populum habenda esset, nobis parandum. Sed iam dabimus operam, vt docti in posterum ac sapientes magnificè tractentur. Vadianus noster quem putabamus aliquid præstaturum, hei quantum mutatus ab illo pristino Vadiano? Nam periculoso morbo est affectus, peritissimi quique de illius vita actum esse arbitrantur. Ex eo die, quo discessit hinc, doctus ille tuus hospes, paulatim conficitur. Deus illum non solum nobis patriæque communi, sed omnib. bonis atq; pijs restituat. Tibi alteram Petri epistolam, ac Iacobi, à me veram mitterem: sed libros nostros, quos Basileæ habuimus, nondum accepimus. Si aduecti fuerint, & tibi non molestum sensero, ad te vt corri-

gas, mittam. Vale, & te tibi & Academicæ incolu-
me in conferua. Sangalli, tertio Calendas Ia-
nuarij, 1551.

CÆLIVS S. C. G. N.

S. P. D.

T literas tuas amantissimas super-
rioribus diebus accepi, & hodie
quoque Magdemburgensium de-
ditionis capita: pro quibus omni-
bus tibi gratias ago. nam in vtro-
que tuam in me benevolentiam declarasti, qui
nullis locorum & temporum interuallis, amicit-
iæ inter nos diuinis auspicijs in itæ memoriam
obscurari sinis. Nec est quod de meo animo du-
bitet: prius enim cœlum, & reliqua: quàm Cu-
rio tuus, te tuaque curare, summoque opere ama-
re desinat. Mutari omnia possunt, quin potius
mutentur & intereant necesse est quæ hominis
manu & ingenio facta sunt: sed quæ digito Dei
(vt consecratis verbis vtar) sunt effecta, ea non
viribus vllis, Frangere, nec duro poteris con-
uellere ferro. De conditionibus illis, aliter qui
hic apud nos fuit legatus Magdeburgenfiū nar-
rauit: nimirum æquissimis conditionibus, & ta-
libus, quas nunquam sperare ausi essent, compo-
sitionem factam esse: atque etiam totius obsidio-
nis commentarios attulit. Sed tamen existimo,

etiam

etiam, quæ ad me misisti, non esse prorsus vana: siquidem à fidis, vt arbitror, accepisti. De concilio verò nihil habeo quod dicam: nisi id esse Gigantum cum Deo bellum. nam conantur Pelio imponere Ossam, Scilicet atque Ossæ frondosum inuoluere Olympum: Tu quæ sequantur, nosti. Trium principum ludum, tibi, vt iussisti, Latinum feci: sed crede mihi, non potest natia illa Italici sermonis vis in tali ludo seruari. tota enim res sita est in quibusdam proprijs ludi formulis, atq; genere. is apud nos vocatur, Il giuoco de la Primiera. Fortassis erunt apud vos, qui cur ita appelletur, melius intelligant: nam ego prorsus rationem eam ludendi ignoro. Tu verò ea etiam intelliges, quæ à me satis exprimi non potuerunt. Vale, & Christo viue. Basileæ, quinto Februarij.

G. N. CÆLIO S. CVRIONI
S. P. D.

Miraberis (scio) pro tua grauitate, vir doctissime, tã lōgè transmiffam epistolam, sub manu (quod aiūt) natam, ac rudem. Sed quid agerem? Iam pridem incredibiliter ardebam tui vel videndi, vel per literas certè salutandi studio: cuius exépli occasionem faciliorem, hac tua Basiliësi profectioe nactus sum.

Illud tibi velim persuadeas, neminem esse ex literatis omnibus, cuius ego nomine ac laudibus vehementius afficiar. Quod quum facio, nihil me plus tibi, quàm quod cæteri omnes, tribuere intelligo. Itaque nihil eo nomine mihi abs te deberi existimo. Tibi enim tuum quum datur, gratiæ nihil postulari conuenit. Ut igitur me dignum tua necessitudine tuæque amicitia facias, mihi etiam atque etiam orandus es. Quod si impetro, iuuabit tum me talem in te humanitatem esse expertum, qualem doctrinam antea cognouerim. Oratio tua in Florebellum, & opulenta, & gratuita, plenaque eximiæ eruditionis, ad nos plausibiliter peruenit. Nam penè quantum per occupationes nostras licuit, legendo contriuimus. Vale, & me tui amantissimum ama, vir doctissime atque integerrime. septimo Calendas Septembris.

G. C. N. CAELIO S. C.
S. P. D.

Nuisit me Guilielmus noster, qui has tibi reddit, Secunde doctissime, multa de te candidè referens. Ego verò, licet amicissimus, non potui tamen vitæ tranquillitatem, literarium istud officium, in quo frequens es, non inuidere. Deus bone

bone, quæ fors, quæ rerum volubilitas res meas
 versat? Hoc institutum in primis optarem: sed
 cum non possim consequi quæ cupiam, ferenda
 certè sunt, quæ vltro impetunt. Perpetuò vol-
 uendum istud mihi est saxum. Atque vtinam li-
 ceret ab hoc bonarum mentium præcipitio di-
 uelli, tecum aliquot dies esse, tuis istis dulcibus
 ac toties desideratis frui complexibus, te audire,
 tuas Musas prouocare, quæ me à studijs dissi-
 & penè alienū, postliminio renocarent. Plurib.
 de his tecum, fortassis familiarius ago: verum
 efficit illa cum eruditione summa humanitas,
 vt nugæ ac quæuis etiam leuiora amicè ab ami-
 co excipias. Scripseram Bartholomæo Lugdu-
 nensi medico amico, vt Ioannis Pici Mirandulæ
 aduersus diuinatricis Astronomiæ imposturas
 duodecim libros mitteret. Ita enim cupiebam
 temporis tedium succisuis horis fallere: sed nus-
 quam inuenisse rescripsit. Quo fit, vt de horum
 lectione desperem, ni tu suppedites. Tuam enim
 audio bibliothecam vt locupletissimam, ita bo-
 norum abditorumq; authorum refertissimam
 esse, in quorum albo hic profectò omnium testi-
 monio est habitus. Rogo itaq; per amicitiam, si
 non molestum sit, commodato: aut quod magis
 optarim, indicato precio mittas, & primo quoq;
 nuncio summā quam significaueris persoluiam;
 tum si quid tua causa vicissim possum, omnem
 operam tibi polliceor. Deus optimus maximus

te longæuum, votorumque compotem seruet.
septimo Calendas Iulij.

BEATVS COMES MEDICVS
Cælio S. C. compatri charissimo
S. D.

Vimnam tuam de omni artificio dis-
serendi atque tractandi, cum suavis-
simis literis tuis accepi, cōpater mi-
hi longè charissime: proque tam e-
leganti munere, quibus possum verbis, gratias
ago. ac doleo vehementer, ea me non esse erudi-
tione, neque ingenio, qui huius generis aliqua
meditari queam, & in amicorum gratiam tandē
emittere. Verūm non omnis fert omnia tellus.
Quanquam non tantopere hanc ob causam do-
leo, quān verè & ex animo raram istam eruditio-
nem atque eloquētiam tibi gratulor: quam ego
semper, si quisquam alius, amaui, laudauī, demi-
ratus sum. Quod autem petis, vt indicem de eo
libro, deque responsione tua ad Florebellum: vi-
dere mihi planè videris, aut amore mei cæcuti-
re. Itaque nescius non es, ea me neque doctrinā,
neque ingenij dexteritate esse, vt de talibus scri-
ptis iudicare possim. Adde quod nihil à te po-
test exire, quod tanquam meum mihi non mira-
biliter & sapiat, & placeat. Quid igitur? egone re-
ctè iudicem, amore tui ebrius? At quoniam id
tam

nam feriò à me petis, accipe quid sentiam de tuis omnibus scriptis. Omnia sunt ingeniosè inuenta, prudenter disposita, subtiliter & acutè tractata: vbique clarissima atque illustratissima tum sententiarum grauitate, tum verborum pondere, tum denique rebus personisq; aptissima. In quibus vtrum potius mirari debeam, nescio: eloquentiamne, eruditionem, an eruditissimam eloquentiam. Habes paucis meam de tuis scriptis sententiam. Filiola tua valet optimè: teque matremq; suam, vt suo nomine salutarem, hodie mane infantili nescio quo risu mihi significare visa est. Cæterùm rogo te, compater omptime, vt Hippocratis opera, non ita pridem à doctissimo quodam viro Latina facta, ad me primo quoque tempore mittas. Valde enim cupio hanc nouam versionem conferre cum vetere. Eadem opera & libri precium significabis: & quid expectare de Cæsaris Comitijis debeamus, scribes. Vale, Lausannæ, septimo Calend. Septembr.

PHILIPPVS MELANTHON

clarissimo viro Cælio S. C.

S. D.

St omnino imago naturæ & animi oratio. Cum igitur tua quædâ scripta legissem, videremq; orationis formam generosam esse, & cōgrueret in te Homericum illum $\Sigma\omicron\iota\delta\prime\epsilon$.

νι μὲν μορφῇ ἐπέωμ, ἐνι δὲ φρένες ἐδλαί, te etiã priusquam sciebam vbi viueres, dilexi. Postea magis amaui, cum audirem Lelium, non solùm eruditionem & eloquentiam tuam prædicantem, sed etiam pietatem & animi fidei quæ constantiam in perferendis ærumnis, quas propter veræ sententiæ confessionem sustines. Talis viri beneuolentiam cum faciam plurimi, ad te hanc epistolam misi, qua vtrunque tibi significare volui, & te à me verè diligi ac fieri plurimi, & me tuæ amicitie cupidissimum esse. Minus deformis est Ecclesia in tantis ærumnis, donec mediocre est agmen eruditorum coniunctum sententijs & vera beneuolentia, ac sæpe hos versus à Platone citatos, inter amicos recito:

ἄχρυσὸς ἀγλαός,

ἢ δ' ἀδάμας ἕτως ἀστράπη πρὸς ὄψιν,

ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφρέδμων νόησις.

Quare & beneuolentiam alamus, si quibus possumus officijs, & coniunctionem nostram tueamur. Ego sicubi erga te vel tuos declarare meã beneuolentiam vsquam poterò, perficiam studio & fide, vt intelligas te à me verè

diligi. Bene & feliciter vale,

Calendis Maij.

CAE.

CÆLIUS SECVNDVS CV.

rio, clariss. viro Philippo Melanthoni suo, per Christum Iesum

S. P. D.

Am tertia hæc est epistola, quam ad te ab eo tempore, quo ad me scripsisti, hoc est, à superioris anni Maio dedi: nihil tamen literarum ego à te interea tēporis accepi. Quod si idcirco accidit, quòd aut meæ tibi redditæ nō sunt: aut quia tuæ ad me siue hominum negligentia, siue perfidia non sunt perlatæ, ferendum vtrique est. quanquam vereor, ne hisce calamitosis temporibus, ac in tanta Germaniæ perturbatione, interceptæ potius fuerint. Semel ego Francfortum miseram, deinde Nurembergam Christophoro Lindnero: hanc autem tertiã omnino ad te perferent, ni fallor, duo hi iuuenes Suedi, quos tibi notos esse nō dubito, utpote q̄ diu sub tua disciplina fuerint: quos tibi rursus commendatos esse cupio. Quod alijs meis literis scribebam, illud erat, me nō minus cupidum tuæ amicitiae semper fuisse, quàm te literis ad me tuis mei studiosum esse declarasti: optauique semper occasionem aliquam dari meæ erga te voluntatis testificandæ: quod si fieret, videres te hominem nactum esse, cuius fides, beneuolentia, studium, obseruantia, nulli

tuorum amicorum postponenda esset. Equidem admodum adolescens adhuc, cum prima tua monumenta legissem, te ita amavi, ut vix ulterius progredi meo in te amor posse videretur: quem tamen processu ætatis subinde augeri sensi, ita ut sæpenuero præsens præsentem complecti concupiuerim. Sed multa & varia pro sanctissima religionis certamina, tum etiam vxor charissima, multitudoque liberorum, præsertim verò aduersa valetudo, impediuerunt. Sperabam autem me huius perpetui desiderij cõpotem fieri aliquando posse, si tu, quod rumore ferebatur, propter patriæ tuæ perturbationem ad nos transuisses. Et quanquam id in tantis malis solatio mihi, & huic genti ornamento fuisset: tamen gauisus sum, cum audire vos isthic firmam de religione sententiam retinere, & bonarum artium studia utcunque tueri posse. Itaque mi Philippe, quam nec quæ tu mihi tribuis, nec quæ L. S. noster apud te de me prædicauit, agnosco, nisi quòd amborum erga me volùtatis significationem libenter amplector: tamen ita me tuis illis literis, nouo quodam amoris vinculo deuincti, ut nulla dies vnquam id remittere vel tantillum, ne dicam soluere villo modo possit. Nihil scribo de rebus nouis, de quæ omnium rerum confusione, quam continuis prosequor lachrimis: quòd hi iuuenes, qui ex ipsa vrbe Roma receter veniunt, & Germaniã peragrarunt, tibi, quæ agantur,

tur, narrare poterūt. De Logodædalo, illud quo-
 q; scripsérā ad te, mihi videri ei⁹ ineptias esse re-
 futandas: ac non dubitare me, tibi idem videri:
 quāuis téporibus hæctenus fueris retentus, & à
 scribēdo retardat⁹: ac fortassis etiā nouis vestro-
 rum quorundam Theologorum dissensionibus
 profectò satis intempestiuis. Sed ita fieri necesse
 est, vt probati in religione viri, atque ex altera
 parte inconstantes & vani, patefiant. Oremus
 patrem cœlestem, vt errantes in viam reuocet,
 ac perfidiam hominum impiorum in lucem per-
 trahat. Antequam epistolam claudam, essent ti-
 bi à me agendę gratię, de eo quòd te tuaque om-
 nia mihi tam humaniter obtulisti: sed quibus
 id verbis faciam, non inuenio. tantum illud di-
 cam, te ea tibi de me polliceri posse, quæ de inti-
 mo ac germano fratre pollicerere. Vale, & ali-
 quanto sæpius ad me de vestris rebus perscribe:
 equidem idem sum familiariter, diligenterq; fa-
 cturus. Calend. Decembris. Basileæ:

FRANCISCVS DRYANDER
 Cælio S. Curioni suo S. D.

Llatæ sunt literæ tuæ in meam
 domum, cum ego essem peregr⁹
 profectus: quas legi reuersus, nec
 antea respondi, quoniam habui
 neminem qui Basileam proficif-
 ceretur. Quod scribis de quorundam inuidia &

maleuolentia, quorum simulata pietate, factum
 arbitraris, ut nebula quædam inter te
 & me offunderetur: non satis possum affir-
 mare quos homines intelligas, & quamobrem
 hæc abs te dicantur: alioqui respōderem candi-
 dè quod sentirem. Possem fortasse diuinare, sed
 nō libet esse suspicioso. Ac in ea parte probo sen-
 tentiam tuam, qui nō esse candidi amici statuis:
 vel ipsum esse suspiciosum, vel ab alio oblatas
 criminatioes temere admittere. Valeāt hæc pa-
 rum honestæ delationes, mi Cæli, & ingenium
 tuum & omnium bonorum in alia potius re v-
 tili ac laudabili, quæ profectum aliquem sit alla-
 tura communi salutē reipub. exerceatur. quod
 te hætenus fecisse, & vidi ego cum voluptate:
 & legent studiosi adolescentes, sicut spero, cū v-
 tilitate. Ego quid proficiam nescio, certè laboro
 integra conscientia, cuius rei testem Deum ap-
 pello: è quo spero dignam mercedem meis labo-
 ribus, etiamsi nullam ab hominibus huius æta-
 tis referam gratiam. Spero tamen venturos ali-
 quos meliori iudicio præditos homines, quibus
 non erit inutile nostrū studium. Deum autem
 oro toto pectore, ut actiones nostras & vniuer-
 sum vitæ curriculum ipse dirigat ac gubernet ad
 gloriam suam, & aliquam Ecclesiæ vtilitatem.
 Pro officio tuo & Marci in mittendis literis ex
 Italia, gratiā habeo: ad quas ego respondi etiam
 antea, quàm has acciperé, per hominem certum
 quem

quem ad me miserunt quidam Ferrarienses. Itaque non est opus vel tibi vel illi molestiam exhibere. Si quid erit posthac scribendum, non dubitabo meis literis vos onerare: quorū in gratiam eundem, vel similem laborem sum libenter suscepturus. Bene vale cariss. Cæli: & si quid tua causa facere possam, senties me cum omni candore atque integritate esse paratum. Argentinq, 8. die Ianuarij.

MICHAELVS TOXITES CÆ-
lio S. C. suo, S. D.

MA est natura mea Cæli, vt quem semel amare cœpi, eum haud facile negligere possim. Quare cū te ante annos multos & coluerim syncerè, & veneratus sanctè sim, vt i meritus es, non potui committere, vt te his meis ineptis literis non salutarem. Videor enim mihi partem Sturmij nostri nactus in te esse, qui non solū amicus illi es, sed mihi quoque, sed eiusdem etiam eruditionis, sed pietatis æquè studiosus. Eiusmodi ego homines, dijs propè similes iudico: quæ causa est, vt à me summo habeantur in precio. Ac mihi quidem in vita nihil iucundius posset contingere, quàm vt vobiscum agerem. Sed feram communem fortunam. Te mi Cæli deamo, te colo, te veneror, te

rogo, in tuorum me numero esse patiaris. In me quamuis nihil sit quod amari dignum videatur, fidem tamen & candorem in me nunquam desiderabis, quæ potissimum in amicitia requiruntur. Vidi quæ proximè in Philippicas cumulatè lucubraſti, & in Iuvenalem & Persium annotaſti: quæ mihi valde probantur: sunt enim Cælij ingenio digna. Gaudeo te non modò Oratores tuos, verum etiam poetas nostros illustrare. Vtinam pergas in reliquis eodem modo. Mea quæ ad te miſi, vt legeris, quomodo tibi placeat, fac ſciam. Volo enim te meorum ſcriptorum Aristarchum eſſe. Salutat te Sturmius: & cupit vt tuas quas de libris Aristotelis rationes habes, quod eius illi libri nõ ſint, ad eum ſcribas. Idem enim ille tecum ſentit: & ſtatuit dialogo explicare. Inducet te loquentem, & rationes tuas cum dignitate explicatẽm. Rhetoricis dialogis quos conficit, nihil vidisti pulchrius. Hortare eum vt pergat, eosque absoluat. Vale mi optime Cæli, atque hos meos extemporales & male coctos versus tibi consecrari, meæ erga te benevolentiaẽ testes patere.

MICAE.

MICAELVS TOXITES R.

Cælio Secundo Curioni, viro
doctissimo S.

TE saluere meus, Cæli doctissime, iussit
Sturmius, Aonij gloria uera chori.
At mihi non tantum cōcessum est hæcenus oculis,
Vt possem præsens commemorare tibi.
Tempus erit, quo te coram fortasse uidebo,
Quo tibi non falsus iunctus amicus ero.
Cui non ingenium, cui non doctrina, salesq;
Cui non est uirtus nota, Secunde, tua?
Quæ mihi si propius semel inspicere licebit,
Colloquioq; frui, tempus inane, tuo:
Tunc ego præsentem præsens uenerabor, ut absens
Absentem colui scripta diserta legens.
Sic Deus incolumem studijs te seruet honestis,
Semper ut humanis rebus adesse queas.

CAEL. ORATVS CVRIO,

Castrucio Castrucij filio, per Chri-
stum Iesum S. D.

Ogitauimus diu pater & ego de
aliquo munusculo, quod ad te
mitteremus. Sed cum ijs reculis
quibus nos pueri delectamur, nõ
indigeas, vel abundes potius (ut-
pote qui in ista ciuitate es tam lauta quàm nobis

li, merciumque omnis generis refertissima) non
 facile inueniebamus, quod ista tua ætate, nobi-
 litateq; dignum videretur. Tandem à patre mi-
 hi oblatis sunt libelli duo: quorum in altero sacræ
 religionis Christianæ summa continetur, in al-
 tero selectæ aliquot Ciceronis, Latinæ linguæ
 principis, epistolæ, huic nostræ ætatis ac om-
 modatissimæ. Quibus accedit Educatio pue-
 rilis linguæ Græcæ, cum quibusdam Aesopi fa-
 bellis græcis & Latinis, quæ pariter ad hanc no-
 stram educationem, tanquam infantis iucunda
 verba, selectæ fuerunt: illico rogavi patrem, num
 eiusmodi libelli idonei essent, qui ad te mitteren-
 tur. Annuit pater, ac subridens: Bene habet, in-
 quit, iam Oratius noster amicitiam incipit cole-
 re, simulq; alteros pares habendos curauit. Hos
 igitur ad te nunc, mi Castruci, dono mitto. Cura-
 bis tu, ut à pædagogo tuo atq; adeò nostro (quã-
 do vnà principia literarum ab eodem didicimus)
 tibi hi libri explicentur, quod & mihi pater facit,
 ut simul fundamenta iacias cum elegantissimæ, &
 sinceræ religionis: quo fiet, ut & Deo & homi-
 nibus cari simus. Vale, & saluta meo nomine ma-
 trem tuam ornatissimam, quæ & mihi, dum te-
 cum essem, mater erat: & sorores tuas elegantis-
 simas, Catarinam & Lucretiã, & paruulum fra-
 trem, & præceptorem, & quotquot de familia
 sunt. Vale per Iesum, VIII. Calend. Iulias.

SELECTARVM EPI-
STOLARVM CÆLII S. C.
Liber I I.

CAELIVS S. C. NOBILISS,
adolescenti Abrahamo Sbaski,
equiti Polono, per Christū
Iesum S. P. D:

VID querar, chariss. Abrahā
me: tēne oblitum esse nostri,
quem in oculis ferimus, quem
deperimus: an tempora hęc ca-
lamitosa, an perfidiam siue ne-
gligentiam tabellariorum ac-
cusabo? Te oblitum esse nostri, quos tanto perē
diligas, vir omnium humanissimu: & gratissi-
mus, qui tam sanctē, tam sēpe, te ad me scriptu-
rum pollicitus sis, mihi persuadere non possam:
Itaque aut literæ non sunt mihi redditæ, aut gra-
tissimis de causis scribere nō potuisti. Equidem
bis ad te Nurembergam, vt condixeramus, lite-
ras dedi: à te autem nullas vnquam, post Scha-
fusianas literas accepi. Quod nisi proximē à Stā-
caro nostro literas accepissem, quibus intellexi
meas ei à te redditas esse Frācforti ad Viadrum,
ne quid in itinere, tam perturbatis omnibus, tē-

bi accidisset, vehementer metuerem. Fleuimus
 omnes tuum discessum, præsertim eius tempo-
 ris, Detinque pro vestro felici itinere continen-
 ter sumus precati: quod vos etiam sensisse non
 dubitamus. Dolia tua adhuc hîc sunt: nam ita
 iussisti, ne sine tuis literis & iussu mitterentur:
 nec etiam si iussisses, in tanta pericula tantamq;
 prædohum licentiam, cum nulli alij mitterent,
 missuri eramus. Iam igitur tuum erit videre &
 mandare quid fieri velis: vereor enim ne aliquid
 eorum quæ inclusa sunt, præsertim vestes, cor-
 rumpantur. Quare, vt dixi, quid cupias scribe.
 Cupimus autem scire quid rerum agas, quæ tua
 studia, quæ exercitationes, qui profectus in lite-
 ris, in religione sanctissima, in Repub. & quid
 valeat sanctissima fœmina simulq; nobilissima
 mater, soror, frater, propinqui: quorû omnium
 bono haud secus quàm nostro proprio gaudeo.
 Nos hîc, Domini beneficio valemus, vxor, liberi,
 Hieronymus. Munsterus noster, paulo post tuû
 discessum: aliquanto post etiam Myconius, pri-
 mus in hac vrbe minister & pastor, ex hac vita
 migrarunt. Bellum ingens in Lotharingia ge-
 ritur, ad Metim vrbe in Mediomaticis, quâ
 Diuodurum à veteribus appellatam puto. Me-
 tim Cæsar obsidet, Galli tuentur. tota Belgica
 bello maximo flagrat: incensis innumerabilibus
 oppidis, castellis, villis, ac miserorû incolarum
 direptionibus: nec vlla compositionis spes, nisi
 altero

altero deleto. In Italia quoq; ingens renouatur bellum, propter Senam Hebruriae urbem clarissimam, à Gallis captam. Patria est Lelij nostri: à quo proximè literas accepi, in quib⁹ Sbaski humanissimi suauissimam & amantissimam, plenamque desiderij mentionem facit: rogatque ut si quid de te acceperim, ad eum perscribam. facit tamen sui ad nos reditus spem. Ac de his hæcenus. Venio nunc ad quoddam meum consilium tibi explicandum. Scripsi de Amplitudine regni Dei opus varium, ex diuinorum oraculorum penetralibus erutum, solidæ consolationis ac doctrinæ plenum. Dialogis duobus summa grauitate res agitur, suo tamen sancto lepore sermo cõditus est. Operis magnitudo erit pulcherrimis typis, ac mediocribus, triginta foliorum, octauæ formæ. Hoc opus cui dicere cogitem nosti: sed prius velim audire consilium tuum. & si probes per quem sit offerendum: per tẽ ne, an per alium per te mihi conciliatum. Quamobrem te etiam atque etiam oro, ut mihi respõdeas, ut intra Martium ad summum, tuas literas habeam: & simul eius titulos mihi conscribas, ut omnia plenissimè cumulemus. Poteris facillè mihi literas tuas curare per idoneos mercatores, easq; non solas, sed per alios atque alios duplicatas, ut aliquæ saltem ad me perferantur. Est aliud opus in manibus, quod tibi, vbi de statu tuo certior factus fuero dicabitur. Quamobrem si me amas, si meis li-

beris bene & fortunatè cupis, confice quæ postulo. Et caue putes te hominè habere qui te magis amet, quàm Cælius tuus. Saluere te de meliori nota iussit vxor mea: itemque Augustinus meus, & Angela, & Cælia, & Felix: crescunt, discunt, teque omnes amant. Noster Hieronymus breui medici insignia accipiet. nam bellè profecit: iussitque te eius nomine salutarem. Offert operam suam: si medicum Italum, actui amantissimum non asperneris. Vale mi charissime Abrahame: & matrem clarissimam foeminam, sororemque & alios propinquos meo nomine saluta, qua vales humanitate, humanissimè. Basileæ, Calend. Decembris. Salutabis nobis Stanislauum tuum, iuuenem moderatum, & mihi periucundum,

CAELIUS S. C. PER

Christum Iesum S. P. D.

G. C. N.

Ratæ literæ, grata munera, sed omnium gratissimus tuus iste in me amor: è quo tanquam limpidissimo fonte illa hucusque redundarunt. De caballis risimus. Nam cum quid caballarum nomine intelligeres, hæsitarem (existimabam enim te mecum amice iocari, aut aliquam subesse ἀλληγορίαν) idque tuus nuncius

nuncius subolferet. faceret illicò; Faxo, inquit, ut mox intelligas, ipsasque bestias videas: simulque arrepta crumena, totidem equos repræsentavit, quot tu caballas scripseras. Mihi hic meus error non mediocrem attulit voluptatem: præsertim cum viderem, me non modo in sexu, verum etiã in usu lucrum fecisse: quippe cum profœmellis masculos, pro fœniuoris argenteos acceperim. Itaque longè pluris hic tua ista munera fiunt, quàm isthic: ut intelligas huius vrbs vim quandam diuinam, in qua rerum naturæ in melius commutantur. Permagni enim refert natura loci, ut de pomis Perseis legitur: quæ cum in Persia lætifera sint, aliò translata, salubria atque innoxia fiunt. Itemq; de quodam Pannoniæ fonte, in quem coniectum ferrum, in æs purissimum commutatur. Vide quid agam, qui in tanta omnium rerum perturbatione, tecum iocor. Sed quid agas? sinamus Principes insanire, nos de nostris literulis, de bene beateq; ex Christi Domini voluntate vita traducenda, inter nos agamus: mutuò cohortemur, ne in cassum cucurrimus, aut curramus in posterum. Atq; ad hoc facit, quod anno superiore, de mercatore & mercibus scribebam: quod quidem te, quo vales acumine, intelligere non dubito. nam &, ut ira inter nos ageretur, cum hic esses, erat cõstitutum. Gallicus Pasquillus placet: & vera sunt quæ dicit, si modò Gallo initio belli aliud non fuit proposi-

rum: à quo prodicionibus, perfidiosisque artibus, quorundam aberrare necesse fuerit. Verum, ut dixi, ista summus rerum arbiter viderit. Tu fac, quemadmodum polliceris, proximo Februario nobis adsis: quare nihil gratius mihi potest contingere. Sed ea lege, ut mecum diutius sis, quam tunc fuisti, ut sit de multis commentandi & colloquendi spaciū. De isto nobilissimo adolescente, gratissimum est quod monuisti: & curabo, ut breui in eius nomine aliquod nostrum extet monumentum. Tu interea illum meo nomine plurimum salutabis, nosque in eius gratia conseruabis. Sed velim ad me quamprimum eius titulos & patriam, & familiam, & studia conscribas: ut clarum, & nostri studiosum adolescentem, pro eo ac ipsius dignitas meretur, exornare possim. Mitto tibi Magdeburgensis obsidionis commentarios: neque pro tuis donis prestantibus tibi, ut debeo gratias ago, quoniam quibus verbis id faciam, non inuenio. Verum pro gratiarum actione, amorem mutuum, fidemque repono: quibus te in sinu fero, nec discingor. Vale mi charissime

N, per eum qui solus salutem atque immortalitatem donare potest. Basileæ, decimosexto Calendas

Ianuar.

AN

AN LIBRI QUI ARISTOTELIS
*nomine circumferuntur, sint
 Aristotelis, nec ne.*

CÆLIUS S. CVRIO OCT.

Fer. suo S. D.

PEtis à me, vt quid de libris, qui Aristotelis titulo & nomine circumferuntur, sentiam, tibi perscribā, Aristotelis ne esse germanos putem, an falsò Aristoteli adscriptos? Quæ res etsi inuidiæ plena hac tempestate futura est, non possum tamen te amicum singularem, meam celare sententiā, quicquid contra me dicturi sint Aristotelici nostri: qui si sectæ suæ autorem velint (vt debent) exprimere & imitari, nihil temerè iudicabunt, sed rationis regula omnia metiri volent. Equidem rationem ipsam ducem, tum maximorum autoritatem virorum sequar. Ac primùm Strabo Geographus certissimus, & Plutarchus vir copiosa quadam eruditione præditus, apertè narrant, Aristotelis volumina excidisse omnino, & oblitterata fuisse: ac qui philosopharentur, eos tantū scripta quorūdam veterum Peripateticorū habuisse. Deinde. M. Tullius ad Lentulum scribens, se libros treis de Oratore, in dialogo, Aristoteleo more, scripsisse dicit. Iam si Aristoteles hunc morem

habuit, ut dialogis suas disputationes explicaret, credibile est eum multa volumina, nedum unum ea forma conscripsisse: id quod tituli & inscriptiones librorum (quanquam & quosdam dialogos nominatim profert) quæ apud Laertium leguntur, ostendunt: ut Sophista, Menexenus, qui de moribus disputant: & Nerichus, & Gryllus de oratoria facultate, cuius etiam meminit Quintilianus; & Eudemus, siue de animo dialogus. At ubi dialogos hodie huiusce philosophi reperias? Simplicius quidem, Græcus homo, qui Aristotelis multa non minus acute, quam diligenter explicauit, eum philosophiam dialogis complexum fuisse confirmat. Et est quidem verisimile, illum sui temporis morem fuisse sequutum, in quo ferè quicquid literis mandabatur, de philosophia præsertim, dialogi lepore, & varia personarum venustate, atq; decore cõdiebatur. Id quod Platonis, & Xenophonis, & aliorum diuina scripta testantur. Marcus quoque Tullius, Simplicij opinionem mihi fanè confirmare videtur, qui in quadam ad Q. Fratrem epistola, Aristotelem (inquit) quæ de Repub. & præstante viro scribat, ipsum loqui: cum in ijs quæ ipse non probet, alios loqui faciat. ex quo satis apparet, eum de scribèdi genere eo sentire, in quo personæ loquentes inducuntur. Et ut reliquas meas rationes conferam, idem Cicero ad eò Aristotelis eloquentiam admiratus est,

vt eum flumen aureum orationis fundere scripserit, in Academicis: in Topicis autem, vnum-
quenque non modo rebus ijs quæ ab illo dictæ
& inuentæ sunt, allici debere, sed dicendi quoq;
incredibili quadam eum copia, tum etiam sua-
uitate. Et de Finibus, eius splendidâ & illustrem
appellat orationem. Sed quid locis colligendis
immoror? cum vbiq; illum eloquentissimum,
ornatissimumq; dicat: ac eum aliquid ornatus
se scripsisse vellet innuere, se Aristotelica pigmæ
ta consumpsisse dicat, eaq; cum Isocratis my-
rothecijs coniungat. Atque etiam Epicuro mi-
nus delectari quosdam existimat, quod illa Pla-
tonis, Aristotelis, Theophrasti orationis orna-
menta neglexerit. Vbi autem in ijs quos habe-
mus libros, istâ tam splendidam eloquentiam?
vbi flumina? vbi eloquendi suauitatem tantam,
copiamq; inuenias? Quis ex tanta hominû do-
ctissimorum, græcæque scientiarum multitudine,
dictionis hunc splendorem, hanc vbertatem ad-
miratur, aut videt? Omnes quidem fatentur, pu-
ra & propria esse quæ legunt, ornata autem &
splendida negant. Quamobrem & librum de
Mundo, plerique Aristotelis esse nolunt, cum
quod alijs quæ huic auctori attribuuntur monu-
mentis, longè tersior sit, & maiore ornatu copia
que instructus esse videatur: tum etiam, quod
longo cum exordio ad regem Alexandrum sit
missus, quod in alijs (vt apparet) factitare non

confuevit. Verùm ego ijsdē argumentis, quibus illud opus Aristoteli detrahūt, Aristoteli vēdica rē. Primùm enim à copia & ornatu (si Ciceronis de Aristotele iudiciũ sequimur) Aristotelis esse illud opus probabilius est, quàm reliqua omnia quæ illius cū nomine circumferuntur. Deinde, quod de procæmio dicūt, nō ita dicerēt, si Ciceronis epistolā ad Atticum 83. animaduertissent, in qua sic loquitur: Itaque cogitabam, quoniam in singulis libris vtor procæmijs, vt Aristoteles in his quos ἐξωπεικῆς vocat, aliquid efficere, non vt sine causa istum appellarem. ἐξωπεικῆς autem Cicero dicit Aristotelem quosdam libros appellasse, propterea quòd duo librorum genera ab eo edita fuisse constat, quorum alios ἐξωπεικῆς, alios ἀχροαματικῆς, seu ἐγκυκλίους appellarit. In priore genere populariter omnia scribebat, altero limatius quod in commentarijs relinquebat, vt Cicero in quinto de Finibus, & Gellius libro 20. capite 3. restantur. Ex his iam satis constare puto, eum librum de Mundo, & vnā Rhetorica ad Alexandrum, non esse ab Aristotelis familia remouenda, quòd cum aliquo splendore & ornatu conscripta sint, seu quòd procæmio longiore sint munita: cum neutrum ab Aristotelis more & cōsuetudine abhorreere videatur. nam Rhetoricam Cicero ad Atticum, libro epistolarū 12. nō obscurè tribuere videtur Aristoteli. Sed iam ad certos libros veniamus, vt quod in re vniuersa

sa ostensum est, in parte quoq; comprobetur. Ac primi veniant libri de Moribus, quos Cicero Arpinâs Nicomacho filio Aristotelis attribuit, libro de Finibus quinto, tametsi Aristotelis esse dicerentur. Deinde, qui libri Rhetorici ad Theodectem circumferuntur, eos Theodectis esse, Fabius Quintilianus, & alij nonnulli putarunt: qui libri si Aristoteli forent assignandi, duo tantum esse deberent (tot enim Diogenes Laertius esse dicit) ex quo eos non esse Aristotelis confirmes. Poeticorum autem opus, an sit Aristotelis, omnes ferè ambigunt eruditi. Equidem non leui coniectura, id opus non esse Aristotelis vt putem, adducor. Lego enim in Simplicij commentarijs, quæ in Categorías conscripsit, vbi de Homonymis loquitur, eum Homonymi definitionem ex Poetica Aristotelis depromere: quam definitionem sæpe in eo libro quæsiui, nec inueni tamen: quod satis arguit, Aristotelis Poetica ista non esse. Quid quod Diogenes Laertius, & Plutarchus tres esse Aristotelis de Arte poetica libros confirmât: cum vnum modò habeamus, qui quidem omnia eius artis præcepta complecti videtur, nec tamen sequentes alios libros pollicetur. Libri verò de Anima, quæ possunt Aristotelis esse: cum à Diogene Laertio vnus (quem Eudemum dialogum esse conijcio) tantum numeretur? Quid librum de Vita, obitu, memoria, reminiscencia, de diuturnitate vitæ, ac breuitate, de insecabili-

bus lineis, & id genus multa cōmemorem: quō-
rum nulla apud Laertium fit mentio, cum tamē
is diligentissimus in huiusce philosophi libris
recensendis fuisse videatur. Quid problemata
quæ nō esse Aristotelis, præterquam quod mul-
ta in his sunt inaniter repetita, multa pueriliter
soluta, & explicata (quod à tanti sōphi maiestate
nimis alienum est) illud præclare probat, quod à
Diogene Laertio sic inscribūtur: Problematum
ex Democrito libri sex. At hæc nostra sic: Pro-
blematum sectiones duodequadraginta, nam li-
brorum numero nullo distinguuntur. Taceo
Magna moralia appellata, & alios de moribus ad
Eudemum, Mirabiles illas narrationes seu aus-
cultationes, & alia innumera, de quibus doctis-
simi quiq; se omnino ambigere, ingenuè faten-
tur. Et vt tandem quod corpi absoluiam, Catego-
rias quoque ab Aristotelis familia remoueamus,
& ad suum authorem & dominum trāsferamus:
Simplicius, is quem supra citauimus, cum Ca-
tegorias explicat, Andronici paraphrasin citat
multis locis, quæ vbique ferè cum his, quas ha-
bemus, Categorijs cōgruit: & cum ijs quas Sim-
plicius enarrabat, disidet omnino, vt nulli iam
dubium esse possit, hæc nostras Categorias ad
Andronicum, non ad Aristotelem pertinere. His
igitur tot argumentis, coniecturis, testibus, in
eam sententiam venio, vt paucissimos eorum
qui extant (libris semper de Animalibus exte-
ptis,

ptis, alijsq; quos suprà nominauimus, quib. *ὀφείδων* addi mihi posse videtur) Aristotelis veros & germanos libros esse existimé. Tu verò quid sequaris vide. Equidem tibi morem vt gererem, hæc pauca quæ veniebant in mentem (non enim mihi diligentius inuestigandi ocium fuit) in hanc epistolam contuli: quæ non dubito, pro mutuo nostro amore, te in bonam partem accepturum. Vale.

L I T E R A R V M E T M E R
caturæ comparatio.

C A E L I V S S. C. Th. Tr. suo
 S. P. D.

Vi isthinc ad nos veniant, nobis renunciant, te non crebrò in publicum prodire: cum verò prodise magna tui miseratione moueri, quòd pallidus totus, ac squalidus, mortuisque quàm viuis similior illis esse videaris. Hoc nisi vestras istas literas, & studia efficeret certò scirem, Cupidinis philtra, maloq; veneno intincta tela, esse non dubitarem. Quid tibi animi est? an tibi eadem opera, te tuosque omnes perdere est constitutum? Equidem satis perspicio, faterique non dubito, istum viuendi morem, ista studia, non modò ipsi tibi (cuius me

longè magis quàm aliorum miseret) verùm in-
 numeris quoque alijs partim damno, partim de
 decori fuisse. Equidem veterum memoria dubi-
 tatum fuit, nostraque ambigitur, bonine an ma-
 li plus attulerit hominibus & ciuitatibus cog-
 nio literarum: quas vt modicas probo, ita sum-
 mas atq; immodicas mehercle nequeo non sum-
 moperè improbare. Nam & cum nostræ ciuita-
 tis aliarumque detrimenta considero, & maxi-
 morum virorum veteres animo colligo calami-
 tates, non minimam video ex literis manare par-
 tem incommodorum. Verùm ne in nostrorum
 hominum offensionem cadam, veterum potius
 quàm nouorum exempla mihi breuiter repetè-
 da sumam. Inter quos Socrates mihi primus oc-
 currit, Apollinis oraculo sapientissimus iudica-
 tus, is tamen cicutam bibere, Aristoteles & De-
 mosthenes solum ex illj causa vertere, Plato pe-
 diculos (quis hoc credat?) ad necem vsque pati
 coactus est. Ciceroni quidem & manus, & caput
 (nefas) istæ vsque adeo laudatæ literæ, artesque
 præclaræ abstulerunt. Quid reliquos numerem?
 Fuerunt & sunt innumerabiles, quib. literæ non
 modò probo, verum etiã exitio fuerunt. Nam
 vix vnus aut alter reperietur, cui non maiori di-
 spendio quàm compendio, ignominia quàm
 ornamento summa cognitio extiterit literarum.
 Ex his enim morbi exitiales & perniciosi, vnde
 interitus: ex iisdem rei familiaris neglectus, vnde
 egestas

egestas, ex egestate contemptus hominum, ex
 contemptu desperatio, à qua deinde difficillimū
 omnino non cadere (vt natura in deteriora sem-
 per proni sumus) in flagitium aliquod detestan-
 dum ad perpetuam hominis infamiam, & ma-
 gnum ciuitatis damnum, & sæpenumero poste-
 ritatis vniuersę. Verūm donemus, ex tot laqueis
 alios nonnunquam euadere posse: haud video
 quī tu omnes possis effugere. non quòd tibi dif-
 fidam: sed humanę conditioni, temporibus in-
 firmęq; corporis tui constitutioni: quam exerci-
 tationem moderatūq; laborem desiderare cre-
 diderim, quo animus fiat serueturq; alacrior, cor-
 pus vegetius: vel qualis hæc mercatura, quam e-
 go vtilitate, eaq; non minus publica quàm pri-
 uata, dignitate & laude, cumētis artibus, nedum
 literis præferre non dubitem. Ac primūm exer-
 citatione corporis & labore hominē totum me-
 lius habere, magisque vigere, non modò à medi-
 cis dictum est, sed re ipsa sæpissimè compertum:
 quod qui negant, hi nō vident, vt equum ad cur-
 sum, canem ad indigandum, bouem ad arandum,
 sic hominem esse natū ad agendum: quod tum
 profana, tum diuina scripta testantur. Præclare
 Celsus, Hippocrates ille Romanus: Ignauia, in-
 quit, corpus hebetat, labor firmat, illa maturam
 senectutem, hic longam adolescentiam reddit.
 Iam agris colendis operam dare, atque artibus
 eiusmodi, quarum omne opus est in faciendo,

aut agendo (quanquam spernendæ non sūnt)
 nō omnes satis decet. Mercatura huiusmodi est
 vt quodlibet imbecille corpus firmare, quemuis
 animum tristem sua illa varietate (in qua sola
 omnem voluptatem & delectationē natura con-
 stituisse videtur) oblectare, exhilarare, & conser-
 uare possit: tam honesta & liberalis, vt homines
 alioqui clarissimos priscis temporibus hanc se-
 qui atque exercere non puduerit. Inter quos (vt
 à Plutarcho accepimus) magnus ille Solon fuit,
 qui saluberrimas Atheniensibus leges tulit: &
 Hippocrates Cous, omnis medicinæ parens, cu-
 ius decreta etiam nunc velut oracula habentur:
 & diuinus ille Plato, qui si in ea perseverasset,
 nec in tanto hominum odio fuisset, nec tam mi-
 serabiliter mortem oppetisset. Nostra quoque
 ætate an non hæc peculiare quoddam ornamen-
 tum, deliciæque virorum principum est? Quid
 ad tantam potentiam Venetos, Genuenses, Lu-
 censes, Florétinos, Nurebergenses, Augustanos-
 que perduxit? Quid Italiæ tot familiâs, ad sum-
 mam ferè nobilitatem extulit? quid infinitis pro-
 pè opibus adduxit, nisi mercatura? Testes sunt
 Fuggeri, Grimaldi, Saulij, Bonuisij, Strozzæ, Me-
 dices, cum quibus Reges Cæsaresque ipsi con-
 nubia, affinitatesque coniungere non dubitant.
 Laurentij enim Medicis filiam, Clementis pon-
 tificis Romani neptem, filio suo Henrico, Regi
 Calliæ designato, Franciscus rex eius nominis
 primus,

primus, despondit & copulauit. Carolus uero
 Cæsar, filiam Alexandro Medici, primo Floren-
 tinorum Cæsaris auctoritate principi, in matri-
 monium tradidit. In nunc, & mercaturam ignobi-
 lem, aut indecoram dicere aude, cum qua coniu-
 gia & affinitates terrarum domini contrahere,
 sibi laudi & commodo fore ducunt. Atque ita
 quidem conuenit, ut cum deorum inuentum sit
 heroum quoque & principum sit illa proprium
 & munus & ornamentum. A libero enim patre
 hanc asserit Plinius esse inuentam, tametsi Dio-
 dorus huius præclaræ facultatis Mercurium in-
 uentorem esse uelit. Non deinde paruo merca-
 tura præsidio est, sed maximo, maximeq; neces-
 saria, utpote cuius beneficio, regiones ciuitates-
 que plurimæ natura steriles, & quæ alioqui in
 summa rerum omnium versarentur inopia, fœ-
 cundæ opulentæque redduntur: cuius rei, Ve-
 hetix, Genua, Andouerpia, atque aliæ pleræque
 testes locupletissimæ esse possunt. Multarum
 quoque ac magnarum rerum experientiam, u-
 sumq; unum prudentiæ sapientiæq; parentem
 homines docet. Ad hæc, amicos nobis nusquam
 non comparat, & ad principum familiaritatem
 contrahendam momentum magnum habere cõ-
 setur. Quapropter à Marco Tullio haud teme-
 rè dictum esse puto, Mercaturam copiosam iure
 optimo posse laudari. Quin & legumlatores in
 suis ciuitatibus, hanc non in politremis haben-

dam censuerunt. Quid verò tale habent vestrae istae disciplinae Theoreticae, quae in sola ingenij atque animi cognitione versantur, semper quidem famelicæ, semper sepultæ, hominum ignavorum, nulliusq; precij & inuenta pariter & delinimenta? Quid ignavis atque ociosis illis artibus homini opus erat? cum & corpus ad omnem functionem habile, & rationem, orationemque à natura, aliaque adiumenta rerum gerendarum haberemus. Innumeros semper homines excellenti animo ac virtute fuisse, & sine doctrina, naturæ ipsius habitu propè diuino, per se ipsos & moderatos & graues extitisse, non ignoramus. Quod ego Deum optimum maximum singulari consilio ostendere voluisse credo, quo nos doceret quàm vani essent isti labores, & sciendi cupiditates effrenatæ: probaretq; nobis sapius ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina, quàm sine natura valuisse doctrinam. Quod si sapientissimorum quoque de hac re sententiam audire cupis, accipe quid vnus pro omnibus mortalibus sapientissimus mortalium Solomo dicat: Animum, inquit, ad scientiæ stultitiæq; & prudentiæ cognitionem appuli meum, & deprehendi eam quoque esse animi molestiam. Nam cum multa sapientia, multa quoque coniuncta molestia est. Et qui scientiam acquirit, simul acquirit quod eum diseruiet. Sed nolo de ijs tecum pluribus agere: si ad nos veneris, & hanc nostram

merca-

mercuraturam aliquot dies degustaueris, dices
 (scio) hanc viam esse felicitatis, & proprium ho-
 minum munus, deorum munere demonstra-
 tum. vmbrales verò istas literas, studia inface-
 ta & incondita, calamitatem, pestem, pernicièq;
 miserorum esse mortalium. Vale, & ne me
 nega.

LOCVS ARISTOTELIS EX
 tertio Rhetorices libro, de Frigidis, explicatus, &
 ad Ciceronis Fabijq; præcepta
 accommodatus.

CAELIVS S. C. MARTINO
 Borrho suo, S. D.

Pportunè tu quidem de frigidis
 quid sentirem petuisti: nam &
 re ipsa hoc tempore frigere hone-
 sta & præclara omnia videntur.
 Sol enim longius à terris nostris
 solito videtur recessisse: ac contrà multo fecisse,
 ac Phaetontis imperio fecit. Tunc enim ad ter-
 ras inclinato præcipiti curru, tantus fuit æstus,
 vt omnium rerum conflagrationem metuerent
 mortales. Sed hæc tempora sunt Thyestea, qui-
 bus sol auersus, equos à nostris terris procul ex-
 timulat. Quòd nisi sol ille diuinus, qui Christus
 est, nos respexerit, hoc frigore interire hominū

genus necesse est. Verùm nos ad ea frigida, quæ in oratione versantur, quæ tu requiris, veniamus, vt Aristotelis, siue Theodectis, locum ex Rhet. 3. breuiter explicemus.

Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέλει γίνονται.

Frigida, inquit, quatuor modis fiūt. Frigida, quædam elocutionis vitia dicuntur ab Aristotele, quæ nihil mouent, sed frigidus & languidos faciunt auditores: quoniam ab eis tāquam inepta & inania contemnantur. nam vt caloris est mouere, agere, animare: sic frigoris, sistere, languidos facere, exanimare. illius enim est motus, sensus, alacritas: huius quies, stupor, languor. Et quamquam Cicero nihil de frigidis verbo præcepisse videatur, re tamen ipsa eadem propè vitia notauit. Nam primum lib. 2. de Oratore, in iocis, frigidiora dicit verba vitanda esse. At de Clar. or. de M. Pisone oratore loquens: Habuit, inquit, à natura genus quoddam acuminis, quod etiam arte limauerat, quod erat in reprehendendis verbis versutum, & solers: sed sæpe stomachosum, nonnunquam frigidū, interdum etiam facetū.

Deinde cum quatuor frigidorum genera fecerit Aristoteles: primum, quod in insolenti & inepta verborum coniunctione versatur, notauit Cicero de Orat. lib. 3. cum de nouandis coniunctione verbis differeret: citat enim ibi exempla poetarum, nulla oratorum. Et rectè. nam dixerat paulò ante, ea esse poetarū licentiæ liberiora, quam

quàm oratorum: qualia sunt illa Ennij, expecto-
rare, & versutiloquus, & exsacrificare. Iam autē
nouis & putidis coniunctionibus verborum v-
sus vix est Cicero, nisi si quando ex Græcis poe-
tis (qui vt licentiores, ita feliciores in coniungen-
dis verbis fuerunt) versus cōuertit. Tunc enim
& Vastificum, & Altisonum, & Regificum dixit.

Secundum frigidorum genus, in peregrino-
rum verborum vsu versatur. Hanc peregrinita-
tem fugiendam esse intelligit Cicero, cum Lati-
na verba in oratore requirit: quibus peregrina
opponuntur. quæ si crebrius vsurpet orator, bar-
barisini vitium non vitabit. Vt enim (inquit in
Oratorij partib.) in simplicibus verbis, quod
non est Latinum: sic in coniunctis, quod non est
consequens, vituperandum est. Ac peregrinita-
te & barbarie quadam Latinum sermonem fuis-
se Romæ corruptum, queritur Cicero de Clar-
or. vbi de elocutione emendata loquitur: & in
principio libri tertij de Oratore. Atque etiam
peregrinitate corrumpi sermonem Latinum te-
statur Fabius Quintilianus. Hoc Theophrasto,
diuinæ eloquentiæ viro, ab Attica anicula: hoc
Liuiο miræ facundiæ historico, ab Asinio Pollio
ne datum vitio est, qui eius orationem Patauini-
tatem quandam redolere existimauit. Sunt ta-
men quædam ita recepta, vt pro peregrinis ne
tempore quidem Ciceronis haberentur. quod
genus sunt: rheda Gallicum vocabulum, & esse.

dum Britannicum, & mappa Hispanum, & gaza Persicum, & alia nonnulla: mastrucam vero, quod Sardum est verbum, pro toga, & ab eo mastrucatum, ut togatum, illudens potius, quam serio usurpauit Cicero.

Sequuntur tertio loco Epitheta, quæ à Cicero in Oratorij Partitionibus & addita, & adiuncta ad nomen, appellantur: à Quintiliano, apposita. Hæc quoniam poetica sunt omnino, eo præcepto Ciceronis lib. 3. de Orat. comprehensa esse intelligendum est, quo raro etiam in oratione poeticum aliquod verbum habere dignitatem monet: id quod & Aristoteles & Quintilianus perspicue testantur. Quintilianus enim poetas frequentius & liberius uti Epithetis, quæ oratores, ait: atque apud eosdem, nisi eis aliquid efficiatur, redundare. Aristoteles oratori tria in Epithetis vitia vitanda esse monet: ut ne longa sint, ut ne inepta, ut ne crebra. Sensus indigentis, & incuruiceruicum pecus, longa, intempestiua & inepta sunt, nix candida, album lac, nigri Æthiopes, humida vina. Crebra quæ sint, omnes norunt.

Postremum ex ijs quæ frigida appellantur, & vitiosa, & molesta in oratione, sunt ineptæ translationes: quarum vitia Cicero in tertio de Oratore diligenter notauit: in quibus non cum discrepare ab Aristotele cognoscet, qui cōferre inter se vtriusque præcepta voluerit.

Ex his igitur & similibus vitijs, atq; ineptijs, quæ frigida nominavit Aristoteles, conflatum est quoddam tumidum, inflatum, & (vt Cicero in O-ratore dicit) florens & pictum orationis genus, in quo omnes verborum, omnes sententiarum sine delectu illigantur lepores. Hoc totum è sophistarum fontibus defluxit: sed spretum à subtilibus, repulsum à grauibus, sine modo exultas, ab Asiaticis oratoribus receptum est. Hoc genere delectatus Hieronymus Dalmata, inter primos alioqui Theologos numeratus, cum de maris procellis quodam loco scriberet: iacentis inquit, elementi terga crispantur. apud quem innumera penè huiusmodi leguntur. His ineptijs etiam totus scatet Politianus. Inter poetas autem etsi liberiores illi sint, in hoc genere Claudianus excellit, in opere de Raptu Proserpinæ: adeo vt inflatu plusquàm tragico, nemo sit cum eo poeta comparandus. quàmquam etiam Lucanus hoc vitio à nonnullis notetur. Reliqui saniores sunt etsi Horatius à Fabio, feliciter audax in translationibus esse dicatur. Et de his hætenus. Quæ si tibi probantur, bene habet: sin minus, nihil erit mirum, nos in frigidis explicandis conglaciasse. Vale.

LIBROS RHETORICORVM

ad Herennium, non Ciceronis esse,
sed Cornificij.

CAELIVS S. C. FVLVIO PE-
regrino Morato suo S. D.

MEAS rationes, quibus Rhetoricos ad Herennium libros non esse Ciceronis, sed Cornificij potius, adducor, Fului charissime, vt ad te mittā, proximē literæ tuæ efflagitarunt. Ais enim te in eadem esse sententia: sed quoniam res tibi est cum homine molesto, cupere te meas cum tuis rationibus conferre, vt non modò argumentis sis, verum etiam mea auctoritate firmior. Tibi hoc negare, mi optime Fului, non possum, qui cum mihi omnia mea esse communia statui, vt pote qui reuera sis mihi, quod Cicero noster de vero amico dicit, vt is sit tanquam alter idem. Hac igitur epistola, quandam cum insano quodam grammatico Papiæ habitam disputationem, breuissimē completar: quam tu pro tua magna eruditione, dicendi que facultate exornabis. Ita enim fiet, vt siue autoritas nostra aliquid sit, ea grauior tuo ingenio videatur: siue nulla sit, tuis lacertis contortata aduersarium prosternāt. Iam igitur hinc ducamus initium. Si libri Rhetoricorum ad Herennium

Herennium Ciceronis sunt, eos aut adolescentulus conscripserit oportet, aut ætate grauiore. Adolescentulum eos non scripsisse, cum ex ipsorum librorum præmio, quos à patrefamiliâs conscriptos esse, atque ætate iam matura viro, vel cæco perspicuû esse potest: tum ex eo, quod isti nobis imperitè nimis obijciunt: Tullius hæres meus Terentiæ vxori meæ XXX pondo vaforum argenteorum dato, quæ volet, &c. Nam si ex his verbis eorum librorum autorem volunt esse Ciceronem, non iam adolescentulus, sed vir & pater erat, cum illa conscriberet. Relinquitur ergo, vt grauiore ætate eos perfecerit. Sed cum pleraq; alia, tum illud repugnat maximè, quod ipse Cicero in præmio libri primi de Oratore ad fratrem scribit: sibi, quæ de Rhetorica scripserit, puero atque adolescentulo inchoata atque rudia excidisse. Ex quibus verbis duo conficiuntur: alterum, quoniam ipse adolescentulus scripserit, eos non esse Ciceronis. deinde, non ad Herennium, sed de Inuentione libros esse, quos adolescens scripserit. Nam inchoatos cum dicit sibi excidisse, partē aliquam illis deesse ad Rhetoricæ absolutionem significat. De quinque enim officij oratorij partibus, vnā tantum tractat Inuentionem: relinquebantur quatuor. rudes verò, non satis expolitos & limatos esse: quòd verbis quibusdam in his libris vtitur, quibus nunquam postea vsus reperitur: vt propo-

fitio, pro ea quam maiorem in ratiocinatione
 vocant, quam semper alibi propositum maluit
 appellare, & definitiuam constitutionem, & id
 genus alia: neq; pari elegancia, atque in reliquis,
 est vsus. Quòd si quis dicat, post eos de Inuent.
 hos ad Herennium fuisse elaboratos: tum quæ-
 ro, vnde id colligant? Cum enim libros de Ora-
 tore ad Q. Frat. scriberet, dicit se eos pro illis in-
 choatis & rudibus subijcere. at ad Herennium
 libri, omnibus Rhetoricæ partibus & numeris
 absoluti perfectique sunt. Nullos igitur præte-
 rea scripserat, præter eos qui de Inuentione in-
 scripti sunt. Post autem illos de Oratore, cur hos
 scriberet, nihil erat: cum longè præstantiores
 iam elucubrasset. Quòd si neque adolescens, ne-
 que grauiore ætate, hoc est, neque ante libros de
 Inuentione, neque post, Cicero eos scripsisse li-
 bros probari potest: non sunt igitur Ciceronis.
 Nec est quòd quis tergiuerfetur: sunt enim hæc
 argumenta firmissima. Adde quòd neque Cice-
 ro ipse vsquam eorum mentionem facit, neque
 Quintilianus, qui alioqui nullius vel minutissi-
 mi Rhetoris scriptum reticuit. Neque minus il-
 la firma sunt, quòd librorum ad Herennium au-
 tor, Hermetem, qui libros eos cõscripsit, sibi fuis-
 se præceptorem affirmat, cuius nulla sit vsquam
 a Cicerone mentio: cum tamen ille suos præce-
 ptos non vno loco scriptis suis celebrarit.
 Quid? quòd autor ad Herennium dicit, se cum
 Herennio

Herennio amicitiam habere, cuius initium cognatio fecerit, cætera philosophiæ ratione fuisse confirmata? Sed ubi nam reperiemus, Herennium aliquem, tanta amicitia aut cognatione cum Cicerone fuisse coniunctum? Quæ autem isti contrâ afferunt, ut eorum librorum Ciceronem autoré faciant, tam leuia sunt, & penè puerilia, ut refelli non mereantur. Quid enim, si vel Hieronymus, vel Priscianus, vel alij hos libros esse Ciceronis putarunt? Non hæc agebant viri illi, non hanc quæstionem tractabant. videbant eos cum Ciceronis libris coniunctos: non inscriptionem aliquam priuatam, sed communem librorum sequebantur: proinde pro Cicerone citabant. Cõsueuerunt etiam Nonius Marcellus, & Plinius Secundus, quod & hodie plerique faciunt, omnes epistolas Familiares, quas vocant, Ciceronis appellare: cum tamen quartâ earum partem, aut eo amplius, aliorum esse perspicuû sit. ut VIII librum raceam, qui totus est Cælij: & XI, qui totus ferè est Bruti. Hoc autem dico, etiam si nunc alterius fortè, non Ciceronis nomine inscripti libri essent, similitudo autè præceptorum in his & illis qui de Inuentione libris inscripti sunt non tanta est, ut isti garriunt, sed magna potius dissimilitudo: id quod vel in partibus orationis, vel in causarum & constitutionum generibus explicandis, atque alijs multis apparet. Sed omitamus quæ, ut dixi, quoniam le-

uissima sunt, sua leuitate euanescent: & vt omnem
 controuersiam tollamus, verum & legitimum autorem eorum librorum edamus. Mihi
 dubium non est, quin sit Cornificius is, cuius saepe mentio fit apud Quintilianum. Principio
 cum lib. 3. Inst. Or. temporum ordinem secutus, Rhetoricę scriptores enumerat, statim post Ciceronem,
 Cornificium recēset: Scripsit, inquit, de eadem materia nō pauca Cornificius, Deinde libro 9. vbi de figuris sentētiarum agit, quam
 Græci *παρρησιαν*, licentiam Cornificium vocasse scribit: autor autem ad Herennium ita illam appellat,
 & præterea nemo latinorum: (loquor enim de eius ornamenti appellatione.) Est igitur id opus
 Cornificij. Cum autē idem verbum crebrius ponitur, mutata tantū vel syllabarū
 mora idem Quintilianus dicit, Cornificium trāductionem appellasse: quod totidem syllabis in
 his, de quibus loquimur Rhetoricis legitur. atque etiam eodem inter reliqua, quo Quintilianus,
 vtitur exemplo: Amari iucundum est, si curetur, ne quid insit amari. Quōd si hi libri erant
 Ciceronis, cur non potius eius, quā Cornificij, aut (quod de Cornificio & Rutilio fecit) vtrunque
 citat autorem? Atque eodem libro, de finitionē à Cornificio atque Rutilio inter Schemata
 verborum recenseri dicit: at hoc noster hic ad Herenniū autor facit: est igitur Cornificius.
 Rutilius autem, ne quis fortē ad eum ista referat,

rat, in manibus est. Et aliquanto post: Cornificius, inquit, adijcit figuris verborum interrogationem, ratiocinationem, subiectionem, translationem, permutationem: præterea sententiam, membrum, articulum, interpretationem, conclusionem. id autem in quarto libro ad Herennium eisdem omnino nominibus appellari, omni luce clarius est. Verum ne longiores in re perspicua simus, vnum addamus: deinde concludamus. Idem Quintilianus, inter eos qui propriè libros integros exornationum descriptioni dedicauerunt, Cornificium nominat. Autorem autem ad Herennium id fecisse videmus: quod quidem, cum ijs quæ iam exposuimus, ostendit, eorum librorum verum, solum, & legitimum autorem, Cornificium esse. Vale, Venetijs. 1540. Calend. Februarij.

CAELIVS S. C. FVLVIO

Peregrino Morato suo,

S. P. D.

 Vm Timotheus noster in urbem veniret, ei vt te adiret madaui: quo si quid noui haberes, præsertim de rebus urbanis, ad me scriberes: saltem vt dies æstiuos huiusmodi sermunculis fallamus. Equidem dum solis ardores hæc vito, diuertit ad nos Ioan. Chiros Hispanus,

qui cum mihi vetus intercedit necessitudo : cuius initium literæ fecerunt, cætera religionis perfectissima ratio confirmavit. Atque inter alia quæ in xysto cõfabulati sumus, breuiter mihi iter ab Hispania Cortiaram vsque, quæ hodie Calecut vocatur, descripsit. Nec me latet, quosdam Camanem antea appellatam putare, quæ nunc Calecut dicitur: sed errore, vt arbitror, nam Camane hodie, Curati appellari existimo. Est autem, inquit, ea vrbs caput eius regni, quod nostri nauæ Cambaicum appellant, ad Indi fluminis hostia, quæ India intra Gangem à Geographis solet appellari. Primùm igitur, inquit, cum nostri in Indiam volût transmittere, portum sanctum, Mederam, quæ Cerne veteribus fuit, & Iunonis insulam, quæ Autoloc, item quæ ad Fortunatas insulas adnauigant: quæ nunc ab vna Fortunatarum, atque à canum copia, Canariæ nominantur. Hinc ad caput album, quæ Soluentia extrema Ptolemæo dicitur, portus est Africi litoris, vbi polus xvij. gradus attollitur. Ab hoc portu soluentes, cursum in Seneganum dirigunt regnũ: sic à flumine Senega, quo tota ferè Aethiopia irrigatur, appellatum: Nigrim Geographi, eas autem gentes omnes quæ circa incolunt, Hesperios Nigritas appellant. Non longè ab huius fluminis hostio est Ryssadium, siue potius (vt ego ex Ptolemæo conijcio) Aethiopum celebre promõtorium, quod Caput viride à nostris

à colore quem procul ostentat, nominatur: cu-
 ius altitudo nostri poli est graduum xiiij. Ibi sunt
 Hesperides illæ insulæ, fabulosis narrationibus
 notæ. Ad dexteram ex aduerso fluminis Nigris,
 insula in alto mari relinquitur, quæ ab Hispanis
 Bonavista dicta est. Aethiopum promontorio
 relicto, Austro flante ad ostium Gambæ amnis
 veniunt, à quo totum illud regnum nomen ca-
 pit. Hinc soluentibus occurrit Sacrum promon-
 torium, quod etiam nunc nomen vetus retinet.
 Inde profecti, amplissimam Aethiopum oram
 legentes, quæ Agisymba dicta veteribus est, ho-
 die Mellorum regnum dicitur, ad Bonæ spei pro-
 montorium appellitur, quod extrema Africæ
 Meridiæ versus tenet loca. Ptolemæus Prassura
 promontorium videtur appellare, frontem A-
 fricæ Mela, propterea quod illinc paulatim nau-
 tæ æquatorem versus cursum inflectunt. ibi re-
 gnum est Melindæ. Sequuntur Trogloditæ, qui
 litoris Arabici oram incolunt. Sed ego de insula
 Troglodytarū intelligo, in qua aurifodinæ sunt,
 quæ ipsorum lingua Zaphallæ nominantur. Et
 quanquam auro abundant, eo tamen nobis feli-
 ciores sunt: quod nullus eis, ut apud nos, haberi
 di amor: à diuitijs enim, paupertate se abdicarūt
 voluntaria. Non longè hæc insula à sinu Arabi-
 co distat. Alia litoris huius promōtoria, insulas,
 & oras omitto, quæ passim in hoc itinere occur-
 runt ijs qui tam longam circum sesquiterciam

orbis terrarum partem, nauigationem instituūt. Tandem igitur Arabico ac Persico superato sinu, ad Indi fluminis ostia, moxq; Cottiarum, hoc est Calecutum perueniunt, Oriētis celebre emporium: vnde in omnes orbis terrarum partes, odores & aromata exportantur, quanquam ibi minima portio oriatur.

Ab Lusitania igitur Cottiarum vsque, LVII. D C. stad. numerantur. Et est, vt cōstat, iter non directum, sed in Austrum, deinde in Orientem deflexum & circumductum. In hoc itinere quāta nominum mutatio facta sit, vides: Tantum æui longinqua valet mutare vetustas, vt poeta ait. Sed parum hoc esset, nisi vnā cum nominibus etiam vrbes & regna interijssent. Quot oppida regnaq; quondam florentissima fuerunt, quæ nūc prostrata & quasi cadauera proiecta iacent: imō quorum ne vestigiū quidem cernitur? Hæc nos ad cœlestem Hierosolymam, regnumque Christi stabile atque æternum contendamus, inuiant, vbi veræ opes, veraque gaudia nobis suppeditabunt.

Vale,

C. E.

CÆLIUS S. C. IOANNI

Sturmio suo,

S. D.

Tu quoque saluē mi Sturmī hu-
manissime. De Brōcardo nostro,
quod scire cupis, nihil dum acce-
pi: & vt magis mirere, ab eō tem-
pore, quo hīc fuisti, de filio meo,

qui agit Patauij, nihil prorsus intellexi: quæ res
valde me angit. Sed tamen spero, breui me ali-
quid de vtroque accepturum. Quod si fortē Bro-
cardus nonnihil recusat, faciam vt inones, homi-
nem vrgebo. De vxoris obitu, quod scribis, an-
tea ignorauī: indoluiq; vehementer. Et vellem
tibi aliquam consolationem non vulgarem af-
ferre: sed nullam equidem homini ista doctrina,
religione, constantia, ignotam & non præceptā
possim. Nam quæ summa erat consolandi ratio;
Deum videlicet optimum maximum, quod o-
ptimum ac beatissimum dari potest, ei dedisse;
præsertim hoc tempore: eam te tibi ipsi subiecif-
se, qui quæ de Trophonio & Agamede memorię
prodita sunt, teneas, minimē ambigo. Eam verō
quam Paulus ille diuinus tantopere probat, ex-
citandam nimirum ē cineribus & inferis ad bea-
tam immortalitatem, vxorem tuam optatissimā
homini tot annos in nostræ religionis sanctissi-
mæ versato mysterijs, & confirmato, in memō-

riam si reuocare vellem, ineptus haberi meritò
 possim. Quamobrem illud tantùm dicā, si quid
 mœroris ex charissimæ coniugis desiderio su-
 perest, quod quidem secus fieri non potest, à do-
 ctrina ista tua præstantissima, hoc est, à te ipso re-
 medium & leuationem pete. nemo enim te me-
 lius quàm tu consolari potest. Fac igitur vir sies;
 atque istis Analiticis conficiendis, alijsq; huius-
 sinodi Herculeis operibus lucubrandis, tempus
 atq; vnà ægritudinem fallas. Quòd autem rogas
 idq; scholarum nomine tam vehemèter, vt
 scholæ vestræ & ecclesiæ fauere atq; adiumentò
 esse velim, ad aliquem omnibus numeris abso-
 lutum virum inueniendum: primùm tibi gratias
 ago, quòd mea opera in re tam honesta & sancta
 vtendum esse duxisti, nam in eò nō modò quan-
 ti me facias, verum etiam quantopere me ames,
 non obscure cognoui. Dabo operam diligentis-
 simè, omnemq; mouebo lapidem, vt talis vobis
 contingat. Et iam ad aliquem scripsi, virum non
 vulgarem: à quo vt primum responsam accepe-
 ro, id erit fortassis intra mensem ad summum, de
 omnibus te certiozem faciam. Et bona est spes,
 vos quod optatis, quanquam magnum, imò ma-
 ximum est, consecuturos. Interea negocium su-
 stine: ad nosq; sæpius scribe, qua ratione par-
 tem etiam ægritudinis minuere poteris. Vale:
 ac de Toxite, quid agat, fac me vt sciam. Idibus
 Decembris, Basileæ.

CAELIVS S. C. IOACHIMO

Vadiano ciuitatis Sangall. Medico,

Pastori, Consuli,

S. P. D.

Dispeream, ni hanc occasionem ad te scribendi omnibus regum fortunis redemissem. Nam in Italia in Gallia, in Germania, vbicunq; fui, tuam istam raram & multiplicem eruditionem, cum singulari pietate & sincera religione coniunctam, quæ mihi tuis præclaris monumentis & hominum sermone cognita est, semper amaui, colui, prædicaui, cernere quoque coràm magnopere cupiui: sed cùm alia, tum familia mea & numerosa & imbecilla, quæ mea præsentia carere non poterat, meum semper impediuit, non extinxit ardorem. Ardeo enim cupiditate incredibilem vidēdi & salutandi in Repub. principem virum, qualem Plato in sua Repub. optauit, & quo gubernante, ciuitatem beatam fore existimauit. Et rectè quidem Plato. nam non ex opibus & censu, sed ex sapiētia & moderatione animorum, beatam ciuium vitam metiebatur. Quanquam ante Platonem Moses ille magnus, & David Rex, eiusq; filius Solomo, idem statuerūt. Huius enim est illa vox Felicem terram, cuius rex canus, sapiensque est. Est proculdubio, est ei, cui Respub. cōmissa est,

necessaria oratio & sapientia, qua regat populos
 qua stabiliat leges, qua cōfirmet religionem, qua
 castiget improbos, qua tueatur bonos, qua lau-
 det claros viros, qua praecepta laudis & salutis
 edat suis ciuibus, qua hortari ad decus, reuocare
 à flagitio, consolari possit afflictos, factaq; & cō-
 sulta fortium & sapientum cum improborum i-
 gnominia sempiternis monumentis prodere.
 Hæc omnia cum in te vno sint, & multò quidem
 plura (accedit enim facultas, qua tuorum ciuū
 corporibus mederi possis, eorumq; vitæ & in-
 columitati consulere) quæ omnia inquam in te
 diuino munere sint, iure beatam istam vestram
 ciuitatem iudico, meritoque tui videndi deside-
 rio teneor. Quod quia nondum mihi cōcessum
 est, utar (vt dixi) præsenti occasione, à me tanto-
 pere, tam diu cupita: & quod coram nō licet, lite-
 ris saltem assequar, vt te salutem atq; alloquar,
 animo verò vt reuerenter amplectar. Redeunt, à
 vobis reuocati in patriam hi tres iuuenes, Iosua
 Kesslerus, Iacobus Baldembergius, & David V-
 ueterus: qui cum mihi præsentes propter inge-
 nij bonitatem, & morum suauitatem, & vitæ in-
 nocentiam fuerint semper charissimi & iucun-
 dissimi, non sum passus eos in patriam sine meis
 ad te literis redire. Non est autem quod à me de
 singulis iudicium expectes. Nam vt in triangu-
 lo, anguli omnes inter se æquales sunt: sic, in his
 tribus iuuenibus, quem cui anteponas, vix inue-
 nies.

nies. Par mihi videtur ingenium, similis eruditio, eadem modestia. Breuiter ea singuli specimina ediderunt in Latinis, in Græcis literis, in artibus ingenuis, in philosophia & in cognitione rerum magnarū, vt vix vllum hîc apud nos fuisse ab aliquot annis eius ætatis sciam, qui cum his conferri, ne dicam anteferri posse videatur. Etsi quid opus est me tibi, viro docto & sapienti de alicuius eruditione fidem facere, qui per te quæ cognoscenda atque exploranda sunt, omnia facile consequi possis? Quod reliquum est, hosce meos charissimos filios, tibi etiam commendo, vt eos absoluas; ipsorumque studijs, quod possis fastigium imponas. Vale vir sapientissime & Cælium tuum in tuo ære esse patere. Basileæ, die 23. Decembris.

CÆLIUS S. CVRIO FORTIO Colletto, per Christum Iesum
S. D.

TAndem literas accepi dignas Colletto, plenas eruditionis, humanitatis, officij, diligentiae. Consuetudo videlicet bonorum, doctorumque virorum te totum conformauit, & perpoliuit. Gratulor tibi mediusfidius istum tam magnum, tam repentinum profectum: mihiq; non mediocriter gaudeo, quod non per-

functoriè, neque oscitanter, negligenter ve ad me
 scribere cœperis, sed magna cum animaduersione,
 iudicioque singulari. Etenim quàm magni
 referat, quibus modis, quâue dexteritate amici-
 tiæ fores aperiantur, & qualis primus ad amicos
 aditus fiat, acutissimè peruidisti. Id quod ego in
 ista tua ætate, natura, conditione, sum non pa-
 rum admiratus. Verùm ita nescio quo fato com-
 paratum est, vt alij se studijs, inedia, siti, vigilijs
 macerent & conficiant, neque proficiât hilum:
 alij obsonent, potent, dormiant, neque literas,
 aut vllam bonam artem curent, docti tamen &
 prudentes videantur. Id quod de sterilibus, &
 fœcundis terris vsuuenire cernimus. At dicas,
 vnde ista deprehendis? Dicam. Insignes sunt a-
 liquot notæ, quæ me de ijs monent. Primùm e-
 nim non obscura ostendis argumenta Dialecti-
 cæ subtilitatis. Nam quid subtilius illo tuo prin-
 cipio esse potest, quod à doctorum hominum
 sententia & testimonio sumptum est? Cum mul-
 torum, inò omnium doctorum hominum iudi-
 cio constet, mi gratissime D. Cæli, amicum esse
 qui quæ amico bona fore putat, ea propter ip-
 sum agit: non insumam tempus in demonstnan-
 do amico. Nonne hoc spumosum, & cortice pin-
 gui, Vt ramale vetusve grandi subere coctum?
 Et illud: Sapientia enim bonum & prudentem
 virum facit, teste Valla. Sequuntur deinde con-
 clusiones argutissimæ, ductæ à coniugatis & ca
 sibus

sibus, & in sortis formam conglobatæ, quam Rhetores Latini gradatione, Græci κλιμάκα appellarunt: Bonus & honestus honesta, clemens clementer agere utique clementia. Capita ipsa modo attigi, reliqua longa sunt. Insunt præterea distributiones bellæ, nonnullæque definitiones, ut Dialectici numeros omnes absolutes, qui sunt, definire, diuidere, argumētari: quorum omnium specimen in vna epistola præbere voluisti. Quid de oratoris vi & facultate dicam? Tu apertè & breuiter doces, tu motum animis admoues, & in quamuis partem lectorem inclinas. Tu mira quadam copia & ornamentis ita delectas, ut vel ipsum Heraclitum in Democritum mutare possis. Quid de philosophia? Ethica Aristotelis tota, seu Ciceronis Officia, Amicitia, Senectutem: Paradoxa compilasti. Plena enim est tua epistola præceptorum, monitorum, consiliorum. Theologiam verò ita mihi paucis verbis ob oculos posuisti, ut ferè in stuporem adgeris Curionem tuum. Linguarum item, atque iuris ciuilis mentionem immiscuisti, ne quid scilicet ommitteres, quod perfectum eruditionis exemplar perficeret, atque compleret. Macte huius virtute puer, sic itur ad astra. Hæc sunt quæ me, ut sic in initio de tua epistola iudicarem, monuerunt.

Quod autem ad me scripsisti de Ioanne quodam Gallo, ut arbitror, viro: molestissimè tuli,

me non potuisse eum re ipsa cognoscere. Hominem enim non vidi : per quem autem steterit, paucis indicabo. Venit is quidem Lausannam, atque ex diuersorio misit ad me & Petrum, si vellemus se videre, iremus ad se in diuersorium suum. Ego cum hæc renūciarentur, interpretabar pro meo munere autorem discipulis, & ab ea explanatione ad aliam me adgredi oportebat. Ter enim quotidie interpretor, bis domi nostræ: primum hora sexta, deinde hora duodecima, & semel in publico gymnasio hora secunda post meridiem. Actūc hora erat duodecima, cum de aduentu Ioannis istius certior factus fui. Iubeo illico Petrum, hominem conuenire, salutare, ad cœnam inuitare, causas aperire cur eadem hora non inuiserem. Verūm simulac interpretandi munus absoluissem, me illum conuenturum. Festinat ad eum Petrus, exponit omnia. ille, se nolle expectare, respondet, ne post lectionem quidem. Et quasi dixissem, me nolle ad eum ire, monuit Petrum, idque non sine supercilio: mihi diceret, se nolle ad me venire. æquiusque esse ut ego ad se, quam ipse ad me veniret. Quo dicto se in viam dedit. Habes totā historiam, & per quæ steterit quo minus conueniremus. Illud autem non satis assequor, quod dixit, Aequius esse ut ego illum conuenirem : nisi hoc velit, quod ex tuis literis elici posse videtur: scilicet se eruditione, literis, sapientia, pietate, moribus, & quadā

eximia

eximia atque præclara rerum diuinarum cognitione non mihi solum, sed etiam cunctis præstare mortalibus. Quod si esset, non solum vnius, aut alterius horulæ interuallum expectasset, verum vltro ad me venisset, atque argumentum suæ humanitatis & pietatis ostendisset: fecissetque quod Paulus monet, vt honore & reuerentia certemus inter nos, in quo certamine vinci turpe sit, vincere verò pulchrum. Quod etiam vel ex ipso Cicerone discere poterat, qui docet, vt quo quisque maior est, hoc se summissius gerat. Sed qui poterat ille de mea seu magna seu exigua eruditione diuinare, qui me non nosset, nisi quatenus à vobis audierat? Illum enim à vobis probè edoctum de nobis, huc venisse, ex eius sermone facile deprehendere potuimus. Nā Petrum rogauit, quid de Georgio, ac de te sentirem? quo loco haberem? Quid, quod & hoc ipsum comprobare tua verba quædam videntur, quæ hic subijcio: Potius animaduerte quæso, quam nō deceat Christianos de Christianis male cogitare, præsertim cum non liceat nisi bene sentire etiam de inimicis: iuxta hoc, Bene precemini deuouentibus vos. Iam hoc argumento est, vos conscios esse vobis ipsis alicuius in me iniuriæ & sceleris, quando quidem subuerimini ne ad aures meas quippiam peruenierit de vobis quod offenderit animum, & læserit amicitiam. Quod si nihil interuenit, cur animum erga vos

meum explorare tentatis. His enim scrupulum iniecistis, cum antea de vobis nihil à vera sincerâque amicitia alienum cogitarem. Ut autem ad Ioannem istum redeam, quem mihi Deum fecisti: Si Deus esset, ad nos se conferre non ita fastidiosè refugisset. Nam & Deus ipse benignus & facilis nos inuisere dignatur. Putâsne ædes nostras vsque adeò contemni, & in solitudine esse, ut à nullis cum clarissimis, tum doctissimis viris celebrentur. Videt ista quotidie Petrus, vnde & hominis insolentiam vehementer est admiratus. Quod si ignari sumus & indocti bonarum artium, si asperi & arrogantes, si barbari, hoc vobis nihil nocere potest, qui longis locorum spacijs à nobis disuncti, alias literas, aliosque mores experimini: quod vestro commodo, ad Christi nostri gloriam perpetuum sit. Tibi tamen Andrea gratias ago, quod tantum virum ut cognoscerem, quantum in te fuit, curasti. quod si secus euenit, tu & ego extra culpâ sumus. Mihi enim nihil gratius contingere potest, quàm huiusmodi hominum doctorum & bonorū gratiam colligere. De Florentino illo mercatore, quid de nobis sentiat, parum curamus: quibus satis est, si Deo nos probare possimus. A nobis certè nihil audiuit, aut profectum est, quod non summam constantiam, modestiam, & veræ religionis studiū præ se ferret. Et miror quòd & Petrum Martyrem, & nos adhorteris, ut monumentum ali-

quod

quod edamus, quo nos in sententia semel bene diuinitusq; suscepta persistere testemur. nam si vnicuique obloquēti: aut detrahenti esset respōdendum, ætas hominis ipsa non satis esset, vt vel paucis responderes. At si nēdi sunt latrare canes, qui mordere non possunt: & vnicuiq; suum munus & officium nauiter est persequendum. Satis superq; respondetur, si vita professioni respondeat: quæ potentior est ad persuadēdum, quàm Periclea vlla *πρεσβεία*, aut Ciceronis eloquētia. Tāetsi nec scripta desint: siquidem scriptionem requiris, Petrus Martyr egregia adornat monumēta, quæ propediem edentur. Bernardini & nostra iam manibus hominum teruntur, & cū verbis tum factis luce clarius testantur, nos ab omni falsa abhorrere religione, & vnum Deum colere in vno Iesu Christo, quo duce & auspice neque famem, nec carceres, nec mortem extime scimus. Hic iam cum epistolam claudere pararem, redijt in mentem, quod in exordio tuarum literarum præclarè posuisti, amici videlicet esse, de amico, vbi vbi posset, bene mereri. Idcirco quo bene de te quæ possē mererer, indicare quædam visum est, quæ tuam epistolam valde apud vnum quenque contaminare possent, & famam tuam nō parum inminuere. Quorum illud primum est, quod sapientiæ præditum, pro sapientia præditum, posuisti. Deinde paulo post, cū dixisses, hæc in causa fuerunt: mox subiecisti, pri

mum ob multa negocia: quæ non bene cohæret.
 Tollenda enim fuerat particula illa ob, vt ad multa responderet. Et cum noster D. Ioanes in Galliam profecturus erat, pro esset: Scio tibi gratum erit, pro, scio tibi gratum fore: Incarceratum, pro in carcerem coniectum, aut ductum, aut simile aliquid (nam incarcerare latinum non est.) Paratissimum & in scribendo & in concionando: pro, ad scribendum & concionandum. Tediosus autem, quod in extremis literis posuisti, pro molestus & grauis, & alia nonnulla, breuitatis causa omittimus. Hæc pauca, vt tibi gratiam de tuis monitis & exhortationibus referrem aliquam, dissimulanda esse non putauit. Enitere igitur, vt & ista corrigas, & melioribus operam des, atque in id studium in quo estis fratres incumbite, vt & vobis honori, & amicis vtilitati, & reipublicæ Christianæ emolumento esse possitis, ad Christi nostri gloriam sempiternam. Vale: & si parcius in scribendo; quam optatis, vobis videor, occupationibus meis, multis quidem illis, & magnis, attribuite. Iesus Christus vos tueatur & regat. Orate pro nobis semper.

EPIST. LIB. II. 383
CAELIVS S. C. DE RA-
tione studij ac styli,

*Ad Ioannem Heruagium
Ioannis F.*

Ater tuus, vir cum primis eruditus & pius, cum proximè conuenirem illum, ei que tuam aduentum gratularer, egit mecum inter cætera, de tuorum ratione studiorum, & exercitationum, quibus breui posses propositum finem attingere. Propositum enim tibi est, Latinæ linguæ facultatem aliquam laudabilem comparare. Dixit tum nostrum vterque aliquid, ac cum iam ab eo discederem, rogauit, cum satis fuisset tantum innuere, ut eam rationem, de qua simul egeramus, literis mandarem, tibi que legendam, meditandam, usu que & exercitatione exprimendam traderem. Id ego ita libenter feci, ut debeo, tali præsertim amico, & de me optimè merito. Qua in re tu pij parētis studium, meam verò erga te beneuolentiam agnosces: quod quidem feceris, si quæ tibi in hac tanquam tabella inspicienda damus, ex muto exemplo in animi speculum transtuleris: hoc est, si rem ipsam ita in animo inculpseris, ut eam cum voles, & quoties erit opus, possis proferre.

Duo igitur sunt, quæ ad quamvis artem consequendam necessario requiruntur, studium & exercitatio: quæ duo ita coniuncta & copulata sunt, ut alterum sine altero parum utilitatis habere videatur. Nam & diligens rerum inuestigatio atque cognitio (id enim studium appellamus) exercitationi atque vsui materiam, & quasi nutrimentum suppeditat: & exercitatio sola studiorum fructus quasi calore quodam elicit, coquit, perficit, & ad maturitatem quandam, suauitatemque perducit.

Itaque tam in studendo, quam in exercendo, prima sit ratio ordinis, secunda diligentia, tertia intelligentia: ubi enim nullus est ordo, nulla potest esse certa doctrina, nullaque memoria: & sine diligentia omnia torpēt, & languent: nec de ijs quæ non intelligas, aut loqui aut scribere unquam possis.

Ordo.

Ordo autem nunc in hac nostra ratione bifariam consideratur, & temporis & rerum. Temporis ordo illud efficiet, ut alia fiant ante meridiem, alia post meridiem. Antemeridianis horis in quib. vel maximè matutinas & antelucanas intelligo, optimum erit in Ciceronis lectione versari, & mox à lectione se ad scribendum conferre. Nam stylus, quemadmodum ipse Cicero dixit,

dixit, optimus est dicendi artifex. Quæ verò scribenda sint, & in quibus stylus exercendus, post dicemus. Tempus autem quod post meridiem sequitur, id totum artibus & doctrinis tribuendum erit.

In rebus ordo erit, si quod sumpseris semel, in eo perseueres, nec fastidio quodam modo hoc, modo illud aggrediaris. Distrahit enim animum ista confusio potius, quam varietas: nec finit aliquid hæere & concoqui, quod postea in nutritionem, hoc est, in succum doctrinæ dictionisque vertatur. Quamobrem cum cœperis Ciceronem legere, ne repente ad Liuium transeas, neque ex Ciceronis epistolis statim ad libros de Officijs, neque ex Oratoris lectione ad poetæ lectionem aut contrà, antequam inceptum absolueris, & cum fructum ex ea vel lectione vel exercitatione perceperis, qui tibi initio propositus fuit.

Diligentia.

Sequitur diligentia, qua vna (vt Antonius secundo libro de Oratore rectè dicit) reliquæ studiorum & styli virtutes omnes continentur. Hæc nihil est quod non assequatur. Ars enim & doctrina tantum vbi quæras, atque vbi sit illud quod studeas inuenire docet: reliqua verò quæ sunt in cura, attentione animi, cogitatione, vigilantia, assiduitate, constantia, labore, diligentia complector nomine. Hæc igitur nunquam est remittenda, nisi recreandi animi causa, vt valetudo con-

seruetur: quanquam in ipsa rerum præclarissimarum cognitione & vfu, recreatio & iucunditas est vel maxima, vel libero ingenio dignissima. Tibi ergo hoc tanquam prætorium edictum propono, vt nulla dies (quod ab Apelle & dictum & obseruatum accepimus) sine linea.

Intelligentia.

Tertium verò & postremum caput nostræ partitionis fuit, vt quæ legimus, quæq; exercemus, ea etiam intelligeremus. Quod quidem facile assequemur, ordine & diligentia seruatis. Sed hæc duo sunt in nobis. Sunt autem & alia duo, quæ intelligentiam adiuuant: quorum alterum est in autoribus ipsis, quibus operam damus: alterum in explicatorum acumine positum est. In autoribus sunt loci clari, faciles & aperti: sunt etiam obscuri, difficiles & inuoluti. Quare ex claris obscuri, ex facilibus difficiles ex apertis & in promptu expositis, reconditi & inuoluti sunt explicandi & intelligendi.

Vt autem id fiat, tribus rebus est opus: animaduersione locorum, & notatione, & comparatione. Primum enim considerandum & animaduertendum est, quid & quomodo dicatur: & quod animaduersum est, statim notandum, ne effluat. Postremò inter se loci sunt conferendi quæ comparatio aut similitum est locorum, aut dissimilium aut contrariorum: ex quibus, quomodo locus ille difficilis intelligendus sit, eluceat. Nam verissimum

finum est, quod dicitur, Liber librum apperit: sed etiam illud non minus est verum, lectio lectionem, & locus locum explicat & enodat.

Illud autem facillimum est, cum locum non intelligis, adhibere explicatorem: sed cum velim perquam doctum & prudentem esse, siue is sit mutus explicator, ut qui suas explicationes literis mandarunt: siue vocalis, cuiusmodi sunt docti homines, & magistri quos vel audis, vel conuenire rogareq; possis. Nam si tales non fuerint nihil perniciosius fieri potest: ut qui falsa & ridicula, pro veris & grauib; & utilib; tradat, talesque sibi credentes efficiant. Ergo tutior est illa prior ratio interpretandi, & intelligendi: quæ et si videatur aliquanto operosior, tamen & tutior (ut dixi) est, & ei qui inuenerit, iucundior & charior: quod nostro Marte inuenta, loci alicuius explicatio esse videatur.

Non igitur statim, ubi aliquid non intelligis, abijciendus est liber, aut etiam in eo loco diutius hærendum: sed notandus est locus, & porro pergendum. Futurum enim est, modò cum animaduersione legatur, ut alius locus lumen ei afferat loco. Quid, quòd sunt etiam apud scriptores loci, qui vel nulla ratione intelligi possint: vel intellecti, minimam contineant utilitatem? Ergo quod Cicero prudenter libro de Officijs primo monet, seruandum omnino est, ne scilicet nimis magnum studium, multa que opera in res obscu

ras atque difficiles, easdemque non necessarias, conferantur.

Exercitationum ratio.

Restat ut de ijs dicamus, in quibus stylum exerceri conveniat, ut usu atque exercitatione lingue Latinæ facultatem consequaris: quod nunc propositum tibi esse video.

Vbi igitur studio diligenti & assiduo tibi materiam scribendi, & orationis, hoc est, res & verba, & artificium, & exempla tum locutionum, tum artificij comparaueris, superest, ut hæc in aciem arenamque deducas. Genera verò in quibus exercere oportet, hæc sunt. Epistolæ, primum breviores, deinde longiores: breves argumenti conclusiones, exordia, narrationes, confirmationes, refutationes, loci communes ad amplificandum: & commiserationes, siue conquestiones: deinde similitudinum, comparationum, & contrariorum explicationes. Quanquam illa ornitenda non erunt, ut in ornamentis verborum & sententiarum, in amplioribus præsertim, & grauioribus exprimendis & cõformandis, multum te exerceas: quorum exempla ad imitandum aptissima habes ad Herenium libro quarto. Priora autem illa exercendi genera, ex Rhetorũ præceptis ducenda sunt: & ad eorum quoque exempla alia erunt proferenda, quæ præcepta te iam tenere non ambigo.

De conuertendiratione.

Est etiam aliud exercēdi genus, cum quid ex alia lingua in aliam linguam cōuertimus: quod genus semper à doctis & disertis viris, si modò rectè fiat, laudatum fuit. Huius duæ sunt leges: quarum altera est, vt vtranque linguam intelligas, tum eam ex qua, tum eam in quam est aliquid conuertendum. Nam nemo rectè vertere quicquam poterit, qui duas eas linguas non probè tenuerit. Verùm in exercendo, quoniam idcirco exercitatio illa suscipitur, vt linguæ facultas comparetur, fieri non potest vt vtriusque peritus sit, qui se exercet: altera tamen ex qua transfert, eum tenere oportet. Cognitio autem rerum quæ hîc requiri videtur, ad perfectas & serias operas, non ad exercitationes referenda est.

Alterum præceptum est, quod paucis ab Horatio in Poetica expressum fuit: sic enim ait,

Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus

Interpres. — Cicero quoq; de Finibus, ijsdem penè verbis: Nec tamē, inquit, exprimi uerbum è uerbo necesse erit, vt interpretes indiserti solent. Sententias tamen, & figuras, siue formas, & rerum ordinem, idem Cicero seruanda esse in dicat: uerbis uerò & locutionibus ijs utendum, quæ à linguæ Romanæ more non abhorreant.

Cum igitur aliquid uel ex Germanica, uel ex Græca, aliâue lingua tibi uertendum erit: singulas periodos & conuersiones, earumue partes &

membra animo concipies: deinde tecum ipse cogitabis, quemadmodum si rem quam animo tenes, à te, non ab alio inuentam exprimere dicendo velles. quo facto eam nō quasi de libro quem vertendū suscepisti, sed quasi animi tui sensa eloqui velles, Latino sermone explicabis: ita fiet, vt nihil putidum, nihil durum, nihil obscurum habeat oratio: sed facilis sit, vsitata & dilucida, quæ maxima est virtus orationis. In hoc autem genus, omnia illa genera cadere possunt, quæ paulo antè notauimus. In his generib. te exercebis, sed potissimum in epistolis, quarum vsus latissimè patet, conscribendis: in quare nihil est opus te ad eos qui de earum ratione scripserunt accedere, vt epistolam discas scribere. Nam non sunt alia scribendæ epistolæ præcepta, quod ad artē & linguam Latinam attinet, quàm aliorum generum. Ex communi enim dicendi arte, ea summi debent: & assidua epistolarū lectione & meditatione illustrari, & multum scribendo confirmari: vt diligentem & attentam lectionem cogitationemque scriptio excipiat, & scriptionem lectio subsequatur.

Epistolas igitur Ciceronis (nam is vnus est in omni genere princeps) diligenter euolues, leges, releges, obseruabis, annotabis: exprimere de rebus alijs scribens, conaberis. quod quidem te non sine magno fructu fecisse, post ipse animaduertes & senties: sentient etiam alij ad quos scribes.

scribes. Breuitatem & quotidianum loquendi genus, si exprimere libet, habes epistolas ad Atticum, in quibus dicendi genus est maximè familiare, purum & simplex, id quod doctissimi quique affirmant. Sin plenam orationem, & grauem & flexam, & contortam amas, præsto sunt epistolæ quæ falso Familiæres appellantur, cum tamen paucissimæ in eis sint familiares, & quotidiano sermone conscriptæ, quales ille sunt ad Terentiam, & ad Tyronem missæ.

De censura, siue iudicio.

Iam dicam aliquid de censura & animaduersione, qua te in tuis scriptis uti oportebit, si fructum ex tuis laboribus quem cupis, assequi velis. Huius prima cura erit in verbis simplicibus: altera in coniunctis, hoc est, in formulis & locutionibus: tertia in arte. Vbi ergo aliquid scripseris, quanta maxima diligentia poteris, tunc à capite omnia recognosce: primùm an irrepserit aliquod verbum aut minus latinum, aut improprium, aut nouum, aut inusitatũ, aut obsoletum.

Et hinc te volo seuerum iudicem tuorum scriptorum agere: nullum præterire verbum, de quo per aliquot menses non dubites, præter fortassis pauca, quæ tibi sit iam exploratum esse latina, & veteribus eo modo vsitata: reliqua volo tibi omnia esse suspecta. Ut autem certò scias, an bona sint, facile perspicies cum assidua bonorum auctorum lectione, tum si ea ad lexica & linguæ La-

tinæ obseruationes & commentarios, tanquam ad Heraclium lapidem, exegeris. Nam quæ in illis inueneris veterum autoritate comprobata, ea probabis: quæ non inueneris, tanquam adulterina reijcies.

Eadem censura tibi vtendum erit in locutionibus, eas enim vel ad Nizolij in Ciceronem obseruationes, vel ad Latinæ linguæ commentarios, siue thesauros, atq; interdum etiam ad Grammaticorū regulas explorabis. Quæ verò ex Rhetorica vel Dialectica manabunt, ea ad earum artium præcepta expendenda erunt: vt videas & certus sis, an omnia quadrent, an fortassis non satis omni ex parte illis respondeant. Et hoc illud est quod Cicero dixit: Omnia sub acumen styli veniant necesse est. Hoc si per aliquot menses feceris, & diligenter feceris, fiet consuetudo, deinde natura: vt etiam nihil tale cogitans, rectè tamen & eleganter omnia facias. Ex qua re & laudem, & vtilitatem, honesta cum voluptate consequere.

De Imitatione.

Quoniam autem in omni exercitatione dicendi, primas tenet Imitatio: hic aliquid de ea dicemus, nisi totā hanc rem in Summa nostra breuiter & perspicuè esseimus complexi: quam te quoque legere & tenere, vt nihil tibi desit, oportebit.

Vale,

AGRIP.

AGRIPPÆ ET ME- COENATIS ORATIONVM

Argumentum, Calio S.

C. autore.

Ctavius Caesar Augustus potitus rerū
paceq; per orbem terrarum parta, cō-
siliū de armis ponendis, ac Repub.
S. P. Q. R. reddenda, cum Agrippa
& Mecœnate, duobus intimis amicis,
cum quibus arcana omnia communicabat, cœpit. Ac
prior Agrippa ei principatum dissuasit, & ut Remp.
Romanis redderet suasit. Mecœnas autem contrā, cō-
siliū de retinendo principatu dedit: sed ita tamen, ut
eum optimum principem, non tyrannū esse uellet. Ce-
sar utriusq; consilio audito, utrunq; tum à prudentia,
tum ab eloquentia, tum etiam à dicendi libertate com-
mendauit: uerū Mecœnatis potius, siue quòd ita se-
cum statuisset, siue eius oratione persuasus, consiliū
secutus est, imperiumq; retinuit. Et quanquam Agrip-
pa contrarium consiliū dedisset, nihīlominus tamen
sic ei semper fauit, ita illū cōplexus est, ac si ipse eius cō-
siliū, quod sequebatur, autor extitisset. Ut tamē utriq;
satis faceret, utq; maiore gloria afficeretur, ac princi-
patum suum hominum uoluntate ac decretis, non uic-
armis tenere uideretur: septimo consuiatu suo disposi-
tis in Senatu Senatoribus ijs, qui ad eam rem apti uide-

rentur, se Reipub. imperium uelle reddere simulauit: atq; id quod uoluit, obtinuit. nam partim metu, partim amore principatum postularunt, atq; ad Imperatoriã maiestatem accipiendam eum coegerunt. Cum igitur altera oratio sit contra Monarchiam, altera pro Monarchia, ex eo harum orationũ utilitas elucet. Agrippæ quidem oratio breuior est, sed tamen locum nullum prætermittit, ex quo popularis Reipub. dignitas, & principatus incommoda demonstrari possint. Meccenatis uerò amplior, propterea quòd ea penè omnia cõplectitur, quæ ad optimum principem instituendum requiri posse uideantur. Quæ si, qui uocantur Principes hodie, uellent attẽdere, atq; exprimere, melius res humanæ haberent. Surget igitur ille Augustus in iudicio, ut & regina Austri, cum hominibus nostris eosq; condemnabit: quòd is Meccenatis prudens consilium audierit, cum hi audire uocem filij Dei recusent. Verùm his omiſſis, duos summos uiros de Reipub. contrarijs sententijs dicentes audiamus.

AGRIP.

AGRIPPÆ AD OCTA-
 nium Cæs. Augustum oratio, con-
 tra Monarchiam: ex Dione
 Lib. LII. Cælio S. C.
 interprete.

E mireris Cæsar, me, qui ab isto tuo principatu tot tantisque bonis affici possem, tibi hunc ipsum dissuadere: qui si tibi quoque utilis & cōmodus futurus esset, ipse eum tibi pariter optarem.

Verūm quando nulla inter principes principū-
 que amicos similitudo est, quod amici quem cu-
 piunt fructum, à principibus sine inuidia & pe-
 riculo percipiunt: in principes aut ipsos tum o-
 dia, tum pericula omnia redundant: existimaui,
 vt in cæteris rebus, sic etiam in hac ipsa, me non
 meum proprium commodum, sed commune
 omnium potius respicere debere. Itaque animo
 tranquillo, quæ in hoc principatu continentur,
 omnia consideremus. Ac primum in eam par-
 tem conuertamus animum, in quam ratio nos
 ipsa ducit. Nemo enim est, qui hūc dominatum
 à nobis expetendū esse diceret, nisi sit nobis uti-
 lis futurus: alioqui aut rebus secundis elati, &
 victorijs inflati videbimur, aut multò antè hoc
 regnum affectasse (quanquā patrem, & nostram

erga ipsum pietatem, causati sumus) aut senatum populumque Romanum nobis proposuisse, non ut eos ab insidiatoribus ipsorum vindicaremus, sed ut in seruitutē adduceremus: quod quidem vtrunque vituperabile est. Nam quis animaduertens nos aliud clausum in pectore, aliud promptum in lingua habere, non indignaretur? Quis non maiore nos odio nunc prosequeretur, quam si ab initio cupiditatem nostrā prae nobis tulissemus, & ad principatum palam aspirassemus? Audere enim per vim aliquid agere, quamuis iniustum videatur, tamen naturæ hominis consentaneum esse creditur: quod, quisquis se aliqua in re alicui præstare atque antecellere studet, etiam plura habere, eo cui præstare vult, cupit. Quod si ei prosperè cedit, fortunæ potentia fertur acceptum: sin contrarium euenit, fortunæ inconstantia totum ascribitur. Qui autem eiusmodi quippiam per fraudes & dolos machinatur, is primùm homo dolosus, & varius, & nequam habetur: quibus vitijs te implicatum esse, etiam si totus orbis imperium consequerere, quenquam vel dicere, vel sentire te nullo modo velle, mihi ipse persuado. Deinde si res ei successit, iniustum lucrum fecisse videtur: sin minus, meritò tibi omnia mala accidisse mortales existimabunt. Quæ quanquam ita sint, tamen aliquis vitio nobis verteret, quod tamen si initio nihil de principatu cogitassemus, nunc
tamen

tamen illum optaremus. Longè enim maiore
 is vituperatione dignus est, qui præsentī fortu-
 nã vincitur, nec se continere, nec moderatè for-
 tunæ bonis vti potest, quàm qui in rebus aduer-
 sis quempiam afficit iniuria. Homines enim sæ-
 penumero calamitatibus, non volûtate, ad pec-
 candum, atque ad propriam commoditatem
 persequendam impelluntur: illi verò voluntate
 ac proposito cõtra vtilitatẽ incontinentes sunt.
 Quis verò cogitaret, eos rectè alijs imperaturos
 aut in aduersa fortuna constantes fore, qui nec
 vlla animi simplicitate præditi sunt: nec rectè
 munera, quibus aucti sunt, metiri possunt? Nos
 igitur, qui nihil horum sustinuimus, quiq̃ue ni-
 hil præter rationem facere cupimus: sed, quod
 optimũ esse videatur, sequuturi sumus, de hoc
 ipso consilium capiemus. Liberè tecum agam:
 neq; enim aliter quicquam posseim dicere. eum
 enim te esse noui, qui mendacijs & assentatione
 audiendis minimè capiaris. Iuris æquabilitas,
 & nomen habet sanctissimum, & opera iustissi-
 ma. An non æquum est, vt qui eiusdem & natu-
 ræ & nationis sunt, atque ijsdem & morib. & le-
 gibus educati, quiq̃ue communem corporum
 animorumq̃ue vsum patriæ cõferunt, alia etiam
 communia habeant? Neque enim decet alterum
 anteponi alteri, nisi propter virtutem: quòd par
 nascendi conditio, parem quoque distributio-
 nem desiderat: quam si consequitur, gaudet: sin-

minus, doloré capit. Ac cum humanum genús
 à dijs originem habeat, atque ad eos rediturum
 fit, sursum spectat, nec semper vni homini subel-
 se vult: nec ferre potest, vt laborū, periculorum,
 impensarum particeps sit, à præmijs autem & v-
 tilitatibus excludatur. Ac tametsi huiusmodi fer-
 re cogatur, eum odit qui vim affert, eumq; qua-
 cunque occasione vlciscitur. Omnes enim ho-
 mines principatus cupiditate tenentur: idcirco
 ex parte dominatum patiuntur, nec tamen op-
 pressi se sustinent, atque ob id etiam iidem ipsi
 alios opprimere non coguntur: gaudentque ijs
 honoribus qui ab æqualibus ipsorū eis tribuun-
 tur: pœnas etiam laudant, quæ legibus inferun-
 tur. Hoc igitur rerum statu, bona & mala esse
 communia arbitrantur, civium neminem lædi
 volunt, eisque optima quæque semper optant.
 Quòd si quis aliqua virtute præditus est, ipse
 met eam & libenter ostēdit, & alacriter exercet.
 Si verò in alio eam elucere cernit, intrepidè fo-
 uet, augere studet, & magnificè prædicat. Quòd
 si quis improbus sit, eum omnes odere: eius ve-
 rò qui malis premitur, omnes misentur, dam-
 num & ignominiam quæ eorum caussa accipit
 ciuitas, communia arbitrantur. Hæc popularis
 status forma est. At in tyrannide omnia contra-
 ria inueniuntur. Sed quid opus est pluribus a-
 gere? In summa, nemo est qui in se aliquid præ-
 clarum esse videri velit, quoniam ei omnes fere
 domi-

domini eam ob rem inimici sunt: mores principis, legem vitæ suæ omnes faciunt: ac, quod sine periculo superare se posse cogitant, in eo elaborant. qua ratione inducti, plerique omnes priuatis suis vtilitatibus studēt: cæteros omnes odere, eorumque felicitatem in proprijs damnis, calamitatem verò in commodis ponūt. Quæ cum ita se habeant, cur ad principatum appetendum moueare non video: quippe qui præterquam quòd populis molestus est, tibi quidem multo molestior fit futurus. Nonne vides Urbem, eiusque res adhuc perturbatas esse? ac difficile fore, populum nostrum, tot iã annos in libertate versantem, dissoluere: neque minus difficile, socios & vectigales nostros, quorum quidã olim iam suis legibus vtuntur, alij à nobis ipsis libertate donati sunt, in seruitutem redigere: cum præsertim tot circa nos hostes habeamus? Atque vt ab eo quod primum & breuissimum est, exordiar, multa tibi quacũque ratione pecunia inuenienda erit: quòd præsentis facultates cum ad alias res, tum maximè ad alendos exercitus satis esse nullo modo possunt. Quæ difficultas quãquam in populari statu etiam inuenitur, quòd nulla respublica sine sumptu esse possit: tamen in eo statu plerique multa libenter conferunt, quod quidem maiorum honorum cupiditate faciunt, ex eo digna præmia capientes. Quòd si vitæ necessaria tributa exiguntur, sibi ipsi in eo

satisfaciunt feruntq; nō grauatē, vt qui propter
 propriam vtilitatem pendant. In principatu au-
 tem, omnes æquum existimant, principem, vt-
 potē opibus affluentem, sumptum omnem susti-
 nere: eius facultates diligenter inquirentes, at
 non pariter sumptuum rationes subducentes.
 Itaq; inuitē priuatim singuli quidquam confe-
 runt: sed nec libenter tributis communibus as-
 sentiuntur. Nā illud nemo faceret, ne se diuitem
 esse proderet: nec etiam principi vtile esset, si fa-
 ceret: quōd statim is, propter opinionem, quam
 obtineret popularis, superbia elatus, nouas res
 agitare studeret: alterum verō, nimirum in com-
 mune conferre tributa, multis graue & molestū
 est: præsertim cum illi detrimentum, alij emolu-
 mentum capiant. In statu enim populari, qui tri-
 butum pendunt, magna ex parte militiæ nauāt
 operam: ex qua rursus eadē pecunia quodam
 modo in eorum redit manus. At in vnus princi-
 patu, plerunq; alij sunt qui terrā colunt, qui na-
 uigant, qui Rempub. gerūt, à quibus magna pe-
 cunię pars extorquetur: alij verō qui bella gerūt
 & præmia accipiunt. Hoc igitur vnum ex ijs est,
 quæ tibi negocium facessent. Alterum est, quod
 exponam. Qui scelus concipit, eum puniri oportet:
 bona enim hominum pars castigari nec ob-
 iurgatione, nec exemplis possunt: sed omnino,
 sicut ignominia, aut exilio, aut morte mulctandi
 sunt, quæ in tanto imperio tantaque hominum
 multitu

multitudine, ac præsertim in Reipub. mutatio-
 ne solent accidere. Hi verò fontes, si eos alijs iu-
 dicijs tradideris, absoluentur: maximè si ex ijs
 fuerint, qui tibi infensi esse credàtur. tunc enim
 iudices se potentes esse putant, si quando con-
 tra principis sententiam iudicent. si qui verò cō-
 demnabuntur, tuo impulsu eam calamitatem su-
 stinere videbuntur. Sin ipse iudex eris, te in æ-
 quales tuos multos animaduertere necesse erit.
 Quæ res ab hominis felicitate aliena est: videbe-
 req; profus à nonnullis ira potius quàm æqui-
 tate poenas exigere. Qui nanq; vim possunt af-
 ferte, à nemine æqua iudicia facere putantur: e-
 xistimant enim omnes, eos imaginem atq; vim-
 bram tantùm Reip. præ se ferre, ac legitimorum
 prætextu iudiciorū suas explere libidines. Hæc
 igitur in vnus dominatu accidunt. In populari
 autem administratione, si quis aliquod scelus
 priuatim concepisse arguitur, is etiam ad priua-
 tos iudices causam dicit. Sin publicè peccauit,
 etiam ex similibus ei iudices quos tulit fors pro-
 ponuntur: quo fit, vt quicquid accidit, facilius se-
 ratur, quòd homines iudicis nec potentia nec
 gratia coactum quicquam se sustinere arbitren-
 tur. Deinde præter eos qui alteri iniuriã faciunt
 plerique aut genere, aut opibus, aut alia quauis
 re elati, quamuis in alios improbi non sint, ta-
 men vnus potentia aduersantur. Nemo autem
 qui huiusmodi homines crescere sinit, tutus po-

test viuere, nec si eos coercere velit, id iure potest.
 Quoniam igitur pacto huiusmodi hominibus v-
 tere? quomodo illos tractabis? Nam si stirpem il-
 lorum delebis, si opes minueris, eorumq; altitu-
 dinem deprefferis, nullam gratiam apud tuos ti-
 bi conciliabis. Nam qui amari possis, cum nemi-
 ni nec bene nasci, nec iure diuitias acquirere,
 nec fortem fieri, nec magnanimum, nec sapien-
 te liceat? Quod si hæc crescere siueris, post haud
 facile eis vti poteris. Si namq; solus & Rempub.
 & quæ ad bellum pertinent, administrare posi-
 ses, nec villo collega aut adiutore vlla in re opus
 haberes, alia esset ratio. Nunc autem omnino ti-
 bi multis socijs in eis administrandis opus est, in
 tanta præsertim mundi portione: parq; omnino
 est, ut illi ipsi fortes & sapietes sint. Itaq; si in ho-
 rum manus exercitus & imperia tradideris, an
 non te cum Rep. in extremum periculum conie-
 ceris? fieri enim non potest, ut insignis aliquis &
 magnus vir sit, quin idem excellat audacia: nec
 infima seruiliq; conditione quisquam ferè ma-
 gnanimus esse potest. Vbi autè quis audere cœ-
 pit, illico in eo libertatis cupiditas, odiumque
 principatus innascitur. Sin verò his nihil credi-
 deris, maluerisq; vulgaribus vti hominibus, sta-
 tim in aliorum odium incurres, quod eis fidere
 nullo modo videare. Præterea hoc pacto in reb.
 maximis citò offenderes. Quid enim rectè ho-
 mo imperitus, atq; abiectæ fortunæ, faceret? a
 quo

quo hoste non contemneretur? Quis sociorum ei parere vellet? Quis miles tali homini subesse non indignaretur? Sed nihil opus mihi omnia mala enumerare, cum tibi notissima sint, quæ ex eo solent euenire. Illum tantum necessario dicam: Si huiusmodi homo nihil rectè gereret, tibi id maius quàm hostibus afferret detrimētum, si quod opus est faceret, superbia, propter ignorantiam suam, inflatus, post tibi terrorem incuteret. In populari autè Rep. nihil tale inuenitur: sed quo ditiores & fortiores sunt, eo sunt honoris appetentiores: idcirco augent ciuitatem, atque cum in eos ipsos, tum in ciuitatem utilitas cum lætitia redundat: nisi quis ad tyrannidem spectat: tunc enim seuerè in eum animaduertitur. Hæc autem ita se habere, ac multorum administrationem vnus potentia anteponendam esse, Græciæ demonstratur exemplis: Nam dum vnus nutu omnia gerebatur, nunquam magnas res gesserunt: postea verò quàm in illam alteram popularem potestatem deuenerunt, clarissimi euaserunt. Idem quoque aliorum exemplis demonstrari potest: quorum quidam sub tyrannis degentes, semper seruiunt, semperque suis dominis insidiatur. Quidam verò annuos, aut paulò diuturniores magistratus habentes, in libertate, legibus vtetes proprijs, perseuerant. Sed quid externis exemplis vtor, cum domesticis abundemus? Nos enim Rōmani, cum priore dominati

fracti essemus, postquam multa aspera sustinuissemus, in libertatis desiderium venimus. quam ubi fuimus consecuti, ad hanc magnitudinem, nullis alijs quàm Reip. freti bonis, progressi sumus. Senatus enim primùm censebat, post populus iubebat: exercitus præstò erat, gloriæ cupidi Imperatores: quarum rerum nulla in vnius dominatu similis reperietur. Has quidè ob causas tantopere maiores nostri odere, vt cum dominatum execrabilem & detestandum esse sanxerint. Atq; vt hæc missa faciamus, si de his quæ ad te pertinent, loqui volumus, quæ tot tantisq; rebus dies ac noctes gubernandis durare, quòd si etiam bona valetudine non fueris, quæ satis esse poteris? quo autem hominis naturæ consentaneo bono frui? His autem priuatus bonis, quònam pacto beatus eris? & quanam re oblectari possis? quando verò sine magna molestia futurus? Qui enim tam amplum habet imperium, cum multarum rerum curam metumq; habere, paucissima verò quæ oblectent sentire necesse est: semperq; omni in loco molestissimas res videre & audire, facere & pati. Quas ob res quosdam Græcos & Barbaros, sibi oblatos principatus respuisse arbitror. Hæc igitur prospiciens, delibera, priusquam ingrediare. Nam vituperabile est, semel ingressum pedem referre: imò fieri non potest, vt qui semel in eo immersus est, emergat. Vide ne te fallat amplitudo potestatis,

posses.

possessionum copia, multitudo stipatorum, ser-
 uorum turba. Qui enim multum possunt, multum
 quoque habent negocij: & qui multa possident,
 multum sumptum faciunt necesse est. Stipato-
 rum verò caterua, propter insidiatorum multi-
 tudinem reperta fuit: assentatores citius homini
 exitij causa erunt, quàm salutis. Hasce igitur ob-
 res, nemo qui quidem sapiat, fieri princeps cu-
 piat. Quòd si quis imperium expetendum putet,
 quòd in eo opes sint, quòd quosdam seruare pos-
 sit, multaque bona facere, etiam mala, si ei videa-
 tur: hic in magno errore versatur. nã improbum
 esse, alijs nocere, quàm sit dijs hominibusque in-
 uisum, quamque periculosum, nihil attinet dice-
 re, quòd nec tutalis es: nec ut talia posses, elige-
 res principatum. Nec mihi nunc propositum est
 dicere, quanta mala is faceret, qui non iustè vel-
 let dominari: sed potius, quæ facienda & patien-
 da sunt etiam, eis qui rectè potestate uterentur.
 Ad id autè quod dicitur, posse in eo magna mor-
 talibus bona conferri: fateor hoc esse desiderabi-
 le. Sed cum in priuato homine est, tum honesta,
 laudabilis, gloriosa, & secura res est: at in vnus
 dominatu ea res non est par alijs, quæ in ea sunt,
 malis, adeò ut propter id ea mala eligantur: cum
 præsertim eius beneficentiæ fructus in alios, ma-
 lorum verò dolor in eum redundaturus sit. Non
 est præterea ea res tam facilis, quàm alij putant:
 quòd vnus omnibus egentibus explendis satis

esse non possit. qui enim se dignos ducunt, qui ab eo beneficium accipiant, ij ferè omnes mortales sunt, etiam si nullum ab eo beneficium promeriti fuerint. omnes etenim homines natura sibi placent: voluntq; ab eo qui potest, beneficiũ accipere. Verũ quæ dari possunt, honores videlicet, ac dignitates, atq; interdum etiam pecuniæ, paucissima sunt, si cum tãta hominum multitudine comparentur. Quod cum ita sit, plus odij ab ijs qui cupita consequi non possent consequeretur; quàm beneuolentiæ ab eis qui ea obtinerent. Hi enim quasi debita accipiãt, se haud sanè magnam gratiam ei qui beneficium dedit, debere arbitrãtur: quasi nihil præter spem suam inuenerint. Præterea tardi ad gratias agendas sunt, ne ob id beneficijs acceptis indigni videantur. Qui verò quod cupiebant consequi non potuerunt, molestiam duabus de causis accipiunt. Primum, quod se priuari putant re propria & sua: (omnes enim suum esse, quod cupiunt, existimant:) Deinde quòd si patienter repulsam ferunt, se ipsi eo beneficio indignos esse videntur deputare: quòd qui iustè huiusmodi res distribuit, cuiusque merita diligenter videtur expendisse: & alios honorare, alios contemnere: idcirco ob eius iudiciũ alijs superbia, alijs dolor, vel ex ipsorum conscientia accrescit. Quòd si quis hoc metuens, sine delectu & modo ea vellet distribuere, erraret omnino: quoniã improbi præter

ter meritum honoribus affecti, deteriores fierēt, se aut laudari, quasi boni essent, aut deliniri, quasi formidabiles, arbitrati: boni verò nihilo plus quàm illi accipientes, sed se illis æquari cernentes, magis dolerent ob eam æquationem, quàm gauderent, quòd aliquod beneficium essent consecuti. Quamobrem rerum meliorum vsus relinquerent, ac sese potius deterioribus applicarent: quo fieret, vt ex honoribus qui eos conferrent, aliquem fructum nō perciperent: & qui acciperent, deteriores efficerentur. Itaq; quod plerisq; in principatu placeret, id factu esset difficilimum. Hæc igitur atq; alia, quæ paulo antè commemoravi, tecum reputans dum licet, sapito: ac populo arma, nationes, magistratus, pecuniâq; restituito: quod quidem si nunc volēs atq; vltro feceris, omnes mortales gloria superabis, crisq; tutissimus: sin dum vis aliqua tibi afferatur expectaueris, forsitan vnà cum ignominia, aliquid mali sustinebis. Exempla sumere potes à Mario & Sylla, & Metello, & Pumpsio, qui initio rerū potiti, regnare noluerunt: ex quo nihil mali sustinuerunt. At Cinna, & Strabo, & alter Marius & Sertorius, & ipse Pompeius, post regnandi cupiditate incensi, malè perierunt. Difficile enim est, hanc ciuitatē, quæ tot annos libera fuit, quæque tot mortalibus imperitauit, nunc alicui subesse velle. Camillum maiores nostri, quòd albis equis in triumpho vsus esset, relegarunt. Scipio-

nem cum multum creuisse viderent, euerterunt.
 Patrem tuum propter affecti regni quandam su-
 spicionem, quam miserè mulctauerint, recorda-
 re. Atqui nulli vnquam his viris præstantiores
 fuerunt. Haud tamen suadeo, ita simpliciter im-
 perium deponas: sed vt prius omnibus populi
 vtilitatibus prospicias: decretisq; ac legibus, Syl-
 læ exemplo, quod opportunum videbitur, con-
 stituas. Nam tametsi post illud tempus pleræq;
 abrogatæ fuerunt, maior tamen earum pars, eaq;
 melior adhuc viget. Nec mihi dicas, iterum sedi-
 tiones orituras, ne tibi respódeam, multo citius
 tyrannide pressos res nouas molituros. Quòd
 si omnia quæ quamq; rem sequi solent, reputare
 voluerimus, sine vlla ratione plus metuemus di-
 scordias, quæ ex populari rep. existunt, quàm
 quæ ex vnus dominatu solent euenire: de qua-
 rum magnitudine nihil dicere tentavi, ne rem,
 per se tam apertè vituperabilem, videar vitupe-
 rare velle. Sed eam talem esse, illud vnum satis
 arguit, quòd ea est eius natura, vt vel bonos vi-
 ros in improbos conuertat.

FINIS.

*In fine huius orationis, aut nihil, aut parum deesse ui-
 detur. In sequenti, principium omnino
 desideratur.*

MECOE.

MECOENATIS ORATIO

pro Monarchia, ad Cæs. Augustum,
ex Dionis Lib. LII. Cælio S.

C. Interprete.

S tibi, Auguste Cæsar, patria chara est, pro qua tot bella gessisti, & pro qua vitam impendere non dubitares: eâ componere, atque in meliorem formâ reuocare stude. Libertas enim illa loquendi, faciendique quod quisque velit, si eam tu in viris sapiētibus cogites, ex ea in reliquos omnes redundat utilitas: sin in stultis, calamitas ad omnes permanat. Itaque qui talibus hanc potestatem facit, gladiū puero & furioso tradit: qui verò bonis & sapientibus, præter alia bona etiam illud consequitur, vt improbos vel inuitos cōseruet. Quâ obrem æquum & iustum arbitror, vt non nominum magnificentiam spectes, sed quod ex illis euenire solet peruidens, populi refrenes audaciam, & gubernacula Reip. ipse cum alijs optimatibus tractes: vt qui sapientissimi sunt, consilium dent: qui rei militaris scientiam habent, ordines ducant: qui verò robustissimi & egentissimi, pugnent, & stipendia capiant. Nam si ita fiat, quisque suum munus alacriter obibit: hæcque mutua vtilitate fiet, vt nemo egestatem sentiat: atque hac ratione verum populi principa-

tum securamque libertatē obtinebūt. Illa namque imperitæ multitudinis libertas, durissima fortium virorum seruitus est, atque vtrisque affert exitium: hæc autem, de qua loquor, quæ in honoribus semper virtutē anteponit, quæ cuique distribuit pro dignitate cuiusque, eos omnes pariter qui ea utuntur beatos facit. Ne credas me tibi suadere velle, vt hunc populū, huncque Senatum seruitute premas (hoc enim nūquam aut ego dicere, aut tu posses facere) sed hæc cum tibi, tum Reip. vtilia forent, vt scilicet cum viris præstantibus quæ agēda sunt (multitudine contradiere, aut aduersari non audente) ordinares: vt bella nostris consilijs disponeres: vt cæteri parerent: vt magistratuum creandorum potestas penes nos esset: vt de præmijs & pœnis nos statueremus: quo protinus lex esset, quicquid tibi ac tuis æqualibus placeret: vt bella clam atque in tempore susciperentur: vt qui aliquod munus gerere deberent, hi non sortitione, aut ambitione, sed virtutis habita ratione legerentur: vt sine inuidia bonis honos haberetur, & improbi sine seditione plecterentur. hoc enim pacto negocia optimè disponi possent, si nec ad populum referrentur, nec apertè tractarentur, nec adhortationibus committerentur, nec ambitione periclitarentur. Ita bonis presentibus sine vlla molestia frui possemus, neque bella periculosa, neque seditiones iniustas faceremus: quæ omnia
in

In populari Rep. sunt: quòd potentiores principatum appetentes, tenuiores còducant, omniaque confundant, quorum multa huiusmodi apud nos factitata sunt: nec vlla præterea ratione his mederi possumus. Atque huius rei argumentum est, quòd iam dudum decertamus, atque inter nos dissidemus. Huius autem rei causa est, multitudo hominum, negociorum magnitudo, Illi enim cum multi ac inter se diuersi natura & sanguine sint, studios quoque & desiderijs varijs feruntur: quæ iam eò processere, vt difficillimè regi queant. Hæc autem in hunc modum se habere, ex ijs quæ facta sunt, demonstratur. Nam dum pauci fuimus, necdum magnopere supra finitimos nostros creueramus, Remp præclare gerabamus, ac totam ferè Italiam subieceramus. Postea verò quàm extra eam profecti, in multa continentis & insularum loca transiimus, totumque mare, totamque terram nomine & potentia nostra impleuimus, nullis bonis frui potuimus: sed domi primùm & intra muros dissidere cœpimus, post etiam hunc morbum in exercitus transfulimus. Quib. de causis ciuitas nostra instar nauis varijs gentib. onerata, magnaque tempestate diu sine gubernatore agitata, nunc fluctib. fertur, modò hac, modò illac inclinans, vt quæ nullo clauo gubernatur. Ne igitur illam in hac tempestate contempseris (quàm enim onerata sit, vides) nec vt frangatur permittite: putris enim

412 MECOENAT. ORAT.

est, nec diu superstes esse poterit. Sed quādo dī
 eius miserti, te illi iudicem & principem præfe-
 cerunt, ne desere patriam: vt quæ nunc aliquan-
 tum respirat, in posterū etiam per te secura per-
 siltat. Meum hoc consilium, quo tibi principa-
 tum capessendum esse suadeo, bonum esse, te
 multo antè cognouisse existimo. Quod cum ita
 sit, capesse: siue vt melius dicam, ne desere hunc
 principatum. Etenim nō de aliqua re capienda
 nunc deliberamus, sed potius de non amittenda:
 ac vt ne iterum in periculum incidamus. Nā
 quis tibi vnquam ignoscet, si Remp. in populi,
 aut alterius, vt antè fuit, reliqueris manu: cum
 multi à te vexati fuerint, qui omnes fermè prin-
 cipatus cupidi sunt: quorum nemo erit, qui non
 propter ea, quæ abs te facta sunt, vlcisci velit, qui
 que te aduersariū & medio tollere non studeat.
 Exemplo tibi Pompeius esse potest, qui amissa
 potestate, spretus & proditus fuit: & ob id cum
 recuperare eam non posset, interemptus est: &
 Cæsar pater tuus, hoc ipsum facere cum vellet,
 cæsus fuit. Quin & Marius & Sylla, eandem, ni-
 si antè fuissent mortui, calamitatē sustinissent.
 Quanquam sunt qui dicant, Syllam hoc ipsum
 veritum, anteuertisse, sibi que manus attulisse.
 Ipso aut̄ viuo, multa eius decreta iam dissolui cœ-
 perant. Itaque multos Sertorios, Brutos & Cal-
 sios te inuēturu m puta. Hæc igitur cum videas,
 ac per te reliqua omnia reputes: ne te vnā cum
 patria

patria velis prodere, ne callidè dominatum appetere videare. Nam primùm, etiam si quis hoc de te suspicaretur, huiusmodi desiderium à natura humana alienum non est: honesta que sunt pro huiusmodi re pericula. Præterea quis, quæ te in hæc negocia adduxit, necessitatem non agnoscit: in qua si qua culpa est, meritò ijs ascribi potest, qui patrem tuum necauerunt. quem nisi tam iniuste & miserabiliter trucidassent, tu nec arma sumpsisse, nec legiones congregasse, nec cum Lepido & Antonio consensisses, nec eos ipsos vltus esses. Ac nemo est, qui hæc iure & rectè facta esse non agnoscat. Quòd si qua in re error commissus est, nos eum corrigere possumus. Quamobrem cum nostra, tum verò ciuitatis causa fortunam quæ tibi principatum dedit, sequamur, ei que gratias agamus. Illa enim non modò domesticis nos malis expleuit, verùm præterea huius Reip. constitutionem in tuo constituit arbitrio: vt te eam, vt par est, gubernante, omnes mortales agnoscant præterita facta: & malè ab improbis hominibus administratam fuisse, te verò bonum virum esse. Neque te terruerit imperij magnitudo. nam quanto maius est, tantò maiora in eo sunt ad id conseruandū bona. Multo enim facilius est, rem quāpiam cōseruare, quā acquirere: quòd in acquirēdis bonis labores & pericula sunt adēnda, at in præsentib. cōseruādīs vel exigua cura abunde est. Nec etiā timueris, quin

securè in eo viéturus sis, bonisq; humanis omni-
 bus vsurus, præsertim si omnia volēs, vt tibi iam
 dicam, constituere. Quòd si hac de re paulò co-
 piosius verba fecero, tibi longus videri non de-
 bebo. Id enim non dilatandæ orationis causa fa-
 ciam, sed vt perspicuè intelligas, facile esse viro
 sapiēti, rectè & sine periculo imperare. Primum
 igitur omnium opus esse censeo, eos qui in Sena-
 tu sunt, inquiras atq; discernas. Quidam enim
 indigni lecti in eum sunt. Hi autem in quibus a-
 liqua virtus elucet, erunt retinendi, reliqui di-
 mittendi. Nemo autem bonus propter egestatē
 senatu mouendus: sed potius ei danda pecunia
 est, aliaq; necessaria suppeditanda. In locum eo-
 rum qui moti fuerunt, generosiores, meliores, &
 ditiores introducendi: legendiq; non modò ex
 Italiæ locis, verum etiam sociorum & stipendia-
 riorum. Hoc enim pacto multos adiutores habe-
 bis, & fortibus viris eris munitus, qui in singulis
 erunt nationibus. Itaq; illæ nullam nouitatem
 illustrem facient: qui verò in eis primarij erunt,
 te, quasi tecum imperij participes, amabunt. Id
 ipsum etiam in equitibus faciendum est, quòd
 qui sanguine secundi quocunq; in loco sunt, i-
 temq; virtute & opib. ij in ordinem equestrem
 adlegendi: tot, quot tibi videbitur, introductis,
 nulla numeri ipsorum habita ratione. nam quo
 plures fortes viri tecum erunt, eo facilius omnia
 administrabis: quo pacto tributarijs persuade-
 bis,

bis, te eis non quasi seruis, aut inferioribus nobis uti: sed tecum ipsis, ut alia bona, sic etiã principatum communicare, ut eum ipsi tanquã communem conseruent. Atq; ego hoc consilium tanti facio, ut te hortor, cum eis omnibus communices Rempub. ut quoniam ipsi non æqualiter eius sunt participes, bonam pòst partem capiãt, tanquam in eadem nostra ciuitate habitent, hãc nostram verè urbem & ciuitatem esse existimantes, suas verò villas & agros esse. Sed de hisce rebus deinceps accuratius, quid agendum sit, deliberabimus, ne eis omnia simul concedamus.

In equestrem autem ordinem xvij. annos natos adolentes legito, quòd in hac ætate multum animi alacritas, bonaq; corporis habitudo sese proferat. in Senatum verò, annos quinque & viginti. Nam quì non vituperandum & periculosum est, ut nos, qui ante hãc ætatem rerum domesticarum curam nulli committendam esse ducimus, Res publicas iunioribus cõmittamus. Quæstores, Aediles, Tribuni triginta annorum, Prætores creator. Hos enim magistratus patriæ consuetudinis tantum memoria, atq; etiam ne totam Reipub. formam commutasse videre, vna cù Consulatu à te confirmandos censeo. Hos autem penes te solùm eligendi potestas esto: nõ penes multitudinem & populum, quòd discordes inter se essent, nec in Senatus arbitrio: discreparent enim sententijs. Nolo tamen veterem il-

lam horum magistratuum potestatem retineri,
 ne rursus in easdem contentiones incidamus:
 sed volo te dignitatem solùm cōseruare, tantūq;
 de potestate detrahere, vt tamen nihil de honore
 diminuas, ne qui nouis rebus studēt, quicquam
 moliri queant. Quod quidem effeceris, si præter
 reliquas cautiones, eos in Urbem reduxeris, &
 magistratus tempore arma eis ademeris: idque
 non statim, sed temporis progressu, quantū cui-
 que satis esse videatur. Hoc enim pacto, nec etiā
 vlli exercitibus præfecti, nominis sui altitudine
 elati, noui quicquam molientur. Itaq; in vita pri-
 uata aliquandiu commorati, mitescent: qui verò
 ad eā pertinebunt, conciones habento: omnesq;
 iudicandi, magistratus popularis tempore, cau-
 sas, præter capitales, potestas esto. Volo enim te
 iudices partim ex senatoribus, partim ex equiti-
 bus legere: sed omnium summa sita in illis sit.
 Præfectus Urbis ex præstantissimis creetur, at-
 que ex illis qui, quæ ad Rempublicam pertinet,
 omnia tractauerit. Id autem non vt is præfectus
 sit, dum Magistri equitum extra Urbem sunt:
 sed vt partim reliqua omnia urbana curet: par-
 tim causas ad alios magistratus reiectas, vt antè
 dixi, sine appellatione cognoscat. Iudicet etiam
 in Vrbe causas capitales, præter quorundam, de
 quibus dicam, & extra Urbem, vsq; ad septingen-
 ta & quinquaginta stadia. Alius quoq; eiusdem
 conditionis hominum legatur, cuius munus sit
 de

de stirpe, opibus & moribus senatorum atq; equitum inquirere & inuestigare: isq; eos errores corrigat, qui legib. non vindicantur, qui mul-
torum magnorumq; causa malorum essent, si cō-
temnerentur. In rebus autem grauioribus te cō-
sulat. Hoc autem munus senatori, ac potius opti-
mo cuiq;, secundum Urbis præfectum, quàm ex
equestri ordine cuiquam, de mandetur: isque à
tua censura appelletur. Te enim omnino Censo-
rio muneri præfectum esse, necessariū est: ex quo
is Subcensor nominetur. Sint verò duo, qui per
totam vitam hosce magistratus gerant, nisi fortè
eorum alter deterior fieret: aut morbo, aut senio
deficeret. Et quanquam hi magistratus diuturni
sunt, tamen nullum ex eo incommodum seque-
tur: cum præsertim alter inermis sit, alter paucis
militibus stipatus: cumq; bona temporis parte
in oculis tuis versaturi sint. Præterea in quenquã
insurgere non audent, suam debilitatem, alio-
rum verò quorundam potentiam agnoscentes.
His porrò certum stipendium, tum propter ip-
sorum ocium, tum propter horum dignitatem,
assignari debet. Hoc meum consilium est. Sed
Prætores, antequã præturam capiant, magistra-
tum aliquem inter vectigales populos, quos di-
cam, tenuisse oportet. Primò atq; iterã sint Pro-
prætores: deinde Consules, si se bene gesserint,
creentur: post ad maiores dignitates adinoueantur. Ita enim res constituas, consulo. Italiarum

innem, quæ ab Vrbe vltra septingenta quinquaginta stadia distat, omnesq; reliquas partes, quæ in insulis & continenti sunt, quæ quidem nobiscum consentiant, in gentes & nationes distribuito, eas præsertim in ciuitates, quæ ab vno idoneo viro gubernari possunt: ibiq; milites, aliquot constituito, Præfectos item in singulis locis. Vnum mitto ex ijs qui Consules fuerint: duosque qui præturam gesserint: vnum, qui paulo ante ex Vrbe sit egressus, cui cura priuatarum rerum apparatusq; necessariùm incumbat: alter ex ijs qui hoc gesserint munus, cui res vrbane curæ erunt: idemq; militum præfectus esto, præterquàm in publicis & capitalibus causis. Id enim Præfecti consularis tantùm est munus. In his Centuriones quoq; priuatosq; viros, qui primarij apud vnumquemq; eorum erunt, excipio. huiusmodi enim viros vllius alterius iudiciò sabesse non pati: ne eos ita timeant, vt quicquam vnuquam contra te faciant. Quod autem dixi, oportere te militibus præficere vnum ex ijs qui Prætores fuerint, eius generis est, vt si pauci milites in præsidijs externis, siue in aliqua vrbium fuerint, rectè id fiat: sin verò duo ciuitatis exercitus in vna eademq; gente, ad hybernandum collocati fuerint, quoniam sic plusquam duos vni ducei cõmiteres, tibi non suaderè, vt duos illos Prætorios viros, singulis exercitibus separatim præficeres: similiter etiam ciuilibus & priuatis reb.

sed

sed consularis Dux, & hæc quæ ad causas, quæ de comitijs agentur, & quæ ad ipsum à suis prætoribus veniēt, cognoscet. Mirari verò te nolim Cæsar, quòd te ad Italiam in eas partes diuidendam hortor, quoniam cum amplà & frequens viris sit, fieri non potest vt ab vrbanijs magistratibus rectè gubernetur. Præfectum namque Urbis in Vrbe semper esse oportet: alijsq; magistratibus, quæ facienda sunt, imperare. Omnibus verò ijs qui magistratus extra Urbem gerent, certa stipendia, maioribus ampliora, tenuiora inferioribus, & mediocribus mediocria constitutuntor: Fieri enim nullo modo potest, vt in aliena regione quis, suis sustentetur facultatibus, sumptumque incertum faciat, & sine modo. In sua quisq; provincia non minus triennio maneto: nisi quid forte iniuste fecerint: nec plus quinquennio, tum quòd annui & breuis temporis, vbi aliquis quæ agenda sunt, didicerit, prius eum dimittant, quàm quòd didicit, demonstrare possit: tum quòd diuturniores magistratus, plerosque elatiores efficiunt, eosq; ad res nouas agitandas inducunt. Itaque minimè cenfeo, magistratus vni alijs atque alijs esse continuandos: nihil enim interest, retineat quis in vna natione, an in pluribus alium ex alio, diutius quàm par est, magistratum. Meliores autè fiunt temporis intermissione: dūq; domum redeunt, & vitam priuatam agunt. Igitur à senatoribus hæc in hunc modum admini-

stranda esse censeo. Equitum verò duo præstantissimi, ad tui corporis custodiam primi deliguntor: vni enim eam committere, periculosum: pluribus, confusione non vacaret. Duo igitur huic muneri præficiantor: vt si alter malè quid sentiret, viris qui te custodiant, non careas. Hi verò duo ex ijs deliguntor, qui diu militiam exercuerint: quiq; alijs multis muneribus præfuerint. Hi stipatoribus tuis, cohortiq; prætoriarè, cæterisq; qui in Italia sunt militibus imperato: eisq; capitis condemnare fontes ius esto, præter Centuriones, aliosq; qui magistratib. assignati sunt, modò Senatorij ordinis non sint. Hi enim ab illis ipsis iudiciandi sunt, vt eis vtique quocunq; possint tempore: vt penes quos eos pœnis & præmijs afficiendi potestas sit. Reliquis verò omnibus qui in Italia sunt militibus, illi duo præfuntor: aliosq; præfectos sibi obsequentes habentor. Præterea Cæsarianos, qui in tua familia sunt, libertosq;, & cæteros qui alicuius existimationis sunt, moderantor, quoniam hæc ab eis commodè, apteq; administrari possunt. nã si plura quam ferre queant, eis committerentur, necessaria munera obire, aut omnib. eis rebus intenti esse possent. Horum autem munus eis perpetuum esto, vt præfecti Urbis & subcensoris. Alius præterea præfectus vigilum legatur, itemq; præfectus annonæ, aliarumq; rerum, quæ in Equitum foro venalia sunt: qui quidè viri, primi post eos sint,

eoq;

eoq; munere ad certum fungantur tempus, vt qui ex ordine senatorio lecti sunt. Aerarij populi atq; Imperij tam Romæ, quàm alibi in Italia curam equites habent. Hi verò alijq; eiusdem ordinis viri, qui publicum gerunt munus, ceteriq; alij maius pro ipsorum dignitate, aut negotiorum magnitudine stipendium capiunt: idque duabus de causis. Primum, quòd fieri non possit, vt hi qui Senatoribus tenuiores sunt, etiã Romæ suis facultatibus viuant: deinde, quòd fieri etiam non possit, vt ijdem homines & facultatibus suis & publicis pecunijs præsent. Vtile præterea est, vt omnia quæ ad imperium spectant, à multis administrantur, multiq; ex eo vtilitatem capiant, expertiq; in rebus gerendis fiant. Hac etenim ratione & populi subiecti ex communibus bonis varios & diuersos fructus percipientes, obsequentiores erunt: & tu omnibus in rebus necessarijs semper quamplurimis optimis viris vtæris. In Vrbe autem, pro cuiusq; exactio-nis modo, extra verò Urbem, in singulis nationibus satis erit vnus ex equitibus, aut tuis libertis, qui tot habeat milites, quot necessitas poscet. Huiusmodi enim homines erunt adiungendi, vt & tui serui aliquo virtutis præmio afficiãtur: & tibi non desint, per quos verum possis cognoscere, si quid vel contra eorum voluntatem committatur. Quisquis igitur ex ordine equestri in multis negocijs exercitatus, vir magnanimus

fiet, adeò vt Senator esse possit: huic ætas impedimento esse non debet, quo minus in Senatù ascribatur. volo enim ex his etiam eligi, quamuis eorum aliqui in ciuilibus copijs ordines duxerint: præter eos qui alicui muneri destinati sunt, vt qui vasa aliaue onera portant. horum enim aliquem turpe foret in Senatù ascribi. Nihil etiam obstat, quo minus in Senatù eligantur ex illis, qui ab initio Cæturiones fuerint. Hęc de Equitibus & consularibus censeo. Ac præterea etiam illud, vt dum pueri sunt, ad scholas eant: vbi autem ad firmiorem ætatem peruenerint, equitare, armaq; tractare discant à magistris in hoc, publico stipendio conductis. Hoc enim pacto à teneris edocti, & exercitati in his omnibus quæ in virili ætate agenda sunt, post tibi erunt ad omnia munera utiliores. Optimum namque principem, non modò ipsum ea facere quæ decent oportet: verum etiam vt alij omnes probi & fortes fiant, providere. Hoc autem consequere, si quæ volent, facere eos permiseris. Deinde in eos qui deliquerint animaduertes: si modò prius quàm delinquant, eos ad ea institueris quæ si fecerint, tum tibi tum sibi vtilis esse possint. Illud autem in primis cauendum erit, ne eis vllam occasionem præbeas, vt aut diuitijs, aut nobilitate, aut alia quauis re virtuti affini freti, mollitiei se atq; inertiae dedant. Pleriq; enim inuidiam metuentes, ob huiusmodi præsertim opera, multa se indigna

digna committunt, tanquam per ea tutiores futuri sint, ob eamq; causam misericordiam inventuri: quasi iniurijs idcirco afficiantur, quod eis rectè viuere non liceat. Sed eorum princeps, qui ex eo detrimētum capit, simulq; quod viris probis priuetur, ex ea culpa ignominia afficitur. Tu igitur hoc haud parui facies: nec dubitabis, hominem his morib. ideo rebus nouis studere non ausurum: quin potius contra omnes imperiti & vitiosi tibi suspecti esse debent, huiusmodi enim homines facile ad magnas res agitandas inducuntur: primū in seipsos, deinde in alios. Illi autē qui liberaliter educati atq; instituti sunt, ad iniuriam cuiuspiam faciendam haud impelluntur: ac præsertim ei, qui eius educationis atque institutionis curam habuit. Quod si quis etiam improbus ingratusq; fieret, ei nihil committes, quamobrem aliquod scelus patrare possit. Qui si quid noui tentarit, is vt redarguatur & puniatur efficiet: qua in re nullius reprehensionem formidabis, si meum consilium sequere. quoniam in facinorosum animaduertens, non errabis. vt nec medicus, cum igni & ferro sanat ægrotum: sed illum omnes culpabunt, qui educationis atq; institutionis eiusdem cum alijs factus particeps, vitæ tuæ insidiatus sit. Hæc igitur cum Senatoribus & equitibus erunt agenda. Præsidia præterea in singulis nationibus habenda erunt maiora minoræue pro necessitate: quæ præsidia tum

ex ciuibus tum ex vectigalibus populis, tum ex socijs eligantur. Hos semper in armis esse oportet; semperq; in militaribus rebus exerceri. Domicilia in locis opportunis habeant, atq; ad certum ac definitum tempus stipendia faciant: ita vt aliqua pars ætatis ante senectutem vacationi relinquatur. quæ præsidia nisi habuerimus, cum tam longè à nostri imperij terminis semoti simus, cumq; in omni parte hostes finitimos habeamus, eis vti opportunè nõ poterimus. Quòd si eis omnibus qui in perfecta ætate sunt, exercere arma permiserimus, semper propter hos diffusiones bellaq; ciuilia consequètur. Sin etiam omnino rem militarè interdixerimus, cum exilium ab eis petemus, nostro cum periculo milite tyrone & inexercitato vtemur. Hanc ob causam alios inermes & sine munitionibus viuere volumus, robustissimos autem eligi & exerceri. hi enim melius pugnabunt, si in ea tantum meditatione & studio erunt occupati, alij verò melius agros colent, nauigabunt, aliaq; pacis munera tractabunt: cum auxilia dare non cogantur, aliosq; suarum fortunarum custodes ac defensores habeant. Qui verò in ætate firmiore viridioresq; sũt, quos latrocinij viuere necesse alioqui esset, ij hoc pacto sine molestia sustentabuntur: reliquunq; vitæ tempus expertes periculi ducent. Hic mihi dicet aliquis, Vnde pecunia, quæ in hosce & alios erit infumenda, capiètur?

Docebo,

Docebo, si prius vnum illud te monuero: nos etiam si in populari Republica ageremus, pecunia tamē opus habituros. Neq; enim fieri potest, vt sine armatis nos tueamur: hi autem sine pecunia teneri non possunt. Ne igitur vnus principatu nos grauari dicamus, quasi in eo tantum pecuniarū aceruis opus habeamus: nec ob eam rem, ipsam fugiamus: sed tanquam necessaria sit, quacunq; rei publicæ forma vtamur, pecuniarum coaceruatio, ita consilium capere debemus. Censeo igitur, omnia bona publica vendas (hæc autem video multa bellorum causa esse: exceptis quibusdam, quæ multum vtilia tibi & necessaria sunt) omnemq; pecuniam quæ ex eis redigetur scænorī moderato tradas. Hoc enim pacto agri, vtpote à proprijs dominis bene colētur: ex quo etiam occasionem rei amplificandæ inuenerint, Rei que publicæ vectigal idoneum ac perpetuū constabit. Deinde quæ ex eo, atq; ex fodinis & metallis, & quacunq; alia certa ratione summa sit, videndum erit. Ratio præterea non solum impensarum quæ in milites fiunt, verum etiam in alias res omnes, quibus ciuitas bene habitatur, item quæ in tumultuarios exercitus atq; alia quæ ad tempus solent accidere, putanda erit: & ad horum rationem si quid deerit, vectigal omnib; bonis, quæ aliquam possessori vtilitatem afferunt, imponendum. Tributa quoq; ab omnibus, quibus imperamus, nationibus exigenda

Æquum enim & conueniens est, vt nulla earum immunis à tributo sit: non priuatus, non popularis, vt qui ex eis vtilitatem pariter cum alijs capiunt. Publicani in omnibus locis erunt collocandi, qui tempestiuè omnia vectigalia, quæ ad illorum munus pertinebunt, exigant. Eo enim fiet, vt & ipsi facilius exigant: & qui pendent, minus grauentur: quia paulatim quod debebunt, ordine exponent: nec postea, si qua intermissio facta fuerit, totam summam simul pendere cogentur. Neq; tamen me latet, hæc vectigalia & tributa, vbi primùm imponētur, grauiora fore. Sed nec illud ignoro, si non fraudabuntur, credentque quod reuera est, se hæc omnia pro salute propria collaturos, suisq; bonis sine periculo vsuros: nihil à præfectis & gubernatoribus, & militibus, plusquam quod cōstitutum est, exactum iri metuentes: tibi magnam habebunt gratiam, pauca pro multis pendētes, ex quibus fructum à te sine vlla iniuria percipiant: præcipuè verò videntes te moderatè viuere, nullumq; sumptum superuacaneum facere.

Ecquis nam est qui animaduertens te in propria domo parcissimum esse, in rebus aut communibus liberalissimum, non libenter sit collaturus, cum tuas opes cogitabit securitatem & abundantiam esse propriam ac suam? Hoc igitur pacto magnam pecuniæ vim coaceruare possis. Reliqua verò suadeo in hunc constituas modum

dum, Hanc urbem omni sumptu exornabis, omni que genere iucundissimorum collegiorum illustrem facies. Nam par est, ut qui multis imperamus, reliquis in omni genere præstemus. Hæc enim in socijs nostris reuerentiam aduersum nos inducunt, hostibus verò terrorem incutiunt. Cætera verò sic constitues. Primum, populi nullam potestatem habento: neque in consilium vlllo modo veniuto. nam præterquam quòd nihil boni sentirent, sæpe omnia perturbarent. Quapropter censeo, ne populum quidem nostrum aut in iudicia, aut ad creandos magistratus, aut vllum in alium cœtum, vbi aliquid tractandum sit, adhibendum esse: Præterea nec multitudine ædificiorum, nec magnitudine, præter necessitatem vti posse: nec impensas in ludos multos & varios facere, ne studijs inanibus consumatur: nec inimici fiat stulta ambitione. Volo enim eos certas sodalitates, & ludos, præter equorum cursum, qui apud nos vsurpatur, habere: (non tamen tot, ut publica res, aut priuatæ illorum domus detrimentum capiant) utque peregrinus aliquis apud eos aliquid impedere cogatur, cibumque perpetuum victori quibusdam in ludis præbere. Aequum enim est, ut diuites extra patriam aliquem sumptum facere cogantur. Gladiatores autem præmijs que singulis in locis constituta sunt, contenti esse debet: nisi quis eorum Olympia, aut Pythia, aut quemuis aliorum lu-

dorum, quibus utantur ipsi, vicerit. hi enim solli nutriri debent, ne ciuitates frustra atterantur; nec quisquam, præter dignos victoria, exerceatur, cum aliud tractare sibi & reip. utilius possit. Hæc igitur mea est hisce de rebus sententia. Equestres verò ludos, qui præter gymnicos fiunt, nulli alij ciuitati permittendos censeo, ne frustra magna pecunia insumatur, virique miserè infantiant: atque in primis, vt equites nostri bonis equis abundet. Hac ipsa de causa haud profusus dissuadeo, quo minus alibi quoq; celebrentur: alijs verò moderationem adhibendam censeo, vt homines spectaculis, & musicis cantibus moderatè vtentes, maiore cum tranquillitate, ac sine discordijs viuant.

Nemo eorum monetas & mensuras proprias habeat, sed nostris omnes utantur. Nemo ad te legationem mittat, nisi negotium quodpiam sit, quod decisionem tuam postulet: sed omnes Præfecto suo, quid velint, declarent, ac per eum tibi petitiones suas, quas ille approbauerit, offerant. Hoc enim pacto nullâ ipsi impensam facient, nec malè res suas gerent: sed responsa integra sine villo sumptu & labore habebunt.

Alia quoque optimè in hunc modum geres, si legationes hostium, fœderatorum, Regum, & populorum, in Senatum introduxeris. nã præterquam quod honestum & æquum est, senatum videri omnium rerum moderatorem, atque
etiam

etiam vt hostes nostri se multos aduersarios habere cognoscant. Leges quoque omnes & decreta velim te, autore sanatu, sancire: hac enim via imperij maiestas magis stabilietur, legumq; autoritas apud omnes certior erit & clarior.

Si senatorum quispiam, filijue, sœmineue grauis aliquod delictum commiserint, propter quod aut ignominia, aut exilio, aut morte mulctandi sint, Senatus iudicio, sine vlla tua sententia, permittes, ei que iudicium integrum & liberum trades: vt qui deliquerint, ab æqualibus suis puniantur. quo fiet, vt & tu extra odium sis, & illi ignominiam publicam metuêtes meliores euadant. Ea aut nunc maleficia intelligo, propter quæ leges sunt latæ. Nam si quis in te conuicium iecisset. aut de te ineptius locutus esset, accusatione ne audito, neue eiusmodi res inquirito. Turpe enim est, credere quenquam in te contumeliosum fuisse, cum tu nemini iniuriam feceris, sed potius beneficijs omnes affeceris. Soli namque improbi principes hæc credunt, ex sua conscientia, talia, quod vera sint, de se dicta esse existimantes. Deinde dura res est, de eis rebus, si vera sunt, molestiam suscipere: præstat enim ab eis abstinere. Sin falsa sunt, stultum est maiorem ansam præbere huiusmodi sermonibus: vt plerique hoc modo fecerunt, de quibus multo turpiora post dicta sunt. De ijs igitur qui in te contumeliosi fuisse, insimulati fuerint, hæc mea sententia est.

Te enim omni iniuria superiorem atque altior-
 rem esse oportet, nec vnquam in opinio-
 nem venire, aut existimare, quenquam tur-
 pe aliquid posse facere: vt de te ea opinio sit,
 quæ de dijs ipsis immortalibus habetur: nimi-
 rum te sacrosanctum, atque non violabilem es-
 se. Quod si quis quempiam ad te detulerit, qui
 tibi insidias facere voluerit (quod quidem inter-
 dum accidere poterit) tu de huiusmodi re ne iu-
 dicato, neue sententiam ferto. Iniquum enim fo-
 ret, eundem & accusatorem & iudicem esse: sed
 tunc in Senatum ducito, ibique causam dicere
 iubeto: qui si cõuictus fuerit, pœnas ab eo quàm
 moderatissimas, vt ea iniuria fidem inueniat,
 sumito. nemo enim facilè credet, inermem ar-
 mato insidias facere ausum esse. Quod quidem
 vt credatur, hac vna ratione obtinere poteris, si
 in puniendo absit iracundia, & crudelitas. Hæc
 dico, non de eo, qui exercitum habeat: huiusmo-
 di enim non disceptatione, sed armis, quasi ho-
 stis, illico vlciscendus erit. Hæc igitur, atque hu-
 iusmodi multa grauissima, quæ ad publicã rem
 spectât, senatui permittito. Publica enim per pu-
 blicas personas gerenda sunt. Est enim hoc o-
 mnibus ferè hominibus à natura datum, vt tan-
 quam pares eius, qui dominus eorum est, se tra-
 ctari gaudeant: laudentque quicquid aliquis v-
 nã cum ipsis decreuerit, & quasi suum ipsorum
 decretum ac voluntarium amplectantur. Itaque
 vt

vt ea ad Senatum referantur, æquum esse aio; vt omnes reliqui præsentés, dicere suam sententiã possint. Cum auté ex ipsorum ordine quispiam deferetur, tunc non omnes, nisi qui antè Senatores fuerint, aut Quæstores, sententiã dicant. Etenim absurdum fuerit, vt qui antè aut Tribunus, aut Aedilis non fuerit, sententiã in eiusmodi hominem, aut horum aliquis contra eos qui Prætores fuerint, ferat, aut horum etiã quispiam contra virum Consularem: sed hos volo potestatem in pares, ac etiã in inferiores tantum habere. Tu verò eas causas cognoscito, quæ à maioribus magistratibus, à Procuratoribus, ab Urbis Præfecto, à Subcensore, ab Hipparchis, ab annonæ, item quæ vigilum præfecto ad te reiectæ fuerint: quia nemo tam integram potestatem in iudicijs habere debet, quin ab eo prouocare liceat. Eadé de Equitibus & Centurionibus adscriptis, de quæ priuatis hominibus primarijs, cum de infamia aut nece illorum agitur, intelligenda sunt. Etenim eiusmodi res à te pèdere omnes debent, nec à quoquam per se, ob iam dictas causas, iudicari. Ea enim iudicia ab honestissimis senatoribus & equitibus, atque etiã à consularibus & prætorijs viris ferri tecum debent, vt tu in eo ipsorum rationibus cognitis, eis post tutius vti possis: vicissim quæ illi moribus & consilij tuis assuefacti, tales in prouincias proficiantur. Horum autem sententias quæ diligen-

tiorē deliberationē poſcunt, ne palām rogato, ne fortè vt eos decet, liberè loqui non auſint: ſed ſententiam ſuam ad te ſchedulis inſcriptam mit- tant, facito, quæ in tuas tantùm perueniant mā- nus, ne quis præter te eas videre poſſit, mox eas ſtatim aboleto. hoc enim pacto cuiuſque ſenten- tiam maximè perſpicias, ſi eam alijs non pate- factum iri exiſtimabunt. Præterea in cubiculis, tum in literis, tum decretis ciuitatis, petitioni- busque priuatorum hominum: itemque in alijs rebus omnibus, quæ ad imperij adminiſtratio- nem pertinebunt, adiutores & miniſtros ex æ- queſtri ordine habeto. hac enim ratione facilius & ſingula procedēt, & tu neque iniquè aliquid committes, nec offendes: nec laborem, vt ſi ſo- lus adminiſtrares, vnquam ſenties. Facultatem te adeundī cuiunque tibi conſilium aliqua in re dare volenti, præbeto. Si enim eius verba tibi ſatiſfecerint, non exiguam vtilitatem capies: ſin apud te pondus non habebunt, nullam iactu- ram feceris. Quorum autē conſilia bonum exitum habent, eos laude honoreque afficito: quo- rum verò minus procedunt, eos ne vituperato, neue inculato. Mens enim cuiuſque expendē- da eſt, non euentus rerum reprehēdendus. Hoc ipſum etiam in rebus bellicis obſeruatō. neque enim grauior cuiquam propter infelicitatem eſ- ſe debes, nec inuidere propter eius res ſecun- das: vt omnes alacriter & libenter pericula pro
te

te adire non dubitent, cogitantes, etiam si minus
successerit, se tibi pœnas tamen non duros: si
successerit, inuidiam nō subituros. Pleriq; enim
inuidiã apud eos qui cū imperio sunt, metuêtes
errare, quàm res ad felicem exitū adducere ma-
luerunt: quamobrem illi quidem tuti fuerunt:
sed in principes damnum redundauit. Itaq; ipse
maiores ab vtrifq; & deterioribus & præstan-
tioribus fructum percepturus, nunquam velis
verbo quidem alijs, re autem tibi ipsi inuidere.
Dicito, facitoq; omnia, quæcunq; alios facere &
sentire volueris. Hoc namque pacto eos melius
institueris, quàm si legum seueritate eos retine-
re coneris: quoniam altero eos æmulatione pro-
uocaueris, altero metum eis incusseris. nemo e-
nim est, quin magis rectè factorum exemplo in
admirationem traducatur, quàm vt quæ legibus
verita sunt, vitet. Omnia autem diligenter faci-
to, nec tibi vlla in re indulgeto: vt qui certò no-
ueris, quicquid dixeris feceris, illico cunctis
mortalibus notum fore: ita vt ne minimum qui-
dem delictum occultare queas. Nihil enim solus
vnquam facere poteris, quòd nunquam sis futu-
rus solus, omnesq; reliqui mortales libèter Prin-
cipū facta inquirunt. Quæ si semel animaduerte-
rint, te alia eis præcipere, alia verò agere, nihili
tuas deinceps minas fecerint: sed facta potius i-
mitabuntur. Aliorum vitam ipse inspicio, haud
tamen in eam diligentius inquirito: sed ea tan-

tum iudicatio, quæ ab alijs delata erunt. Nec est tu, quæ nemo accusauit, rescire cura: præter delicta, quæ in Rempublicam committantur. eiusmodi enim vel sine accusatore inquirenda sunt. Alia verò ad rem priuatam pertinentia, idcirco scire voles, ne vnquam erres in ministro inepto ad aliquod munus vocado: tamen eos redarguere non curabis. nam sæpenumero natura homines ad peccandum contra leges inducit: quos si quis in iudicium vocare voluerit, aliquem aut nullum impunè abire necesse est. Quod si quis æquitate leges temperabit, hac fortè via eos ad meliores frugem reuocabit. Leges enim & si seuerè exigant pœnas, tamen vincere semper naturam non possunt. Quidam enim quòd se latère posse putant, alij leniter admoniti fiunt meliores: illi conuinci verentes, hi iterum peccare verecundantes. At si in lucem pertrahatur, & ignominia afficiantur, aut vltra modum puniantur tum confundunt & proculcant omnes leges, naturæq; tantum suæ libidinem sequuntur. Quàobrem haud facile est, omnes castigare: nec tamen æquum est permittere, vt aliqui palam sint vitiosi. Hoc igitur meum de delictis & pœnis consilium est: eis exceptis, quæ ferri nullo modo possunt. Benefacta verò maioribus etiam, quàm res postulat, præmijs afficito: quòd hac ratione homines liberalitate à vitijs reuocabuntur, & magnanimitate tua ad virtutem expetendam incitabuntur.

fabuntur. Pecuniæ autem, atq; alia quibus bene facta hominum remunereris, vt tibi desint, ne metuas: nam multò paucissimos fore puto eos, qui tuis beneficijs digni sint, cū tu tam amplum terra mariq; iimperium habeas. Nec etiam metuas, ne quidam è te beneficijs affecti, in te ingrati fiant. nihil enim tam vel subigit, vel conciliat aliquem, etiamsi alienus sit aut hostis: quàm non affici iniuria, & insuper etiam beneficijs affici. Erga alios igitur te vt in hunc modum geras suadeo. Quæ tibi dantur, quæ quidem aliquam præstantiam aut elationem contineant, omnia cogita, siue à senatu, siue ab alijs deferantur, siue factò, siue verbo: quòd honos abs te alijs habitus, ipsis ornamento sit: tibi verò nihil maius repèdi possit, quàm quod in te est. Omnino enim nemo videtur volens, huiusmodi res decreto, potentiori tribuere: quòd si quis suo iure sibi omnia vendicet, is non modò nō laudatur, sed contrà potius irridetur. Itaq; tu aliã gloriam, aliũq; splendorem ex benefactis tibi comparabis. Vt tibi imagines aureæ aut argenteæ fiant, ne permitto: propterea quòd hæc non modò sumptu onerant, verum etiam fragilia & caduca sunt: sed in hominum animis beneficijs alias imagines fabricari studeto, quæ æternæ sint & immortales. Templum nullum tibi fieri finito: magna enim pecunia in huiusmodi res inaniter impenditur: quæ vtilius in res necessarias insumeretur. Ma-

gnæ namq; opes nō tam multa capiendo, quàm
 pauca infumendo comparantur. Ex his autem
 delubris exigua gloria cōparatur. quoniam vir-
 tus est, quæ mortales Dijs simillimos efficit: ho-
 minum autem decretis nemo vnquam Deus fa-
 ctus est. Igitur si bonus fueris, æquitateq; impe-
 raueris, terra vniuersa tibi loco sacrarij erit: om-
 nes vrbes vice templorum, omnes homines in-
 star statuarum, quòd tu in eorum mētibus cum
 vera gloria perpetuò fixus hærebis. Qui verò se-
 cus imperant, tantum abest vt ex his rebus glo-
 riosi sint, quanquam in omnibus vrbibus in al-
 tum tollantur, vt potius vituperentur: quòd ca-
 vitiorum & iniustitiæ quædam trophæa & mo-
 numēta sunt: quæ quo erunt diuturniora, eo diu-
 tius illorum extabit infamia. Itaq; si verè immor-
 talis esse cupis, hæc quæ à me dicta sunt, facito.
 Præterea deos patrio ritu ipse venerator: alios
 vt idem faciant, cogito. Qui peregrinos colendi
 ritus inuexerunt, eos detestator, punitoq; non
 modò deorum causa (quos qui parui facit, is nec
 alium quempiam Deum coleret:) verumetiam
 quòd, qui nouos istos deos introducunt, indi-
 cio plerunquesunt, se peregrinis legibus viue-
 re, atq; ex eo coniurationes & seditiones existūt
 quæ ab vnus dominatu alienæ sunt. Ne igitur
 quenquam aut sine Deo, aut beneficium esse pa-
 tiente. Diuinatione tamen necessaria omnino est.
 Aruspices, auguresq; certos constituato: quos,
 qui

qui opus habebunt, cōsulant. Magi nulli sunt: quòd eiusmodi homines vera interdum dicentes, sæpenumero autem menti ètes, mortales ad res novas agitandas incitant. Hoc ipsum quidã etiam faciunt, qui se fingunt philosophari. Hos igitur etiam vitato. Et quanquam Arium, Arhenodoramq; bonos atq; honestos esse homines compereris, non tamé omnes alij, qui se dicunt philosophari, eorum similes sunt: quidam enim nomine & prætextu philosophiæ, infinitorum malorum causas populis priuatisq; hominibus attulerunt. Te igitur animo tranquillo esse oportet, nec quicquam præter id quod habes, optare. Quòd ad apparatus attinet, te bellicosissimum esse volo, ne quis velit, audeatue tibi iniuriam facere: si quis deprehensus sit, facile & subito det pœnas. Et quoniam tum propter hæc, tum propter alia, quosdam intentos esse speculandis & subauscultandis omnibus ad imperium tuum spectantibus, necesse est, ne quid te lateat, quod aut custodiam, aut correctionem desideret: memineris omnibus eorum sermonibus fidem habendam non esse, sed omnia diligenter expendenda. Pleriq; enim siue quorundam odio, siue quòd eorum fortunas appetût, siue quibusdam gratificandi gratia, siue quòd quas petunt pecunias obtinere nequeût, hisce de causis homines quasi nouarum rerum studiosos, aut quasi sentiant dicantue turpe quidpiam contra impera-

torem, deferunt. Decet igitur te eis haud ira fa-
 cile assentiri, sed omnia diligenter expendere, at
 que inuestigare. nam si assensionem sustinueris,
 nullum insigne detrimentum ceperis, sed si ci-
 rō credideris, fortē errorem commiseris, quem
 pōst emendare non possis. Itaq; bonos libertos-
 que, & alios qui circa te sunt, honore afficito: ex
 qua re te magnum ornamentum, magnaq; secu-
 ritas consequetur. Nullam tamen eis intolerabi-
 lem ac superbam potestatem indulgeto, sed mo-
 deratē se gerant facito, ne illorum causa malē a-
 pud alios audias. quicquid enim boni malitūe fe-
 cerint, tibi ascribetur: ipseq; talis ab omnib. ha-
 bere, quales ipsos esse patieris. Ut igitur potē-
 tior quispiam cuiquam iniuriam faciat, eum tūc
 calumniatur iniuria, ne permittito: ne quisquā
 illorum nimix potētiæ accusari possit, etiam si
 nullum cōceperit scelus. Qui iniuriam sunt pas-
 si, eos summo iure tuetor: ne tamen aures dela-
 toribus faciliē præbeto, sed res per se diligentissi-
 mē expendito. Potētiores ne omnino suspectos
 habeto: nec etiam tenuioribus penitus credito.
 Qui quippiam faciunt, inueniuntūc quod vtile
 sit, eis honorem habeto, inertes autem, tum qui
 rem quampiam noxiam cōstarint, odito, vt rectē
 facta propter utilitatem expetentes, malē verō
 facta suppliciorum metu fugientes, in rebus pri-
 uatis meliores, in publicis vtiliores euadant. Pri-
 uatorum hominum controuersias ad quam pau-
 cissimas

cissimas fieri poterit, contrahito: easq; quam o-
cysimè dissoluito, populorū motus cohibeto.
qui si quod votum pro tua salute, proq; imperio
& fortuna tua nuncupare voluerint, & quēpiam
ad sumptum supra facultates faciendum adege-
rint, ne annuito: omnes æmulationes quæ inter
eos sunt, extirpare studeto. Nomina eos vsurpa-
re, ex quibus facillè in dissensiones inciderēt, ne
sinito. Omnes enim tibi in his atq; alijs rebus tū
publicis tum priuatis, si hæc non permiseris, ob-
temperabunt. Præterea quoniam inæqualitas
etiam ædificia alioqui bene coniuncta dissoluit,
idcirco quod concessurus non sis, ab initio pete-
re prohibeto: ac statim, ne quis quæ verita sunt,
petat, adigito. De his igitur ita sentio. Omnino
autem ac generatim tibi consulo. ne tua vnquā
abutare potētia: neue si minus simul omnia quæ
potes, effeceris, de tua potentia aliquid decede-
re existimes: sed quanto maior libertas erit fa-
ciendi quæ vales, tanto magis quæ honesta sunt
velle studeas. Semper quod ages, æquūne sit
an contrā, & quibus rebus faciendis à quibus a-
meris, quibusue non ameris, tecum expendito:
vt quædam facias, quædam verò omittas. Ne te
tunc iustè agere putato, cum à nemine te redar-
gui audiueris: nec vnquam aliquē tam stultum
fore, qui te velit palām reprehendere. Hoc enim
nemo faceret, etiam magna à te affectus iniuria:
quain potius contrā fieri solet, vt videlicet multi,

dum se minimè iratos esse conantur ostendere, eos laudent, à quibus iniuriam acceperunt. A principe enim, cuiusq; animus nō ex verbis, sed ex rebus, quibus verisimile est, aliquem ita sentire, considerandus est. Hæc & similia multa, quæ prætereo, te vt facias hortor: neq; enim omnia simul comprehendi diciq; possunt. Repetam igitur summam, quæ à me dicta sunt: & quæ restant complectar. Hæc autem illa sunt, si quæ alium principem ergate velles facere, ea tu sponte feceris, nunquam errabis: omniaq; ad felicem exitum perduces, magnaq; cum suauitate & extra periculum vitam deges. Omnes enim te tanquam parentem & conseruatorem suum intuebuntur: te moderatum, vita inculpata, strenuum, & pacificum amabunt, cum nemini iniuriam feceris, cum non rapies aliena, cum te æqualiter cum illis geres: cum is non eris, qui diues fiat, alienamq; exigat pecuniam: cum is non eris, qui in delicijs vitam agens, alios ad labores compellat: cum non tu libidinosè viuens, alios castigabis: sed in omnibus cum illis æquo iure viues.

Quamobrem cum tu magna sepe custodia sis, quod neminem vnquam læseris, nemini iniuriam feceris, confide, & mihi qui hoc tibi confirmo, crede, te nunquam odia hominum, insidiasue sensurum. Quæ cum ita sint, necesse erit te in magnis voluptatibus vitam agere. Quæ nãq; maior voluptas ac felicitas, quàm aliquem omnium

omnium humanorum bonorum fructum cum virtute percipere, & cum alijs cōmunicare posse. Hæc igitur atq; alia quæ tibi exposui, tecum reputans, mihi credito: fortunam quæ te elegit, cæterisq; omnibus principem imposuit, ne dimittito. Quòd si omnino principatum eligere decreuisti, regni tamen nomen tanquam detestandum metuis, id ne accipito: sed Cæsaris appellatione contentus, regiam potestatem apud te retineto. quòd si alijs titulis opus erit, tibi Romani nomen Imperatoris dabunt, vt etiam patri tuo dederunt: alijsq; te nominibus ornabunt, ad eò vt omnia regni instrumenta sine vilo odio, aut inuidioso titulo, re ipsa possideas.

FINIS.

Ec 9

432

CAELII SECVNDI CV.

rionis, de Ingeniis artibus oratio,
Laufannæ habita.

Ereor, Auditotes ingenui, ut qui sæpenumero artium laudes pulcherrimarum ab eruditissimis, summisq; viris auscultastis, me de eisdem verba facere audentem, se-
guinis nunc audiatis: idem-
que vobis eueniat, quod fastidienti stomacho solet euenire: cui nihil tam lautum, tamque de-
licatum esse potest, quod non aliquando satietatem pariat. Verum me hoc metu in primis li-
berant, cum optimarum ingenuarumque ar-
tium splendor maximus, utilitas amplissima, im-
mortaleque ornamentum: tum vestra ista in eas-
dem artes propensio atque alacritas. Et insuper
nobis spem vestrae attentionis facit non vulga-
rem, quod non idem sit literarum atque edulio-
rum gustus. nam hæc corpori corruptibili, &
variè affecto, illæ sempiternæ menti, simplici-
que offeruntur. quò fit, ut quæ bona, præclaraque
sint, ea quanto magis exuberant, tãto delectent
magis: ac sæpius iterata, noua tamen esse videan-
tur. Quo in numero, si quicquam est, artes sunt
hæ atque doctrinæ, quæ ad humanitatem spe-
ctant, quas liberales appellamus: de quibus ut
ad

ad eas percipiendas paratiores sitis, aliquid breuiter attingemus. Nemo uestrum (sicuti conijcio) nescit, hominem, ut corpore nudum, ita & animo nasci: nihilquæ prorsus sine doctrina & ingenij cultu scire, non ingredi, non fari, non uesci; breuiter non aliud naturæ sponte, quam flere, labi, errare, decipi, & fallere. quam rem ob graue illud vulnus, quod culpa primorum parentum humano est illatum generi, accidisse, cum sacra Ebræorum historia, tum Pauli Tarsensis diuina monumenta testantur. Nam etsi omnium parés Deus, initiò homini suæ sapientiæ, & uertatis, omniumque uirtutum radium communicariti: quam Dei imaginem & diuinitatis portionem, sancti doctique homines appellarunt: tamen eò est ignorantia feritatisque prolapsus, ut nisi bonarum cultu literarum denuò fingatur, diuinitusque illustretur, sola oris & corporis figura à mutis & nulla mente præditis animantibus distare uideatur. Atque ut ager, quamuis fertilis, sine cultura fructuosus esse non potest: sic sine doctrina animus. Cultura autem animi, eruditio est, quæ præparat animos ad satus accipientes: eaque mandat ijs, & (ut ita dicam) ferit, quæ adulta fructus uberrimos ferant. Contemplamini, obsecro, à capite ad pedes hominem ineruditum, mirum ni totum monstrum inuenieritis: oculos, uocem, sermonem, mores, gestusque corporis totius: nihil inuenietis, quod ho-

minem innuat, quod hominem sonet, quod hominem præferat. At vnde tanta in homine feritas? Vnde quæso, nisi ab harum neglectu artium, quæ hominis perpeliendi gratia inuentæ sunt? Hæ namque à Deo, omnium perenni fonte bonorum, ideo datæ homini sunt, quòd sine harum adminiculo suam nequeat seruare naturam, dignitatem tueri, vitamq; traducere. Quòd si tales nos natura genuisset, vt quæ præclara & & honesta sunt, intueri & perspicere, eademque optima duce cursum vitæ conficere possemus: haud erat sanè quòd quisquam rationem ac doctrinam requireret, cum natura sufficeret. Nunc autem simulatque editi in lucem, & suscepti sumus, in omni continuo prauitate, & in summa opinionû peruersitate versamur, vt vitioso semine sati, ac cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Ergo citra cultum eruditionis non potest homo reuera esse, quod audit. Nam ab homine humanitatem, quemadmodum & virtutem ex viro appallatam, doctissimorum scriptis accepimus. Vnde & Terentianus ille Chremes, humani nihil à se alienum putat, quòd homo sit. Est enim humanitas hæc, non illa quam Græci φιλανθρωπίαν vocant, sed quam ijdem παιδείαν nuncuparunt, à qua tamen illa prior manere videtur: quòd qui in harum artium studijs liberalissimis, quasi in Helicone aut Parnasso sunt, doctrinisque versati, ad omnem humani-

tatem,

tatem, comitatem, & morum suauitatem compositi, informati que esse videantur. Quod & Ouidius ad Græcinum scribens, præclare canit:

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,

Pectora mollescunt, asperit asq; fugit.

Nam ingenuæ seu liberales iccirco appellatæ sunt, quòd libero ac ingenuo sint homine dignæ siue quòd liberos suos sectatores efficiât, & in fastigio rerum humanarum quasi reges collocent & reponant. Sed humanitatem quoq; (vt dixi) *μουσειαν* seu eruditionem veteres appellarunt: puto quòd ea in solos homines, non etiam in belluas cadat: vel quòd eos quibus adiungit sese, verè homines faciat, hoc est omni cultu humanitatis informet. Quibus de causis omnibus videri necessaria debet, qui liberi, non serui esse volunt (omnes autem velle debent) qui que cæteris hominibus tanto præstare student, quanto homines mutis animantibus antecellunt. Hæc est felix illa Moly, cuius beneficio Vlysses ille, ne sociorum more suorum in belluam verteretur, seruatus est. Hæc omnium mater est artium, quasi dicas Mnemosyne Musarum. Hæc donum atque inuentum Deorum. Hæc nos primùm ad Dei cultum, deinde ad ius hominum, quod situm est in generis humani societate, tum ad modestiam, magnitudinem que animi erudiuit: eadem que ab animo tâquam ab oculis caliginem dispulit, vt omnia supera, infera, prima, vltima,

media videremus. His rationibus cōstare putō; citra humanitatis artes, homines nihil minus quàm homines esse: ac proinde non tam aquam & ignem homini necessaria videri, quàm eruditionem. Quare iam propius aliquanto ad ipsas artes tanquam ad Musarum chorum accedamus. Sunt verò artes vniuersæ, quæ ad omnem philosophandi rationem spectât, in duo genera distributæ: in logicas, & mathematicas. Logicas appellarūt, quæ in sermonis ratiōe versatur: Mathematicas, in quâtitate. Quâtitatis autê duplex genus fecerūt, aliud deiunctū, aliud coniunctū. Deiuncta ad numeros pertinent, ex quibus ea disciplina manauit, quam Arithmeticen dixere. Quemadmodum ex coniunctis Geomatria, in qua lineamenta, formæ, interualla, magnitudines versantur. Porro numeri ipsi ad harmoniam translati, Musicem pepererunt. ea enim numeros, voces, & modos continet. Geometriæ facultas ad res cœlestes accommodata, nobis dedit Astrologiam, in qua cœli conuersio, ortus, obitus, motusq; siderum considerantur. Rursum eadem ipsa Geometria ad vim cernendi traducta, Opticen produxit, quæ causas affert cur oculi interdum videndo decipiantur, cum aut maiores aut minores quàm sint res, esse videântur. Ex hac verò & ipsa Geometria, pingendi ars orta videtur, quam veteres inter liberales numerabant. Hæc disciplinas certissimas esse, meritò Aristoteles

teles affirmavit, quod ex ipsis apodixes, quæ sunt
 certissima atq; aptissima ad demonstrandum ar
 gumenta, sumantur. Vnde & Platonem in limi
 ne Academiæ suæ, velut edictum proposuisse fe
 runt, quo vetaret eò ingredi quenquam Mathe
 matices imperitum: adeò necessarias ille ad phi
 losophandum eas esse ducebat. Verùm hisce in
 aliud tempus sepositis, ad eas reuertamur, quas
 ad sermonem attinere diximus. Tres autem illæ
 sunt: quarum vna Grammaticæ dicta est, voce
 quidem Græca, sed tamen Romana olim iam ci
 uitate donata: quam tamē puerilem doctrinam
 & literarum scientiam Ciceronem, literaturam
 Quintilianum sequentes, possumus appellare.
 Huic puri, dilucidiq; sermonis cura demandata
 est, quem duabus quæ sequuntur tanquam ma
 teriam subministret: quam rem vt felicius possit
 oratorum lectio, poetarum tractatio, historiarū
 cognitio, verborum interpretatio, & pronuncia
 di quidam sonus eidem concessa sunt. Sequitur
 altera, quæ partes per omnes sapientiæ manat &
 funditur, quæ rem definit, genera dispartit, se
 quentia adiungit, perfecta concludit, vera & fal
 sa dijudicat, Græcè *διαλεκτικὴ καὶ λογικὴ*, Latine dif
 ferendi ratio & scientia appellata: ex qua cum
 summa utilitas existit ad res ponderandas, tum
 maximē ingenua delectatio & digna sapientia,
 Dialecticæ verò quasi ex altera parte respondet
 Rhetoricæ, quæ à *ῥήω* vetere Græciæ verbo, quod
 est

est fluo, vel dico, dicta esse videtur, quòd sermo-
nis ornatum & copiam quandam aurei fluminis
instar polliceatur. Oratoriam artem Cicero &
Quintilianus, duo huiusce artis lumina, hanc di-
ci posse docuerunt. eandem tamen ferè definien-
tes, bene dicèdi tum artem, tum facultatem, tum
doctrinam, tum rationem vocitarunt. Continet
autem facultas hæc non inane ornamentum, aut
quendam meretricium fucum, ac peregrinum
sed vim quandam bene dicendi, quæ nuda qua-
si ossa, carne & cute contegit, viuos colores ad-
dit: purpureum iuuenta lumen, & oculis afflat
lætos, regios & diuinos honores,

Quale manus addunt ebori decus, aut vbi flauo

Argentum, Parius iue lapis circumdatur auro:

vt maximi poetæ cõparatione vtar. Nihil enim
est aliud eloquentia, nisi copiosè loquens sapien-
tia. Et bene dicere, non est ornatè tantùm, sed
scienter & peritè, simul & ornatè dicere. Præcla-
rè enim, vt omnia, illud dixit Orator: Ex rerum
cognitione efflorescat & redundet oportet ora-
tio: quæ, nisi subest res ab oratore percepta & co-
gnita, inanem quandam habet elocutionem, &
penè puerilem. Vt enim in vita & moribus verù
decus, atq; honestas cum vtilitate cõiuncta sunt:
sic verus orationis ornatus, simul etiam vtilita-
tem necessariam continet. Nam illa in ædificijs
apta partium conuenientia, quam Græci sym-
metriam, vt in numeris analogiam, in musicis
har-

harmoniam vocant, non minus habet utilitatis quam decoris: neque enim consistere domus vlla posset, nisi certa mensura, certo ordine & consensione partes omnes inter se cõuenirent. Quare & hanc artem illuminandæ ac exornandæ orationis non ad inanem venustatem, sed ob veram speciem, certamq; utilitatem homines prudentissimi collegerunt. Vt enim sine lumine corpora cernere non possumus, ita sine eloquentia nemo sensa & cogitationes suas in lucem aptè proferre potest. Quod sol mundo, hoc eloquentia cæteris doctrinis est. Sine hac non artes modò aliæ, sed res omnes, quæ quidem sint dictione explicandæ, in altissima tenebrarum caligine versarentur. Nam siue de re cœlesti quis loquitur, siue de terrestri, siue de religione, siue de moribus, rerumq; publicarum & familiæ administratione, siue ad iudices, siue in Senatu, siue ad populum, siue vt conciliet homines, siue vt doceat, siue vt deterreat accusando, siue vt concitet languentes exhortando, siue vt reflectat elatos, siue vt incendat indignatione, siue vt leniat commiseratione, siue inter alienos, siue cum suis, siue secum, nihil certè ager, ni proprijs & illustrib. verbis, apta verborum compositione, sententiarumque insignibus illustris reddatur oratio. Hac arte desides animare, exultantes retrahere, fontes accusare, bonos laudare possumus. Sed quid ego in re immensa laboro? plenum insolentiæ vi

deatur, si quis eloquentiæ laudes vel conetur attingere, quæ immensæ sunt: vel recensere, quæ sunt innumeræ: vel demonstrare, quarum laudû lumen & splendor omnium oculos mentesque perstringit. Sentit fulgorem tuum Eloquentia, tenebris immersum mortale genus. Nemo te, nisi tu, exprimere rectè valet. Tu in alto folio sedes, ignorantia tenebras illustrans. Tu tuos tibi similes, claros & admirabiles facis. Tu Platonem, tu Demosthenem, tu Ciceronem, tu Homerum atque Virgilium: tu denique Herodotum, Thucydidem, Liuium, Salustium, aliosque innumeros ad diuinos propè honores euexisti, immortalitateque donasti. Te reges inuicti, te tyranni sæuissimi reformidant: & qui nullis telis vinci potuerunt, tua diuina vi victi subactique sunt. Tãtam vim habet, ô Adolescentes, illa Πειθὺς, quæ rectè dicta est Suada, vel flexanima, atque omnium regina rerum, Oratio: vt non modò inclinantem erigere, aut stantem inclinare, sed etiam aduersantem & repugnantem, vt imperator bonus ac fortis, capere possit. Hanc igitur tam eximiam, tam necessariam, tamque vtilem facultatem vt cognoscatis. Ciceronis de Oratore libros in manû sumpsimus. Cùm Ciceronem dico, ipsam Romanam eloquentiam intelligere debetis. Cùm verò libros de Oratore, opus in ea facultate putatote, quo opere nullum nec Græcia, nec Italia melius aut perfectius vnquam habuit: qui libri

vt abhorrent quidem à communibus, vulgari-
 busque præceptis, ita omnem antiquitatem &
 Aristoteleam & Isocrateam rationem oratoriam
 complectuntur, vt author ipsemet in epistola ad
 Lentulum ingenuè testatur. Hos libros nos,
 quantum ingenij nostri mediocritas, & hæc lite-
 re, quas Dei munere consecuti sumus, ferent, vo-
 bis explicare conabimur: & spero fore, vt non si-
 ne fructu (modò vobis ipsi non desitis) hunc la-
 borem suscepisse videamur. Hoc debet hæc ci-
 uitas, hoc omnes quicumque bonas artes & stu-
 dia hæc politiora amant, principum Bernatum
 benignæ pietati, quòd pro Barbaris & supersti-
 tiosis iam linguarum doctores, & sincerioris ger-
 manæque Theologiæ interpretes audiuntur.
 Efficere igitur vnà omnes connitamur, ne tam
 magna Dei dona, nostra culpa deteran-
 tur, frustra que videantur
 esse collata:

DIXI.

Ff z

CAELII SECVNDI CV-
 rionis oratio funebris, in Nicolaum In-
 uitiatum Alexandrinum, nobi-
 lem grammaticum.

Papiae habita.

Hæc non ignoro, Viri amplissimi, plerosq; nō nihil miraturos, quod ego vir novus, tenuissimæq; eruditionis, in hac vrbe eruditissimam vbi tot Crassos, tot Cicerones, hoc est oratores clarissimos, esse constat, huius mei tyrociniij specimen edere audeam: non committam tamen, vt ab hoc pietatis officio nulla à me affecti oratione discedatis. Ad quod quidem efficiendum duo me præcipuè impellunt: alterum vestræ, Ciues eminentissimi, preces, quæ profectò mihi instar præceptorum sunt: alterum viri huius merita, eximiaeq; virtutes, de quibus omnibus pro merito dicere arduum, imò penè infinitum: tacere omnino, turpe, indignum, ac impietati simile foret. Quibus equidem angustijs districtus, vnde potissimum exordiar, non planè scio. Verùm enim verò cum aliquid omnino mihi dicendum sit, quo vestræ meæq; pietati aliquo fatis modo faciam, vos nequaquam diutius in hac expectatione detinebo. Quanto dolore, Ciues, ob eruditissimi viri magistri Ni-
 colai

colai, publici huius præclaræ vrbis grammaticis obitum fitis affecti, equidè ex me ipso facile conijcio, qui sanè quàm pro eo ac debeo, proque ea qua viros cum doctos, tum bonos, pietate prosequor, grauius molesteq; fero, adeò vt vix etiam lachrymas contineam. Neque enim secus vel de vobis existimare, vel me facere de tam eximio, tamq; de vestra ciuitate benemerito homine, fas est. Nam si nemo est quem sua damna non maximo afficiant opere, consentaneum quoq; fuerit, vnumquemlibet vestrum præstantissimi huiusce viri desiderium tacitè ingemiscere. Quid dico tacitè? cum vestræ, Ciues, lachrymæ, vultus tristes atq; deiecti, nouum quendam communemque dolorem haud obscure testentur. Est enim ille non vni cuiquam, aut alteri, sed vniuersis, generatimq; singulis ereptus: quo amisso, nullus est qui præcipuo aliquo se mutilatum membro dicere non possit. Si quidem ciuitas vnum corpus est: (id quod magno consensu, cum qui de Republica scripsere, confirmant, tum res ipsa docet) singulos inter se ciueis, alterum alterius membrum esse necesse est. Quod cum ita sit, toties amittit quis aut pedem, aut manum, aut oculum, quoties virum amittit: eoq; grauius accipit damnum, quo nobilius, quoq; vtilius fuerat amissum membrum. Proinde vos, Ciues, qui tanti iacturam viri fecistis, an non egregio, simulq; frangi membro orbati estis? Hoc nullus mehercule

est qui nesciat, qui non re ipsa periculum fecerit. Nam si ex patriæ claritate, generisq; splendore ornatus non nihil ac laudis hominibus videtur accedere, patriam illius Alexandriam, Insubriæ urbem nobilissimam, quis nescit? Inuitiatorum verò familiam (cuius ille nō exigua pars fuerat) opibus, vetustate, claris imaginibus longè lateq; celebrem esse, ac nulla vnquam labe vitiatā, omnes norunt. Verùm nos cum ista à sapientibus non magni fiant, vtpote caduca, fortunæq; telis nimis exposita, delibata tantùm relinquemus: adq; animi bona, quæ firma sunt, totam hanc laudem deriuabimus. Illud primùm neminem vestrùm nescire arbitror, quod quidem inter melioris notæ philosophos cōstat, quicquid vtile honestumq; est, ad boni fontē referri. Porro ex illo bonorum omnium fonte perēni, nempe Deo, tres tanquam riui, vt Peripatetici quoq; tradunt, bonorum ad nos manant: animi, quæcunq; consilio & cogitatione complectimur, vt prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia: corporis, quæ natura corpori attribuit, quod genus, robur, dignitas, valetudo: & fortunæ, quæ externa dicuntur, cuiusmodi sunt, genus, diuitiæ, imperia. Hæ verò boni species inter se sic differunt vt quæ fortunæ dicuntur, bona quidem sint, sed corporis meliora, animi verò optima atque præstantissima: quippe quæ animi naturā sequantur immortalis, incorruptibilis, æterni, ac ob

id

id sola virtutis nomé retineant. Hæc igitur cum ita se habeant, consequitur, vnumquenque eo nobiliorem, vtiliorem que esse, quo magis boni alicuius particeps fuerit, quoq; plures bonum illud participauerint. Sed enim cum bonorum alia alijs præstent (sicuti diximus) fit, vt qui virtutis bonum adeptus est, is tum nobilissimus, tum vtilissimus fit: id quod Satyrico etiam poeta testante didicimus,

Tota licet veteres exornent undiq; ceræ

Atria, nobilitas sola est atq; unica uirtus.

Virtus ergo est, quæ claros, vtileis, & verè magnos facit. Atqui virtus quid aliud esse potest, quàm fuga vitiorum? & quid fugavitiorū, quàm dominæ parère rationi, prauosq; animi motus tranquilla moderatione lenire? At hoc quotusquisque est, qui sine disciplinis, sineq; literis assequatur? cum natura quidem ad bona capessenda habileis, vt patulum vas, simus, siquidem infundas: si non infundas, aut perpetuò vacui, aut serò boni. Quod cum nostri Nicolai parentes animaduertent, viderentq; in eius vultu atque oculis quandam virtutis indolem emicare: statim pectusculum illud tum literis, tum disciplinis optimis informare curarunt. Is porro cum primùm ex ephebis excessisset, duce fortuna, comite virtute, præclaras cœpit Academias Italiæ perlustrare: vbi nullis laboribus, nullis que vigilijs parcens, tantum effecit, vt liberales artes

haud quidem mediocriter calleret: & ita calleret
 vt eas cum laude profiteretur. Quæ res haud du-
 biè tantùm ei nominis comparauit, vt huic Pa-
 piensi gymnasio ad literas humaniores iuuentu-
 tem docendam, à Mediolanensi præfide, totoq;
 Senatu, qui non nisi spectatos ad id muneris de-
 ligere solet, præfectus fuerit: simulque vestra ci-
 ues opera eidem Cosmicæ scholæ, vbi continuò
 aliquot bonæ spei pueri, hiq; pauperes literis &
 moribus gratis instituuntur, delegata sit cura.

Quæ munera quanta prudentia, studio, pietate,
 cura, laboreq; gesserit, neminem fermè latère e-
 xistimo: siquidem nemo alius quæsitus, nemo il-
 li dum vixit, vnquam successor datus est. quod
 abundè fidem per se facere potest, quanta laude
 Spartam ille suam exornauerit. Quòd philoso-
 phi, quòd medici, quòd iureconsulti, quòd om-
 ni literarum genere plerique exculti sunt, huic
 vni acceptum referunt omnes. Siquidem per v-
 nam grammaticen, ad omne disciplinarum ge-
 nus gradum fieri necesse est. Nam vt in ædificijs
 videmus, nisi solida firmaq; constitierint funda-
 menta, labefactari omnia, diuulsaq; ruinam tra-
 here: sic in disciplinarum profectu, nisi quis pu-
 ri dilucidiq; sermonis doctrinam solidè substru-
 xerit, frustra cæteris insudabit. Quid dicam de
 iustitia: quam in pectore assiduè gerens, pietate
 In Deum, charitate in patriam, amore in suos,
 gratia in bene merentis, erga bonos obseruan-
 tia,

tia, veritate, beneficentia, comitate adeò in cunctos excelluit, vt omnibus esset admirationi. An quisquam eo vel fortior, vel modestior extitit? an in voluptatibus continentior? an grauior? Catonem dixisses, tanta in viro seueritas, tanta dignitas, tanta grauitas elucebat. His itaque artibus quæ verè clarum, verè diuitem, maximeq; vtilè ac bonum virum faciunt, viam sibi ille ad immortalitatem præmuniuit. His vobiscum vixit: his ad senium vsque (quod paucis quidem contingit) euasit: cum his comitibus vitæ munus absoluit. O virum omni seculorū memoria dignum. Hunc vos ciues amisistis liberorum vestrorum custodem, formatorem, parentem: tali membro mutilati estis: hunc ciues miserè defletis: hunc gemitibus, hunc planctibus prosequimini: huic postremum, sed pium tamen, honorem impenditis. quem si prudentem, si iustum, si fide ac pietate præditum, si deniq; virum bonum, ciuemq; optimum, ac ob id meliorem vitam adeptam diuina bonitate creditis: præstiterat, longè inquam præstiterat, istum in cœrorem deponere, neq; supra modum illius desiderium ingemiscere: id quod ab his fit, qui nullam omnino spem reliquam sibi ipsis reposuere vitæ futuræ. Nam si Iesum ex mortuis resurrexisse credimus, sic & Deus eos qui dormierunt, per Iesum ad vitam pariter educet. Quibus verbis nos mutuò consolari, doctor ille noster Paulus Apostolus præ-

458 AD SCRIB. PAPIENS.
cepit, neq; de mortuis vsque adeò esse sollicitos,
satiùs esse ratus, nos pro nostra virili interim
operam dare, vt castè, iustè, pieq; peracta huius
vite fabula, Christus dignos reperiat, quos par-
ticipes suæ faciat immortalitatis.

DIXI.

CAELII SECVNDI CVRIO-
nis in Scribarum collegij Ticinen-
sis laudem Oratio.

Elebre est eloquentiæ principis
dictum, & veteri tritum sermone
prouerbum, Pares cum paribus
facillimè congregari. Eiusdem
quoque, ni fallor, illud est: Eam
esse veram amicitiam, in qua boni simul coeunt,
atque consentiunt. Cuius amicitia vos, viri ho-
nestissimi, clarissimum estis exèplar: qui à qua-
dringentis, aut eo plus annis, istam inter vos ne-
cessitudinem sanctè integreq; seruatis: tamque
facile, tantaque concordia, quoties opus est, vel
centuriatim conuenitis, vt non plurimi, sed v-
nus cuncti esse videamini: vt verum quoque ap-
pareat in vo bis, quod Pythagoras ille Samius in
amicitia esse voluit, vt vnus fiat ex pluribus. Ad
hanc itaque amicitiam, hocq; frequentissimum
scribarum

scribarum collegium, pro veteri more celebran-
 dum, vos me, utinam tam idoneum, quam prom-
 ptum, delegistis: qua quidem in re, tot mihi vel
 prudentur, vel utiliter, vel etiam pie religioseque
 facta occurrunt, quæ amplissimam, ne dicam,
 infinitò patentem orationis materiam suppedit-
 tent: ut nobis duntaxat illud cogitandum sit, quo-
 modo nostra exitum inueniat oratio. Quare mi-
 hi non facultas, sed terminus potius aliquis o-
 prandus est. Et ut inde ducamus initium, vnde
 hæc ipsa causa manat: quis non eum prudentis-
 simè fecisse dicet, qui hanc societatem primus in-
 stituit. Vidit enim hac ipsa necessitudine quan-
 dam scribarum constitui politiam, in qua ordi-
 ne omnia consilioque fierent. Primum vos om-
 neis quotannis convenire voluit, ut de ijs quæ
 ad hunc ordinem spectant, summa concordia con-
 sultaretis. Quod quanti sit, quanti que ab omni-
 bus fieri debeat, hinc scire licet, quod is ordo est
 penes quem tanquam Sibyllæ librorum custo-
 dibus, omnium totius civitatis fortunarum cum
 priuata, tum publica iura seruantur: neque ser-
 uantur solum, verum etiam tanquam à vatibus
 sacratissimis ipsa prodeunt iuris oracula. Nam
 siue quis emere, siue distrahere quicquam, siue
 contrahere, aut transigere velit, ex isto ordine
 statim accitus aliquis, contrahentium verba &
 pacta in tabulas refert: huic vni fides, vni auto-
 ritas omnium attribuitur. ijs sua monumenta

proferētibus, deferunt magistratus, concedunt leges: iisdē loquentibus, clarissimi legum, ijdem & antistites, & interpretes silent. Leges quidem figere, ac refigere principes possunt; horum publicas, riteque obsignatas voces nulla potest Imperatoria abrogare maiestas, nulla potestas addere, nulla detrudere horum potest scriptis autoritas. Plus vni ex isto ordine, quam vniuerso hominū reliquo generi, fidei habetur. imò in hunc vnum ordinem ipsa imperatorum omnium consensu, tot seculis mortalium autoritas deriuata est: vt meritissimò publicarum priuatarumque actionū princeps appellari possit. At vnde hoc, nisi ex ista optima collegii institutione, atque inter vos de rerum summa prudentissima consultatione prouenit? Tunc enim digna operum veniunt precia, cum opera ipsa matura, prudentisque antea deliberatio, cum præsertim ea ad commune totius ciuitatis & cōmodum & decus, & ad Dei immortalis religionem, accessioneque pietatis fiat. Coeunt enim in societate quam plurimi: sed alij, vt opes irritamenta malorum congerant: alij, vt amplissimis ipsi fungantur honoribus: conueniunt etiam ad ædes expoliandas fures, vt compilent impij milites. Sunt quoque qui ad aliquod vnum bonum conspirent, sed vnum tantum. Vos opibus, vos dignitatibus, vos vestris quibuscunque priuatim commoditatibus spreis, quo omnibus in commune prodesse

vestra

vestra possitis opera, vestra comitia cogitis. A vobis omnia in omnibus simul commoda profiscuntur: singuli vestram experiuntur operam: in quo illum, tanquam vestri huius muneris atque officij præclarissimi autorem, Cn. Flavius scribam Romanum refertis: qui cum videret invidia atque ambitione Appij Claudij omnibus necessarias actiones iuris occultari, librum qui eas contineret, populo tradidit: quod munus a deo gratum populo fuit, ut Tribunus plebis fieret, & Senator, & Aedilis curulis. Liber ille ius Flavianum (quod vos minimè fugit) appellatur. Hunc vos & hodie imitari certum est, dum recoditas Alciati, Socini, Alexandrini, & aliorum iurisperitorum actiones, stipulationesque cum populo communicatis, atque omnibus exponitis. Et ut aliquid præterea hic de vestra eximia benignitate, munificentia, pietateque dicam: quis non miretur, unde tanta vobis & pecuniarum & frumenti (& si non mediocres sint vobis in hoc paratæ opes) suppetat copia, quæ quotidie Christi pauperibus erogatur? Quid memorem scholas literarum, varias operum officinas, in quibus adulescentes ad omnem animi & corporis cultum vestris impensis instituuntur? Quid puellas inopes, quæ huius collegij opibus certo numero ad connubij & nuptiarum ornamenta quotannis traducuntur? Innumera propè alia esse scio, quæ quotidie ab isto ordine pie sancte

que geruntur: sed illa cōsultò prætereo, tū quòd
notissima sunt, tum etiam quia mihi non tam co-
piam, quàm modum quærendum proposui: ip-
sa tantum benignitatis à me capita indicata ve-
rius, quàm explicata sunt. Quare si nullus ordo
in hac vrbe est, qui tam sanctè cōueniat, tam sa-
pienter deliberet, tēta pietate agat: si à nullo præ-
terea ordine, nullo conuentu, nulloque collegio
tot tantaque bona in omnes manāt: si nulli Dei
& Christi seruatoris vota, cæremonias, decreta
sanctius colunt, propèsius reddunt, promptius
peragunt, libentius seruant: quid quæso hoc am-
plissimo Scribarum collegio illustrius, quid ex-
cellentius, quid vtilius, quid admirabilius hæc
Ticinensis ciuitas alioqui præclarissima, habere
potest? Hæc verò omnia ita esse, testis est tota ci-
uitas, testesque sunt exteri omnes: & ij maximè,
qui vestra & opera & liberalitate vti voluerunt.
Me verò hæc non in cuiusquam gratiam attrigisse,
neque quòd ex hoc vel vitæ præsidia, vel di-
gnitatib. auxilia quæram, testis estis, cui men-
tes mortalium clarissimè patent. Hæc enim om-
nia & ab ipso Deo optimo maximo expectanda,
& labore mihi paranda statuo. Sed me hanc di-
cendi prouinciam suscepisse confirmo, vt rectè
factis honos, vti decet, haberetur. Id quod vos
etiam voluisse, intelligunt ij, quibus & meæ &
vestræ vitæ rationes notæ sunt, Præsertim cum
me quoque pauca ex penè infinitis (qui vesten
pudor

pudor est) dicere volueritis. Itaque viri honestif-
 simi, pergite in isto à maiorib. vestris prudentif-
 simè suscepto instituto, vt maiores vestros
 (quod facitis) non æquetis modò, verùm longè
 etiam superetis. Id enim & vestro munere, ve-
 straque amplitudine dignum: & huic vrbi, nec
 non Deo, cui ea tutelæ est, maximo fuerit orna-
 mento. Dixi.

CAELII SECVNDI CVRIO-
 nis in Ioan. Iacobum Gambarum Pon-
 tificem Albingaunensem Ora-
 tio funebris, Papiæ
 habita.

 I de ignoto, obscuroque homine,
 in tā frequēti Patrum, illustrium-
 que virorum confessu mihi esset
 dicendum, impudens equidem
 videri poteram, qui vnus diecu-
 læ interuallo, dignam me ac idoneam vestris
 purgarissimis auribus orationem allaturum spe-
 rarem: quippe laudum mole obrutus, ac planè
 oppressus, nihil huc, in tam breui tempore, per-
 fectum ingenio, elaboratum industria, vti par-
 fuerat, adferre potuissem. Verùm cum de eo sim
 apud vos, viri magnifici, viro verba facturus, qui
 eum familiæ splendore, tum suis laudibus, non

In subriæ modò, sed Italiæ totius oras illustrat, bona me oneris parte leuatum sentio: spero que fore, vt quicquid à me in hoc funebri diceretur præconio, vobis si minus perfectum atque elaboratum, non ingratum tamé videatur. Diceridum est enim de amplissimi viri Ioannis Iacobi Gambaræ, Comitæ Palatini, Albingaunensis: que Pontificis laudibus, eximijsque virtutibus: ex quibus si fructus vberes aliquando cepistis, arbitror illarum commemorationem vobis nec iniucudam fore. Quare videor mihi totam hanc laudationem in duas partes secare quodammodo posse: vt primùm de his quæ ante episcopi munus, deinde de ijs quæ postea Pontifex gessit, dicamus. Mihi igitur aliquid de hac illustri Gambarana, Palatinaque domo meditati, tot viri principes, omni que virtutum laude insignes occurrunt, vt à quo primùm exordiar, nesciam. Quis ignorare potest, quanta semper huius familiæ fuerit claritudo, quæ Cæsaris in Italia negotia tam diu bene & feliciter gessit? Ex qua Otho & Iacobus, huius nostri gentilis vterque integerrimus senator, vterque suo principi charus: ille Mantuæ, hic Montisferrati prodire. Cui successit Dominicus, alter Scæuola iurisperitissimus. Sed quid vetusta hæc maioresque persequor, quod faciunt ij, qui nihil in iunioribus dignum laude reperiunt. Mihi enim etiã atque etiã cuncta rimanti, ij demum clari nobilesque videri

deri solent, non qui maiorum modò imagines
 cerasque iactant, sed qui & patrum laudes imi-
 tantur, & posteris sua ipsi virtute prælucent. Id
 quod optimè prospiciens Ioannes Iacobus, pro-
 positam sibi à maioribus gloriam putavit, ad
 quam omni sibi contentione foret enitendum:
 atque à patre in primis suo, Ioanne, viro planè
 regio. Hic uxorem Agnetem ex eadem sua fami-
 lia foeminam honestissimam duxit, ex qua hunc
 ipsum Ioannem Iacobum filium suscepit, quem
 statim & cum ipso penè lacte ingenuis & mori-
 bus, & literis (quæ semper illius domus consue-
 tudo fuit) excolendum tradiderunt: qui, vt erat
 ingenio ad omnia sequaci, breui maxims Aca-
 demijs idoneus euasit. In hoc igitur omnium
 terrarum florentissimo, celeberrimoque Tici-
 nensi gymnasio, illam partem philosophiæ qua
 vrbes populi que reguntur, quæ Iuris prudentia
 rectissime appellatur, secutus, non opibus, quæ
 alioqui illi amplæ erant: non stemmatibus nu-
 merosis, quibus plerique tument, cõfidens: non
 voluptatibus noxijs, quæ non rarò iuuenum a-
 nimos à recto auertunt, indulgens: sed studijs a-
 nimo & mente præsentem inhærens, intra paucos
 annos duplicem lauream meruit, & Cæsarei &
 Pontificij iuris: qua donatus, & in hoc vestrum
 selectissimorum Iuriscõsultorum collegium ac-
 citus, certatim illi ab Italiæ regulis magistratus
 amplissimi oblatis sunt: ac statim Placentiæ, mox

Cremæ prætor creatur. Nec multo pòst famâ
 sese viri latius diffundente, à Mantuæ Principe
 euocatus, magna, præclaraque munera in ea vr-
 be gessit. Quid Mediolanum, totius ferè Italiæ
 lumen memorem? vbi iudex & quæstor æquis-
 simus omnium cū admiratione fuit? Quid par-
 tem illam Italiæ, in qua Augusta Taurinorum
 est, quæ sub ipso Apenini iugo sita, Allobrogum
 paruit regulis: in qua & senator, & à consilijs
 secretisque Principi semper fuit? Sed inter hæc
 cum animum ad vxorem appulisset, ex vestris,
 suisque ciuibus lectissimam fœminam, ac pla-
 nè heroicam sibi, Veronicam Rinaldi Torti, vi-
 ri illustrissimi, filiam fœlici auspicio copulauit:
 è quib. Isabella, alterum huiusce generis lumen,
 prognata est, virgo forma egregia, morib. pud-
 icissimis, & quæ cum veterib. heroinis omni fœ-
 mineo cultu, virtuteque certare poterat. Hæc v-
 bi adoleuit, viroque matura visa est, Ioanni Ge-
 rardo comiti Sannazario, ciui Papiensi, viro bo-
 nis literis excultissimo, nuptui est data. Isq; nūc
 amissa coniuge, templi maioris Albigauni sacer-
 dos, & vt nunc vocant, Canonicus, Papiæq; col-
 legio D. Mariæ in Pertica præfectus est. Vnam
 illi summam fortuna fecit iniuriam, quod cum
 succedere socero dignus esset, ab hoc tamen in-
 uida, virum optimum omni telo prohibuit. Sed
 forti animo sis Gerardo clarissime: illa, quod
 suum erat, secum tulit: quæ tua sunt, innocen-
 tiam.

tiam, fidem, constantiam, animi magnitudinem
 cæterasq; bonas artes, quibus semper decora-
 tus fuisti, nullo à te ferro sæua diuellere poterit.
 Hactenus ista in hac Italiæ parte gesta sunt: nũc
 quæ alibi. Et vt reliquum vitæ suæ cursum tran-
 segerit, breuiter audietis. Deceßerat Veronica,
 Ioannis Iacobi dulcissima coniux, cum ille ne-
 quaquam per socordiam sibi vitam ducendam
 ratus, Romã cogitare cœpit: quò profectus, diu-
 tius latere tantus fulgor non non potuit. Quare
 in summi Pontificis curiam lectus, vrbique præfe-
 ctus, tanta prouinciam sibi decretam vigilantia,
 tanta integritate, iustitiãq; gessit, vt Pontifex Al-
 bigaunensis à Clemente septimo Pontifice Ro-
 mano crearetur. Deinde in agrũ Picænum (quã
 nunc Marchiam Anconitanam vocant) legatio-
 ne, Perusiæq; ac totius Umbriæ præfectura sum-
 mo pontificij senatus consensu perfunctus est.
 Prætereo honorificas ad principes legationes
 aliosq; magistratus, quos ille sanctissimè admi-
 nistravit. è quibus missione vix à Papa impetra-
 ta, de grege sibi concredito sollicitus, remeauit
 ad suos: Albigaunumq; urbem in Liguribus ma-
 ritimam, tanquam bonus pastor petiuit, vbi bo-
 nam vitæ partem cum sibi commisso grege tra-
 duxit. Qui vt patriæ etiam suæ sui aliquam por-
 tionem daret, nonnunquam huc se recipiebat,
 atque inter gregem, interq; patriam ita officia di-
 uidebat sua, vt nec illi suum decesset ministerium

nec huic in rebus dubijs suffragium, prudensq;
 consilium. Dumq; ita per intervalla se suis per-
 git impertiri, non morbo, sed senio potius acci-
 dit, vt vbi primùm hauserat vitalem spiritum, i-
 bi vltimum deponeret, vitamq; temporaneam
 cum æterna commutaret. Hoc illi bonæ vale-
 tudinis parens illa & cōseruatrix frugalitas, tem-
 perantiaq; contulit, inimica luxuriosis epulis,
 & vini abundantia aliena, & ab omni immode-
 rato Veneris vsū auersa. Sciens enim in vino
 quanta esset ad labefactandam mentem vis, quā
 taq; ad morbos & malas voluptates fouendas,
 vinum per totam vitam non bibit, vt verè *moder-*
at Ⓞ esset. Annum enim circiter nonagesimum
 agens, omnibus suis fungebatur officijs: non il-
 li labefacta memoria, non obtusum ingenij acu-
 men, non remissa cogitandi vis, firmi pro ætate
 gressus, non tremulę manus, aut caput, oculi vi-
 uaces, hilaris frons, lingua expedita. Hic hic tan-
 quam alter Cato de senectute nobis dare opti-
 ma consilia poterat, docereq; arma senectutis ar-
 teis esse bonas, actionesq; virtutum, quæ in om-
 ni ætate cultæ, cum multum diuq; vixeris, miri-
 ficos afferunt fructus: non solùm quia nūquam
 ne in extremo quidem tempore ætatis (quan-
 quam id maximum est) verumetiam quia con-
 scientia bene actę vitæ, multorumq; benefacto-
 rum recordatio iucundissima est. Quid igitur
 mirū, si senectus illi viridis fuit, & sine querelâ
 In

In moribus enim nostris omnis culpa est, non in ætate. Iuuenes nobis aut bonam, aut malam senectutem paramus. Quis igitur tam facilem, tam humanum, tam sanctum senem, non vberis lachrymis prosequatur? Nunc nunc ciuib. suis, nunc Christi, quorum custos ac spectator erat, ouibus utilis esset. Si quidem vir sapiens, & multo rerum vsu peritus, quòd vnum maximè huic ætati datur, multis millibus (vt est apud Homerum) præstat. Sed quid agimus, ciues optimi? in hoc enim mundi theatrum mittimur, suas quisque partes acturi. egit ille suas, nos agimus, & vtinam bene: alij agent. Iunior, opes incorruptibiles parauit: adultus, per sanctè matrimonium coluit: senior, munera cum profana, tum sacra incorruptissimè gessit. Suis charus, externis beneuolus, omnibus utilis, iucundus, honestus, animorum illam immortalitatem abijt fruiturus. Absint itaque lachrymæ, quæ reque omnes, ne perpetuò viuente in lu-
gere, cæloq; inuidere videamur. Dixi.

P A P I A E.

Gg 3

CAELII S. C. CVRIONI S

In Rolandum Trouamalum Salensem, qui pro
patria in carcere morbo confes-
ctus est, Laudatio.

Vum maiores nostros confidero,
factaq; eorum egregia, viri præ-
stâtissimi, fateri equidem cogor,
fuisse illis diuinum propè animi
robur, vt qui varios huiusce vitæ
casus tâta animi magnitudine subierint. Verùm
cùm nostræ ætatis præclara virorum facinora vi-
deo, aut paria illorû, aut maiora esse iudico: nec
deesse hominibus nostris virtutes, excelsumque
spiritum, sed qui eorum facta virtutesq; dictio-
ne & laudibus illustrarent. Habuit prisca ætas
homines, qui illustrium virorum facta felici sty-
lo commendarent: nos in clarissima rerum ge-
starum luce hebescimus, stupemus, caligamus.
Quid quæso vel ab ipso Bruto maius fieri potuit
quàm quod à Rolando Trouamalo factum est?
qui nuper ob patriæ suæ amorem, mortem op-
petere non dubitauit? Vellem sanè, viri optimi,
quòd me tanti facinoris præconem esse volui-
stis, verbis aliquanto instructior esse, vt oratio-
nem factis exequarem. Etenim si summus vates
tot carminum millia contexuit, vt insignem pie-
tate virum (vt siebat ille) laudibus ad coelum ve-
heret: quid mihi faciendum censetis? præsertim
cum

cum hic noster Aeneam non solùm pietate ad-
 æquarit, sed etiam vicerit: quod haud difficul-
 ter (quandoquidem hunc campum currere cer-
 tum est) demonstrabimus. Sed nequaquam à
 me expectetis, vt quorundam more de externis
 bonis quicquam eloquar. Caduca nimium, fra-
 giliaq; & puerilibus cõsentanea crepundijs sunt.
 Ita quæ vires atque opes humanæ vocâtur, af-
 fluunt subitò, repentè dilabuntur: nullo in loco,
 nulla in persona stabilibus nixa radicibus confi-
 stunt, sed incertissimo flatu fortunæ huc atq; il-
 luc acta, quos in sublimè extulerunt, improuiso
 recurso destitutos, in profundum cladium mise-
 rabiliter immergunt. Itaque nec existimari de-
 bent, neq; dici bona, quæ inflictorum malorum
 amaritudinem duplicant desiderio sui. Ab his
 ergo ad pietatis facinora, quæ nisi bonũ virum
 nullum comitantur, orationem nostram trans-
 feremus. Tanta enim hæc est seu pietas, seu cha-
 ritas, vt in Deum quoque ipsum rectà contem-
 dat, similesq; dijs homines faciat.

Hinc illa vox:

Sum pius Aeneas fama super æthera notus.
 qui tamen pietate tantus non fuit, vt ab hoc no-
 stro non facilè superetur. Patrem namq; ille hu-
 meris extulit, hic patriam: ille ne pater interiret,
 hic ne patria periret: vnũ ille, hic vniversos sua
 virtute seruauit, alacriq; animo sese militib. per
 medium forum, perq; domos ingenti omnium

cum terrore furentibus, prompto & alacri animo obtulit sese, cum tamen id declinare facile posset. At enim capi voluit, ne vos caperemini: abduci, ne vos abduceremini, neu durius aliquid respublice pateretur. Numnam patriam vniuersam humeris eum ferre conspexistis: cum satellitum stipatus manu, vnà cum collega suo, viro bono, pro vobis vniuersis Mediolanum duceretur? Longè certè maius est, patriam vniuersam, quàm parentem solum humeris sustulisse, tali præsertim animo. Quare Aeneam non tantum factò, verumetiam proposito superauit. Præterea pietatis quidem genera varia multaq; sunt, vtpote in parentes, in cognatos, in amicos, cæterosq; quos beneuolentia quoquo modo prosequimur. Sed cum omnia ratione animoq; iustriueris, nulla est præstantior, nulla gratior, nulla charior, quàm ea quæ cum Repub. est vnicuique nostrum. Chari sunt parentes, chari liberi, propinqui, familiares: sed omneis omnium charitates patria vna complexa est. Nam euerfa domo, perditis amicis, interdum reipub. status manere potest. Patriæ ruina penates omneis secum trahat necesse est. Hęc parens, hęc nutrix omnium. hęc artibus, opibus, disciplinis instruit, dignitatibus amplificat, omnia ad suorum ciuium comoda & ornamenta refert: amat hęc, & vult ipsa amari: tuetur suos, nec vult negligi: & vt breuiter dicam, paria à ciuibus exigit omnia: quod
cuique

cuiq; nostrum præstat, suo iure repetit. Quale autem & quantum hoc sit, quod patriæ debetur, vidit, vt innumeros transeam, Themistocles, Codrus, Aristides. Videre etiam ex nostris Brutorum ac Deciorum auspiciatissima nomina. Verum præter cæteros, insignes mihi videtur Curtius Romanus, & duo Phileni Carthaginenses: quorum ille, vt patria incolumis esset, prudens volensq; seipsum in profundissimam voraginem dedit, super quem ciues honoris gratia certatim fruges iniecerunt: ij, quo patriæ fines extendentur, viuos sese obrui passi sunt, qui quoniam patriæ quàm vitæ suæ longiores terminos esse voluerunt, famæ immortalitatem sunt adepti. Vbi nunc superbe Carthaginis alta mœnia sunt? Vbi immenso Aphricæ spacio non contenti spiritus? vbi mari terraq; cunctis terribilis exercitus? omnia ista duobus Scipionib. fortuna partita est. At Philenorum egregij facti memoriam ne patriæ quidem interitus extinxit. Nihil est igitur, excepta virtute, quod mortali ingenio ac manu immortale queri possit: & quemadmodum à sapientissimo Poeta dictum est:

*Stat sua cuiq; dies, breue & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ: sed famam extendere factis,
Hoc uirtutis opus.*

Sed enim quando ista vos adeo libenter audire conspicio, nostri huius factum cum illorum paucis conferamus. Curtius, vt suos ciues vano

metu liberaret: Phileni, vt patrios fineis dilata-
 sset, viui sepulti sunt. Rolandus cum collega suo
 Ioanne Maria, quo vobis omnibus citra pericu-
 lum, libereq; extra fines patriæ vestræ vagari li-
 ceret (nam antea nostis quanto cum periculo a-
 gri vestri limites transiliebatis) in carcerem con-
 iecti sunt. An non id est terra obrui, in teterrimū
 carcerem includi, vnde quis nunquam emergit?
 nisi quod alter semimortuus, illinc est ereptus.
 Verūm Curtius, nempe Rolandus, nusquā ap-
 paruit, posteaquam in voracem illam specum de-
 trusus est. O carcer, o specus voracissima: cur nō
 charissimum pignus, depositumq; suæ parenti
 reddidisti? Sed noluisti reddere, vt cæteris terro-
 ri esses. At nihil egisti, viuet tantæ pietatis monu-
 mentum, dum constabunt elementa: & pleriq;
 hac fama illecti, minus te exhorrebunt, patriam
 verò maiore pietate colent. Vidistis amplissimi
 viri, quanta qualisue inter hos similitudo sit: sed
 hæc similitudo quandam parit etiam dissimili-
 tudinem. Nam illi momento sibi æternam lau-
 dem adesse videbant; hic noster diutino carcere
 maceratus, insaniam etiam subire poterat. Vul-
 gus enim hominum parum decorum arbitratur
 carcere detineri: quid in carcere mori? At non
 ita est, nisi quis nihil interesse putat, quispiamne
 vt nocens, an vt innocens patiat. Siquidem vt
 ab vna eademq; causa diuersi effectus prodeunt:
 ita ex diuersis, iisdemq; pugnantib. causis vnus
 nonnun-

nonnunquam effectus manat. Sed vt ad collationem redeamus, illis ciuium suorū astantium multitudo, clamoresq; stimulos addebant: hūc solitudo ipsa, diuturna q; mali cogitatio mollire & à proposito deterrere poterat. Quid quod demus hæc peculiari quodam iure hanc sibi laudē vëdicare videtur? Nullus quippe est qui nesciat, Antonium Rolandi fratrem ab Alexãdrino carcere perniciem, mortemq; traxisse: cui (vt fratris etiam demortui impleret officium) successit Angelus frater, tametsi Deo ita volente seruatus est haud dubiè, quo sæpius Rempub. iuuare posset. Prætereo labores ab his perpeffos, periculosas obitas legationes, saluberrima consilia, bonorū suorū distractionem, inimicitias, pericula, damna accepta, quæ singula bonum ciuem abundè arguūt. Quid de eo dices, qui omnia exequutus est: qui deniq; id, pro quo tuendo ipsa etiãnum bruta depugnant, ipsum videlicet corpus, vitamq; patriæ impendit: cuius rei fidem modo vobis fecit idem ipse Rolandus. Hic autem aliquis obiecerit, Rolandum non eo animo carcerem adijisse, vt sibi illic moriendum putarit: & quòd inclusus perffiterit, fatoq; concesserit, coactum ad id fuisse: quasi illum carceris nomen terrificum, rei maximè consentaneum subterfugeret (est locus in Vrbe quod Malum stabulum appellatur, vbi qui alieno ære tenentur, includi solent) aut non sentiret, par laboribus corpus si-

bi non esse: aut ignoraret, rem publicam creditoribus non esse soluendo; aut denique inclusus, vel municipium obligare non posset, vel quosdam se locupletiores prodere, qui in eius loco tenerentur, præsertim cum vltro ab ipsis creditoribus ad id assiduè sollicitaretur. Poterat quidem, noueratq;: sed vicit amor patriæ. germanū ille voluit imitari, fratris gloriam augere, sua in patriam merita cumulare, virtutum concentum absoluere. O factum æterna memoria dignum. Nam quòd captus est, consilij atq; rationis fuit: iustitiæ, quòd nec quemquam prodere, nec municipium arctius obligare voluit. Animi verò magni & excelsi, quòd diutinā captiuitatem constantissimè sustinuit: donec grauissimo inde contracto morbo, vitam cū ipsa captiuitate finiuit. Et hic est finis, qui tantopere si bonus est, commendatur: sin secus, à cunctis vituperari solet. Notum est illud, *La vita il fin, il di loda la sera*: Sine bono laudatoq; vitæ exitu nihil fuerit reliqua vita, etiam si vel Nestorem vel Hecubam annis superaris, & ferè fit, vt vita fini cõsentiat. Fieri nequit, vt si benè, beateq; vixeris, non itidem feliciter moriaris. Vitæ sūma breuis, inquit Flaccus, spem nos vetat inchoare longam. Autorum grauissimorum alius dieculam, totum huius vitæ curriculū appellauit, vt Euripides: alius punctum temporis, vt Phalereus Demetrius. Optime verò omniū Pindarus, qui vitam hominum

ſhbræ ſomnium dixit. Res duas maximè nihil
cõiunxit, ſhbram & ſomnium: vt planè quàm
fit inane hoc noſtrum viuere, demonſtraret. Cui
Hebræus ille Pindarus concinit, cum ait : Dies
mei ſicut ſhbra euauerunt. Itaq; non cõuenit
æui ſpaciũ ſolſtitijſ metiri: rectè factis æltimã
da eſt ætas. vt is diu vixiſſe putetur, non qui diu-
tius vixerit: ſed qui probè peracta huius vitæ fa-
bula, honeſtam ſui memoriã poſteris reliquit.
Quam rem optimè conſequutus eſt noſter Ro-
landus vir præſtantiffimus, qui non nobis mo-
dò, verumetiam vniuerſis mortalibus optimũ
exemplũ memoriãq; ſui in dies recẽtiorem
reliquit. Nihil ergo quod bonũ virũ, eundẽq;
bonũ & fortem ciuem deceat, omiſit: nihil am-
plius deſiderari poteſt, nihil præterea ad ſummã
hominis laudem ſuper eſt, Ciues optimi, niſi vt
certatim ſuper eum cuncti, quemadmodum de
Curtio audiuiſtis, fruges conijciatis : hoc eſt, vt
ſuperſtitibus ſuis, vxori, nepotibus, fratriq; vni-
co bene velitis, faueatis, immunitatem præſtetis:
hoc leges, hoc conſuetudo, mores, æquitasq;ue
poſcit: hoc duobus pro patria deſunctis fratrib.
debetur. Quæ res ad veſtram quoq; tum laudem
tum vtilitatẽ plurimũ intereſt : quo plures ad
patriæ amorem & deſenſionem excitentur, cum
viderint ſe, ſuoſq; à vobis non iri deſertum, nec
etiam tum cum ipſi abſuerint. Hæ namque veræ
atque bene collocatæ fruges erunt. Hæc opero-

sior longeque nobilior in foro statua, ad perpetuam rei memoriam, sanctius erecta fuerit: quando satis ipse sibi, patriæque, immortalis nominis gloriam conquisiuit. Dixi.

CÆLII SECVNDI CV-
rionis Oratio, Basileæ habita: in qua
Rhetoricæ primùm, deinde commodi-
tates Partitionum oratoriæ
Ciceronis indicantur.

Cio ego vos, Patres sapientiss. Doctoresque clariss. cum vestra humanitate, tum maxime religiosa quadam prudentia, mihi ad hunc locum aditum aperuisse: ut & meæ & literarum dignitati, si cetera paria sint, cõsuleretis. Nam quod de meis rebus subleuadis cogitastis, humanitatis vestræ fuit, Patres, prudentiæ verò, quod quantum in hac oratoria palestra prestare posse videar, experiri voluistis. Ego verò Patres, & in officij, & beneficij in me vestri loco, vtrumque numero. Neque enim is sum, qui meis rationibus velim consultum bene, dignitati literarum malè: sed tum præclare mihi fuisse prospectum arbitrabor, cum & literæ pro dignitate tractabuntur, & ex ea tractatione fructum amplissimum capient

capient auditores. Quamobrem vobis primùm
 cum pro his adolefcētibus gratias ago, quorum
 causa rātos labores molestiasque suscipitis: tum
 pro ipsa, quam omni cura, studio, diligentia tue-
 mini, literarum atque artium liberassimarum
 dignitate: deinde à Deo opt. max. & à Iesu Chri-
 sto rege immortalis, cuius ope & auxilio ista ni-
 tuntur & constant, precor, vt vos in ista præcla-
 ra, sanctaque administratione diu florere velit.
 Fore enim breui spero, vt & pacatis bellorum
 motibus, quibus hodie flagrare omnia viden-
 tur, hæc Academia vbique celebretur, & vos o-
 ptatum ex vestris laboribus fructum percipia-
 tis. Ad me redeo, Patres, quem ad hoc ipsum
 munus adiutorem esse deligēdum putastis: qui
 vtinam is essem, qui vestris grauissimis iudicijs,
 vestræque expectationi respondere possem: ve-
 runtamen, si quid est in me ingenij, quod sentio
 quàm sit exiguum: aut si qua exercitatio, com-
 moditas docēdi, in qua me non inficior medio-
 criter esse versatum: & si tantum consequi po-
 tui, quantum licuit per varias grauissimasque
 & diurnas aduersariorum nostræ religionis
 molestias & vexationes: eas res omnes ad Dei
 gloriam primùm, deinde ad huiusce Academię
 præclarę dignitatem, commoditatemque li-
 benter exponam. Nunc autem cum intelligam
 à vobis, Patres, sincera atque vtilia potius, quàm
 lemniscata & ambitiosa probari, de re ipsa iam

aliquid dicere, non vobis tamen qui iam dudum per hos gradus ad res maiores & grauiores conscendistis, sed his adolescentibus, incipiam. Ad vos igitur iuuenes me conuerto, moneoque, ne à me hic cùm artium aliarum, tum huius quam profitemur bene dicendi scientiæ & doctrinæ laudes expectetis, quas toties vos & audiuisse, & legisse non dubito, vt nisi ad eas amandas estis accensi, mea vix possitis oratione permoueri. Verùm, si illud modò cogitabitis, non esse eloquentiam rem quãdam inanem & inutilem, sed cùm ad omnia ferè vtilem, tum maximè necessariam, nihil erit quod ad eam vos cohortari magnopere laboremus. Nam (si licet paucis de tãtis rebus agere) hac homines improbos & perniciosos deijcimus, bonos erigimus & tuemur: hac consilia nostra de republica grauiter explicamus: hac laudamus virtutes, vitia vituperamus: hac obscurissimas de omni philosophia & religione quæstiones, quasi magno quodam illato lumine illustramus: hac freti, maximas legationes cum dignitate obimus: hac quasi diuina quadam virgula, & languentes populos excitamus, & moderamur effrenatos: hac leges suademus bonas, malas dissuademus: hac tuti inter armatas acies versamur: hac opes, hac amicitias nobis vbique comparamus: hac denique instructi, tantum reliquis hominibus præstant, quantum homines ratione bestijs antecellunt.

lunt. Quod vt intelligatur, est ea in aliquo genere rerum collocāda. Sunt igitur duo in homine: ratio & oratio. Sed ratio intus in homine latet, quasi Deus quidā in mūdo. Duobus autē modis ea sese ostendit, tum rebus præclare gerendis, tum oratione, qua in mente inclusam & abditam rationem, consiliaque explicamus. Iam si ratione res est gerenda, erit etiam ratione dicenda. nam vt ratio ista nostra, ab illa æterna, quæ est in Deo, ratione discrepare non debet, aliquid ve confusum aut inordinatum complecti, sed ordine quodam omnia, certa que lege, vt alia prima, alia media, alia vltima & extrema sint: sic nec actiones, nec orationes, ab ea quæ in animis nostris est ratione & intelligentia & mente disside re debent. Sunt enim vt in Deo, sic etiam in hominis mente, partim natura, partim vsu, partim doctrina rerum species & formæ, quas Ideas, ille non intelligendi solū, sed etiam dicendi grauissimus autor & magister Plato solebat appellare. Hac ratione nobis cum Deo prima est associatio, à bestijs autem dissociatio. Non enim bestiæ consequentia cernunt, non causas rerum vident, earumque progressus, & quasi antecessiones, non similitudines comparant, rebusque presentibus adiungunt & annectunt futuras, quod hominis proprium esse munus, nullus ignorat. Quæ verò mente inclusa retinemus, etiam si præclarissima sint, ex his nulla utilitas ad

alios manat, nisi oratione (vt interim actiones
omittamus) quæ interpretis mentis est, explicen-
tur. Explicari autem satis commodè non pos-
sunt, sine aliqua doctrina dicendi, quæ quid, &
quo quidque loco, & quomodo sit dicendum,
tradat. Quòd si quis dicat, se natura duce posse
hæc tam magna, tamque admirabilia dicendo
sine ista arte præstare, non ita est. nã, non Theo-
logi modò, verumetiam Philosophi, rerumque
publicarum rectores viderunt, naturam ipsam
non satis habere virium atq; consilij, ad nostras
actiones orationesque moderandas, sed etiam
rationem ipsam egere doctrina. Hinc tot leges,
non diuinæ modò, sed etiam humanæ, tot de-
creta, tot de vita & moribus libri, de moderan-
dis animis, actione, & oratione conscripti sunt.
Quid? an nò possunt etiam homines natura nu-
merare, legere, fidibus canere (sunt enim & hæc
vnius hominis propria) pauci tamen sine magi-
stro, sineque aliqua doctrina idipsum efficere
rectè possunt. Neque enim si latius sermo inter
homines patet, quam illa: idcirco illa arte mode-
randa sunt, oratio sine ordine, sine lege, sine ali-
qua via & ratione, fluere sinenda erit: vt homi-
nes, qui còsilio atq; ratione à bestiis differunt, vo-
ce incondita, & barbaro quodã sono cum bestiis
coniungantur. Imò quo & nobis & alijs perni-
ciosior esse potest oratio, eo magis est ratione
moderanda, quàm vel numeri, vel figuræ, vel mo-
di:

di: in quibus si peccatum fuerit, pecuniolæ iactura, aut suauitatis alicuius fieri potest. at si in oratione, siue aliquid dicas quod non est dicendum, siue non in loco dicas, siue non eo modo dicas, quo esset dicendum: tum famæ, tum fortunarum, tum capitis in discrimen vocaris: neq; tu solus, sed alij quoq; ac sæpe familiæ & ciuitates & regna periclitantur. Nam hîc nō loquimur de vulgari quadam re, & communi omnium sermone, sed de rara quadam maximaq; virtute purè, splendide, apteq; dicendi: scimus enim homines natura oratione vti posse, miscere sermones, sensa mentis aperire, sed quàm præclare, in eo omnis nostra versatur quæstio. Fateor quidem nonnullos homines, sine hac arte & naturæ ipsius habitu propè diuino, & scientia rerum magnarum, disertos & facundos extitisse: verùm si ad naturam eximiam atq; illustrem, si ad cognitionem maioris cuiusdam philosophiæ (est enim & hæc philosophia) & religionis, accesserit ratio quædam ex hac nostra facultate petita, tum illud nescio quid præclarum ac singulare solet existere: iam si tantum adiumenti præstantibus naturis ars solet asferre, quid de mediocrib. ingenijs, aut etiam infra mediocritatem positis dicemus? Nā & quæ bona sint, fieri meliora possunt doctrinæ: & quæ non optima, aliquo modo acui tamen, & corrigi possunt. Est enim ars dux certior quàm natura, vt Cic. de Finibus testatur. At à natura,

quod Carneades dicere solebat, artem dicent esse profectam. & hoc fateor ex parte, sed non omnino. Initia quidem, & quasi *στοιχεῖα* habet à natura, verum perfectionem ex diligenti quadam obseruatione: nec ab vnius tamen aut alterius natura & obseruatione, sed multorum. Nam omnia ferè quæ sunt conclusa nunc artibus, dispersa & dissipata quondam fuerunt: vt in musicis numeri & voces & modi: in grammaticis, poetarum pertractatio, historiarum cognitio, verborum interpretatio, pronūciandi quidam sonus, in hac ipsa ratione dicendi excogitare, ornare, disponere, meminisse, agere, ignota quondam omnibus, & diffusa latè videbātur. Adhibita est igitur obseruatio quædam, quæ rem dissolutam diuulsamq; conglutinaret, & ratione quadā constringeret. Sic ex multis obseruationibus simul coniunctis, ordineq; dispositis, artes coaluerūt. Quamobrem, non si à natura ars bene dicendi profecta est, continuo quæ arte continentur, sola natura homines nosse possunt. Ex quibus iam vos intelligere arbitror Iuuenes, ei qui bene dicere cupiat, artem esse necessario discendam. Neque tamen in natura atq; arte omnia vobis esse reposita putatote: sed & in vobis sit ardor quidā animi, discendiq; cupiditas, necesse est: quæ si non insit, parum naturæ ipsius acumen & ingenij, minus quoq; præcepta artis vos iuuabunt. Verum hæc omnia perficit exercitatio, vel diligentiā

gentia, qua vna virtute omnes reliquæ cōtinentur. At eadem exercitatio tota ferè in diligenti imitatione cōsumitur, quæ est aliud nihil quàm studium quoddam quo impellimur, cum diligētiatione, vt alicuius similes in dicendo esse valeamus. Horum autem tria in vobis esse, & ex vobis debent proficisci, ingenium scilicet, ardor animi, & diligentia: quartum est, ars atq; doctrina. Hæc verò oratorum est, atq; eloquentium, quos Græci Rhetoras vocarūt, vt & ipsam artem Rhetoricam: quæ scientiæ est ornatè, distinctè, aptèq; dicēdi. Hanc igitur artem pulcherrimam vtilèmq; doctrinam, vobis Iuuenes explicare instituimus, quantum nostra mediocritas feret: in qua explicanda Oratorias M. T. C. Partitiones sequemur. Nam vix alius est liber, è quo commodius & breuius illam discere possitis, quàm ex hoc paruo huius maximi & diuinissimi oratoris libello. Quanquam enim multa de hac arte scripsit Cicero, omniaq; præclarè: tamen quod in hoc dialogo viam quandam & rationem, quam Græci methodon appellant, Academicos secutus, apertè expressit: nec quicquam quod ad hæc facultatem pertinere magnopere videretur, omisit. hunc vobis commodiorem fore putauimus, cūm ad intelligendum, tum etiam retinendum. Illud igitur tantūm reliquū est, vt vos beneuolentiæ, attentione, diligētiæq; vestra, nostros conatus adiuetis, & labores grato animo accipiatis.

CAELII S. C. ORATIO DE
Honore, Basileæ habita.

Estra ista in me ornando noua forma, eximiaque liberalitas, Patres, me non nihil commouet, ac terret cogitantē, qua oratione apud vos mihi utendum sit, & quibus verbis gratiæ sint agenda. Vultis enim me insignibus omnibus ijs ornatum esse, priuilegijsque donatum, idque gratis, quibus ornantur ij qui apud vos artium liberalissimarum magistri, rerumque magnarum ac philosophiæ doctores appellantur. Equidem cuperem vim mihi Demonsthenis, aut potius diuinam illam Ciceronis eloquentiam dari, quò cum meo ipsius desiderio, tum isti vestræ benignitati, ac de me expectationi aliqua ex parte satisfacerem. Verùm sentio hoc frequenti conspectu confessuque vestro, officijque ac beneficij erga me vestri magnitudine mihi mentem propemodum eripi, effluere verba, animū debilitari: adeo, ut vnde & à quibus sermonem aliquem instituam, vix possim inuenire. Quam obrem tacendum mihi esset omnino, nisi me ex altera parte incredibilis humanitas vestra, Patres, perspectaque in me beneuolentia recrearet. Hac fretus, spero vos, quicquid illud erit quod hic conari poterimus, æquis animis audituros, in partemque meliorem interpretaturos. Materie
autem

autem dicendi, atq; argumentum eadem ipsa vestra humanissima in me ornando voluntas suppeditabit, vt de honore ac dignitate, quæ ab optimis viris virtuti alicuius meritisq; tribuitur, aliquid dicamus. Vos igitur omnes oro, vt me quàm fieri poterit breuissimè hisce de rebus differentem, æquis animis audiatis.

Mihi de honore aliquid dicere cogitãti, hæc tria explicãda esse videtur: primum, quid sit id quod honorem omnes nominant; secundo loco, quæ eius origo, causaue sit: tertio, an sit quis honos, de quo loquimur, bono & sapienti viro expetendus: Principio, honor non vno aut simplici modo considerandus est. nam & in eo qui defert honor intelligitur, & in eo cui defertur: vt honor quæ Romani Mario & Ciceroni deferebant. Is enim in Mario felicitas quædam erat, qua fruebatur, cum videret se à suis ciuibus tanto honore affici, vt septies consul crearetur. idem dicendum de Cicerone, cum ei omnes honorû gradus deferebãtur, adeo vt tametsi homo nouus esset, vt eius æmuli obijciebant, modò prætor, modò cõsul, modò etiam proconsul cunãtis suffragijs renũciaretur: semper autem senator amplissimus esset, & ad causas agendas ab cunãtis mortalibus expeteretur. In ipsis autem Romanis, ijdem honores significatio erant & expressa testimonia, ipsorum opinionis & existimationis, quàm de vtriusq; excellenti virtute, in animis insitam in-

fixamq; habebant. Nos autem hoc loco, quoniã alterum sine altero intelligi non possit, de utroque coniunctè, breuissimeq; dicemus. Sed quia & verus est quidam, & quidam falsus honor, vt hũc reijciamus, illum retineamus, verum illum oratione explicabimus, vt quæ sit eius natura intelligatur. Est igitur honor, significatio eius opinionis, quæ de alicuius excellenti virtute, magnisq; meritis habetur, iudicio studioq; delata. Ita enim natura comparatum est, idq; omnes & sentiunt & agnoscũt, qui nulla tanguntur æmulationis inuidia, vt quos excellere virtute aliqua atq; facultate vident honesta, eis honorem cultumq; tribuere aliquem velint. hinc parentes colere & reuereri cœpimus: hinc magnos & sapientes viros ad gubernacula reip. ad regna atq; imperia vocare: hinc doctos homines & eloquentes ad publicè docendum magnis præmijs allidere: hinc ex hominib. Deos facere, eosdemq; veneratione ceremonijsq; dignari: hinc deniq; superioris naturæ, quam Deum iure vocamus, cuius beneficio & sumus & conseruamur, sacra religioq; manauit. Nam quæ fuit vnquam tam esferata natio atq; immanis, quæ parentibus propter quos hãc suauissimam lucem aspexerit, obseruantiam: hominibus fortibus, sapientibus & eruditis, quorum virtute defendimur, consilij gubernamur, doctrinis erudimur, dignitatem: Deo optimo maximo à quo omnia bona accipimus,

mus, immortalesq; honores expectamus, religionem negarit esse tribuendam? Verè enim, sapienterq; mihi visus est Cicero de honore iudicare, cum dixit in Tusculanis suis disputationibus: Honos alit artes, omnesq; accenduntur ad studia gloria, iacentq; ea semper quæ apud quosque improbantur. Est enim honos (vt mihi quidem videtur) species quædam referendæ gratiæ: vt quos videmus sua virtute, artibus atq; sapientia res nostras iuuare, & ornare, eis vicissim honoris aliquo genere gratiam referamus. Sic Pharo Aegypti rex, Iosepho gratiam retulit, cuius exemplum hoc loco commemorare iuuat. Est enim non solum illustre, verum etiam diuinum, vtpote quod ex diuinis literarum monumentis depromatur. Iosephus ille à fratribus suis, quod vestra sapiëntia, Patres, nō ignorat, propter inuidiam venditus fuit, & in Aegyptum à mercatoribus deportatus, à nequissima muliere falso crimine notatus, in carcerē coniectus est. Sed quoniam Deus eum singulari quadam prudentia, sapientiaq; ornat, diuino, præsertim in somnijs interpretandis ingenio, eius tandem in prouisione rerum futurarum perspecta sapientia, ab Rege Pharaone magnis est honoribus affectus. Nam cum Rex annulo quo digitū ornabat, purpuraq; qua indutus erat, aureoq; torque quem gestabat, donauit, & curru secundum se vehi, ac quacunq; veheretur, quasi Deum quendam sup

plici veneratione excipi iussit, & deniq; eum do-
 mui suę totiq; Aegypto gubernatorem præfecit.
 Quæ res, vt scitis, non Aegypti modò, verumetiam
 Israelitarum omnium, aliarumq; gentium
 falus à re frumentaria & incolumitas fuit. Nihil
 dicam de Daniele, de Mardocheo, atq; alijs qui
 ad diuinos propè honores euecti, salutares po-
 pulis nationibusq; fuerunt. Quòd si quidam in
 honore & dignitate, perniciosi grauesq; extite-
 runt, hodieq; sunt (quod non negamus) id eue-
 nit, quòd iudicio, neque propter virtutem hono-
 ribus illis aucti fuerunt: sed hominum vel teme-
 ritate, vel stulta assentatione, aut eos vi aut malis
 artibus inuaserunt. Ergo honores dicendi non
 sunt, quia non sunt præmia virtutis, aut in aliqua
 parte referendæ gratiæ reponendi: sed stultitiæ,
 audaciæq; insignia, scelerumq; integumenta po-
 tius appellandi. Ex his igitur quę diximus, non
 modò honos quid sit elucet, verumetiam quę sit
 eius origo & causa, quòd alterum erat ex tribus
 quæ proposuimus, monstratur. Nam si honos iu-
 dicio studioq; aliquorum defertur alicui, appa-
 ret honorè ab iudicio, quasi ab aliquo fonte vel
 stirpe manare. Si item propter virtutem magnæ
 ue merita tribuitur, quæ eius alia esse causa po-
 test quàm honestas? Ab honestate igitur, præstã-
 tiuè alicuius virtute, & à iudicio bene atq; incor-
 ruptè iudicantium, honos ille non fucatus exo-
 ritur. Præclarum haud dubiè genus honoris, ac
 nobilif-

nobilissimum, præclari parentes: verùm nõ minus præclara proles, quæ etiam parètum augeat, & cumulet gloriam. Nam (vt præclare dictum est à Solomone) Probus filius gloria parentum est. Gloriantur plerique maiorum suorum nobilitate, gloria, rebusq; præclare gestis: & rectè sanè gloriàtur, si modò ipsi tales sint, vt maiorum suorum gloriam non tueantur modò, sed etiam sua virtute clariorem atq; ampliorem reddant; qui verò degenerant, tantùm abest vt maiorum laudibus ornentur ipsi, vt etiam cum eis comparati longè turpiores, quàm si obscuriores, aut nequiores suos maiores habuissent, esse videantur. Effertur igitur se quantumuis alij, maiorum laudes virtutesq; prædicent, nulli profectò cum honore in hoc genere laudis poterunt comparari. Quid enim iudicio cõsilioque, quod Græce *μετρίως* dicitur, in homine præstantius? quid utilius? Siquidem vt Aristot. libro de Moribus tertio affirmat, cum virtute coniunctum est maxime. Et est aliud nihil, vt idẽ definit Aristot. quã appetitio eorum quæ in nobis sita sunt, cum est antegressa deliberatio: vel vt Cicero ait, aliquid faciendi, nõ faciendiue excogitata ratio. Ac quãta sit consilij iudicijq; præstãtia, vtilitasq;, ex temeritate, quæ ei contraria est, facillè omnes possunt dignoscere. Nam si inconsulta temeritate nihil turpius aut periculosius: conficitur, iudicio & incorrupta (vt ita dicam) electione, nihil

esse homini melius: præsertim cum nec cum virtute coniunctum quicquam, nec iustum esse sine consilio possit. Nam hoc ipsum ita iustum est, quod rectè fit, si est cōsilio voluntateq; factū. Honestas verò quanta, qualisue sit, vel ipso nomine ostēditur. Τὸ καλὸν vocāt Græci: nos quod pulchrum, honestum, ac decorum est, quod vi ac natura sua nos alliciens, laudabile dicitur; quod sua sponte petitur, quodq; spreta & contempta vtilitate, optimus quisq; sequitur: ac deniq; quod in his quæ bona numerantur, principem locum tenet, quodque ex eo quod bonum est, vt ait Aristoteles, cōiunctam voluptatem habet. hæc enim est honesti, pulchriq; natura: quæ si oculis cerneretur (vt ait Plato) mirabiles amores excitaret. Hæc exemplis illustrarem, si vacui temporis facultas præberetur. Itaq; vestra Patres in me auscultādo facilitate fretus, ad extremam nostri sermonis partem accedam. Quærebamus autem, ecquid honores bono & sapienti viro essent expetendi? Qua in re primū essent honorum genera distinguenda, vt ex eo singulorum proprietates eluceret. Nam alij sunt honores qui ore & oratione exhibentur, quod genus ἐλόγια, ἔπαινοι, ἔγκωμια, vt Græci dicūt: quæ nos propriè testificationes, laudes, & laudationes vsurpare solemus: quales item sunt honores ij qui gestu aliquo corporis, quiq; præmijs & munerib. continentur: verū illa institutæ breuitati derogarent.

sent. Simpliciter igitur ista tractabimus, ac de genere vniuerso, non etiam de singulis partibus dicemus. Dabitur fortassis aliàs de his vberius differendi locus. Honores igitur ac dignitates natura & vi sua expetenda omnibus esse, sine vlla dubitatione asseueramus. Scio & veterum memoria fuisse, & nostra esse, qui negent: quos si hoc tempore refellendos suscepissem, ostenderé vehementer errare. Nam quorum causæ in rebus expetendis habentur, non possunt ea in fugiendis numerari. Quòd si honestas honoris efficiens est, vt antea diximus, honores expetendos esse, negare nõ possunt. Id quod vel ipso honoris nomine perspicuum est. Ab honesto enim honos appellatur: quæ duo ita inter sese nexa & iugata sunt, vt diuelli abs se inuicem nequeant. Nam si in bonis honos numeratur, vt paulò antè de Aristotelis sentètia dictum est, erit etiam honos expetendus. Quid, quòd non magis fugiendus est honor, quàm bona existimatio, & hominum de se præclara iudicia: qui honos non solum ab huiusmodi existimatione iudicioq; proficiscitur, verumetiam eius testimoniũ & significatio perhibetur, quæ qui fugienda aut nõ expetenda putant, neq; mihi ij ex homine stipitem facere videntur. An non vident, cum honores fugiendos esse dicunt, se contra naturam vniuersam, moresque pugnare? Atq; eadem opera docere bonam existimationem, honestatemq; esse vitanda: nõ

verbo quidem id dicunt, sed re atque sententiâ:
 Quid enim ista opinione dissolutius excogitari
 potest? Nam (vt præclare Cicero inquit) negligē-
 re quid de se quisq; sentiat, non solum arrogan-
 tis est, sed omnino dissoluti. Quod autem dici-
 mus, honores expetendos esse, sic intelligēdum
 est. Nam cum rerum expetendarum sint tria ge-
 nera: vnum, quod sua vi nos alliciat ad sese, non
 emolumento captans aliquo, sed trahens sua di-
 gnitate, quod genus est virtus & scientia & veri-
 tas: alterum, quod non sua vi, sed propter fructū
 & vtilitatē expetitur, vt pecunia: tertium autem
 ex duobus superioribus vinctum, quod & sua vi
 & dignitate nos trahit, & vtilitate, quo magis ex-
 petatur, vt amicitia & bona existimatio: perspi-
 cuum est, honores in hoc tertio genere reponen-
 dos esse: in quibus honoribus & honestatem ef-
 fe, & vtilitatem, meliores philosophi statuerunt.
 Verum in eo omnis versatur error, quod cum
 honores insignia virtutis esse debeant, multi vir-
 tutis insignia, sine virtute, aut vllis meritis, & ex-
 petunt & assequuntur. Ex quo factum est, vt nō
 nulli de honoribus malè iudicauerint. quod
 quidem faciendum non erat. Non enim ex euē-
 tu, reūe aliqua fortuita res sunt pōderandæ, sed
 ex ipsarum propria vi atq; natura. Quod si fece-
 rimus, videbimus honores quasi felicitatē quan-
 dam expetendos esse: qui si veri erunt, non est
 dubium, quin sint vmbra quædam, & tanquam
 specimēta

specimen illius veræ cœlestisque felicitatis, quæ pijs omnibus à Deo ipso, atque autoribus nostræ huius sanctissimæ religionis proposita est. Paulus quidē ad Romanos, gloriam, honorem, & immortalitatem bonis omnibus vt finem bonorum proponit, & ad ea inquirenda expetendaque hortatur. Ex quibus perspicuum esse arbitror, honores in aliqua fœlicitatis parte esse reponendos.

Illud modò in honorum delectu videndum est, ne humani honores nos à diuinis, solidis & immortalibus assequendis auocent, & impediant: vt si omnes honores, omnia insignia, dignitates omnes, quæcūq; ab hominib. dari possunt, nobis deferatur, vt pietatē, vt religionē, iustitiamque deseramus: non honores modò, verum etiam opes, vitamque ipsam cum corpore contemnamus, ne alterius honoribus excludamur. Id quod Moses Christusque, vt alios nostræ religionis duces clarissimos omittam, fecerunt. Moses quidem renuit vocari filii Pharaonis filius, maluitque malis cum populo Dei affici, quàm Aegyptiorum fragilibus honoribus commodisque frui: maiores arbitratus opes ignominiam Christi, quàm Aegyptiorum thesauros. Noster verò rex & imperator Iesus Christus, cū ex altera parte gaudium, ex altera crucem sibi propositam conspiceret, crucem pertulit, eius ignominia ad tempus contēpta. vnde & ad Dei

solium euectus, ad dextrâ eius confedit, suam-
que illam pristinam gloriam, in qua antequam
mundus hic fieret, erat, adeptus est. Quâobrem
si veros honores cum in hac, tum maximè in al-
tera vita assequi cupimus, pietatem colamus;
iustitiam seruemus, bonas artes amplectamur,
de omnibus, ac de patria præsertim, bene mere-
ri studeamus. In his omnis labor, omne studiû,
opera, diligentia, contentioque ponatur. Nam
de honoribus dignitatumque gradibus conten-
dere, perinde est, vt si nautæ certarent, quis eo-
rum potissimum nauim gubernaret, quod sine
omnium qui in naui sunt pernicie fieri non po-
test. Miserrima est enim ambitio, honorumque
contentio. Præclarè Socrates hanc vim ad hono-
res & ad gloriam proximam, & quasi compen-
diariam dicebat esse, si quis id ageret, vt qualis
baberi vellet, talis esset. Quemadmodum de Ca-
tone legimus, qui non diuitijs cum diuite, nec
factione cum factioso: sed cum strenuo virtute,
cum modesto pudore, cum innocente abstinen-
tia certabat: esse, quàm videri bonus malebat.
Itaque quo minus gloriam petebat, eo magis il-
lam assequebatur. Is enim honos mihi videri so-
let amplissimus, qui non propter spem futuri be-
neficij, sed propter virtutem claris viris defertur
& datur. Nulla autem virtus ad honores adipi-
scendos aptior est, quàm modestia atque sum-
missio, & contrâ, nullum vitium honori magis
contrarium,

contrarium, quàm superbia. Id quod non exē-
 plis modò, sed etiam præclaris Christi Domini
 nostri sententijs confirmari potest. Qui sese, in-
 quit, abiecerit, extolletur: rursus que qui se ex-
 tulerit, deprimetur. Idcirco de eodem Iesu Chri-
 sto Paulus scribit, cum esset forma speciei que
 Deus, non rapuisse ad se diuinos æquales que Deo
 honores: sed demississe eum sese vsque ad serui
 infimam conditionem & formam, tunc videli-
 cet cum in humana specie ac conditione reper-
 tus, eousque obsequens fuit, vt mortem, eam que
 contemptibilem, crucis scilicet, ferre non du-
 bitarit. Quapropter & Deus illum ad summum
 extulit honoris gradum: donans ei nomen om-
 nium excellentissimum, vt in nomine Iesu om-
 ne se flectat genu, cœlestium, terrestrium, & in-
 ferorum: omnis que confiteatur lingua, Domi-
 num esse Iesum Christum, ad Dei parentis glo-
 riam prouectum. Hanc igitur viam si imitari-
 tis adolescentes, facilius erit vobis ad omnes ho-
 norum gradus ascensus: quibus sanctè pie que de-
 cursis, animus velocius in illam sedem patriam
 que, vbi veri nobis sunt honores repositi, peruo-
 labit. Vt enim ad summos scalarum gradus ne-
 mo potest nisi per inferiores & medios ascende-
 re: sic honores, qui verè appellari possunt, qui que
 præmia virtutis sunt, nullò assequi, nisi per virtu-
 tē & bonas artes potest. qui secus faciunt, ij aut nul-
 los honores, aut honoris nomē, vmbraue ali-

quam, nō honorem ipsum adipiscuntur. Quod reliquū est, Patres sapientiss. atq; opt. vobis pro hoc honore, atq; amplissimo liberalissimoque de me testimonio & elogio, gratias ago, easque, siquidem possum, immortales: vobisque polliceor, me semper erga vos singulos & vniuersos, hancque inclytam Academiam, artiumque collegium eruditissimum, in quod me cooptastis, eo animo fore, vt quibuscunq; rebus possim & sciam, apud omnes qui vbique sunt, & commoda vestra sim procuraturus, & dignitatem defensus: & pro isto liberali honore gratiamque relaturus. Dixi.

CÆLII SECUNDI CV-
rionis oratio in promulgatione Insti-
tutorum Academiæ Basiliensis
habita. M. D. LIII.

HOC in more positum, adole-
scentes, institutoque maiorum,
vt cum leges feruntur, aut pro-
mulgantur, aliqua habeatur ora-
tio, qua legū utilitas & honestas
demonstretur: sicque maiore plausu & alacritate ab omnibus accipiantur. Quod si hoc ab illis factitatum est, qui leges perniciosas sæpe ferebant: quanto magis à nobis fieri debet, qui eas
leges

leges, eaque instituta vobis recitauimus, in quibus primordia, & tanquam fundamenta studiorum vestrorum, totiusque vitæ cõstituendæ, & cum honestate laudeque degendæ, posita esse videmus? Neque enim aut Tiberius Gracchus, aut Saturninus, aut, vt alios omittam, Maurethes, & Siricius pontifex Romanus, cum ille impium Alcoranum suum, hic de ecclibatu fœdissimam iniquissimamque legem ferret, sine commendatione aliqua in vulgus protulit: vt quod leges ipsæ sua bonitate non poterant, orationis quasi machinatione quadam, in mortalium animos influerent, & vulgi tacita saltē assensione comprobarètur. Verum enim verò, nobis apud vos adolescentes, non tantã cura erit agendum à quibus eas leges audiuitis, quæ dignitate atque vtilitate tales sunt: vt sine harum adminiculo summa vitæ confusio, scholasticæque disciplinæ perturbatio futura sit: vt pote in quibus seruãdis situs est studiorum vestrorum fructus, & laus vitæ omnis, & in negligendis turpitudine. Habent enim hoc res honestæ & bonæ, vt etiã si à nemine laudentur, tamen laudabiles sint natura, & sua vi assensionem bonorum emereantur. Quamobrè eo breuiores hodie erimus: atque ea modò in mentè vobis reducemus, quæ vos ipsi natura atque institutione monente, bona, honesta, laudabilia, ac totis animis amplectenda esse cognoscitis. Legum igitur & institutorum laus

omnis, ut ego nunc existimo, in tribus maximè cernitur: in ordinis conseruatione, in animi institutione, & in quadam magna utilitate. De tribus his cum dixero, tunc perorabo. Primum ergo de ordine dicemus. cuius illud in primis est proprium, ut omnia aptis & accommodatis temporibus & locis fiant, ac gerantur: deinde tanta est eius vis & potestas, ut nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec exercitus, nec hominum vniuersum genus, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus, ordine, & quadam quasi *οὐνοπολι* atq; *δραξία* vocare vlllo modo possit. Quæ enim obsecro, esset confusio, si miles imperatori, populus principi, ciuis priuatus consuli, seruus domino, marito vxor, discipulus magistro vellet imperare? Quomodo mundus constaret, nisi elementa, ex quibus omnia gignuntur & temperantur, suum singula locum teneret? si terra sursum ignis deorsum niteretur? si aquarum moles ætheri vellet incubare? Quid de syderibus dicam? quorum ordo atq; harmonia tanta suauitate ac dulcedine eruditorum complet aures atq; animos, ut in corporibus adhuc viuentes, se in cœlo cum dijs beatū æuum agere arbitrētur? Nam cum nouem, aut si mauis decem orbibus, vel potius globis cōnexa sint omnia, quorum vnus est cœlestis extimus, qui reliquos omnes completitur, cui subiectus est ille, in quo infixi sunt illi qui voluuntur stellaram cursus sempiterni: hos sequuntur.

sequuntur ordine septem stellæ, quæ falso vocantur errantes. nihil enim errat, quod in omni æternitate progressus & regressus, reliquosq; motus constantes & ratos conseruat. Ex his supremum globum possidet illa, quam Saturnum nominant. deinde subsequitur hominũ generi prosper & salutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis. Tũ rutilus, horribilisq; terris, quem Martem dicimus. Deinde subter, mediam ferè regionem Sol obtinet, dux, princeps, & moderator luminum reliquorum. Hunc vt comites consequuntur, alterum Veneris, alterum Mercurij lumen. In infimo verò orbe Luna radijs solis accensa, conuertitur. Terra autem immobilis manens, ima sede semper hæret, complexa medium mundi locum in quam feruntur omnia suo nutu pondera. Illa verò septem, tanto ordine cursus suos peragunt, vt acuta cum grauibus, disparibus motibus temperantes, varios æquabiliter concentus efficiant. Iam si aliquod horum, vel tantillum à munere suo cessaret, aut ordinem negligeret, nec necessitudines dierum atq; noctium, nec commutationes temporum quadripartitas ad maturitatem frugum, & ad temperationem corporum aptas, haberemus: Nec,

Cœlum mitescere, arbores frondescere,
 Vites lætificas pampinis pubescere,
 Ramos baccarum vbertate incuruiscere,
 Segetes largiri fruges, florere omnia,

Fontes scatere, prata conuestirier, videremus.
 Hanc ordinis vim atq; vtilitatem, contraq; *τῆς
 ἀταξίας* maxima detrimenta, veteres illi sapientes cum vellent ostendere, finxerunt Phaetontē patris gubernacula affectantem, solis currum aū rigari voluisse: quem cum nullo ordine, nullaq; lege ageret, sed modò ad deos ipsos propius impelleret, modò ad terram deprimeret, & iam in aultros, iam in septentriones vrgeret, secutum esse terrarum incendium, omniumq; rerum fœdam perturbationem poetæ cecinerunt. Nam permittens illi currum inuitus pater, gnatum in hunc monuerat modum:

*Hac sit iter, manifesta rota uestigia cernes:
 Utq; ferant equos, & cœlum, & terra calores,
 Nec preme, nec summum molire per æthera currum,
 Altius egressus cœlestia tecta cremabis,
 Inferius terras, medio tutissimus ibis.*

Quæ mandata cum imperitus & audax iuuenis non seruaret, pœnas suæ temeritatis dedit. nam semiustus in Eridanum præceps curruq; deturbatus ruit. de cuius miserabili casu sic Ouidius in Fabulis:

*At Phaeton rutilos flamma populante capillos
 Voluitur in præceps, longoq; per æra tractu
 Fertur, & interdum de cœlo stella sereno:
 Quæ si non cecidit, potuit cecidisse uideri,
 Quæ cum ita se habere viderent, & vim ordinis
 iuueturisq; imprudētiam animaduercerent hu-
 ius*

ius Academiae prudentissimi moderatores, his legibus & institutis vestrorum studiorum cursum muniuerunt, quæ maximè ad ordinem quendam, œconomiamq; pulcherrimam pertinere viderentur. Primum enim omnium, in certas classes totam hanc studiorum rationem & scholam descripserunt. Deinde classibus singulis magistrōs ac præfectos, eosq; tum doctos, tum bonos: certas item in omni genere artium & literarum lectiones, certasq; & in orbem recurrentes statis diebus exercitationes assignarunt. Tempus præterea progressionum ratum & certum statuerunt, ut nec citius quam artium & doctrinarum ratio, nec tardius quam adolescentium industria diligentiaq; posceret, transferrentur, sed decentiss. ordine omnia administrarentur. Et quoniã honos alit artes, ut inquit Cicero noster, omnesq; accenduntur ad studia, gloria, gradus quosdam atq; industriæ præmia proposuerunt, quibus ingenia excitarentur: ut & solertes merita laudarentur: & ignaui, dum ab illis arcentur gradibus, scirent non ignauiæ ea ornamenta, sed industriæ & virtuti esse proposita. Iam quoniam legis virtus est, ut Plato & Iurisperiti tradunt, non modò imperare quæ honesta sunt, vetare contraria, permittere quædam tanquam adiphora, hoc est media, siue indifferentia: sed etiam præmijs afficere obedientes, & pœnis delinquētes: idcirco nostris quoq; legibus, ut honestus labor

& virtus, honoribus, præmijs atq; splendore decoratur: sic vitia fraudes, ac negligentie iuuenū, damnis, ignominijs, vinculis verberibusq; multantur. Quæ cum ita sint, audent tamen nonnulli hæc parui facere, prorsusq; contemnere, ordinem omnem peruertere, à suo munere cessare, non audire docentes, aut negligenter audire, nõ disputare, non declamare, non conciones sacras accedere: sed pro his aut errare per urbem, aut ludere, aut potare, aut aliquid deterius agere, præceptores irridere, nusquam decorum seruare, nõ vultu, non gestu, non incessu, non vestitu, nihil denique pensi habere: tanquam nõ ad pietatem Christianam, ad honestos mores, ad ingenij cultum, atq; ad omnem laudem: sed tanquam sues ad pastum & lutum, alij à parentibus & propinquis, alij Ecclesiæ ac Reipub. stipendijs alerentur. Qui nisi ad ordinem, in viamq; maturè redierint, nisi contumaciam atq; istam proiectam negligentiam abiecerint, illis denunciatio atq; prædico, breui eos legum seueritatē, sine vlla remissione esse sensuros.

Sed quo citius quod suscepimus absolua-
mus, ad id quod secundo loco propositum fuit
veniamus. Leges nostras ad animi cultum insti-
tutionemque facere, nemo est qui non videat.
sunt enim propter doctrinam & mores latæ, at-
que descriptæ. Nam vt ager quamuis fertilis, si-
ne cultura fructuosus esse non potest, sic sine do-
ctrina

strina animus. Ita est vtraque res, vna sine altera debilis. Cultura autem animi eruditio est, quæ vitia extirpat radicitus, pellit ignorantiam: & præparat animos ad satus accipiendos: eaq; mandat his, & (vt ita dicam) serit, quæ adulta, fructus vberrimos ferant. Ac quid aliud sapientiss. homines cogitarunt, quàm vt eas leges vobis describerent: quas si seruaretis, & linguam ad orationem, & pectus ad sapientiam informaret: sine quibus pecudes potius quàm homines sumus. nam neque sermo magnificandus est sine sapientia, neque sapietia sine commoda & apta oratione, luceque verborum & sententiarum explicari potest. quæ duo tanti facienda sunt, adolescentibus, vt neque argentum, neque aurum, neque omnia Indorum myrmecia, Gangeticæ ve gemmæ sint cum his cõparanda. Verè enim Horatius ad Tibull. scribit:

Quid uoueat dulci nutricula maius alumno?

Quàm sapere & fari possit, quæ sentiat.

Verum quoniam hæc perspicua sunt, pauca de vtilitate dicemus: quanquam ex ijs quæ diximus, ea satis elucere potest. Negabunt quidam, vllam in se propositas leges vtilitatem aut commoda continere: propterea quod damnis interdum vinculisque eorum peccata segnitiemque castigent. At qua ex parte minus vtilis putatur, ea maximè fructuosas esse comprobabimus. Age, dic mihi tu qui vtilis esse negas, & sine lege

belluarum more viuere & vagari velles, si quis
 te per Rheni pontem transeuntem, correptum
 in subiectum flumē vellet deijcere: existeret au-
 tem repētē aliquis, qui te quasi *ὄρω μὴ χερῶν ὄσος*,
 vt dicitur, ereptum à tanto periculo liberaret,
 nōne ei gratias ageres immortales, & vitam ei
 viro acceptam ferres? faceres proculdubio, nisi
 omnium bipedum nequiss. atq; ingratiss. esses.
 Quid? si quis esset, qui tibi magnā auri vim por-
 rigeret: interea alius interueniens, id tibi aurum
 non interciperet modò, verumetiā te vinctum
 abduceret, an non te ingenti non solū damno
 verumetiā iniuria affectum existimares? At ve-
 rò, dum ita abduceris, fac occurrere heroē quē-
 piam cum suo satellitio, qui illico solutis vincu-
 lis, te ad aurum recuperandū iuuet, & confecto
 hoste, in pristinā asserat libertatē, hūc credo inu-
 tilē tibi, illū verò vtilem diceres. Sed velim mihi
 dicas, quid aliud esse putes ignauiam, quā la-
 tronem, qui te vinctum retinet, ne aurum eru-
 ditionis capeffas? Quid item insidiatorem illū,
 nisi cupiditates, & inala mentis gaudia, vt ait
 Poeta: & ebrietatem, & petulantiam, & contu-
 maciam, cætarasq; iuuenum pestes, quæ ad vir-
 tutem gradientes abripiunt, & voluptatib. quasi
 flumine lenissimo, sed periculosissimo tamen,
 immergunt. At qui harum legum & disciplinæ
 beneficio, tanquam à fortiss. heroē, imò Deo ex-
 tantis tamq̃ue præsentib. periculis iuuenes li-
 beran

berantur, neque liberantur solùm, verumetiam nouis præmijs ornamentis que donantur: iubet lex ad sacram cœlestenque doctrinã omnium reuerentia attentioneque adeas: impellit ad Grãmaticos, Rhetoras, Dialecticos, Mathematicos, Philosophos: vrget in circulos, disputare ac declamitare compellit: ornat clarorum virorum, ac doctissimorum testimonijs, id est præmijs afficere, atque ad maiora capeffenda incitare. Vetat ignauiam, domat libidinem, coercet cupiditates, ebrietatem damnat: ab alienis mentes, oculos, manus abstinere docet. Quid hoc aliud quæso est, quàm ab insidiatoribus, latronibus, veneficis, alijs que pestibus liberare, vincula soluere, atque in tutum collocare? Vt enim insanũ hominem vel inuitum, si sibi aut alijs manus afferre velit, seruare, eumque vinculis & cathenis cõstringere: sic iuuenes effrenatos legibus, disciplinæque seueritate coercere debemus. Est enim disciplina iuuentutis medicina, exultantium & extra gyrum rationis excurrentium frenum, pudicitia propugnaculum, dux vitæ, vita virtutis. Nam vt corpora nostra sine mente, sic iuuentus sine disciplina suis bonis, ingenio, memoria, industria vti non potest. Quod si tam magnæ, tam diuinæ utilitates à quibusdam minus percipiuntur, id ætatis & cupiditatum fit vitio, non legum: quarum copiosissimi fructus in totam vitam redundabunt. Præclare quidem Paulus

Tarsensis: Omnis, inquit, castigatio & disciplina, in præsentia non voluptatem, sed dolorem afferre videtur: verùm tandem salutarem virtutis fructum reddit ijs, qui per eam fuerint exercitati. Socrates dicere adolescentibus solebat, literarum virtutumque radices esse amaras, fructus verò suauissimos. O fœlices, qui amore virtutis officium faciunt, quod liberalia ingenia solent, non legum metu, quod plerunque improborum est: velut ille dixit,

Oderunt peccare boni, uirtutis amore:

Oderunt peccare mali, formidine pœnæ.

Atque idcirco leges non propter bonos, sed propter improbos potissimum latæ sunt, ut noster doctor Paulus testatur. Atque utinam, quod iurisperito cuidam Demonax dixit, hic in nostris legibus locum non haberet: leges nimirum inutiles videri, ut pote quibus boni non egerêt, improbi nihilo fierent meliores.

Vos verò adolescentes debetis in eorum numero haberi velle, qui pluchitudine virtutis accensi, suopte ingenio ad omnem laudem honestatemque feruntur. Id fiet, si legibus non ut carnicibus, & tyrannis, sed tanquam ducibus salutaribus, & monitoribus iucundissimis utemini. Qui enim legibus quidem non propter metum paret, sed eas sequitur, atque colit: quia id salutare maximè esse iudicat, is liber esse censetur. Nâ & in ordinis conseruatione tanta pulchritudo,

tantaque

tantaque suauitas inest, vt nihil sit in omni re-
 rum natura & vita, quod nos magis delectare de-
 beat: præsertim cum etiam ad animi vestri cul-
 tum sanitatēque pertineat. Si enim ciues in vr-
 be, si domestici in familia, si milites in acie, si a-
 pes & grues, si elementa, sidera, mūdus, si deni-
 que omnia supera & infera ordinē seruant & le-
 gem, æquum est, vt vos qui ijs artibus operam
 datis, in quibus admirabili quadam consensio-
 ne omnia congruunt, ab vestro ordine, ac disci-
 plina honestissima nusquam discedatis: vt præ-
 ceptoribus pareatis, vt bene monentibus auscul-
 tetis, vt nihil nisi eorum consilio tentetis. ineun-
 tis enim ætatis inscitia, senum constituenda &
 regenda prudentia est. Sunt vobis patres, non
 corporum quidem, sed quod longè grauius &
 sanctius est, animorum. Vos amant, vos curant,
 pro vobis vigilant & sudāt, vestram dignitatem
 vtilitatēque procurāt. Vestrum igitur est vicif-
 sim eos diligere, vereri, colere: ex his quosdam
 deligere, quorum consilio atque autoritate nita-
 mini. Quod si feceritis, omnia erunt vobis faci-
 lia, expedita, commoda: nihil erit obseruatu dif-
 ficile in legibus, nihil impeditum in artibus, ni-
 hil incommodum in vita. Contendite iuuenes
 ad propositam studiorum metam, & virtutis ver-
 ticem: quò cum perueneritis, honores, gratia, fa-
 ma, diuitiæ, quies optata vobis abundè contin-
 gent. Si verò etiam pietatem, hoc est, Dei Chri-

stiꝫ; Domini sincerum cultum & amorem (qui quidem studiorum vestrorum, totiusq; vitæ scopus esse debet) adiūxeritis, scitote vos cælo charissimos, beatos atque immortales futuros: id quod non ego, sed Christus ipse, Deus & conferuator noster semper prædicandus, nobis pollicetur. Dixi.

AESCHINIS ORATIO.

Memoria repeto, Athenienses, Alexandrum in hac vrbe nostra, studijs liberalibus institutum, Aristoteleisq; disciplinis imbutum, mores nostros, atq; ingenia nostra didicisse. Ars ei regnandi tradita est. Animi eius magnitudinem atque constantiam nouimus: liberalitatem atque clementiam experti sumus. Proinde obsequijs (vt mihi quidem videtur) mitigandus est: non rebellionem, non contumelijs irritandus. Quam contra nos indignationem animo concepit, facile in beneuolentiam vertet: si quidem nos sibi obsequentes, supplicesq; viderit.

DE-

DE MADIS ORATIO.

Admirari satis non possum, viri
 Athenienses, quid Aeschini in
 mentem venerit, ut nobis quasi
 formidinem incutiens, in dedi-
 tionem & potestatem pueri nos
 venire moneat: & bellorum studijs, quibus sem-
 per floruius, suadeat abstinere. At vos Athe-
 nienses, viri & incliti, & maximi, Alexandri bel-
 lum perhorrescitis? qui Megarenses fudistis, vi-
 cistis Corinthios, Lacedemonios superastis: qui
 tot, tantasque regis Xerxis copias à finibus ve-
 stris, domesticis viribus vincendo propulistis:
 quibus vastum mare non sufficiebat ad nauigan-
 dum, portus ad appellendum, terra ad ambulan-
 dum, flumina ad potandum: qui montes in pla-
 niciem deducebant, valles æquabant, maria pon-
 tibus sternebant: quos tota vix Græcia capie-
 bat, quorum iacula & tela solem opacabāt. Rem
 sanè ridiculam, si huius pueri temeritati obuiam
 ire non audeamus, qui tot prælijs, totq; trium-
 phis pollemus. Subtili certè quodam consilio
 duces atq; oratores nostros sibi dari postulat, ut
 scilicet spoliatam urbem custodibus, suis tum
 ducibus, tum consilijs vacuam, faci-
 lius prædetur atque
 diripiat.

FINIS.

A 1428104

OCN 1235625659

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

